Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Білоцерківський національний аграрний університет
Дебреценський університет (Угорщина)
Університет Афійон Косатепе (Туреччина)
Університет економіки в Бидгощі (Польща)
Інститут Конфуція Київського національного лінгвістичного університету
Університет Савуа-Мон Блан (Франція)
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Рівненський державний гуманітарний університет
Маріупольський державний університет
Криворізький державний педагогічний університет
Міжнародна перекладацька компанія Translatel
Федерація обмінів «Франція-Україна»
Бюро перекладів «АДМІРАЛ»

М А Т Е Р І А Л И

V Міжнародної науково-практичної конференції

«Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в умовах сучасних освітніх реалій»

21-22 березня 2024 року

Біла Церква – 2024

УДК 378-027.543(477)-029:80:34

Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в умовах сучасних освітніх реалій: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 21–22 березня 2024 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2024. – 199 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор;.
Варченко О.М., д-р екон. наук, професор;
Димань Т.М., д-р с.-г. наук, професор;
Ковальчук І.В., канд. юрид. наук, доцент;
Цвид-Гром О.П., канд. філол. наук, доцент;
Ігнатенко В.Д., канд. пед. наук, доцент;
Погоріла С.Г., канд. пед. наук, доцент;
Боньковський О.А., ст. викладач;
Любимова Ю.С., канд. філол. наук, доцент;

Відповідальна за випуск – **Олешко О.Г.**, канд. с.-г. наук, доцент

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні в умовах сучасних освітніх реалій» (21–22 березня 2024 року, Білоцерківський національний аграрний університет) до Організаційного комітету.

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори.

Ел. адреса: https://science.btsau.edu.ua/taxonomy/term/27

©БНАУ, 2024

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 81`2

IHNATENKO VIKTORIIA, PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine

NEURAL NETWORK AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN TRANSLATION

Abstract. The research paper discusses the place of artificial intelligence in the modern activity of a translator and compare it to human translation. It focuses on the advantages and disadvantages of artificial intelligence comparing to neural machine translation.
Keywords: translator, artificial intelligence, neural machine translation, human translation.

Today, translation goes far beyond traditional translation and represents a new era in the world of translation. This is a fairly wide range of industries and activities that a modern translator should be able to master. Therefore, the world of IT and translation is a reality for modern translators, and in most cases, it is already a requirement. The development of new translation technologies is rapidly evolving and requires translators to have a clear understanding of what place these new technologies can take in the translation industry. The following machine translation tools are available in the modern translation arsenal: AI artificial intelligence (ChatGPT 3, ChatGPT 3.5, ChatGPT 4) and neural networks (DeepL Translate, Google Translate, Tecent Translate), which have replaced the era of statistical translation.

Let's start with the artificial intelligence. ChatGPT (Generative Pre-trained Transformer) is an artificial intelligence chatbot developed by OpenAI. It is a large statistical model of language optimized for dialogues and trained using supervised and reinforcement learning techniques. This chatbot can handle various tasks, including translation.

An interesting feature of translation with ChatGPT is the ability to construct prompts, which is the process of structuring text that can be interpreted and understood by the generating AI model. A prompt is a text in natural language that describes a task that an artificial intelligence should perform. The construction of prompts is made possible by in-context learning, defined as the ability of a model to learn temporarily from prompts. The ability to learn in context is an emergent ability of large language models. Context learning itself is an emergent property of the model scale, which means that there are breaks in the laws of further scaling, so that its effectiveness grows at a different rate in larger models than in smaller ones. This option allows you to put the original text into a certain context, i.e. to set some initial data, which is impossible to do with neural network translators such as Google, DeepL, etc.

In general, ChatGPT can help translators provide accurate, understandable and contextually relevant translation that meets their needs. In fact, this is a unique opportunity for the system to take into account the peculiarities of extra-textual reality, to consider the broader extra-linguistic context, which is in some ways revolutionary in machine translation and raises machine translation to a higher level compared to neural networks.

Whereas a neural translation (DeepL Translate, Google Translate, Tecent Translate) is a type of machine translation that uses an artificial neural network to predict the probability of a word sequence, usually by operating on entire sentences in one integrated model. This is a new generation that came after statistical machine translation and essentially made the familiar Google Translate much better and closer to natural language.

Neural machine translation works by predicting the probability of certain word sequences based on patterns observed in the datasets used for training. The key mechanism is a vector representation. In neural machine translation, words are transcribed into vectors, each with a unique magnitude and direction, during the encoding and decoding process. The engine analyses the input text, encodes it into vectors, and then decodes it into the target text, predicting the likely correct translation.

While neural machine translation still uses probabilistic models, it differs from other statistical machine translations in that it evaluates the input as a whole, rather than dividing it into subcomponents. This way, it can detect connections between words that are strengthened or weakened depending on which words occur together. As a result, a trained neural network engine can ultimately make choices based on this contextual information to produce accurate and high-quality results.

Therefore, the advantage of neural network translators is their ability to learn and "self-develop" by translating more and more texts. It is important to note that the choice of language pair also affects the quality, as the frequency of use and translation of a language pair makes the translation better due to the network's "training". For example, a translation from English into Chinese will be more correct than from Kyrgyz into Chinese, because the former is more frequently used and translated and entered into the network.

Thus, today we can point to such advances in machine translation as ChatGPT's prompts and the ability to deeply train the neural network translation engine, which makes machine translation more qualitative and brings it to a new level. At the same time, recent research shows that deep learning is still working for the better and making translation better.

References:

1. Deep Learning. Wikipedia URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT (Date of access: 15.01.2024)

2. Barrault, L., Bojar, O., Costa-Jussa, M. R., Federmann, C., Fishel, M., Graham, Y., ... & Zampieri, M. (2019, August). Findings of the 2019 conference on machine translation (WMT19). ACL.

3. Borgonovi, Francesca, Hervé, Justine, and Seitz, Helke. 2023. “Not lost in translation: The implications of machine translation technologies for language professionals and for broader society”. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 291.

4. Chat GPT. Wikipedia URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ChatGPT (Date of access: 15.01.2024)

УДК 378.81:008.

ЛЮБИМОВА Ю.С., канд. філол. наук, доц., завідувач кафедри китайської філології

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ВИМІРАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація. Акцентовано увагу на актуальних питаннях викладання китайської мови в ЗВО Україні. Окреслено виклики у викладанні китайської мови у вищій освіті в Україні , які потребують комплексного підходу та спільних зусиль з боку університетів, викладацького складу та студентської громадськості для досягнення високих стандартів освіти та підготовки фахівців у галузі китайської мови та культури.

Ключові слова: китайська мова, вища освіта, дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології навчання.

Зростаючий інтерес до вивчення китайської мови у світі та в Україні свідчить про глобальні культурні та економічні тенденції. Становлення Китаю як великого гравця на світовій арені в економічній, політичній та культурній сферах відображається на підвищеному інтересі до китайської мови як інструменту спілкування та співпраці. В Україні також спостерігається збільшення кількості людей, які обирають вивчення китайської мови як додаткову мову для освіти та професійного зростання. Це свідчить про потребу адаптації освітніх програм та методик викладання до сучасних реалій та вимог ринку праці.

Методичні підходи та інновації у викладанні китайської мови в університетському середовищі стають ключовими у контексті сучасних освітніх та культурних викликів. Сучасні методи навчання, такі як комунікативний підхід, використання технологій в навчальному процесі, інтерактивні методи та ігрові техніки дозволяють зробити процес вивчення китайської мови цікавим та ефективним для студентів. Особлива увага приділяється розвитку мовної компетенції, культурного контексту та міжкультурного розуміння через використання аутентичних матеріалів та ситуаційних завдань. Крім того, інновації в навчальних програмах, такі як включення елементів бізнес-комунікації та професійного спілкування, сприяють підготовці студентів до успішної кар'єри в міжнародному середовищі.

Використання сучасних технологій у навчальному процесі з китайської мови є необхідною складовою для досягнення ефективних результатів у вивченні мови. Інтеграція комп'ютерних програм, мобільних додатків, відео- та аудіо-ресурсів, веб-платформ для дистанційного навчання дозволяє студентам отримувати доступ до різноманітних навчальних матеріалів та вправ у будь-який час і з будь-якого місця.

Професійна підготовка викладачів китайської мови є ключовою для забезпечення якісного викладання та навчання студентів. На сьогоднішній день вимоги до кваліфікації викладачів китайської мови в університетському середовищі зростають, вимагаючи від них не лише високого рівня мовленнєвої та граматичної компетенції, але й знання сучасних методик навчання, уміння використовувати технології в навчальному процесі, адаптивність до потреб різних груп студентів та здатність створювати стимулююче навчальне середовище (Шевченко, Федорець, 2024, с. 119). Для цього важливо надавати викладачам можливості для професійного розвитку, участі в тренінгах, семінарах та міжнародних конференціях, а також забезпечувати доступ до актуальної методичної літератури та ресурсів з мовної освіти. Розробка стандартів кваліфікації викладачів та їхнє постійне оновлення відповідно до сучасних вимог є важливим кроком у забезпеченні якості викладання китайської мови у вищій освіті. Крім того, володіння китайською мовою відкриває нові можливості для академічної та наукової співпраці, обміну дослідницькими проєктами та програмами обміну студентів та викладачів. Це сприяє розвитку міжнародних наукових мереж та підвищує конкурентоспроможність університетів на світовій арені. Таким чином, вивчення китайської мови у вищій освіті відіграє важливу роль у зміцненні міжнародних відносин та розвитку академічної співпраці.

Вивчення китайської мови необхідно поєднувати з вивченням китайської культури, історії та традицій, що допомагає студентам глибше зрозуміти особливості китайського суспільства та сприяє міжкультурній комунікації (Савченко, 2018, с. 34). Це сприяє формуванню толерантного та відкритого підходу до інших культур та сприяє розвитку міжнародної співпраці та розуміння.

Таким чином, виклики та перспективи розвитку викладання китайської мови у вищій освіті в Україні зумовлені рядом факторів. Одним із викликів є необхідність постійного оновлення освітніх програм та методик викладання відповідно до сучасних потреб та тенденцій у вивченні мов. Інтеграція новітніх технологій та інноваційних методик навчання є важливим кроком у покращенні якості освіти з китайської мови. Також серед викликів можна виділити питання забезпечення високої якості підготовки викладачів китайської мови та їхньої професійної підтримки та розвитку. Необхідно створювати сприятливі умови для постійного професійного зростання викладацького складу, забезпечуючи доступ до навчальних курсів, семінарів та міжнародних конференцій з мовної освіти.

Одним із перспектив розвитку є посилення міжнародного співробітництва у сфері викладання китайської мови. Розширення обміну студентами та викладачами, спільні наукові проєкти та програми партнерства з університетами Китаю можуть сприяти поглибленню знань та розвитку міжкультурного взаєморозуміння.

Таким чином, виклики у викладанні китайської мови у вищій освіті в Україні потребують комплексного підходу та спільних зусиль з боку університетів, викладацького складу та студентської громадськості для досягнення високих стандартів освіти та підготовки фахівців у галузі китайської мови та культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко А.С. Навчання китайської мови студентів вищих закладів освіти: стан дослідженості проблеми. *Science and Education a New Dimension.* 2018. №. 73(175). С 33-35. URL: https://doi.org/10.31174/send-pp2018-175vi73-08.
2. Шевченко К., Федорець А. Навчання китайської мови в Україні в умовах війни. *Україна-Китай*. 2024. №1(24). С. 118-124.

UDC 81’25

OLENA MYKHAILENKO, PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor for the Department of Romano-German Philology and Translation

Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine

SCIENTIFIC AND TECHNICAL TRANSLATION AS SUBFIELDS OF TRANSLATION STUDIES

Abstract. There have been analysed the scholarly opinions on scientific translation and technical translation with regard to their nature and functions. Of special research interest is the issue of differentiation of these translation types within translation studies.

Keywords: scientific text, technical text, scientific and technical translation, translation studies.

Translation studies as an academic discipline has traditionally concentrated on investigating literary translation. Non-literary texts have long remained beyond the research scope of the science of translation, notwithstanding the fact that professional translation activity mostly deals with texts from scientific, technical and commercial areas. What is more, scientific and technical translation is an important part of the process of disseminating information internationally, which is crucial for the functioning of the modern society. Therefore, these research areas deserve closer attention of translation scholars. The assumption of our investigation was that these translation types need to be studied separately, despite the close link between the two domains.

Comparing and contrasting scientific and technical translation in our research, it is necessary to note that science and technology are often coupled in general language usage, mostly in concern with translation. The binominal phrase ‘science and technology’ is frequently used in academic texts. And the probably close nature of these domains encourages the use of the term ‘scientific and technical translation’. Despite that, in practice, the term ‘technical translation’ is unlikely to be used in relation to the translation of texts from areas other than technology [2, p. 246**].**

Scientists adopt the convenience of grouping science and technology together, however recognizing that the nature of the domains and the dynamic relationships between them can be interpreted in various ways, as science and technology deal with different, though related areas of knowledge**.** And bringing them together implies that they share some features, challenges or approaches [3, p. 7]**.**

Viewing scientific and technical translation as the translation of texts from the domains of science and technology, another controversy appears: to what extent they are

worth grouping together [2, p. 246]. It is believed that, in spite of the differences and the need to differentiate between scientific translation and technical translation, there are features that are familiar for scientific and technical texts, and this brings about more convergences than divergences [4, p. 5]. Other scholars do not find it expedient to put scientific and technical translation together considering that, though scientific and technical translation are interconnected areas, they are not the same – they differ in their subject matter, type of language and purpose [1, p. 2]. Scientific and technical texts have different goals, which brings about considerable language differences in these types of texts, thus making the translators differentiate their translation techniques.

These classification difficulties clearly indicate that currently, both scientific and technical translation need profound scholarly investigation as separate fields. Scientific texts are now increasingly aimed at the international audience, with English being the lingua franca. Technical translation has always been in great demand in the modern global world. Most of the publications on scientific and technical translation are guides to translators in these domains and students of translation departments. What is crucial now is to move away from studies that focus on vocabulary, grammar, etc. and to concentrate instead on establishing the rules that will be relevant for scientific and technical translation. It is important to investigate the present position of scientific and technical translation as separate fields within translation studies, to outline approaches and methodologies applicable to each of these translation types.

REFERENCES

1. Byrne, J. Scientific and Technical Translation Explained. A Nuts and Bolts Guide for Beginners. London: Routledge, 2012. 212 p.

2. Olohan, M. Scientific and technical translation. M. Baker -G. Saldanha (eds.), Routledge Encyclopedia of Translation Studies. London–New-York: Routledge, 2008. P. 148-152.

3. Olohan, M. Scientific and Technical Translation. London: Routledge, 2015. 263 p.

4. Scarpa, F. Research and Professional Practice in Specialised Translation. London: Palgrave-Macmillan, 2020. 247 p.

GRONIER T., professeur de FLE,
Federation Echange France Ukraine (FEFU)

APPRENDRE LE FRANÇAIS SUR DES TEXTES DE SIMONE DE BEAUVOIR

Ce proposition d'enseignement s'adresse à des apprenants de niveau minimum B2. Il s'agit d'un cours de perfectionnement du français. La découverte d'une figure littéraire importante peut constituer un stimulant pour l'apprenant et lui donner le goût de la littérature française. Comment l'apprenant peut-il s'approprier l'œuvre d'un auteur? Ici c'est la voie de l'écriture qui va être explorée. L'apprenant va être invité à effectuer un travail d'écriture pour tenter de connaitre de façon plus approfondie l'œuvre d'un auteur dont la langue maternelle n'est pas la sienne.

Le choix du personnage de Simone de Beauvoir se justifie:

- Personnage incontournable de la cause féminine ;
- Cette autrice a traversé le XXe siècle : née en 1908, morte en 1986 ; elle a été témoin de presque tous les évènements de ce siècle tumultueux mais passionnant.
- Elle possède une écriture dynamique et élégante ;
- Evidemment son personnage est inséparable de celui de Jean-Paul Sartre, philosophe et écrivain qui a marqué le XXe siècle, et dont le retentissement a été internationale.

L'expérience d'apprentissage du français avait déjà été menée sur des textes d'Albert Camus et Marguerite Duras. Concernant le premier, les participants avaient une grande maîtrise du français (ils ne commettaient pratiquement aucune faute) et le cours consistait surtout en des débats philosophiques et des échanges d'idées à partir de la pensée de l'auteur de La Peste. Concernant la seconde, les échanges étaient nombreux pendant le cours, qui a cependant manqué d'exercices pratiques. Certains participants ont pu le regretter.

Je me suis donc interrogé: quels exercices pratiques pourraient être proposé dans le cadre d'un tel cours? Comment un apprenant peut-il s'approprier un auteur? Quelle démarche peut le conduire à la découverte approfondie d'une œuvre?

C'est l'activité mémorialiste de Simone de Beauvoir qui va nous intéresser, c'est-à-dire son écriture de mémoire. Son œuvre de mémorialiste ne relève pas du journal, ni d'une autobiographie pure.

Les **mémoires** sont des œuvres historiques et littéraires, ayant pour objet le récit de la propre vie de l'auteur, considérée comme révélatrice d'un moment de l'histoire. Plus précisément, il s'agit d'un recueil de souvenirs qu'une personne rédige à propos d'événements historiques ou anecdotiques, publics ou privés. Le genre des mémoires est proche de l'autobiographie qui associe écriture de soi et récit de vie mais il s'en distingue étant donné qu'il met l'accent sur le contexte historique de la vie de l'auteur et sur ses actes plus que sur l'histoire de sa personnalité et sa vie intérieure.

Dans l'œuvre de Simone de Beauvoir, ce sont sur les choix des temps que vont travailler les apprenants:

- Usage de l'imparfait en alternance avec le passé simple ;
- Le plus que parfait ;
- Emploi du subjonctif et du conditionnel ;
- Plus rarement le présent et le future de l'indicatif ;
- Les procédés narratifs employés : les enchainements, les formules exclamatives, etc.

Les textes choisis

1) La guerre de 1914-1918 (Mémoires d'une jeunes fille rangée, 1958)
2) L'arrivée à Marseille en 1931 comme jeune professeure de philosophie (La Force de l'âge, 1960)
3) La libération de Paris, fin août 1944 (La Force des choses, 1963).
4) L'adieu à Sartre (La Cérémonie des adieux, 1981)

La guerre de 1914-1918

«A la Grillère, des prisonniers allemands, et un jeune réfugié belge, réformé pour obésité, mangeaient la soupe dans la cuisine, côte à côte avec des travailleurs français: ils

s'entendaient tous très bien. Somme toute les Allemands étaient aussi des hommes; eux aussi saignaient et mouraient. Pourquoi Je me mis à prier désespérément pour que ce malheur prît fin. La paix m'importait plus que la victoire. Tout en montant un escalier, je parlais avec maman; elle me disait que la guerre allait peut-être bientôt s'achever: «Oui! dis-je avec élan, qu'elle finisse! n'importe comment mais qu'elle finisse!» Maman s'arrêta net et me regarda d'un air effrayé: «Ne dis pas une chose pareille! La France doit être victorieuse!» J'eus honte, non seulement d'avoir laissé échapper une énormité, mais même de l'avoir conçue. Pourtant j'avais peine à admettre qu'une idée pût être coupable.»

Travail proposé

Vous est-il arrivé, dans votre enfance, de dire une maladresse et de vous êtes fait réprimander? Peut-être avez-vous choqué des sensibilités. Vous vous êtes senti coupable mais après avoir réfléchi, vous vous êtes dit que vous n'étiez pas forcément dans votre tort. L'adulte n'a pas toujours raison et l'enfant n'a pas toujours tort. Avez-vous déjà constaté qu'un adulte proche pouvait avoir tort? Qu'avez-vous ressenti? Racontez et tentez d'utiliser, comme Simone de Beauvoir, des phrases exclamatives et le subjonctif.

L'arrivée à Marseille en 1931 comme jeune professeure de philosophie

«Sur l'avenue de la gare, à droite, à gauche, il y avait des restaurants aux terrasses abritées par de hautes verrières. Contre une des vitres, j'aperçus un écriteau: «Chambre à louer». Ce n'était pas une chambre selon mon cœur: un lit volumineux, des chaises et une armoire; mais je pensais que la grande table serait commode pour travailler, et la patronne me proposait un prix de pension qui me convenait. J'allais chercher ma valise, et je la déposai au «Restaurant de l'Amirauté». Deux heures plus tard, j'avais rendu visite à la directrice du lycée, mon emploi du temps était fixé; sans connaître Marseille, j'y habitais déjà. Je partis à sa découverte.

J'eus le coup de foudre. Travail proposé

Avez-vous déjà pénétré dans un lieu et d'avoir eu le coup de foudre? Une ville, un village, une maison, un paysage? Vous êtes-vous dit, en visitant une ville pour la première fois, que vous vous verriez bien y vivre, du moins y habiter? Avez-vous retenu, comme Simone de Beauvoir, certains détails? Savez-vous pourquoi ces détails étaient importants? Remarquez dans l'extrait de Simone de Beauvoir, l'enchainement des actions qui donne aux phrases un dynamisme qui «vous emporte» avec l'autrice. Dans votre récit, vous tenterez d'employer, comme l'autrice, un conditionnel et un plus que parfait. Vous essaierez de recréer un enchainement d'action et d'insuffler un rythme à votre récit.

La libération de Paris, fin août 1944

«Et je le répétais: c'est fini, c'est fini. C'est fini: tout commence. Walberg, l'ami américain des Leiris, nous promena en jeep dans la banlieue: c'était la première fois depuis des années que je roulais en auto. De nouveau, je flânai après minuit dans la douceur de septembre. (…) Jour et nuit avec nos amis, causant, buvant, flânant, riant, nous fêtions notre délivrance. Et tous ceux qui la célébraient comme nous devenaient, proches ou lointains, nos amis. Quelle débauche de fraternité! Les ténèbres qui avaient enfermé la France explosaient».

Travail proposé

Avez-vous déjà vécu un évènement qui a suscité une grande joie chez vous? Par exemple la victoire de votre candidat aux élections, la victoire de votre équipe préférée de football, votre fille a réussi son baccalauréat, un évènement militaire? Comme Simone de Beauvoir, essayez de décrire votre joie, Comment devient-elle une joie partagée? Utilisez dans votre récit le passé simple et l'imparfait.

Une question peut être intéressante pour des apprenants ukrainiens qui vivent à l'heure de l'agression russe: comment Simone de Beauvoir a-t-elle vécu, décrit et perçu les deux guerres mondiales?

L'adieu à Sartre

«A un moment, j'ai demandé qu'on me laisse seule avec Sartre, et j'ai voulu m'étendre près de lui sous le drap. Une infirmière m'a arrêtée: " Non. Attention... la gangrène." C'est alors que j'ai compris la vraie nature de ses escarres. Je me suis couchée sur le drap et j'ai un peu dormi. A cinq heures, des infirmiers sont venus. Ils ont rabattu sur le corps de Sartre un drap et une espèce de housse, et ils l'ont emmené. (…) Sa mort nous sépare. Ma mort ne nous réunira pas. C'est ainsi; il est déjà beau que nos vies aient pu si longtemps s'accorder.»

Travail proposé

Les séparations, les ruptures, les deuils, qui d'entre nous n'a pas été confronté à ces réalités que l'on voudrait ne pas avoir à vivre? Pourtant faire ses adieux est en effet une cérémonie. Bien que douloureuse, elle a son importance. Elle nous permet de faire le deuil. Un travail de deuil n'en est pas moins indispensable à notre évolution ultérieure. Vous est-il arrivé d'avoir la gorge serrée en quittant un lieu que vous ne reverrez peut-être pas, du moins pas dans un proche avenir, par exemple un lieu de vacances que vous avez particulièrement apprécié, ou alors dans notre enfance un ami et camarade de jeu dont la famille déménage dans une autre ville, des collègues que l'on quitte parce que l'on change de poste … Essayez de mettre des mots sur un évènement qui vous a bouleversé mais dont le déroulement était peut-être nécessaire pour continuer vivre ensuite, autrement et peut-être mieux. Ici Simone de Beauvoir emploie le passé composé. Vous essaierez de retracer de cette façon les différentes étapes de la cérémonie que vous avez choisie.

Conclusion

Ce cours «Apprendre le français sur des textes de Simone de Beauvoir» sera proposé à des apprenants allemands dans un Institut français en Allemagne dans les semaines à venir. L'objectif est de s'approprier un auteur pas seulement par la lecture mais aussi par l'écriture. Cet exercice se rapproche de l'atelier d'écriture mais il s'inscrit dans une démarche de mémorialiste: la notion d'évènement y est centrale. Le récit doit s'inscrire dans un évènement, ou dans une série d'évènements. A l'issue de ce cours, un bilan sera effectué. Ce modèle, apprendre le français sur des textes d'un auteur en sollicitant la créativité de l'apprenant, peut-il s'étendre à d'autres auteurs, et permettre une connaissance approfondie d'une œuvre littéraire par des locuteurs «non natifs»? C'est sur cette question que cette étude se termine, provisoirement.

Thomas Gronier, Vienne-Aix la Chapelle, le 3 avril 2024

УДК: 81'25:303.446.2:316.77

ПИЛИПЕНКО І.О., старший викладач
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

TRANSLATION AND ITS INFLUENCE ON INTERCULTURAL COMMUNICATION

Abstract. The author's article concentrates on the study of the translator's role as a intermediary between cultures and the significance of their linguistic and cultural skills. Methods and strategies of translation that contribute to the preservation of meaning and effective intercultural communication are considered.

Key words: philological aspect, linguistic aspect, translation, cultural features, translation problems.

Philology and linguistics play an important role in translation, which affect the quality and effectiveness of communication between languages and cultures.

The influence of linguistics on translation is determined from the point of view of the doctrine of language, as the action and practice of translation using linguistic means. While philology describes the practice, teaches its own translation. That is, translation has two types of referents: on the one hand linguistics, and on the other – philology. Linguistics is a reflexive discipline and, like all humanities, offers not indestructible explanations, but interpretations. In this matter, I. Robert, I. Screever, J. Uril pay attention to the different meanings that lexical correspondences can acquire. The authors also argue that linguistics involved in translation theory has several functions: normative, descriptive, functional, and productive [1].

Consequently, the aspect of the influence of linguistics on translation and intercultural communication lies in its potential to respond to problems that arise in translation practice, namely: to study how to translate a text, and not to compare translated texts.

The profession of a translator is complex and requires multicultural skills. A monolingual system does not provide relevant solutions for textual equivalences, since it is impossible to establish a complete list of equivalencies between two languages, just as it is impossible to exhaustively list language or human thinking.

Translation and philology aims to systematize the set of concepts and principles according to which translation is carried out in order to anticipate translation problems and facilitate the translation process itself, based on the skills of the translator.

Translation reflects not only the culture of the original language, that is, the spirit of the original people, but also the culture of the language of translation, as well as its attitude to other cultures, concepts, ideas, phenomena. In this regard, using a comparative cultural process, it is possible to identify the classification of statements that carry information, and find a possible solution to translation problems.

Translators influence the perception of the text and convey their own cultural beliefs, values and views through the choice of vocabulary, grammatical structures and style.

When translators transfer text from one language to another, they face challenges related to differences in cultural concepts, mentality and ways of expression. They decide how best to convey the meaning and emotions of the author, taking into account the cultural characteristics of the language of translation and the audience they are addressing.

Therefore, translators must be conscious according to their cultural affiliation, and also be open to the perception and understanding of other cultures. This allows for more accurate, adequate and culturally sensitive translation.

The original cultural atmosphere of the creative era and the target cultural atmosphere, characteristic of the era of translation and reception, will influence the language of internal translation, which leads to linguistic changes.

Intercultural communication and translation have an inextricable link and an important contribution to understanding and communication between different cultures. The translator must have cultural sensitivity, have a deep understanding of the cultures from which the text and the target audience originate.

In summary, the impact of translation on intercultural communication should be added that in symbiosis they are important elements of mutual understanding and communication between different cultures. Taking into account cultural nuances, linguistic and cultural competencies of translation is a formula for correct translation.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Robert I. S., Schrijver I., Ureel J. J. Measuring translation revision competence and post-editing competence in translation trainees: methodological issues. Perspectives. 2022. https://doi.org/10.1080/0907676X.2022.2030377

2. Albir P. G. A. H., Galán-Mañas A., Kuznik A., Olalla-Soler C., Rodríguez-Inés P.,Romero L. Translation competence acquisition. Design and results of the PACTE group's experimental research. The Interpreter and translator trainer, 14(2). 2020. 95–233. https://doi.org/10.1080/1750399X.2020.1732601

3. Köksal O., Yürük N. Therole of translator in intercultural communication. International Journal of Curriculum and Instruction, 12(1). 2020. 327-338. http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

УДК [811.111'255.4+811.161.2'255.4]:821-93

ЗАХАРОВА Н.О. канд. філол. наук, ст. викл. кафедри перекладу та слов'янської філології

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ВІДТВОРЕННЯ КАТЕГОРІЇ ДЕМІНУТИВНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ КНИЖОК-КАРТИНОК)

Анотація. Розглянуто категорію демінутивності як одну із рис дитячої літератури. Окреслено способи її вираження в англійській та українській мовах. Визначено труднощі перекладу зменшено-пестливої лексики.

Ключові слова: демінутив, дитяча література, книги-картинки, picturebooks, українсько-англійський переклад, англо-український переклад.

У сучасному світі в умовах інтернаціоналізації і глобалізації перед перекладачами постають нові виклики. У межах художнього перекладу, який вважається одним із найскладніших, виділяють переклад дитячої літератури, яка характеризується такими рисами: 1) цільова аудиторія – діти та батьки; 2) форма відтворення – дуже часто книги читаються дітям батьками, тобто сприймають текст на слух, особливо, коли йдеться про найменших; 3) мова творів для дітей має бути яскравою, зрозумілою та емоційною, текст часто супроводжують яскраві ілюстрації; 4) функції – когнітивна, розвивальна, розважальна, виховна, освітня (навчальна, дидактична), естетична.

Окреме місце серед дитячої перекладної літератури займають двомовні книги, або книги-білінгви, у яких текст подано двома (інколи трьома) мовами. Тут найяскравіше проявляється розвивальна та навчальна функції дитячої літератури, адже читання двомовних книг сприяє не лише розвитку мислення, уяви, розумових здібностей дитини, але й пізнанню нею іншомовної культури. Д. Халлфорд наголошує на необхідності з раннього віку знайомити дитину з різними культурами, розширяти її світогляд завдяки творам і персонажам з різних країн, тому що … вивчення інших культур збагачує, відкриває нові обрії та породжує нові ідеї [2, с. 135]. Крім того, книги-білінгви сприяють вивченню як рідної, так й іноземної мови, дитина аналізує, порівнює граматичні особливості рідної та іноземної мов.

Одним із різновидів дитячих двомовних книг є так звані picturebooks, або книжки-картинки, де гармонійно поєднуються вербальна та візуальна складова. Книжки-картинки орієнтовані як на дітей, які ще не вміють читати або лише вчаться, так і на тих, хто може читати самостійно. Зазвичай книги-картинки є невеликими за обсягом, обов'язково містять ілюстрації, які нарівні з текстом виконують функцію оповідача, допомагають краще зрозуміти смисл тексту, уявити події, що описуються, тому їх необхідно обов'язково враховувати під час перекладу. Крім того, перекладений текст має бути зрозумілим маленькому читачеві, сприйматися так, ніби він написаний рідною мовою дитини.

Однією із ознак дитячої літератури є використання демінутивних, або зменшено-пестливих, форм, відтворення яких під час перекладу часто створює труднощі, адже різні мови володіють різними інструментами вираження категорії демінутивності. Більшість дослідників наголошує, що демінутивність належить до універсально-типологічних явищ мови, що обумовлено сутністю людської природи, а саме прагненням класифікувати своє ставлення та емоційно-експресивну оцінку до якогось предмета, особи чи явища [1; 4].

Аналіз книжок-картинок свідчить, що використання зменшено-пестливих форм у дитячій літературі часто обумовлюється бажанням автора підкреслити позитивні риси героя, свою прихильність до нього. Таким чином, дитина розуміє, який герой позитивний, що є добро / зло. Крім того, використання демінутивів у дитячій літературі підсилює емоційний зв'язок між героями та читачем, сприяє відчуттю близькості до героя та співпереживанню, передачі традиційних цінностей, які шануються певним народом.

Як правило, під демінутивами (від лат. deminutivum – зменшувальне слово) розуміються у першу чергу похідні іменники, що виражають значення зменшеності, яке здебільшого супроводжує ще і значення суб'єктивної оцінки: позитивної (пестливість) або рідше негативної (зневажливість) [6, с. 205]. Проте демінутивної форми можуть набувати й інші частини мови. Г. М. Сагач пропонує розрізняти такі групи демінутивів: 1) зменшувальна лексика – слова, пов'язані з уявленнями про кількісні відношення, тобто дається вказівка на розмір або міру вияву ознаки; 2) пестлива лексика – слова, які не дають уявлення про розмір предмета, а лише вказують на пестливе ставлення автора до нього; 3) зменшено-пестлива лексика – слова, які, з одного боку, передають уявлення про розмір предмета чи явища, а з іншого, – вказують на ставлення автора до них [5, с. 158-159].

Демінутивність відтворюється на усіх мовних рівнях: лексичному, синтаксичному та морфологічному, хоча й не рівномірно вербалізується [2, с. 135]. Способи вираження демінутивності залежать від типу мови: українська як синтетична мова використовує для цього здебільшого суфіксальний словотвір, тоді як англійська, що належить до аналітичного типу, через значно менший морфологічний актив, виражає поняття зменшеності за рахунок словосполучень, тобто синтаксичними засобами [1, с. 48].

Найбільш продуктивним способом в українській мові є суфіксальний: напр. іменники чоловічого роду утворюють димінутиви за допомогою суфіксів -ок (-очок, -ечок), -ик (-ичок), -чик, -ець, -ась, -унь, -усь; жіночого – -к-а (-очк-а, -ечк-а), -иц-я (-ичк-а), -оньк-а (-еньк-а), -ул-я, -ун-я, -ус-я, -ц-я; середнього – -к-о (-очк-о, -ечк-о), -ц-е, -оньк-о/-еньк-о, -ць-о [4, с.169]. В англійській мові нараховують 16 демінутивних суфіксів іменників (-et, -ette, -y/ie, -let, -ling, -ule, -el, -kin, -ock, -in, -een та ін.), проте їхня продуктивність досить низька: за різними джерелами тільки 4 або 6 перших з них є продуктивними [2; 4].

Префіксація не є поширеною. Так, українські префікси використовуються для творення дієслів із семантикою неповноти вияву дії – при-, по-, під-. В англійській мові у використовується префікс -mini: mini-team, mini-cruise.

Демінутивне значення англійської мови можуть передавати також складні слова, утворені за рахунок приєднання двох основ: puppy-dog, petty-cake [4, с. 170].

В англійській мові пріоритетним є аналітичний спосіб – додавання окремого лексичного елемента зі значенням зменшеності (little, small, poor, dear, sweet, tiny) [2, с. 136].

Наведені особливості вираження демінутивності обумовлюють вибір еквівалента під час перекладу. Проаналізовані дитячі двомовні книги-картинки та власний переклад подібних творів у межах проєкту з перекладу дитячої літератури *BookaBooka* показують, що під час перекладу з української мови англійською категорія демінутивності часто зникає через відсутність еквівалента з демінутивним афіксом, а додавання окремого лексичного елемента із значенням зменшеності призводить до викривлення смислу. Натомість під час перекладу з англійської мови українською констатуємо додавання демінутивів в українському тексті, що пов'язано із більшою продуктивністю демінутивних афіксів та

традиційністю вживання зменшено-пестливих форм у дитячому мовленні загалом, в тому числі дитячій літературі.

Підводячи підсумки, зазначимо, труднощі перекладу демінутивів виникають саме через невідповідність форм вираження демінутивності у мовах різних типів та традиційність їх уживання в конкретній мові. Такі особливості необхідно враховувати під час перекладу та обирати форми, які будуть найбільш адекватно відтворювати прагматичні наміри автора.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кім Х., Жмаєва Н. Проблема відтворення демінутивності при перекладі художніх творів (на матеріалі поезії Т.Г. Шевченка. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2022. № 35. С. 44–54.

2. Мінцис Е. Є. Особливості перекладу демінутивів з англійської мови на українську (на матеріалі літературної казки Р. Дала «Матильда» та її перекладу). *Науковий вісник Чернівецького університету: Германська філологія.* 2015. С. 134–137.

3. Самойленко В.В, Специфіка використання демінутивів у сучасних творах для дітей. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Т.1, Вип. 13. С. 104–107.

4. Ситенко О.О. Типологія міжрівневих засобів вираження категорії демінутивності в англійській та українській мовах. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. 2009. Вип. 19. С. 167–171.

5. Скалозуб Л. Г. Деривaційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні). *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2012. Вип. 5. С. 157–164.

6. Українська мова: Енциклопедія. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. 833 с.

УДК 811.111’04’23:22.04

ТАРАСЮК А.М., старший викладач
Білоцерківський національний аграрний університет,м. Біла Церква, Україна

СУГЕСТИВНІ МОВНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ В РЕЛІГІЙНОМУ ДИСКУРСІ СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Анотація.Тези присвячені сугестивним мовним засобам, які використовують для відтворення образу жінки в релігійному дискурсі середньоанглійської мови. Досліджено витоки поняття релігійного дискурсу та виокремлено ознаки фідеїстичного слова як складника мовного коду релігійного дискурсу. Визначено зміст поняття «образ» та з’ясовано роль метафори та символу при його формуванні. Розглянуто та проаналізовано образ, який був притаманний для жінки в середньоанглійський період, а також мовні засоби його увиразнення в сугестивному тексті.

Ключові слова: релігійний дискурс, образ, символ, метафора, засоби виразності.

Основною ознакою фідеїстичного слова як складової мовного коду релігійного сугестивного дискурсу є неконвенційне розуміння мовного знака, тобто сприйняття слова не як умовного позначення предмета (в широкому сенсі слова), а як його (предмета) складову або навіть сутність. Звідси віра в те, що словом можна зашкодити людині або врятувати її, створити потрібну річ, відвести неприємність

тощо; помилка ж у словесному ритуалі може прогнівити вищі сили, а тим самим зашкодити людині. Іншими словами, слово ототожнюється з річчю, яку воно називає. Неконвенційне сприйняття слова у релігіях Писання (християнство, іудаїзм, мусульманство, зороастризм та ін.) створює атмосферу особливого ставлення до мовлення, спілкування з Богом. Успішність релігійної практики, молитви ставиться в пряму залежність від автентичності сакрального тексту; його спотворення вважається блюзнірством, небезпечним для душі віруючого. Саме феномен неконвенціонального сприйняття знака ґрунтується на вірі в чарівність і святість слова[9].

Специфіка фідеїстичних текстів полягає в приписуванні мовним знакам (словам, словесним формулам, повідомленням і порядку їхнього розташування певних трансцендентних(ті, що виходять за межі) властивостей, зокрема магічних: божественне або демонічне походження, сакральність або профанність (оскверняти) тощо. Ця особливість фідеїстичного слова значною мірою залежить від його фасцинуючого впливу на адресата, тобто максимальної здатності переконувати, хвилювати, навіювати тощо.Поняття *«виразність мовлення»* поєднує в собі два окремі, але взаємозалежні аспекти, що становлять діалектичну єдність: *емоційну насиченість* (експресивність) та *образність* (зображувальність).

Засоби виразності традиційно поділяють на виразні — синтаксичні фігури (анафори, антитези, повтори та ін.) та образотворчі — тропи (вживання слова, його вираження в переносному значенні за допомогою метафор, порівняння, гіперболи тощо).

За біблійними текстами середньоанглійського періоду жінку Бог створює із ребра чоловіка. Це своєрідна сугестія в релігійному дискурсі на те, як з'явилася жінка, відтворена за допомогою гіперболи. Наприклад:

(1) And the LORD God caused a deep sleep to fall upon Adam, and he slept: and he took one of his ribs, and closed up the flesh instead thereof… And the rib, which the LORD God had taken from man, made he a woman, and brought her unto the man. [Genesis 2:21-22]

Жінка – це світло, тому на початку її основна функція: бути поруч з чоловіком та створити одну сім'ю. Сугестія здійснюється за допомогою повторюваності сполучника «and». Наприклад:

(2) Therefore shall a man leave his father and his mother, and shall cleave unto his wife: and they shall be one flesh.[Genesis 2:24]

У контексті жінки та яблука спокуси сугестивність виводиться через вчинок і наслідок (непослух і покарання), з експлікацією покарання (важкі пологи) Суворість покарання підкреслюється за допомогою стилістичної фігури як асиндетон та повторів, по перше, особового займенника thou (thee, thy), іменника sorrow, сполучника and у другій частині речення(приклад (3)). Наприклад:

(3) Unto the woman he said, I will greatly multiply thy sorrow and thy conception; in sorrow thou shalt bring forth children; and thy desire shall be to thy husband, and he shall rule over thee. [Genesis 3:16]

На противагу сучасності, у біблійному сугестивному дискурсі, зокрема, у розділі *Ephesians,* наголошується на тому, що жінка має бути

покірна та слухатися свого чоловіка. Така сугестивність забезпечується залученням порівнянь (приклади (4), (5)). Наприклад:

(4) Wives, submityourselvesuntoyourownhusbands, asuntotheLord. For the husband is the head of the wife, even as Christ is the head of the church: and he is the saviour of the body. [Ephesians 5:22-23]

(5) Therefore as the church is subject unto Christ, so let the wives be to their own husbands in every thing. [Ephesians 5:24]

Натомість чоловік повинен любити так сильно свою дружину, як Христос любив свою Церкву, сугестивність реалізується за допомогою повторення емфатичних конструкцій (6), які поєднуються сполучним словом «that» та порівняння(7), де кохання повинне бути чистим, святим та без пороків, як і Церква. Наприклад:

(6) Husbands, love your wives, even as Christ also loved the church, and gave himself for it; That he might sanctify and cleanse it with the washing of water by the word, That he might present it to himself a glorious church, not having spot, or wrinkle, or any such thing; but that it should be holy and without blemish. [Ephesians 5:25-27]

(7) So ought men to love their wives as their own bodies. He that loveth his wife loveth himself. [Ephesians 5:28]

Сугестія, що спрямована на формування бажаних рис (мудра берегиня, мовчазна, скромна (8), (9)) у жінки забезпечується шляхом вживання паралельної конструкції (приклад (10)) виступає порівняння, підсилене протиставним сполучником but *(8).* Полісендитон сполучника and сукупно з метафорою та метонімією покликані досягти бажаного ефекту прихованої спонукальності (9). Наприклад:

(8)Every wise woman buildeth her house: but the foolish plucketh it down with her hands. [Proverbs 14:1]

(9) Strength and honour are her clothing; and she shall rejoice in time to come. She openeth her mouth with wisdom; and in her tongue is the law of kindness.[Proverbs 31:24-25]

(10)House and riches are the inheritance of fathers: and a prudent wife is from the LORD.[Proverbs 19:14]

Найчастіше для того, щоб підкреслити та створити сугестивний вплив на сугеренда використовуються порівняння із використанням протиставного сполучника «but», щоб провести паралель та зробити саме наголос на тому, «а що буде, якщо ти будеш дурним, а не мудрим». Саме така сугестія створює певні рамки до вибору, якою має бути людина і саме їй робити цей вибір.

Ми вважаємо, що біблійна гіпотеза створення світу є сугестивною та ні в якому разі не є маніпулятивною, однак певною мірою змушує рецепієнтів повірити у чудо та диво щодо створення Всесвіту.

Поняття *«виразність мовлення»* поєднує в собі два окремі, але взаємозалежні аспекти, що становлять діалектичну єдність*: емоційну насиченість* (експресивність) та *образність* (зображувальність).

Аналіз середньоанглійського біблійного тексту показує, що повідомлення в яких реалізується акт навіювання здійснюється найчастіше за допомогою таких

мовних засобів: як порівняння, метафора та риторичні запитання, які підсилюються за допомогою наказового способу, інверсії, полісиндетона.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богачевська І.В. Релігійний дискурс і релігійний ритуал. К.: Центр духовної культури, 2006. № 54.
2. Голубовська І.О. Етнічні особливості української національно-мовної картини світу. Studia Lingvistica: зб. наук. праць до 80-річного ювілею професора Ф.О. Нікітіної / Київськ. націон. ун-т імені Тараса Шевченка. К.: Вид-во КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. Вип. 4.
4. Ільницька Леся Леонідівна. Англомовний сугестивний дискурс:дис.. канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2006. 222арк. Бібліогр.: арк. 182-214.
5. Климентова О. В. Вербальна сугестія та емоції (на матеріалі українських молитов). К.: Карбон ЛТД, 2012. 320 с.
6. Тарасюк А. М. Мовні засоби вираження сугестії стосовно поняття “wisdom” в середньоанглійських біблійних текстах. Молодий вчений». 2017.- Вип. 12.1 (52.1). С. 49-51.
7. Тарасюк А. М. Сугестивні мовні засоби створення образу жінки в релігійному дискурсі середньоанглійської мови. Наукові записки ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. Сер. Філологія. 2018. -Вип. 26. С. 177-183.
8. Сугестивна лабораторія. [Електронний ресурс] Режим доступу: http:// www.alpha.perm.ru /inform/peoples/ cherepanova.shtml.
9. Чернишова Ю. О. Релігійний текст, стиль, дискурс: уточнення понять [Електронний ресурс] / Ю. О. Чернишова Режим доступу до ресурсу: /http://philology.knu.ua/library/zagal/Studia_Linguistica_6_2/361_365.p
11. King James Bibble [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://jbwm.org/acts/?gad=1&gclid=CjwKCAjwwb6lBhBJEiwAbuVUSq3VP_IiBMvq9UDroj__biZnENEjrgQtFM4IZmrLM9hfnsHUL6O-2RoCtDgQAvD_BwE

УДК 371.315:811.111

МЕЛЬНИК Л.М., канд. політ. наук, доц., завідувачка кафедри філософських та політичних наук

ПАСІЧНИК Н.С., канд істор.наук, доц., доцент кафедри філософських та політичних наук

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩІ ЯКОСТІ ПЕРЕКЛАДАЧА АГРАРНОЇ СФЕРИ

Анотація. У тезах визначається поняття професіогенезу Авторки вказують на значимість професійно важливих якостей та визначають ПВЯ для перекладачів агрорної сфери.

Ключові слова. Професійно важливі якості, перекладач, професіогенез, професія, професійні здібності.

Для реалізації себе в певній професії необхідно мати ті якості, які потребує певна професія. Професійний розвиток особистості — це, власне, процес формування сукупності професійно важливих якостей особистості, які виражають цілісну структуру та особливості її майбутньої фахової діяльності. Це передбачає

навчання, набуття нових навичок і вдосконалення наявних при підвищенні кваліфікації в обраній галузі. Дослідники професійно значущих якостей, зачасти, визначають це поняття як «вияв психічних особливостей особистості, що необхідні для засвоєння спеціальних знань, умінь та навичок, для досягнення ефективності у професійній діяльності» [1, с. 201]. Розділяємо думку С. Філіппова про те, що професійно важливі якості – це психологічні якості особистості, що визначають ефективність (продуктивність, якість, результативність тощо) діяльності. Вони є багатофункціональними, однак кожна професія має свій конкретний набір якостей [2, с. 89]. Слушною є думка М. Хоссейна, що «професійно значущі якості особистості – різноманітні за природою індивідуально-особистісні риси, здібності, особливості та властивості людини, які виявляються під час набуття знань, умінь, навичок у процесі фахової підготовки та професійної діяльності, що загалом сприяє ефективному оволодінню особистістю професією та успішній соціалізації в соціумі» [3, с. 47].

У сучасній психолого-педагогічній літературі зустрічається поняття професіогенезу для позначення змін особистісних якостей у результаті здійснення практичної діяльності фахівцем. «Під професіогенезом розуміють розвиток особистості, зміни і перетворення її психологічної структури, зумовлені засвоєнням і здійсненням професійної діяльності. Цей процес особистісного розвитку і становлення професіонала від початківця до творця» [4]. Професіогенез - це процес формування професійних здібностей та навичок у людини під час здійснення професійної діяльності. Цей процес може бути вплинути характером самої діяльності, а також зовнішніми факторами, які оточують людину. В рамках професіогенезу вивчаються різні аспекти формування професійних якостей і вмінь, такі як індивідуальні особливості, навчання, досвід роботи та оточуюче середовище.

Серед поліпрофесійних якостей практичної діяльності (маємо на увазі характерних для професій «людина-людина»), можна виділити вміння працювати в команді, відповідальність, організованість, вміти приймати рішення та вирішувати проблеми, а також мати гнучкість та готовність до навчання і саморозвитку. Також важливо мати відмінні комунікаційні навички, бути відкритим до змін та швидко адаптуватися до нових умов роботи.

Щодо ключових професійно важливих якостей для успішного виконання роботи перекладача відносимо: перш за все, високий рівень мовних навичок і знань. Зазначимо, що перекладач повинен володіти не лише джерелом і цільовою мовою, а й розуміти особливості культури, діалекти та вирази, що дозволять точно передавати сенс оригіналу; по-друге, культурна компетентність у різних мовах. Тобто, розуміння специфічних культурних аспектів, які додають глибину і значення мовленню. Це включає знання традицій, звичаїв, цінностей та історії країн, де використовується деяка мова. Маючи культурну компетентність, перекладач може більш ефективно спілкуватися з носіями цієї мови та вільно використовувати її для спілкування та взаєморозуміння; по-третє, набутий досвід у процесі навчання за різними тематиками і жанрами текстів; по-четверте, здатність до точного і зрозумілого передавання сенсу вихідного тексту; по-п’яте, уміння швидко знаходити нестандартні варіанти перекладу; по-шосте, за потреби

відсутність проблем із конфіденційністю і обробкою інформації; по-сьоме, комунікативність, адаптивність і гнучкість у спілкуванні з клієнтами і врешті-решт, у сучасному інформаційному суспільстві досить важливо уміти користуватися професійними перекладацькими програмами і інструментами.

До професійно важливих якостей перекладача аграрної сфери варто віднести: 1. Глибоке розуміння тематики сільського господарства та аграрних процесів. 2. Висока компетентність у використанні специфічної термінології аграрного сектору. 3. Відмінне знання мовних структур та правил перекладу для передачі точного смислу. 4. Швидкість та точність перекладу текстів, документації та комунікації у галузі аграрії. 5. Вміння працювати з різними видами документів, включаючи технічні характеристики, статистичні дані та інші матеріали. 6. Спроможність адаптувати мовленнєвий стиль до різних мовленнєвих ситуацій та аудиторій в аграрній сфері.

Не менш важливо для професійної діяльності перекладача аграрної сфери мати ряд особистісних якостей. Серед них найбільш значущі вважаємо, високий інтелект, уміння бути терпеливим, відповідальність, ввічливість і доброзичливість у спілкуванні з клієнтами та колегами, емпатія, охайність, естетизм.

Отже, професійно значущі якості є основою для успішного виконання своєї роботи та розвитку. Кожна професійна діяльність певної сфери вимагає певної сукупності цих якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Капська А. Й. Соціальна робота: навч. посіб. / А. Й. Капська. − К. : Центр навч. літ-ри, 2005. 328 с.

2. Філіппов С. О. Психологічні особливості професійної діяльності офіцерів оперативників Державної прикордонної служби України: дис. канд. психолог наук : 19.00.09. Хмельницький, 2004. 247 с.

3. Хоссейн М. Професійно значущі якості особистості: соціально-педагогічний дискурс / Вісник. Соціальна робота. Т. 1 (3). С. 45-48

4. Яворська Г. Професіогенез як механізм становлення і розвитку соціальнопрофесійної зрілості майбутнього працівника міліції URL. http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/4420/1/33.pdf

УДК 81-11(477)”19”

БЕРЕГОВЕНКО Н.С., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРИКМЕТНИК ЯК ОСНОВНИЙ ЛЕКСИЧНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНОЧНОГО СУДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ «КЕНТЕРБЕРІЙСЬКИХ ОПОВІДЕЙ» ДЖЕФФРІ ЧОСЕРА)

Анотація. Дана наукова розвідка має на меті визначити та описати засоби вираження категорії оцінки в середньоанглійській мові на матеріалі твору Джеффрі Чосера «Кентерберійські оповіді». Наукова новизна праці полягає в тому, що через абстрактність категорії оцінки та відсутність єдиної класифікації вираження оцінних суджень дана проблема лишається актуальною і в наш час, адже засоби вираження категорії оцінки виділяються на усіх мовленнєвих рівнях, а

саме: фонологічному, морфологічному, лексичному, семантичному та синтаксичному. Відповідно, категорія оцінки пронизує всі аспекти мови. Новим також є матеріал дослідження – твір Джеффрі Чосера «Кентерберійські оповіді», який є одним із найяскравіших художніх творів середньоанглійського періоду.

Ключові слова: категорія оцінки, оцінна лексика, прагматика, мовна картина світу, мовна норма, художній твір

Прикметник бере участь у формуванні аксіологічного світогляду, що представляє собою сукупність оцінних, якісних, культурно–світоглядних характеристик, які зображуються в особливій взаємодії різноманітних засобів мовної виразності. Багатозначність та абстрактність оцінних прикметників дозволяють висловлювати максимальну кількість значень як суб'єктивних, так і об'єктивних, що дає підставу вважати, що прикметники є найбільш уживаним і нейтральним засобом вираження оцінки. Люди оцінюють своє минуле і сьогодення, зовнішній вигляд і поведінку особистості, форму і розміри різних предметів, речей, тривалість і частоту подій, ступінь складності завдань і т. д. Оцінна інтерпретація обставин та предметів є однією з найважливіших видів розумово-мовленнєвої діяльності в повсякденному житті особистості. В оцінювальному висловлюванні оратор виділяє саме те, що він вважає актуальним на даний момент, в результаті чого об'єктивна реальність розглядається людиною з точки зору її оцінного характеру – добро і зло, правда і брехня, справедливість і несправедливість, користь і шкоду, краса і потворність. Наприклад: handsome, glorious, pretty, sensible, marvelous, imaginative, good. І все це стає можливим висловити за допомогою оцінних прикметників [5, с. 165].

Найбільш широке розмаїття способів вираження оцінних суджень представляє лексичний рівень мови, як було зазначено вище. Ми небезпідставно можемо визнати прикметник основною частиною мови, що виражає оцінку частіше за інших [3]. Прикметники можуть бути класифіковані як в залежності від підстави, так і від об'єкта оцінки. Здебільшого це буває особа, рідше – предмет або явище. Існує кілька класифікацій суб'єктивних прикметників, які характеризують особи: особливо серед них виділяються група оцінки (*terrible, amiss, primely*), група властивостей, що виявляються стосовно іншої особи (*polite, kind, rude*), і група оцінки особи, володіє ознакою з точки зору ставлення певної особи до іншої особи [1, с. 85].

Не існує єдиної класифікації оціночних прикметників, тому що їх різні види можуть мати різні підстави і утворювати різні шкали: естетичні (*briliant / awful*), утилітарні (*fit /unsuitable*), сенсорні (*tasty / tasteless*), емоційні (*nice / unpleasant*) та інші. Слід зазначити, однак, що кожна з подібних класифікацій характеризується високим ступенем абстрактності, а також індивідуальна. Остання властивість пов'язане з тим, що будь-яка об'єктивна ознака предмета може пересуватися за оціночною шкалою в залежності від суб'єкта оцінки [3].

Так, наприклад, Д. В. Касинець усі прикметники з частковою етичною оцінкою розділяє на наступні групи:

1. Прикметники, зв'язані з характеристикою чесності/нечесності, наприклад: *bribeless, conscientious, faithful/corrupt, deceitful, treacherous, honest,*

direct, guileless, truthful, virtuous, dishonest, sly, unscrupulous, affected, untruthful, smarmy.

2. Прикметники, які вказують на ставлення до людей, наприклад: *benevolent, compassionate, soft-hearted, hard-hearted, hostile, inhumane, sweet, kind, friendly, soft, generous, bounteous, benign, formal, arrogant, delicate, correct, noble, pleasant, unfriendly.*

3. Прикметники, які виражають відношення до себе, наприклад: *selfless, self-sacrificing/self-loving, conceited, assertive, helpful, self-confident, self-assured, extrovert.*

4. Прикметники, які характеризують культуру поведінки, наприклад: *courteous, polite, reverential/foulmouthed, impudent, rude, right, impolite, well-mannered, well-behaved, civil, tolerant, ill-mannered, patient, impatient, insolent, gentle, intemperate, hysterical, aggressive.*

5. Прикметники, які називають вольові якості, наприклад: *courageous, dauntless, staunch/dispirited, hen-hearted, milk-livered, barbaric, violent, rough, wild, antisocial*.

6. Прикметники, які пов'язані з вираженням моральних почуттів, наприклад: *contemptuous, envious, hateful, revengeful, moral, immoral, shocking.*

7. Прикметники, які означають відношення людини до праці, наприклад: *assiduous, laborious/idle, sluggish, diplomatic, high-minded, cheerful, communicative*.

8. Прикметники, які характеризують взаємовідношення між чоловічою та жіночою статями, наприклад: *chaste, virtuous/dissolute, lewd* [4, с. 314].

У матеріалі дослідження було виявлено, що категорія оцінки здебільшого передається через оцінні прикметники. Було засвідчено перевага оцінних прикметників позитивної конотації, які сформували лексико-семантичну групу (ЛСГ) «моральні якості адресата», яка у свою чергу має сему «характер». Найпродуктивнішими є оцінні прикметників, які маркують наступні риси характеру:

1) духовність, моральну силу як-от: *devout* (*духовний*), *sacred* (*священний*), *descent (порядний), moral (моральний), honest (совісний)*, як-от: *She, ful* ***devout*** *and humble in hir corage | Under hir robe of gold, that sat ful faire | Hadde next hire flessh yclad hire in an haire* [6].

2) доброту, милосердя, добродушність: *good (добрий), kinde (милосердний), merciful (милостивий): Fro false blame, and thou,* ***merciful*** *mayde | Marie I meene, doghter to seint anne* [6];

3) побожність, наприклад: *charitable (богобоязний), religious (благочестивий)* і т. і.; Наприклад: *She was so* ***charitable*** *and so pitous | She wolde wepe, if that she saugh a mous | Kaught in a trappe, if it were deed or bledde* [6];

4) чесність та справедливість: *direct* (*відвертий), honest (чесний), fair (справедливий)*: *If thou have licence for to shryve thee to a discreet |and an* ***honest*** *preest, where thee liketh* [6];

5) альтруїзм, великодушність, здатність на глибокі почуття до інших: *dedicāt (саможертовний), cordial (сердечний), noble (великодушний), delicat (ніжний),*

tendre (ласкавий): *He was in chirche a* ***noble*** *ecclesiaste | Wel koude he rede a lessoun or a storie* [6];

6) відданість та вірність, як-от: *trewe* (*вірний), unfailāble (відданий), truste (надійний),* наприклад: *Muchel shul ye the lasse* ***truste*** *in hire and in | Hir wit; Youre* ***trewe*** *frendes olde and wise* [6];

Другою за поширеністю ЛСГ оцінних прикметників, які характеризують «інтелектуальні здібності та якості адресата», як-от: *avīsē (розважливий, розсудливий), intellectuāl* (*інтелектуальний, розумний, кмітливий), wise (мудрий), discrete (розсудливий, розважливий)* і т. д. Наприклад: *Nat knowe the wil of youre trewe | Freendes olde and* ***wise****; If that youre trewe freendes been* ***discrete*** *and | Wise* [6]. У «Кентерберійських оповіданнях» помітною є перевага оцінних прикметників з позитивною оцінкою, які відносяться до ЛСГ, яка позначає «вміння, здібності, можливості та заслуги співрозмовника», наприклад: *mighty (могутній, переможний), riche (заможний), skilful (здібний), worthy (видатний, непересічний), strong (сильний), cŏvenāble (довершений, досвідчений)* та т. і. Наприклад: *A knyght ther was, and that a* ***worthy*** *man, | That fro the tyme that he first bigan, | To riden out, he loved chivalrie, | Trouthe and honour, fredom and curteisie* [6].

Прикметники, що оцінюють негативні риси характеру людини, менш представленими в оповіданнях Джеффрі Чосера. Лексико-семантична група прикметників негативної оцінки вербалізує такі якості людського характеру як злість, гнів, підлість, жорстокість, лють, як-от: *crueel (жорстокий), yvel (злий), dishonest (безчесний), angry (лютий, розлючений)* та інші. Наприклад: *And as a* ***crueel*** *tigre was arcite; | As wilde bores gonne they to smyte, | That frothen whit as foom for ire wood* [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Видавничий центр Академія, 2004. 244 с.
2. Борисова Н. В., Заболотна Т. В. Вираження категорії оцінки у творі С. Кінга «11.22.63». Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». 2021. №9. С. 27-35.
3. Воробйова М. В. Алюзивні засоби у текстах полемічного дискурсу як спосіб впливу на читача. 2022. URL: http://visnyk.sumdu.edu.ua/arhiv/2006/11(95)1/1_Vorob'eva.pdf (дата звернення: 06.07.2023).
4. Касинець Д. В. Семантика прикметників, які передають етичну оцінку. Young Scientist. 2016. №12. С. 311–316.
5. Кислякова Г. В., Ковтун О. В. Морфологічні засоби вираження категорії оцінки в англійській мові. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2022. Вип. 14, № 1. С. 163–166.
6. Chaucer J. The Canterbury Tales // The Complete works of G. Chaucer. Oxford: Clarendon Press, 1894. 645 p.

УДК 81.373.43

ЧЕРНИЩУК Ю.І. асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м.Біла Церква, Україна

НЕОЛОГІЗМ В СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Анотація. У статті проаналізовано теоретичні та практичні надбання англійської лексики, як неологізм. Визначення поняття неологізм, основні причини появи нових слів, а також джерела в яких вони містяться. Також пропонується докладна класифікація неологізмів за способом їх утворення, та опису їх особливості, наводячи кілька прикладів кожного типу.

Ключові слова: неологізми, англійська, термін, словник, старі слова.

Прогрес невтомно рухається вперед: економіка, політика, технічні та соціальні сфери постійно розвиваються, з'являються нові явища та речі, що призводить до появи нових слів у мові. У лінгвістиці такі нові слова називаються неологізмами, тобто «словами або словосполученнями, які входять у мову в зв'язку зі зростанням культури та техніки, розвитком або зміною суспільних відносин та зміною умов життя та побуту людей і сприймаються як нові». В епоху глобалізації та інформатизації виникає значну кількість таких слів. Спочатку вони додаються до спеціальних розділів онлайн-словників, наприклад, Кембриджський словник, Оксфордський словник англійської мови, словник Макміллана та словник Merriam-Webster. Пройшовши необхідні етапи соціалізації (прийняття в соціум) та лексикалізації (закріплення у мові), вони включаються в активний словниковий запас мови та поповнюють запас загальновживаних слів.

Англійська мова вважається найбільш динамічно розвиненою мовою світу. Саме в англомовному спілкуванні щодня народжується велика кількість неологізмів - нових слів, покликаних лаконічно і коротко позначити поняття чи явища нашого життя.

Найчастіше неологізм пояснюється і визначається як "нове слово", яке здається цілком ясним та простим. Однак, коли необхідно визначити, які слова можна вважати новими, а які ні, виникає проблема. Проблема полягає у відносності поняття новизни, оскільки вона залежить від того, який період береться до уваги, як довго слово має статус нового тощо. Український філолог професор М. І. Мостов стверджує, що "немає чітких критеріїв визначення неологізму як мовного явища". У результаті ми бачимо деяку двозначність на самому початку дослідження неологізму. Однак існує ряд визначень неологізму, пропонованих різними лінгвістами, що вносить деяку ясність у визначення неологізмів у словнику. Більшість неологізмів зникають так само швидко, як і виникли. Але частина нових слів з часом закріплюється у мові та стає її невід'ємною частиною. До речі, колись «біткоїни» та «селфі» теж були маловідомими неологізмами.

Давайте подивимося деякі приклади неологізмів англійською мовою:

1. Bedgazm – це те задоволення, яке відчуває людина (нарешті дістався дивана або ліжка після важкого робочого дня).

2. Masturdating – це означає похід у кіно, ресторан чи кафе наодинці (свого роду, зустріч із самим собою).

3. Afterclap - людина, яка все ще плескає в долоні, коли все вже зупинилися (і зараз ми говоримо не лише про театр…).

4. Cellfish – це людина, яка продовжує говорити по мобільному телефону, не звертаючи уваги на те, що це дратує всіх інших.

5. Errorist – це людина, яка постійно робить помилки.

Іноді останній процес називають семантичним зрушенням, або семантичним розширенням. Неологізми відрізняються від діалекту людини, її унікальних моделей лексики, граматики та вимови.

Кожна мова може легко змінити свій словниковий запас, а це означає, що кожна користувач може без зусиль прийняти нові слова, прийняти або винайти нові значення для існуючих слів і, звичайно ж, перестати використовувати деякі слова або перестати використовувати їх у певних значеннях. Словники визначають деякі слова і деякі значення як «застарілі» або «невживані», щоб позначити цей процес. Мови мають різні ресурси реалізації змін у лексиці. Значення існуючих слів можуть змінюватись. Існує кілька способів створення нових слів із використанням різних типів неологізмів. Деякі з них включають змішування слів. Цей тип є сумішшю двох слів, які створюють зовсім нове слово, наприклад:

Smoke + fog = smog

Breakfast + lunch = brunch

Spoon + fork = spork

За стійкістю неологізми поділяються на такі етапи:

- нестабільний - надзвичайно нове, що пропонується або використовується тільки дуже маленькою субкультурою;
- розсіяний - досягши значної аудиторії, але ще не отримавши зізнання;
- стабільний - отримавши пізнаване та тривале визнання.

Неологізм показує нам, що нові слова можуть бути додані до будь-якої мови. Мова постійно розвивається та змінюється з новим додаванням, видаленням та скороченням. Завдання полягає в тому, щоб створити нові значення деяких абстрактних чи матеріальних ідей, які розвиваються у новних аспектах. Досить часто трапляється, що старі слова не можуть передати значення нових ситуацій. Нові слова придумані, щоб відобразити мінливий настрій нашого часу. Якщо неологізм не передає справжнього значення нової ситуації, він невдовзі перестає існувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інновації у словниковому складі англійської мови початку XXI століття: англоукраїнський словник. Словник. Вінниця: Нова книга, 2008. – С. 230

2. Шутова М.О. Неологізми в сучасній англійській мові / М.О. Шутова // Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ. Серія Філологія. Педагогіка. Психологія. – 2010. – Вип. 21. – С. 79-85.

УДК 81'255.2:581.2

ВЕЛИКА К.І., асистент кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЧНА СИСТЕМА ФІТОПАТОЛОГІЇ З ТОЧКИ ЗОРУ ПЕРЕКЛАДУ

Анотація: Понятійна система кожної науки потребує системності та упорядкування. Синонімічний ряд термінів, що мають єдине значення, або відмінність у класифікаціях понять впливає на процес перекладу і пошуку відповідника, змушуючи перекладача здійснювати додатковий аналіз термінологічної системи галузі науки у мові перекладу.

Ключові слова: термін, терміносистема, фітопатологія, перекладний словник, словник-довідник.

Кожна галузь науки має свою понятійну систему, що представлена у вигляді термінів. Фітопатологія не є винятком і послуговується своєю термінологічною системою. Значна частина термінів представлена латинськими детермінантами та запозиченнями. Під час перекладу латинські назви допомагають здійснити точну інтерпретацію термінів і вони є зрозумілими для всіх науковців світу. Однак, із паралельним розвитком науки по всьому світу виникають не лише нові терміни, інтернаціоналізми, що зрозумілі всім науковцям, а й назви понять, які окрім латинських детермінантів мають фітопатологічні терміни-синоніми у кожній мові перекладу. Також існує значна відмінність у класифікації термінів, що позначають симптоми, ознаки і назви захворювань в українській і англійських мовах. Різноманітне визначення понять для кожної мови перекладу із синонімічним рядом термінів ускладнюють процес пошуку відповідника, який повинен бути адекватним, точним та еквівалентним у науково-технічному перекладі.

Мета даної роботи полягає у аналізі проблематики термінологічної системи фітопатології та перегляді укладених термінологічних словників, словників-довідників з фітопатології, що в свою чергу слугують основним інструментарієм перекладача. Упорядкування термінологічної системи даної галузі науки впливає на створення бази перекладних фітопатологічних словників.

Науковці працюють над упорядкуванням єдиної термінологічної системи фітопатології. Комітет з фітопатології розглянув питання неоднозначності у визначенні термінології даної галузі (1942 р.), в той час як Американське фітопатологічне товариство вже публікувало список визначень та понять. З часом дані списки поступово оновлювались і доповнювалися [2].

Питанням розвитку термінології у фітопатології, створенням фітопатологічних словників-довідників займаються багато вітчизняних та іноземних науковців: В. Пересипкін, Т. Зражевська, О. Недвига, С. Станкевич, Л. Жукова, Plant Pathology Committee, The American Phytopathological Society, P. Holliday, J. Cooper.

Словник-довідник з фітопатології за редакцією В. Пересипкіна (1985 р.) містить інформацію про найбільш поширені сільськогосподарські хвороби.

Синонімічний ряд хвороб подається після основної назви, зазначається латинська назва збудника, пояснюються основні фітопатологічні терміни. Завдяки алфавітному покажчику латинських назв збудників захворювань є можливість знайти точний відповідник сільськогосподарських хвороб у мові перекладу.

Словник понять і термінів з фітопатології О. Недвиги (2001 р.), подає основні терміни та поняття, а також розкриває зміст запозичених фітопатологічних термінів в українську мову, пояснюючи їх інтернаціональне походження. Окрім основних фітопатологічних термінів, додаються хвороби рослин, що раніше не зазначалися у підручниках з фітопатології через неповну інформацію про них.

Зокрема, у словнику-довіднику з фітопатології для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти вказані синоніми назв хвороб та подані після основної назви в дужках, зазначений їх переклад як англійською, так і українською мовами [1]. Дана інформація значною мірою спростовує розуміння терміну і процес перекладу.

Завдяки укладеним фітопатологічним довідникам є можливість створити перекладні термінологічні словники. На теперішній час вже існують і електронні перекладні словники (Lingvo, PROMT, Multitran), що містять переклад основних термінів з даної галузі науки, але більша кількість назв хвороб можуть бути відсутніми тому, що дані словники не є повністю фітопатологічними. Перекладачу доводиться звертатися до вище зазначених словників-довідників, або до списків назв хвороб, опублікованих комітетами з фітопатології. У свою чергу, списки із визначеними термінами також можуть слугувати базою для створення перекладних термінологічних словників.

Словники-довідники та списки термінів з фітопатології полегшують роботу перекладача, допомагаючи знайти точний еквівалент перекладу, який відсутній в перекладному словнику. Наприклад, для захворювання з назвою damping-off, або crown wart потрібно знати збудник, щоб знайти еквівалент перекладу. Інформацію про дані захворювання можна знайти у опублікованому списку (1985р.) [3]. Відповідно до поданої інформації, знаходимо збудника *Fusarium acuminatum* Ell. & Ev., який спричиняє хворобу damping-off – фузаріоз, *Physoderma alfalfa* (Lagerh.) – crown wart – фізодерма.

Таким чином, із наглядного прикладу перекладу захворювання рослин, можна зробити висновок, що перекладач лише виконує переклад, послуговуючись наявною інформацією із офіційно затвердженого списку понять та термінів фітопатології. Здійснюється аналіз термінологічної системи науки, в сфері якої виконується переклад. Досконало структурована понятійна система, яка закріплена у словниках-довідниках мови перекладу допомагає знайти ймовірно правильний еквівалент. Укладені перекладні фітопатологічні термінологічні словники як в мові оригіналу, так і в мові перекладу пришвидшують цей процес, зменшують можливість допущення помилки у підборі відповідника назви хвороби, симптому чи ознаки через розбіжність понятійної системи і певних класифікацій у кожній мові перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Перепелиця Л.О., Корево Н.І., Гуторчук С.Л. Словник-довідник з фітопатології для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. 2023, 109 с.
2. Definitions of some terms used in plant pathology. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0007153650800591?via%3Dihub.
3. Common Names for Plant Diseases. URL: https://www.apsnet.org/publications/plantdisease/backissues/Documents/1985Articles/PlantDisease69n08_649.pdf.

УДК 811.111/.161.2:008

ФІЛІНСЬКИЙ В.Ю., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет

ВЗАЄМОДІЯ ТА ПІЗНАННЯ КУЛЬТУРИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ. АНГЛІЦИЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Розглянуто актуальні проблеми англіцизмів та висвітлено їхній вплив на мову та форму пізнання культури української та англійської мови. Охарактеризовано способи творення англіцизмів в англійській мові.

Ключові слова: англіцизми, культура, пізнання, слова іншомовного походження, семантична еволюція

У сучасному світі взаємодія та пізнання культури англійської та української мов є актуальним аспектом. Обмін між цими культурами відбувається через мову, літературу, мистецтво, музику та інші аспекти життя. В цьому контексті, вивчення англіцизмів в українській мові є важливим для вивчення впливу англійської культури та мови на українську.

Взаємодія культур англійської та української мов проявляється у багатьох аспектах. Відбувається це через літературу, музику, кіно та інші види мистецтва, а також через повсякденність - зокрема, у використанні англіцизмів у українській мові. [1, с. 50]

Мова є важливим засобом пізнання культури. Вивчення англійської мови допомагає українцям краще зрозуміти англійську культуру, традиції, та менталітет. Це сприяє розумінню та толерантності між різними культурами, розширює світогляд.

Англіцизм – різновид мовного запозичення: слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені чи перекладені з англійської мови, також утворені за її зразком. Різновидом англіцизму є американізм – запозичення з американського варіанту англійської мови. Англіцизми в українській мові відображають вплив англійської культури та мови на українське суспільство. Їхня наявність спричинена культурними, економічними та технічними зв'язками між країнами. Англіцизми

позначають новітні досягнення у технологіях, бізнесі, моді, музиці та інших сферах.

Слова іншомовного походження - невід'ємна частина української лексики. Їх запозичення тісно пов'язане з історією нашого народу, що на різних етапах формування та розвитку власної державності вступав у багатоманітні політичні, соціально-економічні та культурні відносини з іншими народами світу і, таким чином, збагачував та змінював свою мову. Лексичні запозичення з англійської мови в українську проникли пізніше, ніж з французької чи німецької, головним чином у XIX та XX ст.; засвоювалися вони в основному через російську мову. [2; с. 140]

Вивчення взаємодії та пізнання культур англійської та української мов, а також вивчення англіцизмів в українській мові є важливим для розуміння впливу англійської культури та мови на українську, а також для збереження та розвитку мовної культури.

Розширення семантичної структури англіцизму в українській мові є результатом вторинного запозичення одного з значень слова, що вже освоєно українською мовою (тандем, тендер, спікер, стандарт та інші). Джерелом вторинних запозичень могла бути інша іноземна мова, що контактувала з українською і мала це слово. Так, слово адрес, запозичене з французької мови, отримало додаткове значення: "письмове звернення членів англійського парламенту до короля" з англійської мови. Отже, в процесі формальної та семантичної еволюції англійських слів на українському грунті взаємодія та взаємовплив мовних систем англійської та української мов найбільш виразно проявляються на початкових стадіях.

Процес лексико-семантичної еволюції англійських слів в українській мові є найбільш значним у загальному процесі запозичення слів. Саме лексико-семантична система мови джерела є системою, що стимулює подальший розвиток або зникнення слова з лексичного фонду мови, що запозичує. Існування багатьох об'єктивних причин, що викликає лексичне запозичення, робить можливим проникнення майже будь-якого англійського слова в українську мову [4; 64-69].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Crystal, David. English as a global language. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
2. Сучасна українська літературна мова. Лексика і фразеологія /За ред. І.К.Білодіда. – К.: 1973.
3. Білодід, І.К. Мова і культура. Kyiv: Наукова думка, 1990.
4. Караванський Святослав. Пошук українського слова, або боротьба за національне "я". К.: 2001.

УДК 81'253:659.1:004.4'27

КИРИЛЕНКО М.О., асистент кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В РЕКЛАМНОМУ МЕДІАДИСКУРСІ

Реклама відіграє вагому роль в 21 столітті, оскільки здійснює вагомий сугестійний вплив на реципієнта, внушаючи йому певні установки, які змушують його придбати той чи інший товар. Рекламний дискурс охоплюй широкий спектр різних комунікативних мовленнєвих ситуацій, як можуть вербалізуватися у різний спосіб, а відповідно і перекладатися по-різному з метою подолання міжкультурних бар'єрів коли мова йдеться про рекламу, яка транслюється у декількох країнах. Саме тому аналіз перекладацьких трансформацій, які застосовується саме в рекламному медіа дискурсі є вкрай важливим, оскільки вони допомагають забезпечити адекватність перекладу та успішно прорекламувати та продати певний продукт [2].

Процес перекладу рекламних текстів проходить в декілька етапів. На першому етапі передбачається, що перекладач детально аналізує специфіку рекламного тексту чи слогану з яким має справу. На другому етапі, він намагається оцінити рівень впливу конкретної реклами на реципієнта та врахувати лексико-стилістичні та граматичні прийоми, якими він може скористатися в ході перекладу, тобто детально продумати їх. Третій етап передбачає безпосередньо сам процес перекладу, головним завданням якого є наблизити інформаційний зміст рекламного повідомлення максимально близько до мови на яку здійснюється переклад. Він передбачає усунення культурно-мовного бар'єру між адресатом реклами та її одержувачем [1].

Серед найпоширеніших перекладацьких трансформацій є наступні :

1.Перестановка – передбачає зміну порядку розміщення лексичних одиниць в мові перекладу, що зумовлюється різним порядком слів англійської та української мови.

2.Компенсація – лексико-граматична трансформація, що застосовується що застосовується у випадках, коли елементи вихідного повідомлення не мають еквівалентів в мові, або не можуть бути передані його засобами.

3.Опущення- процес не відтворення певних лексичних одиниць з огляду на їх недоречність в мові перекладу, яка може спричинити певні непорозуміння та не висвітлити посил реклами максимально чітко та ясно.

Однією з найпоширеніших трансформацій є граматична заміна, яка передбачає заміну теперішнього часу на минулий. Так, у реченні *Wiggin's first ever invention also happens to be the world's most expensive. - Найперший винахід Віджінса став також найдорожчим у світі.*

Окрім граматичних замін існують також лексичні заміни. Серед граматичних замін є поширеною конверсія – коли одна частина мови в процесі перекладу замінюється на іншу для більш образного комунікативного посилу. *The rise of a new model of smartphone. – Представляємо нову модель смартфона. В даному контексті іменник rise замінили на дієслово* представляти для полегшення сприйняття інформації реципієнтом [3].

Іншим розповсюдженими трансформаціями є додавання та конкретизація, коли додаються певні лексичні одиниці для додаткового необхідного пояснення деяких реалій дійсності. Наприклад, *All-round intelligent safety protection. – Інтелектуальні допоміжні системи і передові системи безпеки.*

Отже, використання різноманітних перекладацьких трансформацій в рекламному дискурсі відіграє вирішальну роль для передачі основного закодованого інформаційного повідомлення з мови перекладу, оскільки саме вони забезпечують його адекватність, достовірність та змістовність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Арапова. І. Перекладацькі тактики і стратегії вітворення рекламного медіа дискурсу http://vtei.com.ua/doc/2021/05102021/2/1.pdf

2. Корнєлаєва Є. В. Лексичні та граматичні трансформації під час перекладу англомовних рекламних слоганів http://philologyjournal.lviv.ua/archives/6_2019/20.pdf

3. Цвілик. Я. Ефективність застосування перекладацьких трансформацій у дискурсі соціальної реклами http://www.vtei.com.ua/doc/2021/05102021/1/5.pdf

УДК 81’255.4 = 134.2 = 161.2

САЗОНОВА Ю.О. кандидат наук із соціальних комунікацій, доц., доцент кафедри романо-германської філології та перекладу,

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ІННОВАЦІЇ В ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ З ІСПАНСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ: ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. Розглядається вплив інноваційних технологій на перекладацьку діяльність з іспанської на українську мову. Проводиться детальний огляд різних аспектів використання новітніх інструментів та програмного забезпечення, які можуть використовуватися перекладачами. Аналізуються такі аспекти, як машинний переклад, перекладацькі платформи, використання інтерактивності в процесі перекладу.

Ключові слова: переклад, інновації, перекладацькі платформи, іспанська мова, машинне навчання.

У сучасному світі, де глобалізація та міжнародний обмін інформацією стають все більш значущими, роль перекладачів та перекладацької діяльності чимдалі зростає. Завдяки новітнім технологіям перекладачі мають доступ до широкого спектру інструментів, які сприяють покращенню якості, швидкості та ефективності перекладу. Однак, використання цих новітніх технологій у

перекладацькій діяльності є предметом постійного дослідження та розгляду, оскільки вони можуть впливати як на якість перекладу, так і на професійну практику перекладачів.

Тема дослідження є актуальною, проте лише спорадично висвітлювалася в працях Н. Гомон [1], Т. Коваль [2], Е. Кущ [3], О. Осової [4], Ю. Стахмич [5], А. Янковець [6], O. Kalustova [7], M. Okpor [8]. Разом з тим аспект інновацій в перекладі з іспанської на українську мову у наукових працях не розглядався.

Метою цієї розвідки є вивчення новітніх інструментів та програмного забезпечення, які використовуються перекладачами при перекладі з іспанською на українську мову для поліпшення ефективності та точності перекладу, аналіз нових технологій та з'ясування, як ці технології можуть допомогти перекладачам у професійній діяльності.

У результати проведеного дослідження ми виокремили та систематизували 7 інваріантів інновацій в перекладацькій діяльності з іспанської на українську мови: 1) машинний переклад (використання спеціальних програм, зокрема Google Translate або DeepL, що автоматизують процес перекладу тексту, застосування різних онлайн-інструментів для автоматичного перекладу, які дозволяють перекладати текст безпосередньо у веб-браузері); 2) використання нейронних мереж (розробка перекладацьких моделей на основі нейронних мереж, що дозволяють покращити якість перекладу завдяки глибокому навчанню та шляхом аналізу великої кількості даних); 3) використання методів та інструментів корпусу комп'ютерної лінгвістики для розвитку більш складних алгоритмів перекладу, що враховують граматичні, семантичні, стилістичні особливості іспанської та української мов; 4) використання програмного забезпечення, що надає перекладачам доступ до словників, тезаурусів та інших корисних ресурсів, зокрема таких як: Linguee та WordReference, що допомогають перекладачам знайти відповідні слова та фрази, використання онлайн-корпусів текстів, зокрема такого ресурсу, як Corpus del Español, що можуть допомогти перекладачам знайти приклади використання слів та фраз у контексті; 5) використання інтерактивних викладачів (віртуальних асистентів), таких як Microsoft Translator або Amazon Translate, які можуть надавати інтерактивну персоналізовану допомогу у перекладі та дозволяють взаємодіяти з користувачем, адаптуючи переклад до потреб та вимог користувача, та пропонувати корисні поради перекладачам; 6) використання технологій розумного перекладу (розробка систем перекладу, які автоматично адаптують переклад до контексту і стилю мовлення користувача); 7) краудсорсинг перекладу (залучення спільноти волонтерів для перекладу текстів на онлайн-платформах, що дозволяє швидко перекласти великі обсяги інформації).

Серед найбільш використовуваних новітніх технологій у перекладацькій діяльності з іспанської на українську мову ми визначили такі: 1) використання машинного перекладу (головні характеристики – швидкий переклад великих обсягів тексту, не завжди якісний переклад, особливо великих та складних текстів з великою кількістю термінів, поява нових систем (DeepL, Microsoft Translator) як прикладів удосконалення машинного перекладу); 2) використання перекладацьких платформ та **CAT-інструментів (Computer-Assisted Translation)** таких як

SmartCAT та Memsource, **Wordfast** (головні характеристики – це те, що вони забезпечують послідовність та стандартизують переклад, здійснюють автоматичний переклад термінів, граматичну перевірку, контроль стилю, сприяють у керуванні проектами та спільній роботі з клієнтами),

Таким чином, машинний переклад дозволяє швидко отримувати переклади, але якість їх може бути низькою, особливо у випадках з великими, складними або спеціалізованими текстами. Перекладачам слід бути обережними при використанні цих інструментів і перевіряти результати перекладу на предмет точності та стилістичних відмінностей. Найкраще вдаватися до машинного перекладу для попереднього (чорнового) перекладу текстів, адже це може допомогти перекладачам швидше й ефективніше перекладати великі обсяги тексту для їх подальшого редагування. Перекладацькі платформи, віртуальні персоналізовані асистенти, нейронні мережі, **CAT-інструменти** спрощують управління проектами та співпрацю з клієнтами, допомагають покращити точність перекладу та прискорити процес роботи перекладача, сприяють у підвищенні якості перекладів завдяки вбудованим інструментам перевірки та контролю, надають перекладачам інструменти для автоматичного виявлення та виправлення помилок, пропонують альтернативні варіанти перекладу. Тож можна наголосити, що сьогодні у цифрову епоху інноваційні технології перекладу стають невід'ємною частиною професійної діяльності перекладачів. Інноваційні технології в перекладацькій діяльності можуть значно полегшити та покращити роботу перекладачів, але водночас вони вимагають обережності та професійного підходу для досягнення найкращих результатів. Важливо, щоб перекладачі постійно вдосконалювали свої навички та відстежували нові тенденції у сфері перекладу, щоб успішно використовувати переваги сучасних технологій у своїй професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гомон Н. В. Відтворення персоніфікації у перекладі з іспанської на українську (формально-граматичний аспект). *Мовні і концептуальні картини світу*. 2014. Вип. 50(1). С. 182-188.

2. Коваль Т. І. Становлення інформаційної культури майбутніх перекладачів. Педагогічний процес: теорія і практика. К.: Вид-во П/П «ЕКМО», 2009. Вип. 4. С. 51-60.

3. Кущ Е. О., Кузнєцова І. В. Переклад галузевих науково-технічних текстів. Запоріжжя: Кругозір, 2015. 360 с

4. Осова О. О., Міщенко О. А. Формування мовленнєвої компетенції майбутніх учителів іноземних мов мультимедійними засобами навчання. *Педагогіка і психологія формування творчої особистостіу вищій і загальноосвітній школах*, 2015. № 43 (96). С. 230-237

5. Стахмич Ю. С. Комп'ютерні технології в лінгвістичних дослідженнях: лабораторний практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2018. 113 с

6. Янковець А. Особливості використання машинного перекладу в умовах професійної підготовки майбутніх перекладачів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2012. Вип. 25. С. 233-236.

7. Kalustova, O. M. (2015). La traducción y la puntuación. *Mundo Eslavo*, (14), 159–173.

8. Okpor, M. (2014) Machine translation approaches: issues and challenges. *International Journal of Computer Science Issues*, 11(5), 159-165.

УДК 81'255.4:[81'373:008]

ГОСТРА К.В., доктор філософії, доцент кафедри перекладу та слов'янської філології

Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ФЕНОМЕНІВ КУЛЬТУРИ

Анотація. Акцентовано увагу на перекладознавчій сутності прецедентних феноменів культури. З'ясовано джерела їх походження. Окреслено особливості, складнощі та процес перекладу цих лінгвокультурологічних одиниць.

Ключові слова: прецедент, безеквівалентна лексика, прецедентні феномени культури, особливості прецедентних феноменів культури.

Переклад тексту – складний та багатокомпонентний процес, задля створення якого перекладачеві необхідно володіти компетентностями, які б дозволили створити текст, зрозумілий для носія іншої мови. В тексті-оригіналі часто виникають елеменнти, які неможливо, на перший погляд, перекладсти, причиною чого є неспівпадіння когнітивних баз різних мов, адже склад когнітивної бази кожної мови є унікальним.

О. Мітіна, М. Швелідзе відмічають, що розбіжності в мовах і культурах фіксуються на різних рівнях, та описуються різними авторами різними термінами – «безеквівалентна лексика», «лакуни», «пробіли», «явище неперекладності», «порожні клітини», які є майже синонімічними. Вищезгадані автори наголошують, що прецеденті тексти є різновидами лінгвокультурних лакун [2, с.52]. Саме тому переклад безеквівалентних одиниць, які і є відображенням зв'язку мови та культури, свідченням історичних аспектів, відображеннням систем цінностей, духовного світу в мовній картині світу – все це є важливим аспектом перекладу тексту, для розуміння якого не можна ігнорувати прецедентні феномени культури.

Загальноприйнятою є визначення прецеденту як терміну, який філологічні науки запозичили із юриспруденції, де його тлумачення пов'язано із контроверзою «було не було». Зараз же цим терміном активно послуговуються у культурно-мовному світі і потрактовують як «феномен первинного зразка, який представлено для оцінки та зіставлення з метою його подальшого використання для створення будь-якого вторинного явища за зразком первинного» [3].

Сучасні західні лексикографічні джерела потрактовують його так: випадок, який повторюється; щось, що було зроблене або сказане та стало прикладом або правилом для санкціонування або виправдання наступної дії такого ж характеру; вирок, який не мав прецеденту; домовленість , встановлена таким прецедентом або ж тривалою практикою; особа або річ, яка стала моделлю [6]; дія, ситуація або рішення, які вже відбулися і можуть бути використані в якості аргументу для того, щоб дія або рішення були виконані; певний спосіб, який був використаний у минулому, що, таким чином, демонструє, що це правильний шлях; рішення

стосовно конкретної судової справи, яке уможливлює вирішення іншим подібним справ таким же чином [5].

Категорія «прецедентності» є важливою з лінгвокультурологічної точки зору, але аналіз сучасних наукових розвідок засвідчив недостатню увагу до цих одиниць як перекладознавчих засобів. Обговорюється питання про сутність поняття та його ознаки, проте світовій науковій літературі цей термін не є розповсюдженим.

І. Богданова потрактовує поняття «прецедентний феномен», розглядаючи його як суспільне, історичне або культурне явище, текст або особу, що є широко відомими і значущими для певної соціальної спільноти та до яких здійснюється регулярна апеляція в дискурсі [1, с. 190].

Для перекладача важливо розуміти, що мова має культурне та національне навантаження, адже вона є тим місцем, де накопичуються знання про національні традиції, менталітет. Кожна людина ідентифікує себе з певною національною культурою, отже, вона здатна розпізнавати, ідентифікувати, розуміти культурно значущі настанови, особливості, культурні коди в певних мовних одиницях обох мов (іноземної та рідної). Другим важливим аспектом є визнання прецедентності як текстологічної категорії, отже, необхідно враховувати зв'язок прецедентих феноменів культури і комунікативного акту. Перекладач є одночасно об'єктом та суб'єктом мовлення і повинен враховувати особливості взаємодії прецедентних феноменів культури.

Переклад прецедентних феноменів культури і досі залишається актуальним питанням в перекладознавстві, досі триває пошук шляхів створення адекватного перекладу цих одиниць, бо їх особлива сутність і спричиняє труднощі перекладу. Джерелами прецедентних феноменів культури можуть бути художні та нехудожні тексти, фільми, реклами, телепередачі, усна народна творчість (прислів'я, приказки), тексти ЗМІ, наукові тексти та ін. *(Run, Forest, Run!; The Secret Of Socrates; Union Jack; Lincoln; McKinley; Everything is possible, even the impossible; Houston, we have a problem).*

Головна складність перекладу цих одиниць спричинена тим, що перекладач повинен володіти одночасно двома корпусами прецедентних феноменів культури: мови оригіналу та цільової мови. в ситуації, коли якийсь із цих корпусів сформований недостатньо виникає комунікативна невдача, що спричиняє до викривлення тексту-перекладу.

Особливості перекладу прецедентних феноменів культури пов'язані із тим, що прецедентні феномени, які з'являються у тексті чи розмові, викликають у реципієнта певні національно-специфічні асоціації, що є спільними для усіх чи для більшості членів окремої лінгвокультурної спільноти [4, с. 86] і необхідно викликати аналогічну реакцію у носіїв мови перекладу. Від вдалого підбору залежатиме якість та адекватність перекладу. Нерідко прецедентні феномени культури несуть особливу та надзвичайно важливо інформацію, без адекватного перекладу якої неможливий адекватний переклад dсього повідомлення або тексту.

В процесі перекладу прецедентних феноменів культури перекладач використовує не лише знання двох мов (мовна компетентність), але ще й

лінгвокультурологічну та мовленнєву, адже необхідні знання зі стилістики, культурно-історичного контексту тексту оригіналу та перекладу.

Таким чином, прецедентні феномени культури – це певні відтворювані мовні конструкти, які мають національну, лінгвокультурологічну, історичну навантаженість, що і зумовлює складнощі їх перекладу, адже перекладач повинен володіти двома корпусами прецедентних феноменів культури: рідної мови та цільової.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богданова І. В. Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в українському медійному дискурсі початку XXI ст.: дис. … канд. філологічних наук: 10.02.01. Вінниця, 2016. 191 с.

2. Мітіна О.М., Швелідзе Л.Д. Проблеми перекладу українських прецедентних текстів англійською мовою. *Науковий вісник Херсонського університету.* Серія лінгвістика. Випуск 35. 2019. С. 51-56

3. Ребрій О. В., Тащенко Г. В. Прецедентні імена як проблема літературного перекладу. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна.* Іноземна філологія. 2015. Вип. 81. С. 272–280.

4. Чаграк Н. І., Гритчук Г.В. Міжкультурна комунікація як компонент професійної компетентності фахівця сфери туризму. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка.* № 16 (203), 2010, С. 83-89.

5. Cambridge Dictionary. URL: https://dictionary.cambridge.org/com (дата звернення: 12.04.2021).

6. Merriam-Webster Dictionary. URL: https://www.merriam-webster.com/dictionary/precedent (дата звернення: 12.04.2021).

УДК 001.4:63:81’243

БОНЬКОВСЬКИЙ О.А., старший викладач кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО НОРМУВАННЯ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Анотація. Розглядаються питання нормування німецької ангарної термінології.
Ключові слова: термін, напів-термін, понятійність, жаргонізм, дефінітивність, флексія.

В галузі професійної лексики нормування називають термінологічним нормуванням. Е. Вюстер дає досить стисле визначення термінологічного нормування: „Термінологічне нормування мови це додаткова уніфікація шляхом відбору та новоутворення”. На рівні мови нормування служить гомогенізації професійної лексики через цільовий відбір та створення термінів для нових явищ та понять. Проблему багатозначності при цьому намагаються обмежити синонімією та омонімією.

На відміну від досліджень у професійній лексиці, що в основному займаються теоретичними мовними аспектами цієї лексики, термінологія зосереджена більше на технічних питаннях застосування термінів на практиці. Згідно Е. Вюстеру кожна робота з термінології базується на поняттях. Для

термінолога важливим є називання понять, тобто словник, вчення про флексії та синтаксис є другорядними. Це призвело до того, що термінологічний підхід до мови має більш синхронічний характер.

Шмідт розрізняє між поняттями професійна лексика та термін. Професійну лексику він розглядає як ширше коло понять, а термін як слово, зміст якого визначений дефініцією. Професійну лексику він ділить на напів-терміни (слова, зміст яких не визначається чіткою дефініцією) та професійні жаргонізми (позначення предметів та явищ певної професійної галузі).

На відміну від загальновживаної лексики терміни є точнішими та автономнішими у вживанні. Ця семантична властивість не притаманна всім термінологіям в однаковій мірі. Найбільшого ступеня точності досягають терміни з теоретичних галузей, де вони найбільше мають характер дефініцій.

Згідно Шіппану терміни це слова професійної лексики, що в рамках певної теорії мають понятійну дефініцію, і належать певної термінологічної системи. Система термінів певної галузі складає ядро її професійної лексики. Термін у реченні є основним носієм інформації і відзначається такими якостями як фаховість, точність, однозначність, понятійність та системність, дефінітивність. Дефінітивність за О.С. Ахмановою є найважливішою ознакою наукового терміну. „Термінологи вважають дефінітивність головним критерієм при відокремленні термінів від основного словникового складу мови. Значення принципу дефінітивності стає особливо важливим, коли йдеться про „консубстанціальні" терміни, тобто терміни, які збігаються за формою зі „звичайними", тобто повсякденними мовними одиницями. Вони функціонують у „звичайній" мові і їх не співвідносять із відповідними дефініціями. Саме наукові визначення переносять їх у метамову, іншу семіотичну систему, де вони стають членами групи (підсистеми) термінологічних одиниць". Точність означає, що значення терміну визначено настільки точно, наскільки це можливо, і цим самим воно відмежоване від інших термінів. Однозначність вказує на недвозначність та тенденцію до моносемії. Понятійність терміну це його функція як мовного знаку позначати певне поняття, а системність вказує на системне місце терміну у фаховому контексті. Ці властивості терміну слід розглядати як критерії, до яких прагнуть термінологи, а не як визначені ознаки.

Дослідження специфіки окремої термінології неможливе без визначення її основної одиниці, яку вона повинна вивчати. Термінологічна система характеризується як складна динамічна стійка система, елементами якої є відібрані за відповідними правилами лексичні одиниці якої-небудь природної мови, структура якої ізоморфна структурі логічних зв'язків між поняттями спеціальної галузі знань або діяльності, а функція полягає в тому, щоб слугувати знаковою (мовною) моделлю цієї галузі знань або діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fluck, H.R.: Fachsprachen. München: Francke, 1991.
2. Fraas, C.: Lexikalisch-semantische Eigenschaften von Fachsprachen. Berlin, 1999.
3. Schippan, Th.: Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen: Niemeyer, 1992.

4. Schmidt, W.: Charakter und gesellschaftliche Bedeutung der Fachsprachen, in: Sprachpflege 18, 1969.
5. Wiegand, H.E.: Ansätze zu einer allgemeinen Theorie der Lexikographie. Berlin, 1983.
6. Wüster, E.: Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie. 3. Aufl., Bonn: Romanistischer Verlag, 1991.

УДК 81-112

КАЛИТЮК Л.П., канд. філол. наук, доц., доцент кафедри лінгвістики та перекладу
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

ВЕРБАЛЬНЕ ВТІЛЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В ДАВНЬОПІВНІЧНІЙ МОВІ

Анотація. Розвідка є доповненням існуючого уявлення про категорію оцінки у мовознавстві і присвячена висвітленню вербальних засобів вираження позитивної / негативної оцінки у *Eiríks saga rauða* (с. XII-XIII ст.). Встановлено, що для давньоісландської мовної спільноти важливими були і сприймалися позитивно: зовнішня привабливість, розум (особливо жінки), соціальний статус, заможність, манери. Позитивним є світло, яскравість, вітер за курсом корабля, жертвоприношення, мисливство і рибальство, безсніжна зима, мандри, гарний спів. Значимими видаються форма голови і тулуба, густе, м'яке світле волосся людини. Негативними є темний колір, великі габарити людини, небагатослівність, норовлива вдача, старість. Відверті завойовницькі вбивства, страти не мають ані позитивної, ані негативної оцінки, і представлені у *Eiríks saga rauða* як констатація факту.

Ключові слова *давньопівнічна мова, оцінка, позитивна оцінка, негативна оцінка, категорія оцінки*

Оцінка, як складник аксіології, філософського вчення про цінності, належить до культурологічних констант і вочевидь присутня в усіх мовних спільнотах як в горизонтальній (міжкультурній, синхронній) так і вертикальній (внутрішньокультурній, діахронній) площинах. Важливість оцінки для спільнот підтверджується її функційним навантаженням: регулятивна, світоглядна, методологічна (= орієнтирна), дидактична (більш детально про це див. Удовіченко, Горобей, 2021). Визначальним фактором для формування оцінки (позитивної чи негативної) є антропоцентричність, тобто мовець (або прямий, або ретранслятор) визначає корисність, потрібність, бажаність певних якісних характеристик суб'єкта (за шкалою *суб'єкт – основа – об'єкт порівняння*) для продуцента (прямий адресант) або для соціуму (ретранслятор). У цій праці не є релевантним акуратне співвіднесення типу мовця і направленості оцінки, тому зазначений поділ доволі умовний.

Оксюморонність досліджуваного явища полягає, з одного боку, у його універсальній незмінній присутності у соціумі, а з другого, в змінності його наповнення. Наприклад, Девід Кларк (2012) зазначає факт одночасного 1) оспівування героїчного насильства як ознаки маскулінності *Guðrún* і *Helgi*; і 2)

дистанціювання від насильства та пропагування миру в давньопівнічній поетичній Едді.

Ця розвідка є спробою встановити мовні засоби вираження оцінки в давньопівнічній мові на прикладі саги *Eiríks saga rauða* (*The Saga of Eirik the Red*, с.XII-XIII ст. (Enrico Lombardi, 2018: 22)). Встановлено, що у *Eiríks saga rauða* оцінці підлягають: 1) риси зовнішності людини, що отримає своє вираження в а) прізвиськах, як-то: *Кетиль Плосконосий, Гаральд Гарнокосий; Торольв Дута Голова, Торд Кінська Голова, Торбйорг Кораблегрудий;* б) якісних прикметниках неконкретної, дифузної позитивної семантики: *чоловік, про якого думали так, як ні про кого іншого в Гренландії; дочка Торбйорна була Гудрід, наймиліша з жінок з безприкладною вишуканістю манер; Ейнар, красивий чоловік, з гарними манерами, і великий денді;* 2) описі характеру особистості та її інтелектуальних здібностей *Кетиль Баран, Ауд Глибокомудра, Йорунн Розумниця, горда думка, дуже амбітний чоловік; хороший, сміливий і галантний мандрівник;* 3) погодні умови (*вітер у потрібному напрямку*); 4) манеру виконання певної дії (*правильний шляхетний спосіб; потім заспівала Гудрід дивну пісню так гарно і відмінно, що ніхто мабуть ніколи раніше не чув пісні, яку співали б таким чудовим голосом, як цей*); 5) походження та соціальне становище.

Варто зазначити, що сага *Eiríks saga rauða* позначена рясним вживанням позитивної оцінки, у ній менш виразно представлена негативна оцінка. Несхвальну оцінку отримують такі риси характеру, як: великий зріст, темний колір, старий за віком, норовливий, меланхолійний, мовчазний, такий, кого не люблять друзі. Негативно сприймається надмірна праця, виснажлива дія стихій на мандрівників. Вартим уваги є безоцінна констатація злочинів у досліджуваній сазі, тобто гоміцид, жертвоприношення тварин. Щедрі банкетні столи з численними стравами з різноманітних тварин для вітання королеви-пророчиці описуються некритично.

Отже, оцінка у давніх ісландців має передусім утилітарне та споглядальне спрямування, з відтінком соціальної значимості та матеріальної корисності. Експансивні, насильницькі та споживацькі практики отримують толерантне ставлення цієї мовної спільноти, якщо вони (ці практики) спрямовані на отримання благ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Удовіченко Г.М. Горобей А.М. КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ В ЛІНГВІСТИЦІ ТА ФІЛОСОФІЇ // Збірник наукових праць «Нова філологія» № 82 (2021) DOI https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-48
2. Enrico Lombardi (2018) The Eiríks saga rauða and the Discovery of America. Old Norse Sources of the Viking Culture. – Anno Academico 2017-2018
3. The Saga of Erik the Red 1880 translation into English by J. Sephton from the original Icelandic 'Eiríks saga rauða'. **https://sagadb.org/eiriks_saga_rauda.en**
4. David Clark (2012) Violence in Moderation: The Church and Vengeance in the Sagas DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199654307.003.0006 In book: Gender, Violence, and the Past in Edda and Saga

УДК 81'373.7:173

ШАЙТОР О.О., асистент кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СТРУКТУРНІ ТА СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ЧЕНЮЙ, ЩО МІСТЯТЬ КОНЦЕПТ «РОДИНА»

Анотація. Концепт РОДИНА вважають одним з ключових для культури більшості народів світу, оскільки він виражає узагальнене знання й культурний досвід народу, пов'язаний із фрагментом дійсності, який впливає на існування окремого народу і суспільства загалом. Фразеологізми з концептом РОДИНА – це більше, ніж просто слова; це вікно в часом незрозумілий, емоційний світ сімейного життя та стосунків китайського народу. Усталені вирази, які використовуються різними поколіннями та культурами, дають можливість зрозуміти цінності його суспільства, осягнути його природу.

Ключові слова: китайська мова, фразеологізми, концепт.

На сучасному етапі розвитку людства стрімко збільшується обсяг наукових знань і сьогодні вже недостатньо лише побачити результати науки – вчені прагнуть зрозуміти механізм формування знань. Цей процес вимагає розуміння процесів мислення і того, як знання формуються в свідомості людини. Механізми і засоби матеріалізації цих процесів та їх результати можна представити як систему чітко структурованих концептів, присутніх у мові. Концепти та проблема концептуалізації, яка є основним об'єктом дослідження когнітивної лінгвістики, полягає у вивченні концептуальної системи мовних одиниць на певному етапі розвитку мови.

Концепт РОДИНА вважають одним з ключових для культури більшості народів світу, оскільки він виражає узагальнене знання й культурний досвід народу, пов'язаний із фрагментом дійсності, який впливає на існування окремого народу і суспільства загалом.

У Китаї сім'я в основному розуміється через конфуціанську думку. У конфуціанському розумінні родина забезпечує найважливіші стосунки для людей і формує основу всієї соціальної організації. Фразеологізми з концептом РОДИНА – це більше, ніж просто слова; це вікно в часом незрозумілий, емоційний світ сімейного життя та стосунків китайського народу. Усталені вирази, які використовуються різними поколіннями та культурами, дають можливість зрозуміти цінності його суспільства, осягнути його природу.

Ідіоми як скарб національної мовної культури показують реальну картину народних звичаїв і життя народу, адже мова нації відображає природне середовище, звичаї, історію та культуру народу, а національна культура відображена у мові нації. Китайські фразеологізми - це мовні одиниці - слова, словосполучення та речення, що мають відносно сталу структуру, цілісність та неподільність сенсу. Завдяки простоті свого значення, чіткій структурі, яскравій образності та прагматичному потенціалу фразеологізми часто використовуються як у повсякденному спілкуванні, так і в літературних творах.

У процесі дослідження китайської фразеологічних одиниць однією з найскладніших проблем є визначення терміна «фразеологізм», адже будь-який концепт закріплюється в національній культурі і виражається різними способами залежно від комунікативної ситуації, а саме: готовими морфемами, словосполученнями зі словниково-фразової бази мови, вільними словосполученнями; реченнями з типовими структурними та позиційними схемами, текстами та збіркою текстів.

Лінгвістичні розвідки та підручники сучасної китайської мови, що використовуються у провідних університетах Китаю, розглядають ідіоми як важливу частину лексики сучасної китайської мови та висувають більш чіткі визначення до фразеологізму [1; 2].

Незважаючи на те, що китайські фразеологічні одиниці короткі за формою, стилістичні засоби їх вираження надзвичайно різноманітні.

1. Порівняння є найчастіше використовуваним стилістичним прийомом у створенні ідіом. Деякі лінгвісти навіть вважають порівняння ознакою таких лексичних одиниць. Порівняння як стилістичний прийом у досліджуваних фразеологізмах включає: власне порівняння («势如破竹 – подібно до того, як розколюють бамбук» (з надзвичайною легкістю, легко рухатися вперед, долати перешкоди); «归心似箭 – жага повернутися додому подібна до стріли»; метафору: «唇枪舌剑 – губи – списи, а мова – меч» (запекла суперечка, гаряча полеміка); «人为刀俎, 我为鱼肉 - люди – ніж і кухонна дошка, ми – риба і м'ясо» (бути безвинною жертвою, стати жертвою чужого лиходійства); метонімію: «风驰电掣– вихором мчати і блискавично хапати» (стрімкий, блискавичний); «沧海桑田 – було синє море, там нині тутові гаї» (значні зміни; життєві бурі, мінливості долі); алегорію: байки часто використовуються для тлумачення правди, для досягнення просвітницької мети чи сатири, наприклад; «守株待 兔- сторожити пень в очікуванні зайця, чекати щоб щастя впало з неба (за притчею про хлібороба, який взяв зайця, що випадково розбився про пень, і з тих пір стеріг цей пень в очікуванні наступного зайця, покинувши своє поле).

2. Перифраз. Заміна широкого поняття конкретним. Наприклад: «眼高手低– «очі високо, та руки низько» (вміти лише критикувати; ставити іншим великі завдання, а самому пасувати перед труднощами); заміна цілого на часткове. Наприклад: «残山剩水– «залишки державної території» (букв. гір і річок); заміна суб'єкта його головною характерною рисою, наприклад: «披坚执锐 – носити кольчугу і тримати меч» (займатися військовою справою; бути у всеозброєнні); «绿肥红瘦 – листя [ще] зелені, [а] квіти [вже] в'януть» (обр. про кінець весни, про молодість, що минає); певний зміст змінився власним ім'ям, наприклад, «可操左券 kěcāo - володіти першим екземпляром (лівою смугою) договору» (мати гарантію в чомусь, бути у виграшному положенні, мати повну впевненість).

3. Перебільшення (гіпербола). У досліджуваних мовних одиницях ми визначили два основних типи перебільшення: власне перебільшення, наприклад: «泪如泉涌 – сльози ринули в три струмки»; «度日如年 - стягувати день як рік»; применшення, наприклад: «弱不禁风 – такий слабкий, що від вітерця з ніг валиться».

4. Наслідування (звуконаслідування і мімікрія, наслідування стану), а також фразовий контраст. Синтаксичні стилістичні засоби, що широко вживаються для творення китайських фразеологізмів включають наступні: паралелізм, наприклад: «轻重缓急 – важливе і другорядне, термінове і менш термінове»; «生杀予夺 – стратити і помилувати, шанувати і забирати» (мати право розпоряджатися чиєюсь долею); антитеза, де значна кількість досліджуваних мовних одиниць складається з типових подвійних речень, таких як: «流水不腐户枢不蠹– проточна вода не загниє.

Отже, серед структурних особливостей китайських фразеологізмів варто підкреслити, що вони базуються на форматі чотирьох складів. 90% проаналізованих ФО містять чотири ієрогліфи, три- та п’ятискладові зустрічаються рідко. Як правило, їх склад та порядок не може змінюватися, але алюзії є поширеним випадком вживання фразеологізмів у повсякденному мовленні китайців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 史式(1979). 汉语成语研究. 四川人民出版社, 577页

2. 向光忠(1982). 成语概说 . 湖北 ： 湖北出版社出版社,128 页

3. 朱瑞玟(2006). 佛教成语. 上海 ： 大词典出版社,407 页

4.葛本仪(1999). 语言学概论. 济南: 山东大学出版社,323 页

УДК 373.211.24:811.62

МАЦЕПУРА Л. Л., канд. пед. наук, доцент
ГОРНЯК В. М., студент факультету іноземних мов АНП-21
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ОСНОВИ ХУДОЖНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотація. Стаття розглядає переклад як форму духовної творчості та зосереджується на його ключових аспектах, таких як мета подолання мовних бар'єрів і важливість максимального наближення перекладу до оригіналу. Обговорюються основні принципи художнього перекладу та використання перекладацьких трансформацій для досягнення адекватності та еквівалентності.

Ключові слова: переклад, мовне посередництво, бар'єри спілкування, розвиток культури, визначення, художній переклад, естетичне значення, культурологічна функція, трансформації перекладу, адекватність, еквівалентність.

Переклад – це виразна форма духовної творчості, що відзначається спрямованістю на мовне посередництво. Його основна мета полягає в подоланні бар’єрів у людському спілкуванні, що виникають через різноманіття мов. За своєю суттю, переклад витікає з глибин давнини та завжди відігравав ключову роль у розвитку світової культури та історії різних народів.

Слово «переклад» стало загальновідомою та широковживаною лінгвістичною одиницею, але в науковому контексті вимагає уточнення та наукового пояснення. За визначенням російського вченого Р. К. Міньяр-

Бєлоручева, переклад – це психічний процес, в якому мовний твір оригіналу перетворюється мовою перекладу, утворюючи новий твір [1, с. 60].

Визначення терміну «переклад» різноманітні й численні, і порівняння їх допомагає зрозуміти еволюцію поглядів і цілей дослідження в галузі перекладацької науки. Аналізуючи дослідження видатних вчених можна визначити ключові аспекти, що є характерними для художнього перекладу:

Перекладач повинен передати всі ідеї автора читачеві максимально повно. Це включає не лише основні концепції, але й відтінки та нюанси висловлення. Важливо утримуватися від додавання власних елементів або тлумачень, щоб уникнути спотворення оригіналу.

Перекладач повинен висловлювати свої думки лаконічно та компактно, уникати надмірної розмовності. Лаконічність перекладу не повинна заважати зрозумінню думки та легкості сприйняття. Необхідно уникати важких або неоднозначних виразів, які можуть викликати непорозуміння. Переклад повинен відповідати загальноприйнятним літературним стандартам [2, с. 51-52]. Також важливо розглянути завдання художнього перекладу, які можна теоретично розділити на три основні аспекти: Дозволити читачам ознайомитися з творчістю автора, чиї твори вони не можуть прочитати самостійно через незнання мови, якою написані ці твори. Показати особливості культури іншого народу та виразити унікальні риси цієї культури. Просто допомогти читачеві зрозуміти суть книги.

Щодо художнього перекладу, можна визначити, що він вирішує ті ж завдання, що й інші види перекладу. Його мета – відтворити засобами мови все, що було висловлено мовою оригіналу. Однак характерний для нього текстовий матеріал відрізняється особливостями, що випливають із самої природи художнього тексту. Художній текст – це результат творчого процесу, втілення творчого задуму, який має високу інформаційну насиченість і відображає національну специфіку приналежності до певної культури. Важливо підкреслити, що художній текст несе не лише інформацію, але й естетичне, емоційне, символічне, еталонне та образно-метафоричне значення [3, с. 30].

Згідно з теорією тексту Н. С. Валгіної, текст має дві взаємопов'язані текстотвірні функції: естетичну та функцію впливу. Також, за словами М. В. Межової, художній текст виконує культурологічну функцію, і його культурний контекст є унікальним у своєму роді. Отже, художній текст варто розглядати не тільки як елемент культури, а й вираження культурної та мовної специфіки, або навіть віддзеркалення національного характеру, менталітету та світосприйняття певного народу в контексті літературної спадщини цієї культури.

Художні тексти, написані іноземною мовою, відіграють значущу роль у взаємодії різних культур, але їхнє сприйняття стає можливим лише через переклад. Протягом різних історичних періодів мистецтво художнього перекладу базувалося на двох основних принципах: точному та вільному. Перший передбачав збереження порядку слів, мовних і граматичних конструкцій, другий – акцентував увагу на збереженні змісту оригіналу [4, с. 47].

Однак важливо не забувати про важливість максимального наближення перекладу до оригіналу. Як зазначає Я. Рецкер, завданням перекладача є передача

цілісності та точності змісту оригіналу за допомогою засобів іншої мови, при цьому обов'язковою є збереження стилістичних й експресивних особливостей.

Художній переклад є творчим процесом, що не обмежується жорсткими інструкціями. Він вимагає від перекладача не лише відмінного знання мов оригіналу та перекладу, але й проведення передумовного лінгвістичного та культурологічного аналізу вихідного тексту. Основна задача перекладача полягає в створенні «нового» тексту, еквівалентного оригіналу, а не просто в його перекладі. Перекладачі стикаються із різними викликами, такими як труднощі перекладу реалій, стійких виразів, проблема гри слів і культурні відмінності. Для досягнення адекватності та еквівалентності перекладу лінгвісти та науковці рекомендують користуватися перекладацькими трансформаціями, такими як додавання, опущення, калькування, описовий та антонімічний переклад, генералізація та конкретизація, а також прийом смислового розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллаєва А. Ф. Актуальні питання теорії та практики художнього перекладу. Сумський державний університет. 2020. С. 49.
2. Асауленко В. В. Сутність художнього перекладу та його характерні риси / В.В. Асауленко; наук. кер. А.К. Павельєва // Сучасний англомовний науковий дискурс: зб.наук.пр. студентів та магістрантів. – Полтава: ПНПУ, 2020. – Вип.4.- С.11-15.
3. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. Наукові записки Національного університету Острозька академія. Тернопіль. 2015. С. 221 — 223.
4. Прищепа, Ю. А. Загальні властивості художнього перекладу. Littera Scripta Manet 2022. С. 132-134.

УДК 373.211.24:811.162

СКОПЕНКО О.С студентка групи АНП-21**,**
МАЦЕПУРА Л.Л., канд. пед. Наук, доцент кафедри перекладу та слов'янської філології
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна

ЗАПОЗИЧЕННЯ У СЛОВНИКОВОМУ ФОНДІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Анотація: Ця стаття досліджує явище запозичень у сучасній англійській мові з точки зору структурно-семантичного та функціонального аспектів. Розглядаються різні типи запозичень, їхні варіанти та вплив на розвиток мови та комунікацію. Особлива увага приділяється морфологічній організації запозичень та їхньому впливу на граматику англійської мови. Ця стаття виокремлює ключові аспекти явища запозичень та його роль у збереженні та розвитку мовної різноманітності.

Ключові слова: запозичення, англійська мова, структурно-семантичний аспект, функціональний аспект, морфологічна організація, міжмовний контакт.

Мова, як найважливіший засіб спілкування та вираження думок, є не лише свідком нашого культурного розвитку, але й активним учасником цього процесу. У

світі, де глобалізація та технологічний прогрес зводять межі та зближують народи, англійська мова стає невід'ємною складовою міжнародної комунікації. Однак її розвиток і різноманітність не були б такими багатогранними без одного із фундаментальних явищ – запозичень.

Запозичення в англійській мові – це, безсумнівно, прояв лінгвістичного багатства та динамізму. Цей процес виявляється не тільки у введенні нових слів, але й у нюансах їхньої звучання, вживання та внесенні в сукупність мовних засобів, які стають доступними говорячим і слухаючим. Запозичення допомагають англійській мові адаптуватися до потреб сучасного світу, роблячи її гнучкою та реактивною на нововведення.

Е. Гауген поділяє запозичену лексику на два основних типи: loan або loanword (запозичене слово) та calque (калька) [2, с.113-119]. Однак, калька має декілька видів також: loan translation (запозичення-переклад), loan blend (запозичення-гібрид) чи semantic loan (семантичне запозичення). Отож, можна вважати, що є чотири типи запозичень. Loan або loanword має відносно високий рівень достовірності форми та значення. Можуть використовуватися різноманітні методи відтворення іншомовного слова. Наприклад, слова chauffeur (водій), з фр. chauffeur; music (музика), з фр. musique; cappuccino (міцна кава з вершками), з італ. cappuccino достовірно відтворені в англійській мові, оскільки їх внутрішні та зовнішні структури лексем наслідуються. У менш точних відтвореннях запозичень морфологічні, фонетичні та орфографічні ознаки можуть відрізнятися від слова-оригіналу.

На прикладі різних етапів історії можна спостерігати, як кожна епоха вносила свій внесок у розширення лексичного арсеналу англійської мови. Від ранніх контактів з римлянами та германцями до сучасної глобалізованої ери, кожний період приносив свої унікальні внески, що доповнювали та збагачували мову.

Також важливо відзначити, що запозичення не обмежуються лише лексичними одиницями. Вони відображають культурні, соціальні та технологічні трансформації. Зміна контекстів використання запозичень відзначається у різних сферах життя, від науки та технологій до мистецтва та міжнародних відносин.

За Ю.А.Зацним, термін «запозичення» у випадку міжмовних контактів фактично позначає процес входження неологізмів у лексико-семантичну систему мови [с.28-29]. Д.Кристал також розглядає запозичення як впровадження фонологічних, морфологічних, лексичних і синтаксичних одиниць з однієї мови в іншу [1].

Використання запозичень позитивно впливає на функціональні аспекти комунікації. Вони збагачують мовлення, викликають емоційний відгук та сприяють міжкультурному обміну.

Морфологічна організація запозичень є важливим аспектом вивчення мовного контакту та взаємодії між різними мовами. Запозичення включають в себе не лише лексичні одиниці, а й морфологічні та граматичні елементи, які можуть піддаватися адаптації та змінам під впливом приймаючої мови. Вивчення морфологічної організації запозичень дозволяє розуміти, як вони інтегруються в

структуру приймаючої мови та яким чином зберігають або змінюють свої морфологічні характеристики. Форми слова, такі як числові закінчення, відмінювання, часові форми тощо, можуть змінюватися, щоб відповідати структурі та граматичним правилам приймаючої мови.

Англійське слово "piano" (запозичене з італійської мови) не змінює свою форму для вираження різних граматичних характеристик. Однак італійське слово "pianoforte" в англійській мові може зазнати змін, наприклад, у формі множини: "pianofortes."

Серед найпопулярніших запозичень можна виділити терміни, пов'язані з технологією (наприклад, "internet"), кулінарією (наприклад, "pizza") та науковими областями (наприклад, "algorithm").

Неологізми, новостворені слова та вирази, виникають у зв'язку з технологічними та соціокультурними трансформаціями. Застарілі запозичення можуть втрачати активне вживання та виходити з лексикону.

Використання запозичень позитивно впливає на функціональні аспекти комунікації. Вони збагачують мовлення, викликають емоційний відгук та сприяють міжкультурному обміну.

Запозичення використовуються в різних мовних реєстрах та жанрах. Вони можуть надавати формальності тексту, виражати експресивність у розмовній мові та служити художнім засобом у літературних творах.

Дослідження запозичень є важливим для розуміння динаміки мови та взаємодії культур. Це сприяє збереженню та розвитку мовної різноманітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 2001. – 280 p.

2.Haugen E. The Analysis of Linguistic Borrowing. Ecology of language:

Essays by Haugen / E. Haugen // Stanford University Press. 1972. P. 113–119.

3.Войтенко, К. (2010). Класифікація запозичень в сучасних лінгвістичних дослідженнях. Режим доступу: http://www.rusnauka.com/7_NMIV_2010/Philologia/60103.doc.htm

4.Зацний, Ю. А. "Внутрішні" запозичення сучасної англійської мови. Вісник СумДУ, No11, с.28.

5.Кириченко, О.А. Характер нових запозичень в англійській мові (на матеріалі Оксфордського словника)/ О.А. Кириченко, І.А. Сисоєва // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка. Серія "Філологічні науки" Мовознавство. 2017. Том 2, № 8. С. 92-95

СЕКЦІЯ 2
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

УДК 316.732-054.6-057.875:378.6

СЛУЦЬКИЙ Я.С. д-р пед. .наук, запрошений дослідник
Університет прикладних наук Рейн-Майн, м. Вісбаден, Німеччина

СУТНІСТЬ ПРЯМОЇ АКУЛЬТУРАЦІЇ У РОБОТІ З ІНОЗЕМНИМИ СТУДЕНТАМИ

Анотація. Розглянуто особливості прямої акультурації у процесі соціально-педагогічної підготовки іноземних студентів. Виявлено ефективну акультураційну послідовність, що складається з елементів мови, психологічного консультування та заходів культурного характеру і сприяє зниженню впливу культурного шоку та розвитку здатності вибудовувати міжособистісну взаємодію у новому соціумі.

Ключові слова: соціокультурні заходи, культурні та особистісні характеристики індивіда, культурний шок, інтеграція, комунікаційні конструкції, психологічне консультування.

Робота з іноземними студентами вимагає застосування особливих підходів, пов'язаних з наявністю різних соціокультурних, мовних, релігійних відмінностей у порівнянні з представниками країни, що приймає. Загалом, процес підготовки іноземних студентів можна визначити у якості соціально-педагогічного супроводу, однією з особливостей якого є акультурація. Згідно з висновками Л. Наконечної, «в сучасній науці термін «акультурація» позначає процес і результат впливу різних культур одна на одну, за якого всі або частина представників однієї культури переймають норми, цінності й традиції іншої культури» [2, с. 180]. Таким чином, під час акультураційних заходів іноземні студенти отримують можливість ознайомитись з культурними особливостями країни перебування, чому сприяють різноманітні міжкультурні фестивалі, конференції, позаакадемічні дискусійні заходи тощо. У підсумку, іноземні студенти більш активно залучаються до нового соціуму, аніж під час звичайної соціальної взаємодії, пов'язаної з ситуаціями повсякденного характеру.

Ґрунтуючись на затвердженні І. Тарасюк, що «інтеграцію розглядаємо як стратегію акультурації» [3, с. 237], відзначаємо виникнення саме інтеграційних проявів при застосуванні соціокультурних заходів, спрямованих на ознайомленням іноземних студентів з особливостями країни, що приймає. У такому випадку, підкреслюємо односторонній вплив культури, що приймає на представника іншого соціуму. Тому, у такому принципі акультурації (прямому) іноземний студент, беручи участь у заходах з міжкультурної взаємодії, отримує нові знання та навички вибудовування контактів з представниками країни, що приймає. Своєю чергою, учасники даних заходів, які є представниками країни, що приймає, не отримують повноцінних знань щодо інших соціокультурних особливостей у зв'язку з тим, що

сценарій таких заходів передбачає сприяння у підготовці іноземного студента, а саме комунікацію мовою країни, що приймає, а також ознайомлення з культурними особливостями та традиціями. Тому основний напрям акультурації зосереджено саме на іноземному студентові, що потребує прямого соціокультурного впливу, без чіткого зворотного акультураційного впливу. Саме під час такої підготовки іноземні студенти «переймають норми, цінності й традиції» [1, с. 66], що є необхідною умовою повноцінної інтеграції у майбутньому. Таким чином, ми можемо визначити перший елемент акультураційної послідовності – «культуру»:

культура — Х — Х

Варто зазначити, що акультураційний процес з підготовки іноземних студентів має враховувати культурні та особистісні характеристики індивіда. Так, у своєму дослідженні Ж. Ян (Z. Yan) підкреслила, що «іноземні студенти реагують на соціокультурне середовище різними психічними та поведінковими змінами, залежно від статі, віку, етнічного походження» [4, с. 309]. Тому важливою умовою є психосоціальна підтримка іноземного студента для подолання наслідків культурного шоку. Відповідно, акультураційні заходи мають бути пов'язані з психологічною підтримкою, інакше інтеграція іноземного студента до нового соціуму може сповільнитися або зіткнутися з проблемами, причинами яких є особистісні реакції індивіда на різкі зміни соціокультурного оточення. Враховуючи, що психологічний елемент пов'язаний з культурою та культурним шоком та може бути застосований під час участі в культурних заходах, представимо акультураційну послідовність з елементом «психологічна підтримка» у такому форматі:

$$\frac{\textbf{культура}}{\textbf{психологічна підтримка}} \text{ — } \textbf{Х}$$

Проте, участь у міжкультурних заходах і навіть нормалізація впливу психологічних проявів, пов'язаних з культурним шоком, вимагає здатності вибудовувати комунікаційні конструкції. Так, І. Тарасюк зазначала, що «інтеграція – це комплексний, динамічний процес, що пришвидшується завдяки мові» [3, с. 237]. Враховуючи вищевикладене, можемо визначити третій елемент ефективної прямої акультурації – «лінгвістичний»:

$$\frac{\textbf{культура}}{\textbf{психологічна підтримка}} \text{ — } \textbf{мова}$$

Відсутність можливості спілкування з представниками країни, що приймає не дозволить здійснити соціокультурну інтеграцію. Виходячи з висновків, що інтеграція – це стратегія акультурації, при недостатності мовної підготовленості іноземного студента процес акультурації неможливий. Тому вважаємо лінгвістичну підготовку у прямій акультурації першочерговою, що дозволить підвищити ефективність і культурного, і психологічного елементів. Відповідно, акультураційна послідовність елементів має бути наступною:

культура

мова —

психологічна підтримка

Аналізуючи вищезазначене, необхідно підкреслити, що пряма акультурація характеризується отриманням іноземним студентом нових знань щодо соціокультурних особливостей країни, що приймає. Загалом, акультураційний процес має враховувати необхідність наявності у інтеграційній стратегії трьох елементів – культури, психологічної підтримки та мови. Однак, важливість вибудовування комунікаційних конструкцій під час участі у заходах культурного характеру та психологічному консультуванні вимагає виділення «мови» у якості першочергової потреби в акультураційній послідовності, тоді як культура та психологічна підтримка можуть бути представлені одночасно у заходах, що проводяться.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерба С. Акультурація іноземних студентів під час навчання в навчально-науковому інституті філології. *Світові виміри освітніх тенденцій* / за заг. ред. Г. В. Межжеріної, О. Ю. Корчук. Київ, 2022. С. 65—67.

2. Наконечна Л. Специфіка акультурації студентів-іноземців. *European Humanities Studies: State and Society*. 2020. Iss. 3(II). P. 179—192.

3. Тарасюк І. Роль мови у контексті ідентичності та акультурації мігрантів. *Психологічні перспективи*. 2021. Вип. 37. С. 233—243.

4. Yan Z. Acculturation and Well-Being Among International Students: Challenges and Opportunities. *Rethinking Education Across Borders* / In: U. Gaulee, S. Sharma, K. Bista (Eds). Singapore: Springer, 2020. P. 303—315.

СЕКЦІЯ 3
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

УДК 378.147:355.48

ЦВИД-ГРОМ О.П., канд. філол. наук., доц., завідувач кафедри іноземних мов

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У ЗДОБУВАЧІВ АГРАРНИХ ЗВО

Анотація. Актуалізовано питання лінгвокультурологічної складової у процесі формування загальних компетентностей у здобувачів аграрних ЗВО. Одними із мовних домінантів є латинські сентенції – крилаті вислови, фразеологізми, які є вагомим чинником інтелектуалізації української літературної мови. Входячи до загальної системи мови, фразеологізми вважаються найціннішим лінгвістичним спадком, у якому відображаються бачення світу й національна культура соціуму, вони є носієм і джерелом національно-культурної інформації, до якого зверталися як до одного із засобів своєрідного відродження.

Ключові слова: вища освіта, лінгвокультурологія, загальні компетентності, латинські фразеологізми, латинські крилаті вислови.

Сучасні виклики у сфері вищої освіти, які постали внаслідок російської агресії проти України, дали поштовх для посилення соціально-гуманітарної складової на усіх освітніх програмах. Дана складова за своїм змістом формує у студентів такі загальні компетентності як фактор самоідентифікації, національної єдності, самобутності, етнокультурної приналежності. Освіта повинна сприяти усвідомленню людиною власних коренів, свого місця у світі, засвоєння кожним індивідом етнокультури спільноти, як способу її буття, з тим, щоб у майбутньому вміти вступити в діалог з іншими культурами [5].

Глобалізація освітнього простору, можливості міжнародної академічної мобільності для викладачів і студентів у провідних університетах Європи, кооперація між українськими та закордонними ЗВО, процес інтернаціоналізації, безумовно, сприяють підвищенню її якості, є засобом підготовки здобувачів вищої освіти до адаптації в умовах сучасних викликів. У зв‘язку з цим, найважливішим вектором соціальної місії університету є надання освіті, зокрема вищій, високого етичного статусу в суспільстві.

Культурологічні моделі цивілізації індексуються у мові, яка відображає цю цивілізацію. Саме тому зрозуміти важливі концепти культури неможливо без урахування мовного символізму.

Лінгвокультурологія пов'язана з вивченням національної картини світу, мовної свідомості, особливостей ментально-лінгвального комплексу. Проблематика лінгвістики й культурології – етнічні культури, цивілізаційна, глобальна культура, культури різних епох у діахронічному висвітленні, культури різноманітних соціальних, вікових, територіальних, статевих, професійних, конфесійних та інших угруповань. Лінгвокультурологія як суміжна з етнолінгвістикою і соціолінгвістикою галузь мовознавства, вивчає «взаємозв'язок і взаємодію культури й мови в їхньому функціонуванні й відображає цей процес як цілісну структуру одиниць у єдності їхнього мовного та позамовного (культурного) змісту за допомогою системних методів і орієнтовно на сучасні пріоритети та культурні настанови (системи норм і суспільних цінностей)» [3].

У різні історичні періоди європейської цивілізації, у складні часи занепаду культури та емоційного оптимізму суспільства, до латини зверталися як до одного з засобів своєрідного відродження, реабілітації. Освічені представники суспільства відчували потужний культурно-цивілізаційний фон, який був за латиною та міг реалізовуватися її мовними елементами. Одними із таких мовних домінантів є латинські сентенції – крилаті вислови, фразеологізми.

Латина завжди була потужним чинником інтелектуалізації української літературної мови, а латинізми вже давно є невід'ємними елементами її лексичної та фразеологічної систем. Це підтверджує і їх періодизація за часом виникнення: успадковані з давньоруської мови; запозичені у XV–XVIII століттях внаслідок вивчення латинської мови в українських навчальних закладах; запозичені у XIX–XX століттях переважно як елементи суспільно-політичної, медичної, біологічної, юридичної та іншої наукової термінології [4].

Входячи до загальної системи мови, фразеологізми вважаються найціннішим лінгвістичним спадком, у якому відображаються бачення світу й національна культура соціуму, вони є носієм і джерелом національно-культурної інформації. Вона акумулює колективний досвід, який передається з покоління в покоління, дозволяє досліджувати далеке минуле не лише мови, а й історії і культури її носіїв, дає можливість говорити про культурно-національну рефлексію суб'єкта. Саме тому у фразеологічному фонді, за словами лінгвістів, національна самобутність мови отримує найяскравіший і безпосередній прояв [2].

У фразеологізмах переплітаються історії народів, своєрідність їхньої культури, побуту, традицій. Фразеологічна одиниця не тільки зручна у відтворенні, вона є частиною асоціативного ряду. Іманентні ознаки фразеологічних одиниць – експресивність, емоційність, оцінність – роблять їх провідними засобами художнього зображення з лінгвістичними та естетичними елементами. Нації послуговуються власним набором зрозумілих без тлумачення символів, знаків. Використовуючи їх, носії мови створюють доступні й водночас стислі образи, в які вміщується глибокий зміст фразеологізмів. Фразеологізми суттєво доповнюють виражальні засоби, оскільки експресивно-оцінні конотації у сфері фразеології ширші, ніж у сфері лексикології. Більшість фразеологічних зворотів багаті стилістично і використовуються в образному мовленні. Фразеологізми прості й

зрозумілі за формою, за взірцем легко відтворюють складні явища, зв'язки та взаємини [1].

Отже, лінгвокультурологічна складова займає одне із найважливіших місць у процесі формування загальних компетентностей у здобувачів вищої освіти. Зокрема, у латинських фразеологізмах, крилатих висловах викристалізувався багатовіковий досвід римського народу з різних галузей суспільного виробництва, матеріальної й духовної культури. Переважна частина латинських прислів'їв, не зважаючи на свою часову віддаленість, не втратила своєї актуальності і до сьогодні, оскільки у них стверджуються людські моральні принципи, вони наповнені непідробним гуманістичним змістом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бенькевич, Г. А. Особливості функціонування латинських фразеологізмів як носіїв змісту поняття "любов" // *Закарпатські філологічні студії.* Ужгород, 2020. Т. 1, Вип. 13. С. 172-176. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/32605 (дата звернення: 10.03. 2024).

2. Гладка В. Лінгвокультурологічний підхід у вивченні фразеологізмів французької мови. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Вип. 1 (35). С. 41-46.

3. Лінгвокультурологічний аспект мовознавчих досліджень : навч.-метод. посіб. до спецкурсу для студентів філолог. ф-ту. 2-ге вид., допов. і перероб. Ужгород, 2021. 292 с.

4. Семенюк О., Патлата Г. Латинізми як чинник інтелектуалізації сучасної української мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки.* Випуск 202. Кропивницький, 2022. С. 76–83.

5. Цвид-Гром О.П. Формування етнокультурної компетентності в умовах інтернаціоналізації вищої освіти // Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (Білоцерківський НАУ, 27-28 березня 2020 р.). Біла Церква, 2020 . С. 41-43. URL: http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/5905 (дата звернення: 11.03. 2024).

УДК 378.147:811.133.1:004

МАЙЄР Н. В. д-р пед. наук, проф., професор кафедри теорії, практики та перекладу французької мови

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Анотація. У публікації представлено завдання, які сприяють формуванню креативної компетентності майбутнього викладача у процесі професійно орієнтованого навчання французької мови. Завдання сприяють формуванню професійно орієнтованої французькомовної комунікативної компетентності майбутнього викладача, оволодінню елементарними методичними знаннями про засоби, прийоми, технології креативного навчання, елементарними методичними вміннями укладати завдання з використанням засобів креативного навчання, спонукають до елементарної методичної рефлексії.

Ключові слова: викладач, завдання, креативна компетентність, професійно орієнтоване навчання, французька мова.

Креативна компетентність викладача французької мови є складником його професійно-методичної компетентності і здатністю творчо й оригінально використовувати різноманітні сучасні технології та методики навчання задля підвищення мотивації студентів, урізноманітнення вправ і завдань, форм і засобів контролю.

Формування креативної компетентності майбутнього викладача на практичних заняттях з французької мови відбувається за умови професіоналізації навчання, яке характеризується відбором спеціального навчального матеріалу і використанням спеціальних завдань. Щодо професійно орієнтованого компоненту цілей навчання читання й аудіювання, то вже на початковому етапі навчання студенти мають навчитися вільно читати тексти, необхідні для успішного проведення практичних занять з іноземної мови – методичні матеріали, написані іноземною мовою, методичні розробки тощо [1, с. 87], а також уміти повно та вільно розуміти іншомовне усне мовлення у межах, потрібних для проведення практичних занять з іноземної мови [1, с. 149]. Тому для навчання професійно-орієнтованого читання й аудіювання та з метою оволодіння майбутніми викладачами французької мови елементарними методичними знаннями, як складником креативності компетентності, пропоную використовувати такі завдання:

1. Ознайомтесь із публікацією Être un enseignant créatif. Développer la créativité des étudiant·e·s. Sous la direction de Nathalie Kruyts. Les Cahiers du Louvain Learning Lab. 2019. № 5. URL: http://surl.li/rdfje. Назвіть засоби і технології креативного навчання.

2. Перегляньте вебінар «Alors on chante» : la chanson en classe de FLE (https://www.youtube.com/watch?v=MlXR50maCPI&t=2296s). Назвіть креативні прийоми навчання французької мови з використанням пісні.

Професійно орієнтована складова мети формування компетентності в говорінні на основному етапі передбачає, зокрема, розвиток у майбутніх викладачів умінь брати участь у нескладних обговореннях і дискусіях з професійних питань та робити нескладні короткі повністю або частково підготовлені презентації з професійних питань, зокрема методичних [1, с. 26]. Завдання для розвитку професійно орієнтованих умінь говоріння, набуття методичних знань про особливості креативного навчання можуть бути такі:

1. Ознайомтесь із статтею Marie-Noëlle Cocton. L’expression théâtrale en FLE : en route vers une cocréativité ! Voix plurielles. 2013. 10. 2. P. 71-81. URL: http://surl.li/rdfjw. Занотуйте основні тези автора. Підготуйтесь до їх обговорення на практичному занятті.

2. Ознайомтесь з ідеями для креативного навчання іноземних мов (Marina Garcia. 5 idées créatives pour la classe de français (chapitre I). URL: http://surl.li/rdfkj). Які із цих ідей зацікавили вас і чому? Запропонуйте власні ідеї та презентуйте їх на практичному занятті.

3. Ознайомтесь із завданнями в посібнику *Cie Bagamoyo. Le français par le mime* (URL: http://surl.li/rdfko). Яке із завдань ви хотіли б використати на практичному занятті з французької мови? Обґрунтуйте.

Такі завдання також спонукають студентів до елементарної методичної

рефлексії.

Дискусійною є точка зору О. Б. Тарнопольського щодо того, що професійно орієнтований компонент іншомовної компетентності в письмі вже на початковому етапі навчання майбутніх викладачів вимагає розвитку у них вмінь письма, необхідних для проведення занять з іноземної мови, складання планів занять іноземною мовою, деяких видів методичних документів, таких як технологічні карти занять або робочі програми, а також умінь давати мовою, що вивчається письмовий оцінний коментар до письмових робіт [1, с. 199-200]. Цілком очевидно, що визначені вміння мають цілеспрямовано формуватися під час вивчення студентами спеціальних дисциплін професійно-методичної підготовки, насамперед «Методики навчання французької мови». Для формування професійно орієнтованої компетентності в письмі на початковому етапі навчання вважаю доцільним зосередити увагу на розвитку у студентів умінь аналізувати цілі вправ для навчання письма, помічати і виправляти помилки, укладати вправи за аналогією (зокрема з використанням засобів креативного навчання) тощо. Наведу приклад завдання:

1. А. Ознайомтесь із мемом. Прокоментуйте фрази. З якою метою викладач може використати цей мем на практичному занятті з французької мови?

(https://www.youtube.com/watch?v=IuC16Z-11_Q)

Б. Підготуйте мем за зразком і презентуйте на наступному практичному занятті (завдання виконується в парах під час самостійної позааудиторної роботи).

Слід зазначити, що у процесі виконання такого завдання студенти імпліцитно оволодівають елементарними методичними вміннями використовувати меми як засіб креативного навчання, а також самостійно їх створювати. Великий мотиваційний потенціал для розвитку у майбутнього викладача професійно орієнтованої французькомовної компетентності в письмі має також креативне письмо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: Навчальний посібник. К. : Фірма «ІНКОС», 2006. 248 с.

УДК 37.016:811

HRYSHCHENKO I.V., doctor of philology, associate professor of the department of language training

KOURDISH O.K., senior lecturer of the department of language training

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

CHALLENGES OF TODAY: ANOTHER CONCEPT OF AN ENGLISH COURSEBOOK FOR MEDICAL STUDENTS

Анотація. Зроблена спроба вибудувати структуру підручника нового покоління з англійської мови для студентів медичних спеціальностей та запропонувати систему вправ, що сприяють досягненню кінцевої мети навчання англійської мови в закладах вищої освіти України.

Ключові слова: компетенція, концепція, мовлення, письмо, підручник, розуміння, читання.

Over the past few decades, the English language has acquired a global presence. Nowadays, more than 1,5 billion people around the world use it as their first, second or foreign language. English is the dominant or official language in over 60 countries.

Three-quarters of the world's mail, faxes and cables are in English. English is the medium of 80% of all information stored in the world's computers, 60% of all international phone calls are made in English, and, more importantly for our point in question, it is the language of science and technology: over 60% of all scientific publications are written in English.

Currently, professionals from all walks of life rely on English as a means of communication and put it to different uses: they use English for socializing, they resort to English to discuss professional issues over the telephone, they send faxes, write letters and email, exchange documents, draft contracts, arrange meetings, make presentations, hold negotiations etc. All in all, they use different varieties of English distinguished according to use. Medicine is no exception.

So, practicable learner-oriented methodologies should be elaborated to illustrate how this or that functional use (register) of English can, and should, be taught to foreign (in our case Ukrainian) learners.

Our survey of British (5, 6, 7, 8) and Ukrainian (1, 2, 3 ,4) coursebooks designed for medical students has found that Ukrainian coursebooks are mostly *text-oriented* while British ones are mostly *function-oriented*.

Both *text-based* and *function-based* approaches can, and should, be applied in the English language teaching practice. But at the same time both of them have some merits and demerits.

In the *text-based* approach it is the text which is at the core of attention of every coursebook unit and all the suggested assignments are *text-centered*. It's a good approach when we teach learners who have got a fluent or nearly-fluent command of English and it's necessary for them to acquire the ABC of medical vocabulary within a short time period. The main aim of such an approach is to build up and enrich ESP vocabulary but it doesn't often give a chance to develop speech competences effectively. (In our reality not all Ukrainian freshmen know fundamentals of English well enough to cope successfully with assignments set by such coursebooks.)

Firstly, coursebook texts usually contain only language information: general English words, general medical English terminology, and specialized terminology.

Secondly, they don't contain any actual facts of professional interest, no meaningful information for future doctors. For instance, coursebook units which touch upon the cardiovascular system describe only the heart structure and its work, the very same holds true for units describing the respiratory, digestive, urinary systems etc. But the itemized information is well known to students, it doesn't motivate them to discuss something and speak in general.

Thirdly, abundance of new medical terms makes it next to impossible to master them in one go and use them readily in professional environment later on.

The *function-based* approach presupposes a good command of speaking and writing competences to meet challenges of English coursebooks published in Great Britain. Their assignments suggest developing such skills as: planning a career in science, doing a literature review, describing approaches to data collection, evaluating the results of a check-up, diagnosing patients with, let's say, double or lobular pneumonia etc. But freshmen and sophomores don't take up clinical subjects. Moreover, not all of them have chosen yet what they will major in. To our mind, these coursebooks are indispensible for senior and research students, as is not the case for junior ones.

The body of knowledge of the English language teaching practice and our personal experience in this field persuade us it is high time another concept of an English coursebook for medical students, which would expand and embrace the strong points of the two above-mentioned approaches, were suggested.

As school-leavers enter medical universities with different levels of English background the first two coursebook units should serve as a binding link between school and university language courses.

Each unit of a coursebook should consist of three sections.

The first section familiarizes students with relevant samples of scientific prose. Excerpts from monographs or research journals, for instance, may serve this purpose, because reading quality medical research for information retrieval improves one's understanding of the world of medicine. At initial stages of language learning the material in question may be slightly abridged.

The main task of this section is to build up ESP vocabulary and develop reading competence. We suggest the following algorithm of presenting material in the section:

1. First comes, let's call it *focus vocabulary*, which gives relevant information about each *focus word*: its meaning, valency, grammar usage, and the most widely used prepositional phrases:

treat *vt* лікувати. E. g. 1. Do you know how to treat flu? 2. How do you treat a case of rheumatism? to treat sb **for** an illness (a disease) **with** medicine (pills etc.) E. g. Which doctor is treating you for this illness with penicillin? treatment *n* лікування. **Phr**. to take a course of treatment (**for** sth) пройти курс лікування

Such vocabulary notes help students to expand their vocabulary, to analyse the text that goes after the *focus vocabulary* on their own, and to get ready for a talk with a minimum loss of time.

2. A set of assignments (10–12) which will help students to master the suggested *focus vocabulary*.

3. Go to the dictionary to translate the text / reading passage / research paper etc that follows. Find in it the English for the following words and phrases, learn them.

4. Culture and language comment (if necessary).

5. Assignments aimed at step-by-step fostering students' text comprehension capabilities.

The second section should include samples of popular-scientific prose and samples of the English of the media. Its main task is to further expand EPS vocabulary and develop pre-speaking competence. It continues the topic of the previous section. For instance, if section one deals with the cardiovascular system, heart structure and its work, section two deals with the most common heart diseases, their course, symptoms, and treatment. It should contain 4–5 topic-related texts. The suggested assignments may include: *1. Say what the text is about in (a) a short phrase; (b) an extended sentence. 2. Two of the words in each group below are similar in meaning. Check the word which does not belong. 3. Choose the answer that expresses most accurately what is stated in the text. Only one answer is correct. 4. Pick out all the words from the text relating to: (1) physical check-up; (2) the patient's heart disorders. 5. Briefly state the ways of treating angina pectoris. Say which method the author finds more satisfactory, and why. Express your agreement or disagreement. 6. Explain why it is wise to go to see a cardiologist no less than twice a year if you have some heart problems.* Examples can be given in numbers but, unfortunately, we are space-limited.

And last but not least, comes the third section. It's aimed at developing speaking and writing competences. It consists of three subsections. Subsection one should include information on the way the British and Americans communicate. In crosscultural communications the way people structure conversations, their arguments, express their opinion, agreement or disagreement plays an important role. If you overlook cultural differences it generally causes misunderstanding and often enough the disruption of the communication. So, this subsection should include the basic conventions that govern conversation in English; survival English which is used in a number of recurrent situations; recurrent usage and recurrent patterns of telephoning (Of course, it is not an easy task: human communication is increasingly diverse, and no coursebook, however smart and all-embracing, could exhaust the range of possible variation, but at least a few listings of core activities should be presented.); recurrent situations in socializing; the essentials of correspondence; samples of presentations, information on informative and persuasive presentations, structuring a presentation, recurrent patterns and usage points of presentations. Subsection two (develops speaking competences) should include excerpts

from fiction and 4–5 topic-related dialogues with assignments. Subsection three is aimed at developing writing competences. It teaches students how to write a précis, how to fill in case reports, how to sum up their answers in writing, how to write a synopses of a passage etc.

We are fully aware of the fact that this concept is not the last word in the English language teaching practice. But we hope that our suggestions will help to foster general and profession-centered English language competences (linguistic, communicative, socio-cultured etc), which build up students' communicative independence and effectiveness in situations of professional, academic, and daily routine both in oral and written communication.

REFERENCES

1. Ісаєва О. С., Аврахова Л. Я., Прокоп І. А. та ін. Англійська мова для студентів-медиків. – Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2013. –546 с.

2. Avrakhova L. Y., Palamarenko I. O., Yakhno T. V. English for Medical Students. –K.: AUS Medicine Pablishing, 2017. –446 p.

3. Pisotska O. O., Znamenska I. V., Kostenko V. G., Bieliaieva O. M. English for Professional Purposes: Medicine, –K.: AUS Medicine Pablishing, 2018. –367 p.

4. Romanko I. G., Solonor I. M., Bieliaieva O. M., Lysanets Yu. V. English for Professional Use: Dentistry. –K.: AUS Medicine Publishing, 2015. –224 p.

5. Austin D., Crosfield T. (2011). English for Nurses. Copyright for the Ukrainian Edition. K: Медицина.

6. Glendinning Eric H., Holmström Beverly A. S. (2000). English in Medicine. Cambridge University Press. 7. Grice T. (2008). Nursing 1. Student's Book. Oxford University Press. 8. Grice T., Greeman J. (2008). Nursing 2. Student's Book. Oxford University Press.

УДК 378.147

КАМІНСЬКА С.В., аспірантка кафедри освітології та психолого-педагогічних наук

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна

FORMATION OF READINESS FOR PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION THROUGH THE PRINCIPLE OF PREDICTIVE LEARNING AND THE PRINCIPLE OF COMBINATION OF CLASSROOM AND EXTRACURRICULAR WORK

Abstract. Nowadays, it is necessary to take into account new approaches and develop the principles of formation of readiness for professional foreign language communication of future maritime transport specialists. For the successful formation of the readiness of future maritime transport specialists for professional foreign language communication, in accordance with the specifics of extracurricular work, the following are key factors: the principle of predictive learning and the principle of combination of classroom and extracurricular work.

Key words: extracurricular work, formation of readiness, maritime transport specialists, professional foreign language communication, prognostic principle.

The principle of predictive learning is that the teacher analyzes the available data and finds correlations and patterns to predict future events or outcomes [3]. This principle is based on the idea that past data can help a teacher understand what factors or variables affect outcomes, and thus make predictions for the future. In learning based on the principle of predictive modeling, the teacher uses statistical methods or artificial neural networks to analyze data [4].

The teacher will try to establish relationships between input data (independent variables) and output data (dependent variables) to make predictions about future learning outcomes. Using the prognostic principle allows you to make predictions that can be useful for making further strategic decisions. B. Andrievsky, I. Bekh, B. Gershunsky, M. Kolyada, V. Matvienko, L. Onyshchuk and many other researchers were engaged in the prognostic principle in pedagogy and psychology.

The principle of combining classroom and extracurricular work involves combining various pedagogical methods and forms of work for effective learning of educational material [1]. Classroom work includes classes in the classroom, where the teacher imparts knowledge and interacts with students. It can be a lecture, seminar, practical session, discussion or group work. Classroom work promotes active interaction with the teacher and group mates, the possibility of discussing and solving complex issues, as well as receiving feedback.

On the other hand, extracurricular work involves the student's independent work outside the classroom. This may include independent study of literature, essay writing, practical tasks or projects, research, etc. Extracurricular work allows students to more deeply analyze and assimilate the educational material, develops the skills of self-organization and independence, self-analysis and reflection [2]. The combination of classroom and extracurricular work in education helps to create a more complete and deep understanding of the material by students. It allows you to emphasize important aspects of learning and promotes effective assimilation of knowledge and skills.

To ensure a successful combination of these principles, it is important to carefully plan and organize the educational process, provide students with the necessary support and feedback from the teacher [5]. The combination of classroom and extracurricular work was described in their research by many scientists, among them: K. Galatsyn, N. Zhelyabina, N. Karapuzova, V. Koval, O. Smalko.

In the process of extracurricular work, using the above principles, the following general organizational forms are used: individual, group and mass.

Individual forms are an approach to education that focuses on the needs of the individual student and gives him the opportunity to learn the material at his own pace and focuses on his personal interests and needs. Several individual forms of training include: consultations and individual approach: students have the opportunity to contact the teacher with questions or problems that arise during their studies; distance learning: the student acquires knowledge through online courses, video lectures, webinars, watching video lectures and other electronic resources; independent study: the student studies the material independently, using textbooks, Internet resources and other sources; homework: the teacher can give students tasks that must be completed outside the classroom, such as reading a certain chapter of a book, solving problems, writing answers to questions, or

performing other educational tasks; project work: students work on a specific project or task, which may require additional research, data analysis, creating presentations or performing practical tasks.

Individual forms of education contribute to deeper assimilation of the material, development of independence and individual skills of students. Each of these forms of education has its own advantages and can be used depending on the needs and capabilities of the student.

Group forms of organizing extracurricular work include the following methods of collective activity: teamwork: this is a form where a group of students works together to solve a certain problem. Each participant has his own responsibility, but the result is achieved through the synergy of joint efforts; project group: a group of students that unites to develop and implement a specific project; brainstorming: a group process, when students jointly generate new ideas and solve problems, relying on the collective wisdom of the team. Every opinion is valuable and there are no limits to the expression of creativity; group training: a form of training where participants learn together, exchanging ideas, experiences and skills. The interaction of the participants helps the active assimilation of the material and its practical application.

The main mass forms of organizing extracurricular work are: trainings and seminars: organization of educational events to improve the qualifications of participants. They can be conducted both in an interactive form and in the format of lectures, depending on the needs of the students; conferences and symposia: gatherings of experts and industry representatives, where current issues are discussed, research results are presented, and new ideas are discussed; webinars and online courses: digital learning platforms that allow access to materials from anywhere in the world. This is a convenient way to get knowledge and professional information without having to physically be at the venue; joint learning groups: groups of students who have a common interest in a certain topic or skill. They can meet regularly to share experiences, mutual learning and development; mentoring and coaching: one of the most effective ways of personal and professional development. This is the transfer of knowledge and skills from experienced specialists (mentors or coaches) to younger generations.

Depending on the goals and needs of the organization, combinations of these forms can be used to achieve the best results of extracurricular activities.

The methods described will help students become active participants in their own learning; encourage self-evaluation and reflection, which will contribute to their personal and professional growth.

REFERENCES

1. Gladush V. Higher school pedagogy: theory, practice, history. Education manual / V. A. Gladush, G. I. Lysenko - D., 2014. - 416 p.

2. N. Machynska, S. Stelmakh. Modern forms of organization of the educational process in higher education: educational and methodological manual / N. Machynska, S. Stelmakh. – Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2012. – 180 p. ISBN 978-617-511-119-2

3. L. Onyshchuk The concept of forecasting the development of general secondary education / L.A. Onyshchuk - K.: Institute of Pedagogy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Pedagogical Opinion, 2016. - 32 p.

4. Forecasting the development of general secondary education: theory and methodology: a monograph / L. Onyshchuk, A. Tsimbalaru, D. Puzikov, K. Horash, I. Klimchuk, O. Mushka, O. Prokhorenko, N. Parkhomenko, O. Mezentseva / for science. ed. D. Puzikova. K.: CONVEY PRINT, 2019. 240 p. https://dspace.pdau.edu.ua/bitstreams/f59f4bf7-c734-44de-9dd9-81ad1c81115e/download

UKD 378.71 (477)

BUŁHAKOWA T., doktor nauk pedagogicznych, docent Wydziału Psychologii i Pedagogiki

ZHUKOVA H., doktor nauk pedagogicznych, starszy wykładowca Wydziału Psychologii i Pedagogiki

Narodowy Uniwersytet Wychowania Fizycznego i Sportu Ukrainy, Kijów, Ukraina

EDUKACJA POZAAKADEMICKA: WYBÓR NOWOCZESNEGO CZŁOWIEKA

Streszczenie: Kształcenie ustawiczne staje się niezbędnym i coraz ważniejszym elementem współczesnych systemów edukacyjnych. Coraz większą rolę odgrywa edukacja pozaakademicka, realizowana poprzez edukację wirtualną i samokształcenie obywateli.

Słowa kluczowe: wiedza, edukacja dorosłych, edukacja przez całe życie.

W warunkach rynkowego systemu gospodarczego wykształcenie wyższe można rozpatrywać z dwóch stanowisk – jako publiczne dobro ekonomiczne i jako prywatne dobro ekonomiczne. Początkowo wartość edukacji jako dobra uznawał Kościół, następnie państwo, które dawało to dobro wybranym, płacąc za ich edukację i wychowanie dla osiągnięcia swoich celów. Początkowo nie było to znaczące, nie miało żadnej wartości jako takiej. Później, gdy edukacja stała się jednym z głównych warunków zdobycia stanowisk w służbie publicznej, społeczeństwo zrozumiało wagę edukacji i zaczęto ją postrzegać właśnie jako dobro ekonomiczno-społeczne. Wysoka motywacja do samokształcenia, wychowana w latach szkolnych i studenckich, kształtuje dużą aktywność poznawczą człowieka w tych dziedzinach nauki, na które nie ma czasu na innych etapach życia.

Określając skład właściwości i wskaźników jakości edukacji jako przedmiotu oceny, należy wziąć pod uwagę techniczne, ekonomiczne i społeczne aspekty przejawu. Podczas interakcji między dostawcą a konsumentem usług edukacyjnych główną uwagę zwraca się na stopień zaspokojenia określonych potrzeb przez usługę. Aby edukacja pozaakademicka stała się pożądana, należy postawić na uczenie się refleksyjne, które zapewnia przekazywanie i sposoby zdobywania wiedzy za pomocą specjalnie zorganizowanych warunków edukacyjnych [1].

Jednym z poważnych problemów współczesnego systemu edukacji jest rozwój treści zapewniających efektywność samokształcenia uczniów wszystkich grup wiekowych. Trudno sobie wyobrazić, aby wszyscy, którzy chcą uczyć się samodzielnie (bez pomocy nauczyciela), posiadali kompetencje do prawdziwie samodzielnej działalności edukacyjnej. Dlatego też, aby stworzyć podstawy edukacji, wskazane jest

opracowanie takich treści nauczania, z którymi uczeń będzie wygodny do pracy. Dziś, gdy wartość wiedzy naukowej jest dla wielu kontrowersyjna, można powiedzieć, że włączenie jej do treści nauczania pozwoli na głębsze przestudiowanie niezbędnego materiału, określi jego miejsce w systemie wiedzy teoretycznej lub praktycznej. Jest to tym ważniejsze, że samo istnienie współczesnego społeczeństwa w coraz większym stopniu zależy od zaawansowanej wiedzy naukowej. Wiedza naukowa w treści nauczania zapewnia ukształtowanie systemu metod, za pomocą których zdobywana jest wiedza o przyrodzie i świecie.

Obiektywną złożoność i niespójność przejścia do nowego systemu wartościo-celiowej cywilizacji informacyjnej pogłębiają napięte przemiany społeczne ostatnich czasów, w tym przypadku te, które pozbawiły edukację narodową jednej z jej kluczowych funkcji – reprodukcji społeczeństwa poprzez przekazywanie z pokolenia na pokolenie doświadczenia i wiedzy, wartości i norm kulturowych. Naszym zdaniem zaproponowane obecnie liczne projekty systemu edukacji wskazują nie tyle na jego rozwój, ile na jego kryzys. Nie chodzi nawet o orientację tych modeli na alternatywne koncepcje filozoficzne, nie o różnice w podejściu do celów, treści i środków metodycznych procesu edukacyjnego, które powodują nieuniknione trudności w praktycznej realizacji konstrukcji teoretycznych. Głównym problemem jest brak jasności treści współczesnej sytuacji społeczno-kulturowej, brak jasności ideałów i celów [2].

W społeczeństwie występują przeciwne tendencje: procesy globalizacji i różnicowania, pojawienie się nowych jednostek społecznych, wspólnot sieciowych, autonomia postmodernizmu i pojawienie się sieci współzależności. W tych przemianach, metamorfozie i zjawisku dywergencji, metamorfozie ulegają kompozycje różnych typów osobowości masowej, które ulegają polaryzacji, przechodząc od tradycyjnej integralnej osobowości stałej do osobowości podlegającej ciągłym zmianom. Ludzie się zmieniają, pojawiają się nowe cele, globalne wyzwania i procesy modernizacyjne.

Współczesny poziom rozwoju cywilizacji wymaga umiejętności funkcjonalnej człowieka. Jest to zespół wiedzy i umiejętności, który jest stale aktualizowany zgodnie z czynnikami politycznymi, społeczno-kulturowymi, geograficznymi i historycznymi związanymi z wąską specjalizacją przemysłowych i humanitarnych sfer działalności. Dziś to posiadanie pewnego kompleksu różnorodnej, społecznie niezbędnej wiedzy i umiejętności pozwala człowiekowi świadomie uczestniczyć w procesach społecznych. Znajomość technik, zasad i metod pracy z informacjami, które stanowią część faktycznej minimalnej umiejętności funkcjonalnej jednostki.

Ukształtowana wysoka aktywność poznawcza ma bardzo korzystny wpływ na dorosłych, pomaga im zrealizować się, odnaleźć się w nowym życiu. Kształtowanie wysokiej aktywności poznawczej jest ważne nie tylko u uczniów, ale także u dorosłych i osób starszych. Jak pokazuje praktyka, wiele dorosłych osób uczęszczających na zaawansowane szkolenia robi to nie dlatego, że chcą się rozwijać, ale dlatego, że wymaga tego pracodawca. Tacy ludzie wyraźnie różnią się od tych, którzy rozwinęli wysoką aktywność poznawczą. Osoby o dużej aktywności poznawczej przychodzą na zajęcia pozaakademickie już trochę przygotowane, bardziej aktywne w samym procesie uczenia się, z dużą satysfakcją realizują zadania nauczyciela.

BIBLIOGRAFIA

1. Кивлюк О. П. Неформальна освіта в концепції lifelong learning. *Освітній дискурс*. 2017. № 1. С. 22-34.

2. Zhukova H., Vashevich O., Patlaichuk O., Shvets T., Torchynska N., Maidaniuk I. (2022). Dialogue in the philosophical and educational postmodern view. *Postmodern Openings.* 2022 № 13(2). С. 303-320.

УДК 378.013

ЛУК'ЯНЕЦЬ Г.Г., канд. філол. наук., доц., в.о. завідувача кафедри іноземних мов професійного спрямування

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ВМІНЬ ТОЛЕРАНТНОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Анотація. Доба глобалізації та масового застосування соціальних мереж для професійного спілкування сформувала потребу розвитку англомовної міжкультурної комунікативної компетенції студентів сфери гостинності. Вміння толерантної взаємодії з представниками інших культур формується на заняттях з іноземної мови на трьох рівнях: теоретичному – отримання знань про культурну специфіку, ціннісного – формування толерантного ставлення та практичного – підвищення рівня володіння мовою.

Ключові слова: міжкультурна комунікативна компетенція, толерантність, професійно-орієнтоване навчання, сфера гостинності

Завдяки технологічному прогресу та глобалізації економіки протягом останніх десятиліть спостерігається швидкий ріст міжнародного туризму та активізація культурного обміну в онлайн та офлайн форматах. Відтак, зростає і роль ефективної міжкультурної комунікації в сфері готельно-ресторанного бізнесу.

Формування міжкультурної комунікативної компетенції під час вивчення іноземної мови є ключовим компонентом професійно-орієнтованого навчання студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа». Під поняттям міжкультурна комунікативна компетенція (Intercultural Communicative Competence / ICC) розуміється здатність до представлення своєї та розуміння інших культур, а також вміння ефективно спілкуватися з представниками різних етносів у контекстах соціальної взаємодії [1].

Практичною реалізацією міжкультурної комунікативної компетенції є вміння порозумітися з представниками інших етносів, готовність контактувати з ними, вести справи, виражаючи толерантне ставлення до проявів культурних відмінностей. Це призводить не лише до того, що сфера гостинності стає ще більш глобальною, але й дозволяє галузі адаптуватися до потреб та очікувань міжнародних клієнтів. Толерантність мовлення є одним із базових та фундаментальних компонентів міжкультурної взаємодії, оскільки розуміється як форма поваги та прийняття розмаїття та плюралізму [2].

Задля формування вмінь толерантного мовлення студентів під час проведення практичних занять з іноземної мови робота проводиться на трьох рівнях: знання, ставлення та навички, які гармонізуються в ефективну міжкультурну комунікацію.

По-перше, теоретичний аспект – знання про інші культури сприяє розумінню різноманітності та формує готовність студентів адаптуватися до різних культур, сприяє підвищенню якості обслуговування, оскільки реалізується в якісному індивідуалізованому обслуговуванні, та найголовніше, – зменшує можливість виникнення конфліктів через нерозуміння культурних відмінностей. Основними інструментами викладача в такому випадку є проведення культурологічних студій, навчально-виховних заходів, пов'язаних з побутом та соціально-економічним життям різних культур, позакласна робота у форматі відвідування культурних заходів та переглядів фільмів.

По-друге, ціннісний аспект – формування толерантного ставлення до особливостей інших культур та їх представників здійснюється через підвищення обізнаності здобувачів вищої освіти про інші культури, їх здатності до відвертості, співпереживання, поваги, а також уникнення упередженості, шаблонності та стереотипності мислення. Удосконалення таких якостей є питанням часу та не несу чисто інформативний характер як отримання знань, відтак потребує терпіння та наполегливості з боку викладача. Корисними в цьому аспекті є наслідування рольовим моделям та акцент на пошуку подібностей, а не відмінностей, що сприяють єдності та солідарності з представниками інших культур.

По-третє, практичний аспект – навички ефективної мовленнєвої взаємодії досить часто залежать від рівня володіння мовою та здатності формулювати висловлювання чітко, ясно, уникаючи двозначності та можливості помилкової інтерпретації чи хибного розуміння. Важливо звертати увагу студентів на використання гендерно-, расово-, культурно-нейтральної лексики [3]; зрозумілих лексичних конструкцій без надмірного використання ідіом та метафор. Доречно практикувати мовленнєві навички з представниками різних культур, зокрема під час розмовних клубів, культурних заходів та спілкування в онлайн-чатах.

Отже, формування вмінь толерантної міжкультурної взаємодії студентів спеціальності «Готельно-ресторанна справа» є надзвичайно актуальним нині, оскільки сприяє міжнародній співпраці, зміцненню міжкультурних відносин, кращому розумінню своєї та інших культур, особистому розвитку. Під час занять з іноземної мови доречно поєднувати три основні аспекти формування міжкультурної комунікативної компетенції: підвищення рівня обізнаності здобувачів про культури світу, формування толерантного ставлення до відмінностей та вдосконалення рівня володіння мовою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bennett J. M. Cultivating Intercultural Competence, in *The Sage Handbook of Intercultural Competence*, ed. Darla K. Deardorff. Thousand Oaks, CA: Sage, 2009, 127–34.

2. Hjerm M., Eger M.A., Bohman A. et al. A New Approach to the Study of Tolerance: Conceptualizing and Measuring Acceptance, Respect, and Appreciation of Difference. Soc Indic Res 2020. 147, 897–919.

3. Rijadi A. Tolerant Speech in Multicultural Community Communication. Proceedings of the International Congress of Indonesian Linguistics Society. KIMLI 2021. 141–145.

ТКАЧУК Ю.В., викладач
МЕЛЬНИК Н.А., канд. тех. наук., доцент
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСВІТНЯ ПРОБЛЕМА

Анотація. Аналізуючи ментальне здоров'я в освітньому середовищі, стаття розглядає важливі аспекти, такі як роль освіти в підтримці психічного благополуччя та проблеми, що виникають за недостатньої уваги до цього питання. Деякі інноваційні підходи та рекомендації також надаються для покращення ментального здоров'я здобувачів.
Ключові слова: ментальне здоров'я, освіта, здобувачі, викладачі, співпраця, програми.

Визначення ментального здоров'я у освітньому контексті вимагає ретельного розгляду його складових та значення для навчання та розвитку здобувачів. Ментальне здоров'я охоплює психічне благополуччя та емоційний стан індивіда, включаючи його здатність адаптуватися до стресових ситуацій, розв'язувати проблеми, підтримувати здорові стосунки та досягати своїх цілей. У контексті освіти, ментальне здоров'я стає ключовою складовою успішного навчання та розвитку здобувачів. Міцне ментальне здоров'я сприяє покращенню когнітивних функцій, пам'яті, уваги та концентрації, що є необхідними для ефективного засвоєння навчального матеріалу та досягнення академічних успіхів. Крім того, стабільне психічне благополуччя впливає на соціальну адаптацію здобувачів, їх здатність спілкуватися, співпрацювати та вирішувати конфлікти [3, с. 288].

Мета дослідження полягає у вивченні впливу освітнього середовища на ментальне здоров'я здобувачів та визначенні можливих шляхів покращення психічного благополуччя в освітньому середовищі.

Об'єктом дослідження є ментальне здоров'я здобувачів, яке формується під впливом навчального закладу, методів навчання та взаємодії між здобувачами та викладачами.

Постановка проблеми полягає в тому, що у сучасному освітньому середовищі часто недооцінюється роль ментального здоров'я здобувачів. Це може призвести до розвитку психічних та емоційних проблем, а також зниження академічної успішності та соціальної адаптації. Тому актуальною є постановка проблеми щодо впливу освітнього середовища на ментальне здоров'я студентів і вирішення цієї проблеми шляхом впровадження ефективних психологічних підходів та програм в навчальний процес.

Фактори, що впливають на ментальне здоров'я підлітків та молоді [2, с. 16]:

– генетичні чинники: спадковість може впливати на схильність до певних психічних розладів, таких як депресія чи тривожність;

– сімейне середовище: сімейні взаємини, рівень підтримки та комунікації в родині можуть суттєво впливати на психічне благополуччя підлітків.

Негативні досвіди, такі як розлучення батьків чи насильство в родині, можуть призвести до стресу та психологічних проблем;

– соціальне середовище: взаємодія з однолітками, навчальне середовище, а також соціальні норми та очікування можуть впливати на самооцінку, емоційний стан та соціальну адаптацію підлітків;

– стресори в навчальному середовищі: велике навчальне навантаження, високий рівень конкуренції, а також проблеми зі спілкуванням з викладачами або однолітками можуть сприяти виникненню стресу та психологічних проблем.

Роль освіти в підтримці та збереженні ментального здоров'я надзвичайно важлива. Психологічна освіта відіграє ключову роль у формуванні свідомого ставлення до власного емоційного стану та методів його регуляції. Інтеграція психологічних аспектів у навчальні програми дозволяє студентам здобувати знання про основні принципи психічного здоров'я та навчитися ефективним стратегіям управління емоціями та стресом. Безпосереднє надання психологічної підтримки також важливе. Наявність психологічних служб у навчальних закладах дозволяє студентам звертатися за допомогою у випадках стресу, тривоги або депресії. Професійні консультації та психологічна підтримка допомагають здобувачам вирішувати проблеми та впоратися з емоційними труднощами. Крім того, створення підтримуючого навчального середовища є важливим аспектом забезпечення ментального здоров'я. Вищий навчальний заклад повинен бути місцем, де кожен здобувач буде в комфортних психологічних умовах та відчуватиме підтримку. Таке середовище сприяє розвитку позитивних взаємин та допомагає студентам розвивати соціальні навички та впоратися з емоційними труднощами.

Недостатня увага до ментального здоров'я в освітніх системах створює ряд проблем та викликів. По-перше, вона може призвести до зростання випадків емоційних та психічних розладів серед здобувачів, оскільки вони не отримують необхідної підтримки та допомоги у вирішенні своїх емоційних проблем [1, с. 103]. По-друге, недостатнє усвідомлення психологічних аспектів навчання може призвести до зниження академічної успішності та погіршення загального стану здоров'я здобувачів [1, с. 103]. Крім того, відсутність психологічної підтримки та консультацій може ускладнювати ситуацію для здобувачів, які зіштовхуються зі стресом, тривогою або депресією.

Для підвищення свідомості про ментальне здоров'я серед молоді можна використовувати різноманітні інноваційні підходи та програми. Наприклад, введення психологічних курсів або тренінгів у навчальні плани може допомогти здобувачам отримати необхідні знання та навички щодо психічного здоров'я та емоційного благополуччя [4, с. 188]. Також ефективним може бути використання інтерактивних методів навчання, які сприяють активній участі здобувачів та стимулюють їх до розмірковування над власним емоційним станом. Крім того, важливо розвивати партнерські відносини з психологічними службами та спеціалізованими організаціями, щоб забезпечити доступ до професійної психологічної підтримки та консультацій для здобувачів та викладачів.

Викладачі відіграють ключову роль у підтримці ментального здоров'я здобувачів. Вони можуть стати першими помічниками та довіреними особами для здобувачів у вирішенні їхніх емоційних проблем. Педагоги повинні створювати сприятливу атмосферу в групі, де студенти почуваються комфортно. Важливо, щоб викладачі були відкриті до розмов про емоції та готові надавати психологічну підтримку студентам, які цього потребують. Крім того, викладачі можуть впроваджувати психологічні підходи та методи в свою роботу, що сприяють підвищенню емоційної і соціальної компетентності здобувачів [5, с. 50]. Співпраця між освітніми установами, сім'єю та спеціалізованими ментально-психологічними службами є критично важливою для забезпечення ментального здоров'я здобувачів. Це вимагає взаємодії та обміну інформацією між різними сторонами з метою виявлення та вирішення проблем психічного благополуччя студентів. Освітні установи повинні сприяти залученню сімей до процесу виховання та надавати їм необхідну підтримку та консультації. Також важливо мати доступ до кваліфікованих психологів та психіатрів, які можуть надавати професійну допомогу у вирішенні складних психічних проблем.

Отже, було сформовано рекомендації щодо вдосконалення освітніх програм з урахуванням ментального здоров'я студентів: включення психологічних аспектів у навчальні програми на різних рівнях освіти; забезпечення доступу до професійної психологічної підтримки та консультацій у навчальних закладах; організація тренінгів та семінарів для педагогів з питань психологічного супроводу студентів; створення сприятливого навчального середовища, що сприяє розвитку позитивних взаємин та емоційного благополуччя здобувачів; підтримка та залучення сімей до процесу виховання та навчання, включаючи надання порад та рекомендацій щодо підтримки ментального здоров'я своїх дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ksenofontov S. S. Formation of the health culture of future specialists as a pedagogical problem. *Scientific bulletin of mukachevo state university series "pedagogy and psychology"*. 2018. No. 2(8). P. 102–104. URL: https://doi.org/10.31339/2413-3329-2018-2(8)-102-104 (date of access: 16.02.2024).
2. Подкоритова Л., Перерва Є. Мотивація до самозбереження психофізичного здоров'я студентів як наукова проблема. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 13(31). URL: https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13(31)-548-560 (дата звернення: 16.02.2024).
3. Щербакова К., Макаренко Л., Щербакова Н. Забезпечення психологічного здоров'я дитини як педагогічна проблема. *Інноватика у вихованні*. 2021. № 14. С. 288–297. URL: https://doi.org/10.35619/iiu.v1i14.423 (дата звернення: 16.02.2024).
4. Fedchenko K. Формування ціннісного ставлення до здоров'я особистості як психолого-педагогічна проблема. *Освітній простір України*. 2019. № 16. С. 186–192. URL: https://doi.org/10.15330/esu.16.186-192 (дата звернення: 15.02.2024).
5. Formation of students' health culture as a pedagogical problem / O. Mikheienko et al. *Scientific bulletin of south ukrainian national pedagogical university named after K. D. ushynsky*. 2019. Vol. 2019, no. 4 (129). P. 47–54. URL: https://doi.org/10.24195/2617-6688-2019-4-6 (date of access: 16.02.2024).

УДК 378:371.3(075)

ІРХІНА Ю.В., канд. пед. наук., доцент кафедри західних і східних мов та методики їх навчання

Державний заклад «Південноукраїнський національний університет ім. К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТ КУРСУ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРЬСКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ НАПРЯМКУ «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»

Анотація. Виокремлено компетенці здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти медичного факультету напрямку «Спеціальна освіта» зігдно сучасним вимогам Державного Стандарту вищої освіти. Запропоновано систему завдань для розвитку умінь здобувачів працювати з автентичними текстами та брати участь в усному спілкуванні на професійну тематику.

Ключові слова: навчання іноземної мови, професійно-орієнтований курс, автентичний текст, структура курсу, самостійна робота.

Сучасна програма модернізації вищої гуманітарної освіти України має на меті підготовку здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти медичного факультету напрямку «Спеціальна освіта», які зможуть з легкістю адаптуватися у сучасному інформаційному просторі, а також відповідати новим міжнародним стандартам спеціальної освіти. Вимоги до професійно орієнтованого навчання іноземної мови у вищій шктанолі, згідно з Державним стандартом, постійно зростають. Серед цих вимог виділяють наявність таких компетентностей: 1) вміння вільно спілкуватися державною та іноземною мовами у професійному середовищі, володіти фаховою термінологією та професійним дискурсом; 2) оволодіння навичками застосовування у професійній діяльності знання про методики, технології, форми і засоби реабілітації та корекційно-розвивального навчання дітей з особливими освітніми потребами засобами іноземної мови; 3) вміння аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати інформацію; 4) вміння формулювати та відстоювати свою точку зору; 5) вміння обґрунтувати свою думку щодо професійних питань іноземною мовою. Однак, як показує практика підготовки здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти медичного факультету напрямку «Спеціальна освіта», рівень їхньої підготовки з іноземної мови не завжди відповідає вимогам.

Безумовно, підготовка здобувачів бакалаврського рівня вищої освіти медичного факультету напрямку «Спеціальна освіта» належного рівня потребує пошуку нових ефективних шляхів навчання іноземної мови. Одним із можливих способів підвищення рівня навчання, на наш погляд, є створення курсу іноземної мови професійного спрямування з урахуванням потреб здобувачів. Розглянемо зміст такого професійно-орієнтованого курсу відносно процесу підготовки

майбутніх фахівців за спеціальностями 014 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт.

Експериментальним шляхом виявлено, що оптимальним є зміст, що представлений спеціально відібраними текстами науково-популярного стилю та фрагментами професійної навчальної літератури, наприклад, *«How to get into PE teaching»* або *«The best sports for autistic kids»*, які студенти читають та обговорюють англійською мовою після певної підготовчої роботи. Як самостійне завдання для кращого результату виступає граматичний коректівний курс.

У процесі більш активної та тривалої роботи можна також запропонувати до читання та опрацювання кілька автентичних текстів з напрямку фізичної культури і спорту для зближення професійної та іншомовної сфер спілкування на базі сценаріїв роботи з корекції і компенсації порушень психофізичного розвитку осіб з особливими освітніми потребами різних вікових груп, насамперед, з акцентуацією на здобутті навичок та знань у сфері навчання, виховання, корекції та реабілітації дітей з порушенням мовлення.

Процес практичної роботи із здобувачами бакалаврського рівня вищої освіти медичного факультету напрямку «Спеціальна освіта», отримані результати оцінювання набутих ними навичок, дають право назвати як причину такої ефективності, безперервну професійну спрямованість всього курсу навчання іноземної мови, його зв'язок з практичними проблемами спеціальної освіти в широкому значенні цього слова. Особливість структури курсу на змістовному рівні полягає у постійній фіксації уваги студентів на різних аспектах корекційної освіти, комплексному підході до здійснення діяльності в сфері спеціальної освіти (логопедії) не лише в Україні, а й у англомовних країнах у всьому світі. При цьому не меншу роль відіграє використана в курсі система завдань для розвитку умінь працювати з автентичними текстами та брати участь в усному спілкуванні на професійну тематику.

Запропонована система включає три групи вправ: рецептивні, рецептивно-продуктивні та продуктивні. Одночасно відпрацьовується професійна лексика з урахуванням розпізнавання синтаксичних комплексів, а також граматичний матеріал, необхідний для комунікації у професійному середовищі. При цьому особлива увага приділялася найактивнішим типам полісемії (наприклад: *bring up* - виховувати, ростити (дитину)/згадувати(у розмові); *work out* – розібратися/тренуватися; *break* – головоломка /перерва /обрив тощо)

Для формування навички мовної здогадки пропонується робота над найбільш продуктивними суфіксами предметної термінології *(-er/-or* для позначення суб'єктів освітнього процесу: *teacher* - вчитель, *upbringer* - вихователь; *-ing,-ary/-, -tion/, -sion-* для позначення педагогічних процесів і процесів: *primary* - початкове, *education* - виховання, *schooling* – шкільне навчання, *profession-* професія, *producing* - виробництво).

Для формування навичок самостійної роботи з лексикою особливе значення надається усвідомленню синонімічних та антонімічних відносин, оскільки в англійській педагогічній термінології навіть базові терміни освіти та виховання

можуть бути синонімами (порівн.: *«upbringing»* і *«education»* виражають педагогічні поняття виховання).

Перелік типових ситуацій професійно-орієнтованого спілкування, що пропонується у роботі, включає: встановлення ділових контактів в усній та письмовій формах; обмін інформацією у процесі професійної взаємодії; аргументоване повідомлення з професійних проблем; бесіда з конкретної теми, сценарії проведення уроків тощо.

Результати експериментального навчання показали, що в результаті роботи з професійно-орієнтованим курсом іноземної мови майже у всіх учнів намітився значний прогрес у читанні та мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прохорова О. В., Ірхіна Ю. В. Практикум з англійської мови для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 психологія: навчальний посібник. Одеса: Видавець Букаєв В. В., 2021. 116 с.
2. Морська Л. І., Левчик І. Ю. Професійно орієнтоване англомовне спілкування психологів (у конфліктній ситуації): експериментальний навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Тернопіль: «Вектор», 2012. 140 с.
3. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Дегтярьова Ю.В., Беспалова Н.В. Підручник з англійської мови для студентів напряму підготовки Психологія. Київ: Фірма «Інкос», 2011. 302 с.
4. James Gault New Headway Talking Points./ James Gault. Oxford. 87 p.
5. Jenny Dooley. Grammarway 1, 2, 3, 4./ Jenny Dooley, Virginia Evans. Express Publishing, 2006.

УДК 81'25-051:811.133.1:63

СТОЛБЕЦЬКА С.Б., ст. викладач кафедри романо-германської філології та перекладу

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ У ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ПРИКЛАДІ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Анотація. Дана публікація стосується проблематики викладання французької мови професійного спрямування. Акцентується увага на кількох аспектах професійно-мовленнєвої підготовки перекладачів аграрних текстів.

Ключові слова: аграрна термінологія, спеціалізована французька мова, практична спрямованість навчання, комунікативні вміння, спеціалізовані ресурси.

Навіть пори війну, яка тривалий час точиться на території нашої країни, відбувається пожвавлення міжнародного торговельно-економічного співробітництва та співробітництва у сфері сільського господарства, а це передбачає наявність мови-посередника. Сьогодні особливої ваги набуває підготовка фахівця, який володіє професійними навичками та іноземною мовою на достатньому рівні, має здатність чітко та компетентно висловлювати свої думки та

постійно поповнювати запас своїх знань. Щоб майбутні фахівці були гідно представлені на ринку праці, викладачі постійно працюють над підвищенням ефективності процесу опановування студентами французької спеціалізованої мови.

Україна відома як один з найбільших виробників сільськогосподарської продукції у світі [1]. Співпраця між Україною та Францією сприяє зростанню попиту на перекладачів, що спеціалізуються на аграрній термінології та спроможні забезпечити сторонам повне порозуміння. Знання французької мови збільшує конкурентоспроможність аграрних спеціалістів на міжнародному ринку, особливо при веденні міжнародних бізнес-операцій, експорту сільськогосподарської продукції тощо.

Ефективна організація процесу викладання іноземної спеціалізованої мови повинна враховувати сучасні вимоги та потреби. Грамотний спеціалізований перекладач повинен не лише володіти мовою на найвищому рівні, вміти грамотно структурувати та вдало підбирати лексеми й граматичні форми, що забезпечують найбільш повний та точний переклад, але й мати спеціальні знання в конкретній галузі та володіти специфічною термінологією. Тому, аграрний заклад вищої освіти має забезпечувати майбутніх фахових перекладачів практичною спрямованістю на сільськогосподарську діяльність та адаптувати навчальну програму з французької як другої іноземної мови відповідно до потреб ринку праці.

Отже, на заняттях з французької мови як другої іноземної важливо аналізувати терміни та поняття, що заслуговують на особливу увагу й часто вживаються у сільському господарстві. Студентам можна запропонувати дослідити адаптацію термінології для різних мовних груп.

Наприклад, під час роботи з текстами про породи корів ознайомлюємо студентів з терміном AOC (appellation d'origine contrôlée - контрольоване найменування місця походження) та пропонуємо знайти його еквіваленти в українській та англійській мовах [2, с. 21].

На професійного перекладача покладається важлива місія. Він повинен не лише грамотно формулювати й доносити зміст сказаного, але й зберігати при цьому емоції та настрій співрозмовників. У процесі навчання необхідно підготувати здобувачів вищої освіти до самостійного вирішення різноманітних комунікативних завдань, які можуть виникнути у процесі професійної діяльності. Розгляд таких важливих комунікативних аспектів у галузі сільського господарства, як переговори, звіти та технічна документація допоможуть сформувати комунікативні уміння та здатність використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування.

Використання спеціалізованих ресурсів сприяє формуванню у студентів навичок самостійної роботи, пошуку та опрацювання інформації, що є надзвичайно важливим для успішної професійної діяльності у майбутньому.

Інтегрування у навчальний процес таких спеціалізованих ресурсів, як тлумачні словники, глосарії, бази даних та сучасні інструменти перекладу, допоможе студентам ефективніше опанувати французьку мову в галузі сільського господарства та підготуватися до майбутньої професійної діяльності.

Зокрема, тлумачні словники та глосарії є важливими інструментами для засвоєння термінології та фразеології сільськогосподарської галузі французькою мовою. Вони дозволяють студентам точно зрозуміти значення спеціалізованих термінів та їх вживання у контексті.

Бази даних та електронні корпуси текстів сільськогосподарської тематики дають доступ до автентичних матеріалів, таких як наукові статті, звіти, технічні специфікації тощо. Це дозволяє студентам вивчати мову в реальному контексті галузі.

Сучасні інструменти машинного перекладу, такі як онлайн-перекладачі чи CAT-інструменти (Computer-Assisted Translation), можуть допомогти студентам у розумінні складних текстів та підготовці перекладів. Однак важливо навчити їх критично оцінювати результати машинного перекладу. Викладачам варто рекомендувати студентам надійні та перевірені джерела інформації, а також навчити їх навичок критичного оцінювання ресурсів з погляду на їх вірогідність та актуальність.

Практичний досвід є невіддільною складовою професійної підготовки майбутніх перекладачів у будь-якій галузі, зокрема й в сільському господарстві. Існують різні варіанти забезпечення якісного практичного досвіду: стажування на сільськогосподарських підприємствах, волонтерство, участь у заходах та проєктах галузевих організацій тощо. Важливо співпрацювати з потенційними роботодавцями для формування програм практики, що максимально відповідатимуть потребам студентів та вимогам майбутньої професії. Під час стажування чи практики студенти зможуть на власному досвіді відчути специфіку галузевої термінології, жанрів писемного та усного перекладу, вимог до якості перекладу тощо.

З метою підвищення ефективності вивчення французької мови, здобувачі вищої освіти Білоцерківського національного аграрного університету мають можливість не лише опановувати мову на заняттях, а й практикувати її з носіями мови. В рамках програми ФОФУ студенти також можуть проходити стажування у Франції, поглиблюючи набуті в університеті знання, ознайомлюючись з іншою культурою та набуваючи цінного досвіду.

Отже, підготовка професійних перекладачів у галузі сільського господарства є вкрай актуальною в контексті розвитку міжнародного співробітництва України з іншими країнами, зокрема з Францією. Ефективна підготовка таких фахівців потребує урахування низки важливих аспектів: особливостей аграрної термінології, формування комунікативних умінь з урахуванням специфіки перекладу в цій галузі, використання спеціалізованих лексикографічних та інформаційних ресурсів, отримання практичного досвіду роботи. Викладання французької мови у закладах вищої аграрної освіти має бути максимально адаптованим до професійних потреб майбутніх фахівців-аграріїв та передбачати формування в них як мовних, так і перекладацьких компетентностей. Поєднання навчання французької мови з можливостями проходження практики та стажування у Франції є, на нашу думку, ефективною моделлю підготовки конкурентоспроможних на міжнародному ринку фахівців-перекладачів аграрного профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна наростила експорт до Євросоюзу на 54%. Режим доступу: https://agropolit.com/news/22501-ukrayina-narostila-eksport-do-yevrosoyuzu-na-54
2. Столбецька С.Б. Французька мова (як друга іноземна): двосторонній переклад. Практикум./ С.Б.Столбецька. — Біла Церква: БНАУ, 2021.— 73с. Режим доступу: http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/6128

УДК: 316.464:378.22:63

ХАХУЛА Б.В., доктор філософії в галузі економіки, доцент
ХАХУЛА Л.П., канд. пед. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ-АГРАРІЇВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. У роботі розглядаються питання формування лідерських компетентностей у бакалаврів-аграріїв під час засвоєння дисципліни «Лідерство та командотворення». Визначено, що заклади вищої освіти повинні формувати організаційні принципи вдосконалення лідерства – умови для розвитку навичок лідерів-практиків: стратегія розвитку лідерства, відбір майбутніх лідерів, навчання лідерству, політика заохочення кар'єрного зростання, наставництво, наукові дослідження та самовдосконалення.

Ключові слова: агроном, агрономія, аграрне виробництво, професійна підготовка, компетентності.

В сучасному світі, який невпинно глобалізується, для збереження конкурентоспроможності у будь-якій галузі людської діяльності вже недостатньо високої компетентності усіх працюючих, високих стандартів якості роботи, високого рівня інформаційного забезпечення, наявності чіткої стратегії діяльності тощо. Нині організації (підприємства, установи, компанії) та країни можуть успішно розвиватися лише на засадах лідерської управлінської парадигми. Реалії сьогодення доводять, що реформаційні процеси, які нині відбуваються у вітчизняній економіці, будуть успішними за умови провідної ролі у їхній реалізації ефективних менеджерів, лідерів-професіоналів, готових і здатних усвідомлювати й здійснювати управлінську діяльність як процес щоденного служіння українському суспільству, країні, державі. Стратегічне завдання закладів вищої освіти полягає у пошуку й запровадженні нових підходів до професійної підготовки майбутніх бакалаврів аграрної сфери виробництва для системного розвитку їхньої лідерської компетентності. Це, безумовно, актуалізує пошук шляхів і механізмів мотивації майбутніх фахівців до досягнення й задоволення потреб вищого рівня (суспільного визнання, самореалізації), що виводить управління на його вищий еволюційний рівень – лідерство. Відтак, потребує переосмислення процес професійної підготовки майбутніх бакалаврів-аграріїв у вітчизняних закладах вищої освіти, який має бути спрямований на формування у них лідерської компетентності. У

зв’язку з цим не викликає сумнівів необхідність вивчення теоретичних основ і практичного застосування лідерства фахівцями усіх рівнів [1].

Лідерство – це складний соціально-психологічний процес групового розвитку, коли окремий індивід виконує роль лідера, тобто об'єднує, спрямовує дії всієї групи, яка очікує, приймає і підтримує його дії. У результаті цього процесу відбувається виникнення та диференціація групової структури, її оптимізація і вдосконалення.

Лідерство має розвиватися разом із розвитком організації, технологій, послідовників, нарешті, особистості лідера. Лідер – це такий учасник групи, який у значимих ситуаціях здатний здійснювати суттєвий вплив на поведінку учасників групи. Кожен лідер повинен розуміти, що немає межі вдосконалення і, водночас, постійно прагнути до неї; усвідомлювати, що найбільш ефективний шлях навчання лідерству проходить через дії, діяльність, практику, взаємодію індивідів один з одним. Проте для цього міжособистісні взаємовідносини повинні бути достатньо розвинутими, а організаційне оточення – відкритим і допускати можливість для особистості (не лише керівника, але і його співробітників) соціально зростати й розвивати в себе лідерські якості та компетентності [2].

Теоретичним підґрунтям для розкриття суті лідерської компетентності та інших основних понять дослідження є низка теорій: теорія рис, поведінкові теорії лідерства, ситуативні теорії лідерства, теорії функціонального лідерства, ціннісні теорії лідерства, теорії лідерства-служіння, теорії емоційного лідерства, теорії харизматичного лідерства, теорії трансакційного та трансформаційного лідерства, які становлять теоретичні основи лідерства. Вивчення та узагальнення цих основних теорій дає змогу виокремити найбільш загальні позиції стосовно ідентифікації лідерської поведінки та формулювання пов’язаних із нею проблем.

Таким чином, осмислюючи різні наукові дослідження, можна сформулювати висновок, що поведінка лідера, загалом, визначається його особистістю і завданнями рекрутування послідовників. Демонструючи своє бачення майбутнього, готовність до жертв заради нього, бійцівські риси, оптимізм, суперздібності й можливості, підкреслюючи в різних формах свою унікальність, створюючи імідж бажаної ідентичності тощо, лідер прагне одного – завоювати довіру й об’єднати навколо себе послідовників, без підтримки яких його «місія нездійсненна».

Окрім того, більшість лідерів володіють характером, який визначається як частина особистості, яка складає для нас моральну цінність. Це та сума моральних якостей, за якою оцінюється людина – окрім розуму, компетентності й особливих талантів. До найважливіших лідерських якостей відносяться також мужність і співчуття, особливо ж чесність (якість, яка змушує людей довіряти лідеру). Основний висновок, який можна зробити з аналізу підходу до лідерства: потрібно дуже ретельно вибирати сферу застосування лідерських якостей, спираючись під час прийняття рішення на власні інтереси, уподобання й темперамент. Але в будь-якому випадку лідер повинен мати темперамент, особистісні якості та знання, які б відповідали обраній робочій ситуації. Якщо ж така сфера обрана, лідер має розвинути в середині неї максимальну гнучкість, щоб уміти визначати зміни в

ситуації й реагувати на них так, як належить лідерові. Одночасно з навичками лідерства кожен лідер має розширювати й поглиблювати спеціальні знання і досвід у цій сфері [2].

На основі теоретичного узагальнення праць із лідерства та його експериментального дослідження, різні автори не лише заперечують природжений характер лідерських рис, але й дійшли висновку про те, що компетентному лідерству можна навчитися. Зазвичай, лідери втілюють у собі якості, які очікує чи вимагає від них колектив. Зокрема, лідер повинен обов'язково бути компетентним у сфері своєї діяльності, сміливим, відзначатися ентузіазмом і душевністю, бути особистістю, у звичному розумінні цього слова [3].

Осмислення різних теорій лідерства, здійснюване науковцями у різні часи і на різній світоглядній основі, дозволяють дійти головного висновку, що поняття «лідер» та «лідерство» тісно взаємопов'язані, насамперед, метою, адже лідерство – це виклик заради чогось важливого, це виклик із пристрастю, це прагнення до мети. Компетентність лідера є рівнем зрілості, який потрібен для виконання конкретної роботи, сумою знань та вмінь, які він використовує для досягнення мети чи вирішення завдань. Крім того, компетентному лідерству можна навчитися, потрібно вчитися, причому упродовж усього життя [3].

У зв'язку з цим заклади вищої освіти повинні формувати організаційні принципи вдосконалення лідерства – умови для розвитку навичок лідерів-практиків: стратегія розвитку лідерства, відбір майбутніх лідерів, навчання лідерству, політика заохочення кар'єрного зростання, наставництво, наукові дослідження, самовдосконалення, клімат в організації тощо. Лідерство має розвиватися разом із розвитком своєї організації, технологій, послідовників, нарешті, особистості лідера. Кожен лідер повинен розуміти, що немає межі вдосконалення і, водночас, постійно прагнути до неї; усвідомлювати, що найбільш ефективний шлях навчання лідерству проходить через дії, діяльність, практику, взаємодію індивідів один з одним. Проте для цього міжособистісні взаємовідносини в колективі повинні бути достатньо розвинутими, а організаційне оточення – відкритим і допускати можливість для особистості соціально зростати й розвивати в себе лідерські якості [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нестуля С. І. Поняття лідерської компетентності сучасного менеджера. Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. пр. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. Вип. 21. С. 133-137.

2. Яценко О. М. Лідерські якості в структурі складових компетентностей менеджерів. Молодий вчений. 2016. № 6 (33). С. 496-501.

3. Нестуля С. І., Нестуля О. О. Основи лідерства. Наукові концепції (середина XX – початок XXI ст.) : навч. посіб. Полтава : ПУЕТ, 2016. 375 с.

4. Ходань О. Л. Компетентнісний підхід до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2013. Вип. 29. С. 232-235.

УДК 811.11 38+378.147

БОЙКО Г.А., доктор філософії, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ЧИТАННІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Анотація. В пропонованій роботі мова йде про підходи до розвитку компетентності у професійно орієнтованому читанні у здобувачів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 133 Галузеве машинобудування Освітньо-професійної програми Інжиніринг харчових виробництв: особистісно-орієнтований, жанровий, інформаційний, міждисциплінарний.

Ключові слова. професійно орієнтоване читання, майбутні інженери, особистісно-орієнтований підхід, жанровий підхід та інформаційний підхід, міждисциплінарний підхід.

До програмних результатів навчання здобувачів освітнього ступеня «магістр» спеціальності 133 Галузеве машинобудування Освітньо-професійної програми Інжиніринг харчових виробництв відноситься вміння знаходити потрібну наукову і технічну інформацію іноземною мовою у відкритих джерелах, аналізувати і оцінювати її [2].

З програмними результатами навчання суголосні підходи, які Г.В.Барабанова виділяє для формування компетентності в професійно орієнтованому читанні: особистісно-орієнтований, жанровий та інформаційний [1]. В основі особистісно-орієнтованого підходу лежить процес мотивації студентів за допомогою їх попереднього читацького досвіду і фонових знань. Врахування фонових знань особливо важливе для здобувачів освітнього ступеня «магістр», оскільки студенти магістратури мають як теоретичні фонові знання, здобуті у процесі здобуття освітнього ступеня «бакалавр», так і практичні, тому що більшість здобувачів вже працює на підприємствах. Основу жанрового підходу становить застосування текстів різних жанрів, які складають сферу інтересів фахівців інженерних спеціальностей. До цих жанрів відносяться патенти, мануали, специфікації, інструкції. Інформаційний підхід характеризується використанням комп'ютерних технологій.

У процесі вивчення дисципліни Іноземна мова для інженерії вважаємо необхідним також враховувати міждисциплінарний підхід. Міждисциплінарний підхід, так як його який бачить О. С. Синекоп [3], ми вважаємо доцільним розглядати в двох вимірах: змістовому та організаційному.

1. Змістовий вимір:

а) опора на змістові міждисциплінарні зв'язки між іноземною мовою для інженерії і фаховими дисциплінами, які опановують здобувачі;

b) відбір тем і навчальних матеріалів фахових дисциплін задля впровадження у навчання іноземній мові для інженерії відповідно до рівня володіння англійською мовою майбутніх фахівців інженерних спеціальностей;

c) активізація фахових знань та стимуляція їх засвоєння за посередництва іноземної мови для інженерії.

d) інтеграцію знань, навичок і вмінь, опанованих у процесі вивчення дисциплін фахової підготовки для розв'язання завдань.

2. Організаційний вимір:

а) організаційні міждисциплінарні зв'язки за участю викладачів фахових дисциплін;

б) організаційні міждисциплінарні зв'язки – супровідні, ретроспективні, випереджальні;

в) міждисциплінарна співпраця – співпраця з викладачами дисциплін фахової підготовки.

Здобувачі спеціальності 133 Галузеве машинобудування Освітньо-професійної програми Інжиніринг харчових виробництв у процесі здобуття освітнього ступеня «магістр» вивчають такі дисципліни професійної підготовки, як «Інноваційне обладнання харчових виробництв», «Конструювання технологічного обладнання харчових виробництв», «Мехатронні модулі технологічного обладнання харчових виробництв». Отже, відбір тем, текстів, мовленнєвого та мовного матеріалу для розвитку компетентності в професійно орієнтованому читанні повинен відбуватись з урахуванням змісту виучуваних дисциплін фахової підготовки і в співпраці з викладачами випускових кафедр.

Таким чином, у процесі розвитку компетентності у професійно орієнтованому читанні у здобувачів освітнього ступеня «магістр» доцільно спиратись на особистісно-орієнтований, жанровий, інформаційний та міждисциплінарний підходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барабанова Г.В.Мета навчання професійно-орієнтованого читання в немовних вищих навчальних закладах: Монографія / Галина Василівна Барабанова. – К.: ІНКОС, 2005. – 315 с.

2. Освітньо-професійна програма «Інжиніринг харчових виробництв» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 133 «Галузеве машинобудування» галузі знань 13 «Механічна інженерія». Кваліфікація: магістр з галузевого машинобудування. – Київ: НУХТ, 2023.

3. Синекоп О.С. Теорія і практика диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх фахівців з інформаційних технологій. дис. ...докт. пед. наук :13.00.02 . – К.: КНЛУ, 2023.

УДК 649.14.85

МАРЧУК В.В., канд. пед. наук, доцент кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПОНЯТТЯ ОСОБИСТОСТІ В СОЦІАЛЬНИХ СИСТЕМАХ

Анотація. Акцентовано увагу на аналізі суспільної формації особистості, що закономірно формується в конкретно-історичній системі соціальних ставлень, в рамках визначеного класу або соціальної групи, соціального інституту і соціальної організації, до яких належить особистість.

Ключові слова: особистість, формування, орієнтація, суспільство, цінності.

Поняттям «індивід» звичайно позначається людина як одиничний представник тієї або іншої соціальної спільності. Поняття «особистість» застосовується стосовно кожної людини, оскільки воно індивідуально виражає значимі риси даного товариства. Неодмінними характеристиками особистості є самосвідомість, ціннісні орієнтації і соціальні відношення, відносна самостійність стосовно суспільства і відповідальність за свої вчинки, а її індивідуальність – це те специфічне, що відрізняє одну людину від інших, включаючи як біологічні, так і соціальні риси, успадковані або набуті.

Особистість є не тільки наслідком, але і причиною соціально етичних дій, які відбуваються в даному соціальному середовищі. Економічні, політичні, ідеологічні і соціальні ставлення історично визначеного типу суспільства переломлюються і виявляються по-різному, визначаючи соціальну якість кожної людини, зміст і характер її практичної діяльності. Саме в її процесі людина, з одного боку, інтегрує соціальне ставлення навколишнього середовища, а з іншого боку – виробляє своє особливе ставлення до зовнішнього світу.

До елементів, що складають соціальні якості людини, відносяться соціально визначена ціль її діяльності, що займає соціальні статуси і виконувані соціальні ролі; чекання в ставленні цих статусів і ролей; норми і цінності (тобто культура), якою вона керується в процесі своєї діяльності; система знаків, яку вона використовує; сукупність знань; рівень утворення і спеціального підготування; соціально-психологічні особливості; активність і ступінь самостійності в прийнятті рішень. Узагальнений відбиток сукупності повторюваних, істотних соціальних якостей, особистостей, що входять у соціальну спільність, фіксується в понятті «соціальний тип особистості» [1]. Шлях від аналізу суспільної формації до аналізу особистості, зведення індивідуального до соціального дозволяють розкрити в особистості істотне, типове, що закономірно формується в конкретно-історичній системі соціальних ставлень, в рамках визначеного класу або соціальної групи, соціального інституту і соціальної організації, до яких належить особистість. Коли мова йде про особистості як члени соціальних груп і класів, соціальних інститутів і соціальних організацій, то маються на увазі не властивості окремих осіб, а соціальні типи особистостей. Кожна людина має власні ідеї і цілі, помисли і почуття. Це індивідуальні якості, що визначають зміст і характер її поведінки.

Поняття особистості має сенс лише в системі суспільних відносин, лише там, де можна говорити про соціальну роль і сукупність ролей. При цьому, однак, воно припускає не своєрідність і різноманіття останніх, а насамперед специфічне розуміння індивідом своєї ролі, внутрішнє ставлення до неї, вільне і зацікавлене (або навпаки – вимушене і формальне) її виконання. Людина як індивідуальність виражає себе в продуктивних діях, і її вчинки цікавлять нас лише в тій мірі, у якій вони одержують органічне предметне втілення. Про особистість можна сказати зворотне: у ній цікаві саме вчинки. Самі звершення особистості (наприклад, трудові досягнення, відкриття, творчі успіхи) тлумачаться нами насамперед у якості вчинків, тобто навмисних, довільних поведінських актів. Гідність особистості визначається не стільки тим, чи багато людині вдалося, відбулася вона або не відбулася, скільки тим, що вона взяла під свою відповідальність, що вона сама собі ставить. Це було перше філософське узагальнене зображення структури такої поведінки особистості, які дали філософи через два століття. «Самодисципліна», «самосвідомість», «спроможність бути паном собі самому» – такі ключові поняття філософів того часу.

Але найважливіша висунута категорія, яка проливає світло на всю проблему особистості, – це автономія. Слово «автономія» має подвійний зміст. З одного боку, воно означає просто незалежність стосовно чогось. Інше пояснення (буквально), автономія – це «самозаконність».

Але існує тільки один рід загальнозначущих норм, дійсних для всіх часів. Це найпростіші вимоги моральності, такі як «не обманюй», «не кради», «не вбивай». То людина і повинна, насамперед, ввести ці вимоги у свій власний безумовний імператив поведінки. Лише на цьому моральному базисі може затвердитися особистісна незалежність індивіда, розвитися його уміння «панувати собою», будувати своє життя як осмислені, спадкоємно-послідовні «вчинки». Не може бути нігілістичної і аморальної незалежності від суспільства. Свобода від довільних соціальних обмежень досягається тільки за рахунок морального самообмеження. Лише той, у кого є принципи, здатний до незалежного критичного мислення. Тільки на основі останнього можива справжня доцільність дій, тобто стійка життєва стратегія.

Таблиця **– Компоненти структури особистості**

Коротка назва підструктури	До даної підструктури відносяться	Співвідношення біологічного і соціального
Підструктура спрямованості	Переконання, світогляд, особистісні змісти, інтереси	Соціальний рівень (біологічного майже немає)
Підструктура досвіду	Вміння, знання навики, навички	Соціально-біологічний рівень (значно більше соціального, чим біологічного)

Підструктура форм відбитку	Особливості пізнавальних процесів (мислення, пам'яті, сприйняття, відчуття, уваги); особливості емоційних процесів (емоції, почуття)	Біосоціальний рівень (біологічного більше, ніж соціального)
Підструктура біологічних, конституціональних властивостей	Швидкість протікання нервових процесів, баланс процесів збудження і гальмування і т.п.; статеві, вікові властивості	Біологічний рівень (соціальне практично відсутнє)

Немає нічого більш далекого від індивідуальної незалежності, ніж безвідповідальність. Немає нічого більш пагубного для особистісної цілісності, ніж безпринципність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. Марчук, О. Цвид-Гром., О. Рейда. Фундаментальні характеристики ціннісних орієнтацій студентів аграріїв / // *Актуальні питання гуманітарних наук.* 2023. Вип. 59. Т. 2.– С. 290-295. URL: http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/8496 (дата звернення: 10.03. 2024).

УДК 378.148:811.111

ШЕРСТЮК Н.В., викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЛЕКСИЧНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Анотація. Розглядаються особливості використання лексичного підходу при навчанні англійської мови професійного спрямування у немовних ЗВО в умовах міжнародної академічної мобільності. Визначені критерії відбору лексичних блоків, запропоновані методи навчання лексичних фрагментів.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання, лексичний підхід, англійська мова, комунікативна компетентність, лексичний блок

В умовах воєнного стану спостерігається зростання міжнародної академічної мобільності, відповідно, ще більш нагальною для здобувачів постає необхідність опановувати іноземні мови на рівні, достатньому для продовження навчання в інших країнах, для застосування у реальних ситуаціях професійної сфери. Тож, особливої актуальності набуває вивчення англійської мови професійного спрямування. Однією зі складових ефективної професійної комунікації є володіння лексикою. Серед сучасних підходів до її навчання слід виділити відносно новий лексичний підхід, який започаткував М. Льюїс. Він запропонував змінити підхід до вивчення мови, розглядаючи її скоріше як поєднання лексичних фрагментів або блоків (lexical chunks), ніж граматичних структур. Вказуючи на такі «блоки», М.

Льюїс мав на увазі: стійкі словосполучення (wrong way, give way); сталі вирази (by the way, in the way); шаблонні вислови (I'm on my way; no way!); ідіоми та крилаті вислови (the third way; way to go!); початки речень (I like the way...); дієслівні моделі (to make/fight/elbow one's way...) [1]. Дослідження свідчать, що використання «лексичних фрагментів» у мовленні дозволяє підвищити його швидкість шляхом уникнення вагань або затримок при висловлюваннях, і до того ж, робить його більше природнім.

При застосуванні лексичного підходу або його елементів при навчанні англійської мови професійного спрямування виникає слушне питання про встановлення критеріїв відбору необхідних лексичних фрагментів, визначення ступеню їх сталості та загальновживаності. За С. Торнбері такими критеріями можна вважати: корисність, повторюваність, сталість, ідіоматичність, доступність та те, наскільки вони піддаються навчанню. При роботі з автентичними текстами слід звертати увагу не лише на граматичні конструкції, але й здійснювати відбір лексичних блоків саме за вказаними критеріями. Суттєву допомогу викладачу у відборі можуть надати веб-сайти, які містять дані щодо сполучення різних слів та ступенів їх вживаності. Наведемо приклад одного з них: Corpus of Contemporary American English (https://www.english-corpora.org/coca/) [2]; на сайті міститься колекція письмових або усних текстів, які використовують для дослідження сучасної американської англійської мови. За допомогою вільного пошуку на сайті можна отримати інформацію щодо сполучення слів та частоти вживання.

Після добору необхідних лексичних фрагментів з автентичних матеріалів не менш важливим питанням є вибір методів їх навчання. Загальновідомо, що елемент свідомого запам'ятовування є важливим у вивченні лексики для її подальшого відтворювання. За цих умов можуть бути використані аудіо-лінгвальні методи, наприклад такі, як вправи на тренування за зразком для фіксації фраз у пам'яті. Наступними будуть вправи на заміщення, які продемонструють, що вивчені фрази є шаблонами для вільних варіацій. Також існує техніка «наслідування», коли здобувачі водночас прослуховують автентичне мовлення та намагаються відтворити почуте. Якщо звернутися до аналітичного підходу, то корисними вважаємо використання вправ на цілеспрямоване вивчення лексичних блоків, що метафорично походять з певної області; на тренування навичок виявлення звукових повторів, як от: safe and sound, hustle and bustle, take a break, etc.; на використання технік тренування пам'яті, таких як мнемотехніка; на часте повторення та перегляд вивченого матеріалу. Використання комунікативної методики передбачає на початковому етапі відпрацювання коротких лексичних фрагментів для подальшого застосування в інтерактивних завданнях, які вимагають багаторазового використання цих блоків для досягнення комунікативної мети. Думається, у межах комунікативного підходу для ефективного навчання лексичним фрагментам на заняттях англійської мови професійного спрямування можна включати вправи типу опитування, ігор на вгадування, які передбачають багаторазове повторення виразів; завдання на тренування говоріння з різними партнерами; написання сценаріїв та відтворення діалогів, які містять лексичні блоки.

В принципі, всі засоби та методи викладання окремих слів, які довели свою результативність для певної аудиторії, можуть бути тією ж мірою застосовані для навчання лексичним блокам цієї самої аудиторії. Розділяємо думку С. Торнбері, що викладачу потрібно враховувати: відмінність викладання для продукування мовлення (говоріння та письмо) та сприйняття (аудіювання та читання); необхідність зосередження уваги як на змісті, так і на формі; важливість викладання лексики в контексті, а не ізольовано; необхідність цілеспрямованого навчання лексики; цінність багаторазової взаємодії з лексичними фрагментами для запам'ятовування для подальшого використання; значимість формування асоціацій з лексичними блоками з метою створення семантичних мереж для полегшення запам'ятовування; повторення вивченого через дедалі збільшені проміжки часу («spaced repetition»); надання здобувачам певної самостійності у виборі що і як вчити, встановленні власних цілей і вимірюванні їх досягнення[1].

З досвіду викладання англійської мови професійного спрямування у немовному ЗВО, потрібно наголосити, що впровадження елементів лексичного підходу у заняття сприяло розвитку комунікативних навичок здобувачів шляхом надання суттєвої допомоги в подоланні мовного бар'єру, в зростанні швидкості мовлення, у вмінні точно та чітко висловлювати свою думку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Scott Thornbury (2019) Learning language in chunks. Part of the CambridgePapers in ELT series. [pdf] Cambridge: Cambridge University Press. URL: cambridge.org/cambridge-papers-elt (дата звернення 01.03.2024)

2. Corpus of Contemporary American English: веб-сайт URL:www.english-corpora.org/coca/ (дата звернення 01.03.2024)

УДК 80:378]:37.013.322

МЕЖОВ О. Г., д-р філол. наук, проф., професор кафедри української мови та лінгводидактики

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

НЕФОРМАЛЬНА Й ДУАЛЬНА ОСВІТА: НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ФІЛОЛОГІЇ

Анотація. Закцентовано увагу на нормативно-правовому регулюванні неформальної й дуальної освіти, її сутності, принципах, видах і формах в конкретному закладі вищої освіти. Описано досвід визнання результатів навчання, отриманих магістрантами-філологами під час неформальної освіти та використання елементів дуальній освіти.

Ключові слова: неформальна освіта, дуальна освіта, результати навчання, компетентності, здобувачі освіти, освітні компоненти.

В умовах сучасних освітніх реалій відповідно до акредитаційних вимог НАЗЯВО заклади вищої освіти мають належно забезпечувати не лише формальну

освіту студентів, а й неформальну та дуальну. З метою нормативно-правового регулювання цих процесів у кожному ЗВО розроблено й затверджено спеціальні Положення [1; 2] відповідно до законодавства України [3] та підзаконних нормативних документів.

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами всіх освітніх рівнів у неформальній освіті, можливе для обов'язкових та вибіркових дисциплін навчального плану, вивчення яких починається з другого семестру. На початку навчального року деканат ознайомлює здобувачів із порядком та процедурою визнання результатів неформальної освіти, а перед вивченням дисциплін викладачі рекомендують ті професійні курси, тренінги, стажування (наживо й на онлайн-платформах), які «за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як ОК в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проєкту), контрольній роботі тощо» [1, с. 5], передбачених силабусом. Факультет філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки має дворічний досвід визнання результатів навчання, отриманих магістрантами ОПП «Українська мова та література. Світова література» у неформальній освіті та у процесі підготовки із використанням елементів дуальної освіти.

Упродовж 2022 року здобувачі освіти прослухали низку онлайн-курсів: «Лайфхаки з української мови», «Українська мова. Від фонетики до морфології», «Копірайтинг» «Основи судових комунікацій» «Онлайн-курс редагування 1.0» на платформах EdEra, ГС Освіторія, Campster, Litosvita. Засвідчені сертифікатами компетентності та результати навчання перезараховано як поточну атестацію відповідних змістових модулів чи тем ОК «Українська мова в професійному спілкуванні», «Історія та прикладні аспекти українського мовознавства», «Українська мова в контексті новітніх наукових парадигм», що задокументовано в протоколах засідання предметної комісії з валідування результатів неформальної освіти.

Крім фахових компетентностей у галузі філології, майбутні науковці й викладачі під час неформальної освіти відповідно до Стандарту [4, с.7–9] також набували здатності бути критичним і самокритичним (ЗК 2), використання інформаційних та комунікаційних технологій (ЗК 8); навчалися застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності (ПРН 3), дотримуватися правил академічної доброчесності (ПРН 12), доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань, власну точку зору на них та її обґрунтування як фахівцям, так і широкому загалу, зокрема особам, які навчаються (ПРН 13). Так, у 2023 році більшість магістрантів здобували неформальну освіту на платформі Prometheus: «Академічна доброчесність: онлайн-курс для викладачів», «Критичне мислення для освітян». Одна студентка навчалася на курсі «#blend_IT: Опануємо змішане навчання» від EdEra. Відповідно до наданих сертифікатів предметна комісія частково перезарахувала результати навчання з ОК «Професійна майстерність викладача-філолога» і «Фахова українська мова та академічна риторика». Усі здобувачі магістерського рівня вищої освіти відвідали офлайн-курс

із підвищення професійної компетентності у сфері дистанційного навчання «Створення електронних курсів навчальних дисциплін у системі управління навчанням Moodle за спеціальностями», запропонованого Центром інформаційних технологій та комп'ютерного тестування ВНУ імені Лесі Українки. Результатом такого виду неформальної освіти стало перезарахування ІНДЗ за ОК «Сучасні методики навчання в ЗВО».

Окрім короткотермінових курсів, є досвід проходження семестрового онлайн-курсу з цифрової української філології «Сучасна українська література», розрахованого на 4 кредити ЄКТС (06.02.2023 –26.05.2023 р.), у рамках Єнської мережі україознавчих досліджень (програму реалізовано за підтримки DAAD та Єнського університету імені Фридріха Шиллера, Німеччина; партнер в Україні – Український католицький університет). Здобувачка освіти отримала сертифікат з оцінками, що стало підставою для перезарахування результатів навчання з ОК «Сучасна українська література», «Українська література у світовому контексті».

Відповідно до Положення [2] укладено тристоронній договір між здобувачами освіти, університетом і редакційно-видавничим підприємством щодо здобуття вищої освіти з використанням елементів дуальної форми навчання. Протягом семестру двоє магістрантів опановували теми «Створення, аналіз та редагування академічного тексту», «Лексичні та граматичні норми й девіації писемної ділової комунікації: лінгвістичні й логічні засади редагування» з ОК «Фахова українська мова та академічна риторика» за програмою практичного навчання на робочому місці під керівництвом куратора від ЗВО і наставника від організації. Забезпечено досяжність програмних результатів навчання, зокрема здатність створювати, аналізувати й редагувати тексти різних стилів та жанрів (ПРН 14); застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань (ФК 6); використовувати спеціалізовані концептуальні знання з обраної філологічної галузі для розв'язання складних завдань і проблем, що потребує оновлення та інтеграції знань (ПРН 16) [4, с. 8–9], які перезараховано як поточну атестацію відповідних тем з ОК.

Отже, на сучасному етапі і в перспективі здобувачі вищої освіти мають широкі можливості набуття необхідних компетентностей як у системі формального навчання, так і неформальної чи дуальної освіти. Цьому має сприяти досконало розроблена нормативно-правова база ЗВО та належна організація освітнього процесу відповідно до ОПП у взаємодії з іншими інституціями, спроможними забезпечити високопрофесійне навчання студентської молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL: https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza (дата звернення: 12.03.2024).

2. Положення про підготовку здобувачів освіти у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти. URL: https://vnu.edu.ua/uk/normativno-pravova-baza (дата звернення: 12.03.2024).

3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-VII (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 11.03.2024).

4. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 № 871. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/06/25/035-filologiya-magistr.pdf (дата звернення: 11.03.2024).

УДК 37.02

ВОЛИНЕЦЬ І.М., канд. пед. наук, доцент, старший викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти

КЗ КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж». м. Біла Церква, Україна

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИЧТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ «ДИТЯЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Анотація. Акцентовано увагу на питанні формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи у курсі вивчення «Дитячої літератури» Окреслено складові професійної компетентності вчителя загалом та особливості формування професійної компетентності у процесі вивчення дитячої літератури як частини загальної літератури.

Ключові слова: дитяча література, професійна компетентність, аспекти формування професійної компетентності.

Важливим аспектом культурно-освітнього середовища в педагогічних закладах вищої освіти є цілеспрямований підхід до відбору змісту професійної підготовки студентів. Зокрема, у контексті вивчення навчальної дисципліни, яка спрямована на ознайомлення й освоєння дитячої літератури як мистецтва слова і як частини загальної літератури, створюються сприятливі умови та широкі можливості для розвитку емпатії та розуміння дитячої психології й естетичної культури майбутніх педагогів; стимулювання творчості та уяви; формування любові до читання та навчання і прилучення їх до високих духовних ідеалів, моральних цінностей; розвитку критичного мислення та аналітичних навичок, інтелектуального, емоційного і творчого начал особистості. Тому вивчення дитячої літератури є важливим елементом підготовки майбутніх вчителів початкових класів, оскільки це сприяє розвитку їхніх професійних та міжособистісних компетентностей, а також підготовці до успішної роботи з молодшими школярами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Н. Бібік, Л. Коваль, О. Пометун, О. Савченко, С. Стрілець, Л. Хомич, І. Шапошнікова та ін. вивчали питання професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. Питання професійно-педагогічної компетентності знайшли відображення в роботах Л. Васильченко, С. Гончаренка, О. Дубасенюк, М. Дяченко, П. Зеєра, І. Зимньої, О. Пометун, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, А. Смирнова, С. Шишова, Р. Шаповал.

Професійна компетентність вчителя – це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної

майстерності, гармонійна інтеграція яких у педагогічній діяльності дає оптимальний результат.

Поняття «компетентність» означає інтегровану характеристику якості особистості, результативний блок, сформований через досвід, знання, вміння, ставлення, поведінкові реакції [2].

На думку Г. Селевка, компетентність – це «інтегральна якість особистості, яка проявляється в загальній здатності та готовності до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, набутих в процесі навчання і соціалізації та орієнтованих на самостійну і успішну участь у діяльності» [82].

В. Шадриков вважає, що компетентність – це набуття певних знань, навичок, життєвого досвіду, що дозволяє говорити про що-небудь, робити або вирішувати що-небудь, а також наявність у людини високого рівня ініціативи, здатності організовувати людей для виконання поставленої мети, готовності оцінювати та аналізувати соціальні наслідки своїх дій. Компетентність – «якість особистості або сукупність якостей, мінімальний досвід діяльності в заданій сфері» [18].»

С. Шишов та В. Кальней зазначають, що компетентність – це здатність (уміння) діяти на основі здобутих знань. Компетентність передбачає досвід самостійної діяльності на основі універсальних знань [18].

Професійна компетентність вчителя є ключовою у викладанні літературного читання, оскільки це важлива складова процесу навчання мовлення та розвитку літературної культури учнів. Охарактеризуємо деякі складові професійної компетентності вчителя у цьому контексті:

– знання методики навчання літературного читання, включаючи фонетичний, синтетичний та аналітичний підходи, з метою ефективного навчання учнів розуміти, аналізувати та оцінювати тексти;

– вміння вибирати літературні твори на основі знань про різні жанри та типи літератури для дітей (від класичних казок та легенд до сучасних творів), з урахуванням різноманітності культурних та мовних контекстів учнів, їхніх вікових можливостей та інтересів;

– розвиток мовленнєвих навичок учнів у процесі вивчення літературного читання, включаючи розвиток слухання, говоріння, читання та письма; стимулювання до обговорення та аналізу текстів, а також розвиток учнівської уяви та творчості;

– робота з різними групами учнів: учителю потрібно мати знання та навички для роботи з учнями різних рівнів читацької вправності, мовними або культурними особливостями, з урахуванням їхніх індивідуальних потреб та інтересів.

– формувальне оцінювання та рефлексія з метою стимулювання зацікавленості та розвитку мовленнєвих навичок учнів.

Тому формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкової школи у курсі «Дитяча література» є надзвичайно важливим аспектом їх підготовки. Цей курс надає студентам знання про різноманітні аспекти дитячої літератури, а також допомагає розвивати навички аналізу, оцінки та вибору літературних творів для молодших школярів.

Ось деякі ключові аспекти формування професійної компетентності у курсі «Дитяча література»:

Розуміння дитячого читача – студентам потрібно зрозуміти, як діти сприймають літературу на різних етапах розвитку та які літературні твори найбільше відповідають їхнім потребам і інтересам.

Знання сучасних тенденцій у дитячій літературі – ознайомлення з сучасними тенденціями розвитку дитячої літератури, такими як розвиток дивовижних світів у фентезі, важливість репрезентації різних культур та ідентичностей, а також розвиток різноманітних жанрів та стилів.

Оцінка якості літературних творів – вміння аналізувати та оцінювати якість дитячих книг з різних поглядів, включаючи літературні якості, відповідність віковим особливостям, педагогічну цінність та етичність.

Стимулювання читацької активності – важливим аспектом формування професійної компетентності є вміння створювати середовище, яке сприяє зацікавленості дітей у читанні та розвитку читацьких навичок.

Співпраця з бібліотекарем та іншими спеціалістами – студенти повинні розуміти важливість співпраці з бібліотекарями та іншими фахівцями у сфері дитячої літератури для створення сприятливого читацького середовища.

Ці аспекти допомагають студентам отримати необхідні знання, навички та досвід для подальшої успішної роботи вчителем початкової школи та ефективного використання дитячої літератури у навчанні та вихованні дітей.

Отже, компетентність виступає як якість, особистісне надбання особи, що дозволяє їй вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження в певній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоцуляк К. І., Стамбульська Т. І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання у фаховому педагогічному коледжі. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. № 1 (37). Ч. І. С. 143-148.

2. Пальшкова І. Формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах сучасного закладу вищої освіти. *Гірська школа українських Карпат.* 2018. № 19. С. 95-99.

УДК 372.881.111.1

ПАЗЯК А.Р., ст. викладач кафедри іноземних мов за проф. спрямуванням
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ОСНОВНІ ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. Розглянуто значення володіння іноземною мовою для українських фахівців з різних галузей, також розглянуто зв’язок вивчення іноземних мов з даними психології. Сформульовано основні психологічні аспекти викладання іноземної мови з професійного спрямування. Крім того, розглядаються шляхи оптимізації процесу вивчення іноземних мов в психологічному аспекті.

Ключові слова: міжкультурний контакт, психологічні аспекти, лінгвістичний досвід, мовний бар'єр, мотивація, активізація пам'яті.

Володіння іноземною мовою останнім часом набуває все більшого і більшого значення. Розвиток міжнародних дипломатичних, політичних і економічних зв'язків між державами висуває іноземну мову на передній план. В наш час будь-який фахівець повинен володіти іноземною мовою на певному рівні незалежно від спеціальності. І це не просто конкурентна перевага, а вимога ринку праці. «Не викликає сумнівів, що сучасний фахівець, що має вищу освіту, з будь якою спеціалізацією (психологічною, соціологічною, юридичною, інженерно-педагогічною) повинний володіти іноземною мовою на побутовому рівні чи на більш високому» [1,35]. Сучасний фахівець повинен бути здатний встановлювати міжкультурний контакт, брати участь у наукових конференціях, засіданнях і зустрічах для більш успішного переймання досвіду закордонних колег і ділення власними здобутками.

В наш час процесу навчання іноземних мов приділяється велика увага з боку спеціалістів з методики і педагогіки. З'являються і розвиваються нові методи і підходи до навчання. Цьому значно сприяє розвиток комп'ютерних технологій і засобів зв'язку. Але слід мати на увазі, що ефективне засвоєння мови – це не лише питання методу і методики, але і психології. Зважене використання психологічних механізмів засвоєння мови дозволяє засвоювати її ефективніше. Крім того, використання граматично-синтаксичних та мовленнєвих структур також пов'язане з психологією. «Іншими словами, володіння іноземною мовою на рівні реального використання лінгвістичного досвіду становить не тільки методичну, а й психологічну проблему» [4,184]. Таким чином, викладач повинен брати до уваги основні психологічні аспекти вивчення мови при викладанні. Це дозволяє значно підвищити якість засвоєння мови, а також покращити ефективність її використання.

«Серед основних психологічних аспектів вивчення іноземної мови найбільш важливими представляються наступні: 1) мотивація і інтерес до вивчення мови; 2) активна робота пам'яті та мислення: 3) здатності до вивчення мови; 4) співвідношення мови і мовлення при вивченні; 5) мовний бар'єр.» [1, 34] Мотивація є одним з найважливіших чинників при вивченні іноземної мови. Студент ВНЗ повинен розуміти всю важливість володіння іноземною мовою в своїй майбутній професійній діяльності. Володіння іноземною мовою значно підвищує конкурентноздатність на ринку праці. Але крім того ще важлива внутрішня мотивація. Щоб підвищити внутрішню мотивацію здобувачів освіти, мова на заняттях повинна розглядатися як засіб до спілкування і отримання нових знань і відомостей, а не просто об'єкт вивчення. Знання мови не повинно бути самоціллю, а скоріше засобом взаємодії з навколишнім середовищем. Це дозволить зберегти і підвищити мотивацію здобувачів освіти.

Другий аспект, який слід взяти до уваги – це активна робота пам'яті та мислення. Для активізації пам'яті та мислення заняття повинно включати елементи критичного мислення. Всі завдання повинні носити реалістичний, наближений до

реальної професійної діяльності характер. Виконуючи завдання, здобувачі освіти повинні вирішувати не лише мовленнєві задачі, а й такі, які пов'язані з їх майбутньою професійною діяльністю. Для цього підходять рольові ігри (дебати, міні-конференції тощо). При виконанні завдань на читання і аудіювання бажано додавати елементи аналізу мови і практичного використання лексичного матеріалу.

Здатність до вивчення мови передбачає створення в аудиторії здорового мікроклімату і психологічної атмосфери. Надзвичайно важливо будувати стосунки на принципах рівноправ'я і поваги до особистості. Плануючи заняття, викладач повинен брати до уваги не лише методичний аспект, але й особистісний. Психологічні особливості студентів, їх особисті цілі і інтереси повинні братись до уваги. «Навчання англійської мови для спеціальних цілей має такі особливості:

– професійно-орієнтований зміст, який насамперед враховує спеціальність студентів;

– ситуативне навчання, а саме навчання англійської мови на основі конкретних ситуацій з метою сформувати у студентів навички професійного спілкування;

– навчання всіх видів мовленнєвої діяльності та аспектів мови у професійно орієнтованому аспекті;

– індивідуалізація процесу навчання.»[4,185]

Співвідношення мови і мовлення – ще один важливий психологічний аспект навчання. «При комунікативному вивченні іноземної мови об'єктом формування є не тільки конкретні знання, вміння і навички, а й комунікативна компетенція, що дозволяє людині ефективно взаємодіяти в ситуаціях мовного спілкування іноземною мовою.»[1,35] З огляду на вищесказане зрозуміло, що навчання має носити комунікативний характер, включати групову і парну роботу, щоб забезпечити практичне використання отриманих знань.

Мовні бар'єри – проблема, характерна для дорослих людей. Вони можуть стати значною перепоною в опануванні мови. Бар'єри можуть бути зовнішніми (особисті риси викладача, стосунки в групі, особливості методу) і внутрішніми (пов'язані з особистістю і життєвим досвідом здобувача освіти). Врахування психологічних особливостей студентів, їх цілей і інтересів є запорукою подолання мовних бар'єрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зеленін Г.І. Психологічні механізми вивчення іноземної мови. Особистість, суспільство, закон: психологічні проблеми та шляхи їх розв'язання. Харків, 2017. С. 34-35 URL:https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_03_2017/pdf/12.pdf (Дата звернення 12.03.2024)

2. Лозова О.М. Психологічні аспекти засвоєння іноземної мови: Навчально-методичний посібник. Київ, 2010. 102 с.

URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5468/1/O_Lozova_PAZIM.pdf (Дата звернення 11.03.2024)

3. Онуфрієва Л.А. Психологія навчання іноземних мов як галузь педагогічної психології. Проблеми сучасної психології, 2009. Випуск 9. С. 345-356

4. Тарасюк А.М. Психологічні аспекти оптимізації навчання англійської мови у ЗВО. Академічні студії. Серія «Педагогіка». Випуск 4, ч.1, 2021. С. 183-187 URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7347/3/Psyholohichni.pdf (Дата звернення 12.03.2024)

УДК: 377. 059.1:005.591

ПОГОРІЛА С.Г., канд. пед. наук., доц., завідувач кафедри славістичної філології, педагогіки і методики викладання

ТИМЧУК І.М., канд. пед. наук., доцент кафедри славістичної філології, педагогіки і методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. Зосереджено увагу на важливості використання сучасних підходів до формування комунікативної компетентності у майбутніх фахівців аграрної галузі. Зроблено акцент на важливості використання інноваційних технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: комунікативні навички, інноваційність, активні методи навчання, комунікативна компетентність, освітні технології.

Модернізація вищої освіти можлива завдяки впровадженню сучасних освітніх технологій, що передбачають впровадження європейських норм і стандартів та зумовлюють необхідність докорінного оновлення методології, технології і методики організації освітнього процесу. Уведення нових освітніх компонент, нових освітніх програм вимагає від освітян постійного пошуку нових підходів до навчання, організаційних форм, технологій навчання. Сьогодні інноваційність набуває все більше вибіркового та дослідницького характеру, що сприяє підвищенню рівня свободи діяльності викладача вищої школи та зумовлює зміни в методології освітнього процесу. О. Дубасенюк вважає, що «Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті» [1].

Компетентнісний підхід до формування майбутніх фахівців аграрної галузі не втрачає своєї актуальності. Професійна компетентність фахівця передбачає наявність комунікативних навичок і виявляється в готовності застосовувати отримані знання, уміння, навички у життєвих і професійних ситуаціях для розв'язання теоретичних і практичних професійних завдань. Завданням вітчизняних закладів вищої освіти є формування конкурентоспроможного фахівця не лише на теренах нашої країни, а й Європи та світу.

Проблему застосування інновацій в освітньому процесі ЗВО досліджували І.М. Дичківська, , Ю.О. Жук, В.І. Байденко. Впровадження інноваційних освітніх технологій у фахову підготовку студентів досліджували Л. Барановська, Т. Бондаренко, О. Дубасенюк, А. Заслужена, В. Ягупов та інші вчені.

Сучасні освітні технології характеризуються нестандартними підходами, способами, формами та засобами реалізації педагогічного задуму, своєю оригінальністю та результативністю. Підходи до викладання та навчання вважаються інноваційними, якщо вони «орієнтовані на студента» або

«конструктивістські», сприяють розвитку мислення, навичок навчатися і здатність синтезувати знання в рамках навчальної програми [2].

Процес цілеспрямованого формування комунікативних навичок у майбутніх фахівців аграрної галузі залежить від вирішення поставлених завдань. Плануючи аудиторну та самостійну роботу здобувачів вищої освіти, варто зосередити увагу на груповій роботі студентів, яка зорієнтована на вироблення комунікативних компетенцій і відповідних практичних навичок. Так, розв'язання ситуативних завдань, створення сценаріїв розвитку комунікативних ситуацій майбутньої професійної діяльності, де студенти можуть програвати різні ролі, підготовка та виступи на студентських конференціях, підготовка інтерв'ю для співбесіди на заміщення вакантної посади за фахом, представлення спільних проєктів, участь у дебатах на актуальну тему за фахом сприятимуть подоланню комунікативних бар'єрів у спілкуванні, виробленню навичок професійного спілкування, вміння слухати співрозмовника та розвиватимуть навички самопрезентації. Навички комунікації майбутніх фахівців аграрної сфери формуються у процесі навчальної взаємодії між викладачем та студентами під час аудиторного та онлайн спілкування (під час змішаного навчання) за змістом навчального матеріалу , обговорення, дискусії, обмін судженнями. Ефективним є залучення студентів до самостійного пошуку в медіаджерелах та наукових працях відповідей на запитання до тем, дослідницька робота. Під час проведення занять використовуються елементи рефлексії, навчальної дискусії, мозкового штурму, дидактичних ігор. Здобувачі вищої освіти готують виступи з презентаціями та подальшим обговоренням, виконують комунікативні вправи з формування культури фахового мовлення, аналізують наукові праці, що сприяє формуванню навичок критичного мислення і є важливим для майбутньої фахової діяльності.

Надзвичайно ефективними є завдання для розвитку риторичних умінь. Доцільними є комунікативні тренінги, спрямовані на оволодіння основними вимогами до структурування наукової доповіді. Така форма навчання передбачає використання різноманітних методів і прийомів: презентацію теоретичного матеріалу, демонстрацію відеовиступів, майстер-класи, підготовку і виголошення доповіді з проблеми власного дослідження, перегляд експрес-уроків з формування культури мовлення, аналізи виступів одногрупників... Ефективним є аналіз відеовиступів майстрів сучасного ораторського мистецтва [3] .

Отже, сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців аграрної сфери передбачають використання інноваційних методик, наближення навчання до професійної діяльності та сприяють саморозвиткові і самореалізації, навчання стає більш привабливим для студента.

Розвинені комунікативні навички є важливими у фаховій діяльності, оскільки вони сприяють набуттю умінь переконування співрозмовника, відстоювання точки зору, сприймання критики, вміння робити висновки та прогнозувати різні ситуації. А також відкривають перед майбутнім фахівцем нові можливості для самореалізації, оскільки професійна діяльність аграрників, окрім взаємодії з природою, передбачає постійну взаємодію у сфері «людина-людина». Для процесу формування навичок комунікації у здобувачів вищої освіти важливим

є застосування інтерактивних методів, діалогу з аудиторією, диспуту, методу евристичних запитань, ігрових методів, case-study та інших активних методик, використання яких мотивує студентів і допомагає сформувати комунікативну готовність до майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубасенюк О.А. Інноваційні стратегії у професійно-педагогічній освіті//Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Київ : ТОВ «Білоцерківдрук», 2022. .С. 140-152.https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/56474

2. Заслужена, А. Інновації у вищій освіті: досвід Швейцарії // Інноваційні освітні технології: світовий та вітчизняний досвід використання в системі безперервної освіти // Відповідальні редактори Барановська, Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква: Друк Білої Церкви, 2022. С.114-122. . https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/56474

3. Семеног, О.М., Вовк, М. П. Технології розвитку мовно-комунікативної компетентності викладачів-дослідників в умовах неформальної освіти // Інноваційні освітні технології: світовий та вітчизняний досвід використання в системі безперервної освіти // Відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Біла Церква, 2022. С. 268-279.

УДК 159. 953

ХОМЧУК О. П., канд. психол. наук, ст. викладач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

РОЗВИТОК ПАМ'ЯТІ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОГО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. Розглянуто особливості сприймання та запам'ятовування нового матеріалу, а також прийоми запам'ятовування, що полегшують вивчення іноземних мов. Найбільш ефективними є ейдетичні прийоми, які задіюють образну пам'ять та уяву, що допомагає засвоїти інформацію швидко та на тривалий час.

Ключові слова: розвиток пам'яті, оперативна пам'ять, зорова пам'ять, слухова пам'ять, прийоми запам'ятовування.

Розширення обсягу пам'яті, розвиток точності та тривалості запам'ятовування є важливою умовою ефективності вивчення іноземних мов. Крім того, важливо також враховувати індивідуальні особливості сприйняття та мнестичних процесів особистості при виборі способів навчання. Таким чином, метою публікації є характеристика видів запам'ятовування інформації та аналіз способів розвитку пам'яті.

Запам'ятовування – це процес пам'яті, який забезпечує прийом, відбір, і фіксацію інформації завдяки утворенню асоціацій та мнемічних слідів у нейронних структурах мозку. Кількісні та якісні характеристики запам'ятовування суттєво впливають на всі інші мнемічні процеси: повнота і осмисленість запам'ятовування

зумовлюють продуктивність зберігання і відтворення інформації [2, с. 195]. За часом зберігання інформації пам'ять ділять на сенсорну, короткочасну та довготривалу. На відміну від довготривалої, короткочасна пам'ять спрямована не на накопичення відомостей, але їх безпосередню обробку та застосування. Вона утримує інформацію протягом короткого проміжку часу, в середньому до 20 секунд. Підтипом короткочасної є оперативна (робоча) пам'ять, необхідна для виконання поточних дій. Відпрацьовані дані з неї зникають у міру досягнення кінцевого результату. Головною ознакою даного виду пам'яті є наявність оперативних одиниць; їх число, яке людина здатна точно відтворити через кілька секунд після одноразового сприйняття, визначає кількість утримуваної інформації, а також якість її запам'ятовування. В середньому оперативна пам'ять зберігає 5-7 таких одиниць, але їх можна збільшити до 8-9. Вони складаються з окремих смислових поєднань, розмір яких залежить від ступеня освоєння матеріалу та тренованості уваги. Оперативні одиниці пам'яті під час навчання читання – це букви чи склади, проте згодом вони розширюються до буквосполучень, слів, словосполучень, складних синтаксичних конструкцій. Оперативні одиниці нарівні з їх кількістю визначає обсяг оперативної пам'яті в цілому [2,4].

Тривала пам’ять зберігає людський досвід і забезпечує довгочасне зберігання матеріалу та наступне використання в діяльності. Організація матеріалу в тривалій пам’яті підпорядковується певним принципам, залежить від організації матеріалу та способів запам’ятовування. Домінуючу роль у навчанні має довільне запам’ятовування. Це процес, що включає «постановку суб’єктом мнемічної цілі запам’ятати, завчити і зберегти певний обсяг матеріалу для наступного відтворення у формі словесних звітів чи вмінь, навичок у діяльності». Ефективність довільного запам’ятовування пов’язана з рядом умов:

– чіткість постановки мети;

– зв’язок матеріалу, що запам’ятовується з актуальними потребами, інтересами, почуттями особистості;

– настанови на певний термін зберігання;

– змістова організація матеріалу;

– режим навчальної діяльності [2, с. 197].

Серед способів довільного запам’ятовування виділяють дві групи: логічні і мнемонічні. Логічні – основуються на пошуку логічних зв’язків у матеріалі: складання плану, групування матеріалу за значенням і змістом, систематизація, співвіднесення з уже відомою інформацією. Мнемічні способи пов’язані із внесенням у матеріал додаткових зв’язків. До таких прийомів відноситься ритмізація, утворення смислових фраз, метод Айвазовського, ейдетичні прийоми [2, 5]. Методи ейдетики спрямовані на забезпечення візуалізації, вибірковості, концентрації уваги та активізації пам'яті в процесі засвоєння слів та граматичних конструкцій речень при вивченні мови. Розглянемо деякі з ейдетичних прийомів запам’ятовування [1; 3; 5].

Візуалізація. Даний прийом дозволяє замість використання реальних зображень візуалізувати слово. Студент уявляє подумки зображення чи сценку, що

асоціюється із потрібним словом. Абстрактні слова можна заучувати за допомогою цього прийому шляхом їх прив'язування до якогось зорового образу.

Фонетичні асоціації. Цей прийом передбачає підбір слів рідною мовою, співзвучних досліджуваному іноземному слову.

Запам'ятовування через рухи тілом. Студент робить різні рухи своїм тілом чи частинами тіла, які вказують на значення слова.

Прийом Цицерона. Даний прийом пов'язаний з прийомом «ланцюжок», суть його полягає в тому, що студенти по ланцюжку називають нові слова, при цьому наступний учасник гри повторює всі слова, сказані до нього в тому самому порядку, в якому вони були сказані. У такій грі найскладніше завдання припадає на останніх учасників, яким потрібно відтворити всі названі слова. Але якщо пов'язати конкретних студентів зі сказаними ними словами, то словниковий ланцюжок відновити буде набагато простіше. Стародавній філософ Цицерон міг відтворювати довгі промови, «прив'язуючи» уривки своєї промови з предметами, деталями інтер'єру, особливостями дороги і детально запам'ятовував свій шлях. Згадуючи розташування предметів на своєму шляху, він відтворював послідовність прив'язаних речей чи думок.

Прийом крокування. Цей прийом передбачає запам'ятовування інформації за допомогою її кодування чи замальовкам. Крок - малюнок, схема, символ. Замальовка слів, словосполучень і навіть текстів може відбуватися схематично, що сприяє концентрації уваги на об'єкті, що зображується. При погляді власні схеми-малюнки студентам легше відтворити завчену текстову інформацію.

Отже, розвиток пам'яті є необхідною умовою ефективного вивчення іноземних мов. Особливу увагу слід приділяти оперативній (при навчанні перекладу) та довільній пам'яті (при засвоєнні нового матеріалу). За допомогою вправ, мнемотехнік і ейдетичних прийомів можливо значно підвищити обсяг і швидкість запам'ятовування нового матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горслі К. Пам'ять без обмежень. Потужні стратегії запам'ятовування. Київ: «Наш формат». 2019. 128 с.
2. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 2-ге вид. Київ : Каравелла, 2012. 464 с.
3. Кавашіма Р. Тренуй свою пам'ять. Переклад з яп. О. Колисецька. Харків: Вид-во «Ранок»: «Фабула». 2020. 112 с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: Навч. посіб. 2-ге вид., допов. Київ: Вища шк., 2001. 487 с.
5. Овчаренко К. С. Як розвивати пам'ять, мислення і розумові сили дитини. Миколаїв, 1998. 120 с.

УДК 37.01/.09:008+82/091 (477)

ДЕМ'ЯНЕНКО О.О., канд. пед. наук, доц., доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання,

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

КОМІКСИ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПРОФОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація: розглядається проблема використання коміксів у контексті літературознавчої складової освітньої програми для студентів-філологів. З огляду на досвід інших країн, наведено приклади багатофункціональності коміксу як сучасної синтетичної форми інтермедіального прочитання художнього твору. Обґрунтовується ідея про те, що використання такої форми креолізованого тексту є ефективним засобом навчання завдяки його дидактичному потенціалу, емоційній виразності та наочності.

Ключові слова: комікс, креолізований текст, інтермедіальний аналіз художнього твору, синтез візуального й вербального.

У викладанні літературознавчих курсів для студентів-філологів особливого значення сьогодні набувають інтерактивні, у тому числі – медійні, засоби навчання, використання яких підвищує мотивацію навчання, формує здатність критично осмислювати та інтерпретувати текст, зіставляти художні образи літературного твору, реалізувати власні проєкти. Комікс у переліку таких засобів все більше отримує популярність в Україні.

За довідковими джерелами[1] значення поняття «комікс або мальóпис» (у перекладі з англ. *комедійний, комічний, смішний*; менш вживаний синонім "*sequential art*" як послідовне мистецтво) означає лінійну послідовність малюнків (графічних зображень) здебільшого з коротким текстом. Ця послідовність сприймається як зв'язна історія, розповідь. У науково-методичних розвідках з викладання літератури комікс є різновидом креолізованого тексту як «складного текстового утворення, у якому вербальні та невербальні елементи утворюють одну візуальну структурну цілісність» [3].

Зазираючи в історію становлення «комікс-культури» [1; 4], з'ясовуємо, що найбільшою подією 60-х років XX століття стала у світі американської поп-культури з'ява коміксу про Людину-павука (1962 рік, за твором Стена Лі комікс створений художником Стівом Дітко). А вже до кінця XX століття в культурному просторі комікси зайняли чільне місце. Про це свідчить і те, що серйозне довідкове видавництво Брокгауза випустили серію літературних коміксів, які надають світовій літературній класиці нову форму й прочитання. То проблема взаємодії світової літератури і коміксів набуває значущості. Якою ж є цільова аудиторія? Насамперед, це діти та юнацтво, адже видавництво брало за мету зацікавити молодь читанням класичних творів видатних авторів зі шкільної програми (Стівенсон, Сервантес, Жуль Верн, Гомер…).

[1] Енциклопедія сучасної України. URL : https://esu.com.ua/article-1449 (дата звернення: 15.03.2024)

Звісно, з-поміж дослідників були й ті, що бачили серйозну загрозу в тому для грамотного читання оригінальних версій творів (для прикладу, психіатр Ф.Вертхам бачив серйозну загрозу в такій «схематизації» читання для дітей). Проте сьогодні комікс визнаний одним із видів мистецтв, а в аспекті інтермедіального, професійно орієнтованого вивчення зарубіжної літератури – ефективним засобом дослідження літературних текстів. У США, Франції та Німеччині комікси є предметом вивчення в руслі європейської культури, а розважальна функція його поступається концептуальній. Так, сучасні авторські комікси в історії культури сюжетом обирають світогляд людини, проблеми її місця в світі, й вимагають особливого мистецького сприйняття та інтенсивного осмислення. Комікси від зображення тривіального (Людина-павук) трансформувалися до відтворення історії суспільства, політики, людських долей, як-от комікси: «MAUS» А.Шпільмана, «У країні жайворонків» П.Буллінг, «Сьогодні останній день решти твого життя» У.Луст, «Вартові» А.Мура [2].

Отже, комікси здатні на більше, аніж відображувати сюжети масової літератури про «красунь і чудовиськ» чи «супергероїв», і аудиторія «їх інтермедіального прочитання» може бути значно різноманітнішою, складнішою й професійною. Маємо також припущення, що саме такий «комічний, сміховий» формат креолізованого тексту вирішує ще одну задачі – допомога ментальному здоров'ю молоді у таких важкий час для держави, у час російсько-української війни.

МакКлауд, дослідник коміксів, у праці "Understanding comics" [8, с.9] зазначив про те, що це повноцінний вид мистецтва, здатний досліджувати глибокі суспільні проблеми та оцінювати історичні реалії. Але складність сприйняття коміксів – у традиції поціновувати культуру в одному форматі, а комікси є синкретичним видом мистецтва, що поєднують у собі візуальне й вербальне.

Тобто нашому «читачеві» бракує навичок (soft skills) комбінованої здатності «читати *візуальне*» або ж «візуально *читати історію»*. Цей «девятий» вид мистецтва подібний до сприйняття кінематографічної продукції. І тому формування «комікс-культури» сьогодні в Україні, у тому числі у професійно орієнтованій системі літературознавчої освіти, має свої сенси, функції та переваги.

Такої думки дотримуються й автори культурно-мистецького проєкту «Українська література в коміксах»[2] для старшокласників, висуваючи ідею розвитку читацьких інтересів, мовної культури та формуванні гнучкості знань через взаємодію з онлайн каталогом, де за допомогою графічної візуалізації сюжету висвітлюється історична епоха, сюжет, звичаї і традиції народу України. Незважаючи на несистемність вивчення коміксів, низка дослідників, методистів (Р.Вороніна, О.Ісаєва, О.Колесник, С.Підопригора та ін.) [3; 5; 7], визнаючи потужну дидактичну силу коміксів, класифікують їх як візуальні історії за масштабністю («графічний роман», «графічна новела», «стріп» або «мем»), так і за каналами сприйняття інформації (розповідні чи німі), національними

[2] Українська література в коміксах: сайт. URL: https://ukrlitcomics.com.ua/

особливостями (манги), визнаючи їх як окремим видом мистецтва, так і формою сприйняття тексту.

У контексті вивчення курсів літературознавчого спрямування студентами-філологами («Історія зарубіжної літератури», «Література в інтермедіальному вимірі», «Література Англії та США») робота з літературним текстом і його «коміксовим варіантом» може відбуватися як на етапі сприйняття готових коміксів (аналіз текстів із використанням авторських коміксів студентів-попередників, комікси видавництва Брокгауза), так і на підсумковому етапі підготовки власних графічних візуальних літературних проєктів (презентації з використанням мемів, коміксів-манга; проєкти зі створення авторських коміксів у програмах Canva, Pixton, Write Comics, StoryboardThat) [5; 6]. Такі види роботи на заняттях і під час самостійної роботи вирішують комплекс завдань: полегшують сприйняття тексту реципієнтом, мотивують до самостійного дослідництва в галузі літературознавства, синтезують візуальний і вербальний тип сприйняття інформації, інтенсифікують медіаосвіту й творче прочитання художнього твору.

Очевидно, що процес становлення комікс-культури в Україні – це процес тривалий і складний, пов'язаний із розвитком сучасної видавничої справи, мистецької та поп-культури, інноваційної освіти [7]. Навчальна функція коміксів, на нашу думку, полягає в інтерактивному осучасненні дидактичного матеріалу, потужній емоційній виразності, яка мотивує, а також у прагненні осмислити навчальний матеріал самостійно, уявивши його і зрозумівши суть. Тож будь-який курс може використовувати комікси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дев’ятий вид мистецтва. Комікси — це серйозно (й не лише для дітей) // Район. Острог. URL : https://ostrog.rayon.in.ua/topics/388063-deviatii-vid-mistetstva-komiksi-tse-seriozno-i-ne-lishe-dlia-ditei (дата звернення: 07.03.2024).
2. Еббінгаузен Р., Яремчук О. Емансипація коміксів // DW. URL : http://surl.li/ridzf (дата звернення: 07.03.2024).
3. Ісаєва О.О. Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності // Методика Ісаєва. URL : http://www.isaieva.kiev.ua/downl-f/prez-2-3-kreoltext.pdf (дата звернення: 07.03.2024).
4. Кюртен Й., Михайличенко О. Література для кожного? // DW. URL : http://surl.li/ridwq (дата звернення: 07.03.2024).
5. Остапенко Л.П., Соловйова О.К. Дидактичний потенціал коміксів. URL : https://elib.institutemvd.by/jspui/bitstream/MVD_NAM/1817/1/Ostapenko.pdf (дата звернення: 07.03.2024).
6. Створюємо власні комікси: шість кращих онлайн-ресурсів// Всеосвіта. URL : https://vseosvita.ua/news/stvoriuiemo-vlasni-komiksy-shist-krashchykh-onlain-resursiv-36254.html (дата звернення: 07.03.2024).
7. Троян Т.Г. Формування комікс-культури: переваги, функції, значення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2018 (квітень). №7 (47). І т.С.22-26.
8. McCloud'S. Understanding comics: The invisible art. Northampton, M. A.: Kitchen Press, 1994. 224 p.

УДК 811.112.2'373:37.091.212:80

РЄЗНІК В.Г., ст. викладач кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Анотація. Публікація висвітлює особливості лексичного підходу до навчання граматики іноземної мови, принципи якого відповідають вимогам нових освітніх стандартів та є актуальними в рамках комунікативного підходу. Граматичні навички, що формуються у процесі мовного спілкування, сприяють процесу комунікації, що свідчить про нерозривність лексики та граматики. Зазначається, що за лексичного підходу акцентується увага не на синтаксичній структурі речення, але на складі лексичних блоків – на «граматиці» словосполучення.

Ключові слова: лексичний підхід, граматична компетенція, словниковий запас, лексичні блоки.

Створення ефективної технології навчання іноземної мови було і залишається найактуальнішим завданням методистів усього світу. Ефективна технологія − це швидке засвоєння базового лексико-граматичного матеріалу, що забезпечує успішність іншомовного спілкування у повсякденних ситуаціях. У зв'язку з цим центральне місце у нашому дослідженні посідає лексичний підхід, в основі якого лежить пріоритетне місце лексики у навчанні, оскільки саме вона визначає змістовну сторону мови.

Метою дослідження є вивчення особливостей лексичного підходу в навчанні граматики та методичних прийомів реалізації лексичного підходу при вивченні граматичного аспекту іноземної мови.

Питанням граматики іноземної мови та методів викладання займалися: Р. Мартинова, Н. Скляренко, С. Ніколаєва, В. Сафонова, С. Лисенкова, Н. Фоміна, Т. Стеченко A. Hirsh, Th. Summer, G. Zimmermann та ін. Т. Стеченко визначає граматичну компетенцію – як вміння грамотно будувати словосполучення і речення, правильно використовувати і узгоджувати часи, а також знання частин мови і того, як будуються речення різних типів [7].

Граматична компетенція – це здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості [7]. Формування граматичної компетенціє поєднує репродуктивні та рецептивні навички, теоретичні та практичні знання та усвідомленість.

У той час як засвоєння граматики було основною навчальною метою традиційного навчання іноземної мови, акцент у компетентнісно-орієнтованому навчанні зосереджено на міжкультурній здатності студентів діяти. З реорганізацією викладання іноземних мов у навчальних закладах через комунікативний підхід і пов’язану з цим зміну принципів роботи з граматикою, граматико-перекладні та

аудіолінгвальні методи, які використовувалися протягом багатьох десятиліть, і методи, на яких вони базувалися, також потрібно було переглядати. Відповідно, граматику більше не слід асоціювати «з правилами, запам'ятовуванням, червоним чорнилом, вправами та нудьгою» (Summer 2016), а скоріше розглядати її як корисний лінгвістичний інструмент, засвоєння якого сприяє справжній меті вивчення іноземної мови − формуванню у студентів іншомовної комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовних знань і навичок» [4] .

Однак поза мовним середовищем іноземна мова як практична дисципліна вимагає значної кількості навчальних годин, а також самостійної практики розвитку іншомовних умінь, що надовго відкладає бажаний результат. Безліч людей, які вивчають німецьку мову, витрачають велику кількість часу на те, щоб вивчити тисячі слів. Вони шукають значення слова за допомогою словника, але врешті решт їм важко використовувати слова у реченнях та граматично коректно формулювати власні думки. Саме тому головне місце у нашому дослідженні займає лексичний підхід, в основі якого лежить пріоритетне становище лексики у навчанні, оскільки саме вона визначає змістовну сторону мови.

Вперше лексичний підхід був запропонований англійським лінгвістом та методистом Майклом Льюїсом. Саме він ввів у лінгвістику поняття «лексична граматика», яке передбачає вивчення і закріплення поєднань слів, що регулярно зустрічаються у мові, сприйняття «граматики через лексику». Вчений доводить, що ключем до успішного оволодіння іноземною мовою є вдосконалення словникового запасу і звернення до лексичних блоків, які є готовими лексико-граматичними поєднаннями, що лежать в основі мовлення [3].

Отже, лексичний підхід ґрунтується на твердженні, що саме лексика, тобто слова та їх поєднання, є основним будівельним матеріалом мови. Основний принцип лексичного підходу полягає у розподілі вокабуляра (традиційно розуміється як сукупність окремих слів з фіксованим значенням) та лексикону (словника), що включає не лише окремі слова, але і їх поєднання [5]. Лексика важлива й має усталені мовні звороти – чанки (chunks): ідіоми, фразові дієслова, усталені словосполучення (колокації), усталені висловлювання (які не є фразеологізмами, але часто вживаються в усній мові). Наприклад: *«strahlen wie ein Maikäfer» (сяяти на все обличчя),* ідіома; «aufräumen – ich räume auf» (*прибирати*), дієслово з відокремлюваним префіксом тощо. Для того щоб колокація віддзеркалювала правильне та природне для носія мови звучання, вона має бути засвоєна студентами у відповідному контексті, з урахуванням конкретної ситуації спілкування [5].

Дослідження у сфері когнітивної лінгвістики підтверджують, що під час вивчення іноземної мови словосполучення, які мозок сприймає як єдине ціле, залишаються у довгостроковій пам'яті [2]. Лексичний підхід акцентує увагу студента не на синтаксичній структурі речення, а на сполучуваності слів у лексичних блоках, іншими словами, на «граматиці» фрази. Це так звана лексикалізована граматика (lexikalisierte Grammatik), оскільки саме специфічне словосполучення визначає те, або інше лексичне значення слова завдяки

синтагматичним зв'язкам (семантичним та синтаксичним). Відповідно, лексична сполучуваність (die lexikalische Kompatibilität) є системною умовою прояву лексичного значення слова в синтаксичній конструкції, тобто лексика та граматика нерозривно пов'язані [1].

Основними перевагами лексичного підходу є наступні характеристики:

- основна увага приділяється успішній комунікації, а не абсолютній граматичній досконалості;
- доступ до реальної мови через масив автентичних зразків письмового та усного мовлення;
- розуміння мови як цілісної системи;
- навчання лексиці лише у контексті;
- тренування умінь сприймати текст синтагматичною.

Лексичний підхід до навчання іноземних мов ґрунтується на кількох принципах:

1) Мова ґрунтується на лексиці. Носії мови використовують у своєму мовленні величезну кількість словосполучень, якими повинні володіти всі, хто вивчає мову, інакше їх мова не буде швидкою і природною. Швидкість говоріння – це не результат знання граматичних правил та списків слів, але вміння використовувати кліше та усталені вислови у мові.

2) Лексика та граматика тісно взаємопов'язані. Ключовим компонентом вивчення мови у межах лексичного підходу є уміння розпізнавати граматичні структури. Іншими словами, граматичні правила та структури повинні служити комунікативним цілям навчання [2].

Отже, основним завданням викладача у межах лексичного підходу є правильний добір граматичних та лексичних конструкцій із текстів. Методика застосування лексичного підходу передбачає роботу зі словотвором вже на початкових етапах вивчення іноземних мов, що дозволяє значно збагатити лексичний запас студентів. Компетентне використання мови характеризується інтенсивним використанням лексичних «заготовлених компонентів» (принцип ідіоми). У цьому сенсі лексична компетентність є стрижнем міжкультурної комунікативної здатності [6].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deutsch als zweite Fremdsprache /[Elektronische Ressource] //http://www.goethe.de/lhr/jug/vur/de11373193.htm/
2. Doff, Sabine (2016): Vermittlungsmethoden: Historischer Überblick. In: Eva Burwitz-Melzer [u.a.] (Hg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen: Narr, 320-325.
3. Lewis, M. Implementing the lexical approach: Putting theory into practice / M. Lewis. – Hove: Thomson Heinle, 1997. – 205 p.
4. Summer, Theresa (2016): Verfügen über sprachliche Mittel: Grammatik. In: Eva Burwitz-Melzer [u.a.] (Hg.): Handbuch Fremdsprachenunterricht. Tübingen : Narr, 126-131
5. Zimmermann, Günther (1988): Lehrphasenmodell für den fremdsprachlichen Grammatikunterricht. In: Johannes Dahl, Brigitte Weis (Hg.): Grammatik im Unterricht. München: Goethe-Institut, 160-176
6. Рєзнік В.Г. Труднощі формування німецькомовної лексичної компетенції у студентів-філологів: методичний аспект / В.Г. Рєзнік // Суспільство, наука, освіта: актуальні

дослідження, теорія та практика : тези доповідей Всеукр. наук.-практ. конф. (БІЕУ Університету "Україна", 23-24 листопада 2023 р.). - Біла Церква, 2023. - С. 49-51. URL:https://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/9760 (дата звернення: 20.03. 2024).

7. Стеченко Т. О. Формування професійно орієнтованої англомовної граматичної компетенції майбутніх філологів : дис. … канд. пед. наук : 13.00.02 / Стеченко Тетяна Олександрівна. – К., 2004. – 200 с.

УДК 371.53

МУСІЙЧУК С.М., канд. пед. наук., доц., доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування,

БЕЗРУЧЕНКО С.І., здобувач факультету готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ім. проф. В.Ф. Доценка

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Автори досліджують потенційні переваги включення технологій науки, технологій, інженерії та математики (STEM) у середовище вивчення іноземних мов. Поєднуючи інструменти та концепції STEM з викладанням мов, викладачі можуть сприяти більш захоплюючому та інтерактивному навчальному процесу, сприяючи засвоєнню мов разом із розвитком критичного мислення та навичок розв'язання проблем.

Ключові слова: STEM-технології, інтеграція, засоби, вивчення іноземних мов.

У світі, який стає все більш взаємопов'язаним і технологічно розвиненим, попит на ефективне вивчення мов зростає. Традиційне викладання іноземних мов часто нехтує включенням STEM-технологій, тим самим втрачаючи можливості залучити учнів до активного навчального досвіду, пов'язаного з вирішенням проблем у реальному світі. У цьому дослідженні розглядаються потенційні переваги інтеграції інструментів, концепцій та видів діяльності STEM у процес викладання іноземних мов.

Переваги інтеграції STEM у вивчення іноземних мов:

1. Залучення до створення контенту. Впровадження STEM-технологій у процес вивчення іноземних мов дозволяє учням створювати автентичний і контекстно-орієнтований контент. Наприклад, учні можуть використовувати набори робототехніки для конструювання та програмування роботів, які представляють інформацію про певну тему з іноземної мови, наприклад, про екологічні проблеми. Такий практичний підхід заохочує активну участь учнів, створює внутрішню мотивацію і дозволяє практикувати мову в значущому контексті [1].

2. Мовне занурення у середовище віртуальної реальності (VR). ВР забезпечує досвід занурення, в якому учні можуть мандрувати віртуальними світами, які контекстуально узгоджуються з цілями вивчення мови. Наприклад, вони можуть взаємодіяти у віртуальному іншомовному місті, замовляючи їжу в ресторані або обговорюючи культурні події з віртуальними персонажами.

Дослідження показують, що занурення у віртуальну реальність полегшує вивчення мови, підвищуючи рівень володіння мовою завдяки автентичним комунікативним можливостям [2].

3. Спільні пригоди для вирішення проблем. Інтеграція STEM-технологій у викладання іноземних мов дає змогу створити досвід спільного розв'язання проблем, що сприяє мовній практиці. Використовуючи платформи кодування, учні можуть спільно працювати над розробкою та програмуванням відеоігор або мультимедійних проектів, які вимагають використання та розуміння мови. Такий підхід не лише покращує рівень володіння мовою, а й розвиває важливі навички 21 століття, такі як критичне мислення, творчість, співпраця та адаптивність[3].

Інтегруючи STEM-технології у вивчення іноземних мов, викладачі повинні ретельно планувати та організовувати діяльність, щоб узгодити мовні цілі із завданнями створення контенту та розв'язання проблем. Належна підготовка та професійний розвиток мають вирішальне значення для розроблення та проведення ефективних уроків з використанням STEM-технологій. Крім того, забезпечення рівного доступу до технологічних інструментів і ресурсів для всіх учнів є життєво важливим для підтримки інклюзивності та максимізації переваг інтеграції STEM у вивчення мови [4].

Інтеграція STEM-технологій у середовище вивчення іноземних мов має великий потенціал для покращення лінгвістичних навичок. Залучаючи учнів до активного, контекстно-орієнтованого та спільного навчання, викладачі можуть допомогти учням стати досвідченими носіями іноземної мови, які володіють навичками вирішення проблем, необхідними для досягнення успіху в світі, що постійно змінюється. Однак для виявлення додаткових ефективних стратегій, оцінки впливу та вирішення потенційних проблем, пов'язаних з інтеграцією STEM-технологій у викладання іноземних мов, необхідні подальші дослідження та розвідки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mason, J., & Pegrum, M. (2016). When robots teach English: A new scenario for autonomous language learning. *TESOL Quarterly*, 50(3), 519–541.
2. Pegrum, M., & He, W. (2018). Virtual language learning: Exploring immersive multimodal VRs in secondary schools. In L. Gómez-Chova, A. López-Martínez, & I. Candel Torres (Eds.), INTED 2018 Proceedings(pp. 6726–6734).
3. Zhang, J. (2020). The design and impact of coding activities in English as a foreign language classrooms. *Language Learning & Technology*, 24(3), 161–180.
4. Torrance, M. (2019). STEM goes global: How the research community views STEM education. *Journal of Science Education and Technology*, 28(2), 125–137.

СЕКЦІЯ 4
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

УДК 37.01:81-11

КАРПІЦЬКИЙ М. М., д-р філос. наук, доц., професор кафедри здоров'я тварин і екології

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, м. Київ, Україна

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО МОВОЗНАВСТВА ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

Анотація. Система освіти закладає модель майбутнього суспільства, і вже зараз потрібно формувати модель освіти відповідно до завдань, з якими має зустрітися Україна в майбутньому. Одним із таких завдань є використання нових можливостей інтеграції України у світову спільноту, розширення не лише її політичної, а й культурної присутності у світі. Викладання дисципліни «порівняльне мовознавство» покликане зняти мовний бар'єр, який виникає під час зустрічі з іноземцями. Це дасть змогу не лише офіційним особам, а й усім людям брати участь у розвитку співробітництва з іншими країнами.

Ключові слова: порівняльне мовознавство, міжкультурний діалог, міжнародне співробітництво, освіта.

Чим краще українці знатимуть мови інших народів, тим більше буде можливостей розвивати з іншими країнами всебічні відносини й розширювати вплив української культури. Проте дуже складно включити у програму навчання більше, ніж дві-три іноземні мови, але є вихід – можна викладати дисципліну «порівняльне мовознавство», бажано як обов'язковий предмет на всіх освітніх рівнях. Звісно, це ще не дасть змогу опанувати інші мови, проте дасть такі загальні уявлення про різні мови, які допоможуть людині дуже швидко адаптуватися до чужого мовного середовища та стихійно освоювати мову вже в процесі спілкування. Навіть найзагальніші уявлення про мову допомагають подолати не лише мовний, а й культурний бар'єр, надають впевненості, яка необхідна, щоб вступити у спілкування, пробуджують інтерес до життя людей іншої країни й бажання познайомити їх також і зі своєю культурою. Є величезна різниця, коли людина взагалі не має уявлення про чужу мову, і коли вона має якісь загальні уявлення про цю мову, хоч вона й не володіє нею. Навіть поверхові знання мови формують такий контекст розуміння літературних перекладів, який допомагає адекватніше зрозуміти думку автора. У мене в таких випадках формується образ оригінального тексту, з яким я подумки співвідношу переклад. У чужому мовному середовищі це допомагає швидше схоплювати окремі слова і сенси, що прискорює процес адаптації й сприяє взаєморозумінню. Отже, навіть найзагальніші уявлення про інші мови, які може дати дисципліна «порівняльне мовознавство», багаторазово полегшать інтеграцію наукових та культурних досягнень інших культур до української культури.

Попри те, що ситуація на фронті дуже складна, Україна має вже зараз змінювати свою зовнішню політику з метою розвитку співробітництва з іншими країнами й формування нових воєнних, політичних й економічних альянсів, які забезпечать нову систему міжнародної безпеки після перемоги. У цей процес мають залучатися не тільки представники уряду, а й пересічні громадяни. Вже зараз можна бачити перспективу двох найважливіших нових альянсів – це альянс Міжмор'я, який може об'єднати Польщу, країни Балтії, Фінляндію і навіть Білорусь у разі її звільнення та демократизації, та Туранський альянс, який може об'єднати тюркські країни. Саме цей проєкт зараз активно просуває Туреччина, і завдяки цьому Україна стає її природним союзником. Поразка Росії призведе до військово-політичного вакууму на теренах Євразії, який покликані будуть заповнити нові альянси. Україна може взяти найактивнішу участь в обох цих альянсах, оскільки для цього є всі історичні й географічні підстави.

Розвинені міжкультурні зв'язки між Польщею та Україною не лише на офіційному, а й на міжособистісному рівні із залученням широкого кола людей дадуть змогу зробити альянс Міжмор'я міцним. Упродовж часу війни багато сотень тисяч українців опанували польську мову, і вже можна говорити про відсутність мовного бар'єра для подальшого розвитку відносин між Польщею та Україною. Крім того, знання ще однієї слов'янської мови надає можливість розуміти всі інші слов'янські мови. Українець, який почувається комфортно в Польщі завдяки знанню польської мови, також комфортно почуватиметься у всіх інших слов'янських країнах. Саме це почуття відкритості має закріпити викладання порівняльного мовознавства, яке має на меті дати загальні уявлення про всі слов'янські мови. Також можна дати уявлення про мови тих країн, які можуть увійти в альянс Міжмор'я, тобто балтійських і фінських. Оскільки Україна взяла курс на європейську інтеграцію, на вступ до НАТО та Євросоюзу, то не менш важливо дати знання про романські та германські мови, що дасть змогу українцям швидко адаптуватися до життя в європейських країнах та краще розуміти культурні традиції європейських народів.

Також особливо важливо дати загальні знання про тюркські мови. Це сприятиме не тільки розвитку зв'язків з тюркськими державами, активній участі в Туранському альянсі, якщо він складеться в майбутньому, а й для розвитку української історичної свідомості. Річ у тому, що не лише Київська Русь, а й Кримське ханство є невіддільною складовою української історії. Крим взяв таку саму участь у створенні незалежної української держави у 1991 році, як й інші регіони України. Сучасна Україна – спадкоємиця як мінімум трьох народів – слов'ян-землеробів, тюрків-степовиків та козаків – народу, який сформувався на стику двох географічних зон України та активно взаємодіяв із тюрками. Тому знати тюркську спадщину України так само важливо, як і слов'янську, а для цього необхідно мати хоча б найзагальніші уявлення про тюркські мови. Мова корінного народу України – кримськотатарська – є ключем до інших тюркських мов, насамперед турецької. Адже зараз, коли Україна бореться проти воєнної агресії, особливо важливі відносини з Туреччиною, а в майбутньому лише посилюватиметься значення відносин з іншими тюркськими країнами, які можуть

об'єднатися у Туранський альянс. Маючи спільні уявлення про тюркські мови з дисципліни «порівняльне мовознавство», українці зможуть сприймати значну частину Євразії не як щось чуже, а як новий культурний простір, у якому вони можуть активно себе проявляти. Тим більше, що історія України завжди була пов'язана з історичною долею тюркських народів.

Дуже показовий випадок стався на одному з українських ютуб-каналів новин, куди запросили відомого воєнного аналітика з Азербайджану Агіля Рустамзаде. Журналістка, яка брала в нього інтерв'ю, перекручувала його прізвище, наголошуючи на передостанньому складі. Правило наголосу в тюркських прізвищах дуже просте і те саме для всіх тюркських мов. Якщо журналістка цього не знала, то могла дізнатися перед зустріччю в інтернеті, але не вважала це за важливе. Водночас на Сході дуже уважні до таких дрібниць, особливо якщо людину запросили в гості, хоч і віртуально. Навіть якщо сам Агіль Рустамзаде сприйняв помилку журналістки поблажливо, це певно було сприйнято як неповага всіма тюрками, не лише азербайджанцями, а й казахами, узбеками і кримськими татарами. Тобто журналістка продемонструвала своє ставлення не лише до інших тюркських країн, а й до історії України, яка включає історію кримських татар.

Якби в школі викладали порівняльне мовознавство, то журналістка знала б, що наголос у тюркських словах падає на останній склад, якщо не йдеться про русифіковані закінчення прізвищ. Річ в тому, що навіть найзагальніше знайомство з іншою мовою сприяє формуванню поваги до неї та до народу, який її використовує. На Сході це особливо цінується. Особливо якщо це шанобливе ставлення походить від простих людей.

Завдяки цьому для України відкриються такі перспективи міжнародного співробітництва та інтеграції у світову спільноту, яке неможливо досягти жодними дипломатичними зусиллями офіційних осіб. Якщо протягом усього навчання у школі та у ВНЗ викладатиметься порівняльне мовознавство, то вже через десять-п'ятнадцять років Україна стане привабливою для людей інших країн не лише завдяки подвигу народу у протистоянні воєнної агресії, а й завдяки своїй культурі, про яку поки що не так багато знають, як хотілося б.

УДК 811.161.2’366:378

Костусяк Н. М., д-р філол. наук, проф., завідувач кафедри української мови та лінгводидактики

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ МОРФЕМІКИ, СЛОВОТВОРУ Й МОРФОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЗВО

Анотація. З’ясовано роль створеного на платформі Moodle електронного навчального курсу, який дає змогу здобувачам вищої освіти не тільки отримати теоретичні знання про морфемний, словотвірний та морфологічний рівень української мови, а й набути практичних

умінь, навичок та необхідних для майбутньої професійної діяльності компетентностей. Наголошено, що пріоритетність асинхронного алгоритму навчальної діяльності полягає в можливості уникнути одноманітності й шаблонності в освітньому процесі та забезпечити його ефективність і результативність.

Ключові слова: українська мова, морфеміка, словотвір, морфологія української мови, асинхронне навчання, дистанційне навчання, електронне навчання, цифрові освітні ресурси, платформа дистанційного навчання LMS Moodle.

Організація навчального процесу в закладах вищої освіти (ЗВО), зокрема й у Волинському національному університеті імені Лесі Українки, регульована низкою загальнодержавних та внутрішніх [2] нормативних документів. Значною мірою вона залежить і від зовнішніх чинників, серед яких пандемія, активна фаза російсько-української війни, вимушений переїзд здобувачів освіти у відносно безпечні та зазвичай віддалені від навчальних закладів місця, що створює певні труднощі в опануванні освітніх компонентів. З огляду на це викладач має бути готовим до нових умов праці й, залучивши різні ресурси, технології, методики, повинен забезпечити продуктивність і безперешкодність засвоєння бакалаврами, магістрами та аспірантами нового матеріалу. Як відомо, у навчальних планах значну частину годин виділено на самостійне опрацювання тем чи низки питань до них, що не тільки передбачає студіювання наукової літератури, а й виконання завдань, скерованих на формування необхідних для сучасного педагога вмінь і навичок. Поза сумнівом, кожен навчальний заклад дбає, аби його випускники були суспільно затребуваними, конкурентно спроможними, а рівень їхньої підготовки відповідав вимогам інформатизованого сьогодення. Нині освітній процес зазнав посутніх змін, з-поміж яких чільне місце посідає запровадження електронного навчання, зокрема й із залученням створених на платформі LMS Moodle курсів.

На полегшення роботи здобувачів освіти, забезпечення доступності до теоретичного та практичного матеріалу й загалом до навчального процесу скерований курс «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови», який адресовано бакалаврам Волинського національного університету імені Лесі Українки й укладено відповідно до вимог, зазначених у «Положенні про електронний курс освітнього компонента у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» [3]. Принагідно зазначимо, що деякі аспекти застосування технологій дистанційного навчання й алгоритм укладання курсів із сучасної української мови у віртуальному середовищі Moodle ми аналізували раніше [1], проте порушена проблема не втрачає актуальності, оскільки вказану платформу постійно оновлюють, щоразу поповнюючи її інструментами, скерованими на урізноманітнення форм подання інформації. З огляду на це зазнає змін змістове наповнення електронну курсу аналізованого нормативного компонента, головні завдання якого – ознайомити здобувачів освіти з найважливішими концептуальними положеннями та методологією опрацювання морфемного, словотвірного й морфологічного рівнів української мови, їхніх одиниць та функційних виявів, формувати вміння й навички, необхідні для майбутньої професійної діяльності.

У *теоретичному блоці* здобувачам освіти запропоновано зазвичай подану у формі презентацій основну інформацію, яка віддзеркалює головні положення нормативного освітнього компонента. Презентаційні матеріали зорієнтовані на те, аби опанувавши короткі, проте інформативно ємні наукові постулати, дефініції, концептуальні різнотлумачення та ін., бакалаври оволоділи теоретичними відомостями про морфемні, словотвірні, морфологічні одиниці, їхні семантичні та формальні ознаки, особливості класифікації, закономірності функціювання відповідно до нині чинних норм. Усе це слугуватиме надійним підґрунтям для розвитку навичок застосовувати знання у сфері освіти, навчання й викладання з дотриманням норм академічної доброчесності. *Практичний блок* охоплює плани практичних занять, перелік питань для самоперевірки й вправи для самостійного виконання, які укладено з огляду на вимоги компетентнісно орієнтованого навчання – набуття інтегрованої, загальних і фахових компетентностей, необхідних для досягнення програмних результатів навчання.

Електронний курс «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» відіграє важливу роль в освітньому процесі, особливо в умовах асинхронного навчання. Він консолідує весь теоретичний матеріал, практичні завдання, необхідну літературу, а також забезпечує комунікацію між здобувачами та викладачем, що свідчить про системність як тематики, так і самої організації навчання. Така форма освітньої діяльності скерована на поетапність засвоєння знань, що охоплює процеси сприйняття й осмислення матеріалу, формування вмінь і практичних навичок та рефлексію.

Платформа дистанційного навчання LMS Moodle довела свою продуктивність, її зручність забезпечує змога безперешкодно й у будь-який час коригувати інформацію відповідно до потреб здобувачів освіти, що автоматично віддзеркалено на їхніх сторінках, додавати файли з текстами лекцій та презентаціями теоретичного матеріалу, які полегшать його сприйняття, а також завантажувати онлайн-лекції викладача чи відомих науковців. До переваг аналізованого освітнього середовища належить можливість користуватися новими інструментами, зокрема *Super Video (супервідео),* що значно спрощує процес додавання відеоматеріалів з ютубу, файлового сховища та інших джерел і, крім того, систематизує інформацію про кількість переглядів. Важливо, що відеопрогравач не тільки автоматично оптимізує зображення, а й налаштований так, аби здобувач продовжив перегляд саме з того місця, де він зробив павзу. Не менш зручною є платформа *«Kapture»*, за допомогою якої можна створити відео- чи аудіофрагмент лекції, принагідно завантаживши слайди, таблиці відмінювання, схеми морфемного, словотворчого чи морфологічного розбору слів та ін.

Задля перевірки знань здобувачів освіти доречно скористатися різними формами завдань, серед яких чільне місце посідають тести. Вони можуть потребувати однієї чи кількох відповідей, а отже мати різний ступінь складності. Тести забезпечують оперативне й об’єктивне оцінювання бакалавра.

Аналізована платформа дає змогу фіксувати отримані здобувачами бали в електронному журналі, це робить систему оцінювання прозорою. Важливим мотиватором для студента є можливість покращити свій результат.

Отже, поданий на платформі LMS Moodle електронний курс нормативного компонента «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови» хоч і скерований на самоосвіту та дистанційну форму освітнього процесу, проте виявляє значну перевагу під час очного навчання. Він дає змогу уникнути одноманітності й шаблонності та забезпечує ефективність, результативність і компетентнісну спрямованість навчання майбутніх учителів української мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Межов О. Г., Костусяк Н. М. Формування лексичної і граматичної компетентностей майбутніх філологів в умовах дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання.* 2021. Том 84. № 4. С. 104–125. URL : https://doi.org/10.33407/itlt.v84i4.3956.

2. Наказ про організацію освітнього процесу у Волинському національному університеті імені Лесі Українки у 2023/2024 н. р. URL : https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/08/НАКАЗ-Організація-освіт.-процесу-2023_24-н.р..pdf.

3. Положення про електронний курс освітнього компонента у Волинському національному університеті імені Лесі Українки. URL : https://moodle.vnu.edu.ua/mod/resource/view.php?id=40700.

УДК 821.161.2

БЕЦЕНКО Т.П., д-р філол. наук, професор

Сумський державний педагогічний університет ім.А.С.Макаренка м.Суми, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У РІЗНОПРОФІЛЬНИХ ЗВО

Анотація. Окреслено ключові методичні засади щодо викладання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у різнопрофільних ЗВО на сучасному етапі. Сформульовано предмет вивчення, мету означеного курсу, визначено основні завдання вивчення дисципліни, знання, уміння і навички, якими повинні володіти здобувачі вищої освіти з вказаного освітнього компонента.

Ключові слова: курс «Українська мова за професійним спрямуванням», заклади вищої освіти (ЗВО), предмет, мета курсу.

Зміцнення державного статусу української мови, вироблення дієвих механізмів її захисту, розвитку та популяризації відповідно до постанов чинного законодавства неможливе без впровадження мовознавчих дисциплін в освітній процес вищих навчальних закладів України. Однією з базових дисциплін є курс «Українська мова за професійним спрямуванням».

Важливо пам’ятати, що курс «Українська мова за професійним спрямуванням» не повинен дублювати шкільний курс рідної мови.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є нормативна база сучасної української літературної мови; офіційно-діловий стиль; науковий стиль, мовні засоби його організації, види і жанри наукових текстів; усне і писемне ділове та наукове мовлення.

Мета курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» – закріплення й поглиблення знань з української мови, розширення мовного світогляду, формування навичок усного та писемного ділового і наукового мовлення відповідно до чинних мовних норм.

Викладання навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» орієнтоване на цілеспрямоване формування інтересу та шанобливого, відповідального ставлення до державної мови; усвідомлення майбутніми фахівцями будь-якої галузі значущості національної мови у житті кожного громадянина України; формування національно-мовної особистості майбутнього педагога; підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності, комунікативної компетентності студентів; практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного та інших стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному рівні; поглиблення знань студентів про норми сучасної української мови, навчання основ усної і писемної ділової комунікації; підвищення та вдосконалення рівня культури мовлення майбутніх фахівців будь-якого профілю тощо.

Вивчення курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» передбачає активізацію та поглиблення знань з лексики, фразеології та граматики сучасної української ділової (професійної) мови, а також розвиток та вдосконалення вмінь і навичок роботи з текстами наукового та офіційно-ділового стилю в межах сфери фахової діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

– виховувати всебічно розвинену, національно свідому, патріотично спрямовану, інтелектуально розвинену особистість майбутнього фахівця;

– формувати у майбутніх спеціалістів належне, усвідомлене розуміння ролі державної мови у фаховій діяльності, у повсякденному спілкуванні;

– систематизувати знання з основних розділів української мови;

– виробляти вміння добирати і використовувати мовні засоби відповідно до сфери (ситуації) спілкування;

– розвивати творче мислення студентів, потяг до науково-дослідних студій;

– вчити доречно і мотивовано використовувати вербальні і невербальні засоби спілкування в усному мовленні;

– ознайомити студентів зі специфікою офіційно-ділового стилю; розширювати, поглиблювати знання про офіційно-діловий та науковий стилі української мови, мовні засоби їх організації;

– здійснювати формування навичок редагування та перекладу наукових і офіційно-ділових текстів;

– підвищувати рівень культури усного ділового спілкування студентів в усіх сферах суспільного життя та в майбутній практичній діяльності;

– продукувати вироблення мовного чуття, мовного смаку з подальшим їх культивуванням у науково-педагогічній діяльності.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні *знати:* предмет, об’єкт, мету та значення курсу; зв’язок дисципліни з іншими науковими галузями знань; основні поняття і терміни, якими оперує мовознавча наука; базові

відомості про природу, властивості мови, її функції; теорії походження української мови; закономірності функціонування мови в суспільстві та її розвиток; мовну ситуацію та мовну політику; мовне законодавство України; будову мови, структурні рівні та одиниці мови; основні мовні засоби ділової комунікації; поняття норми як основи сучасної української літературної мови; нормативну базу сучасної української літературної мови; поняття стилю; стильове багатство української літературної мови; найважливіші риси офіційно-ділового стилю і професійного (наукового) стилю української мови; види документів за класифікаційними ознаками, реквізити документів; державний стандарт та оформлення ділових документів; вимоги до складання тексту документа, правила оформлення документів різних типів; правила ведення ділової бесіди, наради, прийому, дискусії та ін.; правила мовної культури і мовленнєвого етикету; зміни в українському правописі.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні *вміти*:

– аналізувати літературу з мовознавчої проблематики;

– моделювати схеми-таблиці узагальнювального характеру (на основі опрацьованого теоретичного матеріалу);

– орієнтуватися у основних напрямках розвитку сучасної лінгвістики як науки;

– аналізувати явища мови в їх взаємозв'язках і взаємозумовленості;

– добирати самостійно ілюстративний матеріал до теоретичних положень;

– користуватися словниками різних типів, довідниками, порадниками;

– перекладати тексти українською мовою;

– складати різні типи документів;

– редагувати тексти офіційно-ділового й наукового стилів;

– створювати наукові тексти фахового спрямування.

Отже, «Українська мова за професійним спрямуванням» у ЗВО – це шлях до вдосконалення мовної особистості майбутнього фахівця будь-якого профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беценко Т. П. Робоча програма курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Суми: Сумський державний педуніверситет ім. А. С. Макаренка, 2021.

2.Волкотруб Г. Й. Практична стилістика сучасної української мови: Використання морфологічних засобів мови: навч. посіб. К.: ТОВ «ЛДЛ», 1998. 176 с.

3.Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навчальний посібник з алгоритмічними приписами для ВНЗ. К., 2016. 426с.

4.Панько Т.І. Українське термінознавство: підручник / Панько Т. І., Кочан І.М., Мацюк Г. П. Львів: Світ, 1994. 216 с.

УДК 398.21:379.8:004

Карпенко С.Д., канд. філол. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет, Біла Церква, Україна

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА В ІНТЕРНЕТ МЕРЕЖІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація: Звернуто увагу на сучасні вектори розвитку казкознавства в умовах інтернаціоналізації та диджиталізації. Акцентовано на формуванні нового перспективного напряму вивчення народної казки через електронні ресурси (електронні програми, каталоги, дистанційні освітні платформи, сайти).

Ключові слова: українське казкознавство, електронні покажчики сюжетів казок, сайти казок, самоосвіта, дозвілля.

Спостерігаючи процеси оцифрування пам‘яток культурної спадщини в Україні та світі з метою глобального міжнародного використання науковцями та освітянами, здійснимо огляд Інтернет ресурсів стосовно української народної казки. Апробування різних підходів каталогізації текстів казок має різну мету, переважно дидактичну та комерційну, проте є досить добрим підгрунтям для можливості створення вітчизняних покажчиків. Електронний обіг текстів пришвидшив процеси пошуку та використання різних матеріалів у дидактиці та вихованні підростаючого покоління. Пошукова система на запит нашої теми видала понад 2 мільйони веб-сторінок. Проте не всі вони видалися корисними, а часто це були повтори вже згаданих вище у списку джерел. Сайти про народну казку умовно можна поділити на бібліотеки та освітні сторінки для батьків. Нажаль, наукових сайтів про українську народну казку ще не створено. Проте існують ресурси, де використано частково професійні знання з цієї теми. До таких віднесемо сайт-часопис «Українська правда. Життя», на вітруальних сторінках якого подано статті-інтерв‘ю з провідними вітчизняними казкознавцями, зокрема з професором О. Наумовською [11]. Науково-популярний виклад статей має освітнє значення та формує правильну думку стосовно пояснення багатьох спірних тем української культури та фольклору вцілому. Серед них «10 фактів, які ви не знали про українські казки» (автор Валентина Ізмайлова). На сайті є наочі матеріали до тем, що виконують інформативну функцію, дають відповіді на поширені запитання про народну казку та її персонажів. Наприклад, як народжувалися та змінювалися казки, скільки років найдавнішому казковому сюжету, статистика стосовно фіналів УНК, карти поширення різних сюжетів та мотивів, місця народження казкових героїв.

Корисним для казкознавців може стати сайт сюжетно-мотивних покажчиків та бази даних С. Томпсона [2]. На ньому розміщено електронні програми словників, покажчиків сюжетів та мотивів казок, міфів, легенд, замовлянь різних народів. Зручно, що разом зібрано багато різних покажчиків і можна швидко знайти інформацію. Це хороша перспектива для українського казкознавства. Але

спочатку потрібно зробити покажчик українських казок, врахувавши напрацювання науковців XX та XXI ст.

Приклади спроби програмування маркерів у текстах казок з метою автоматизованого розпізнавання типу сюжету, мотиву, персонажів, видової чи жанрової приналежності знаходимо в німецьких вчених. Так, Тьєррі Деклерк з 2010 року має ряд статей у співавторстві стосовно застосування комп'ютерних мов кодування інформації: «Перегляд Проппа: інтеграція лінгвістичної розмітки в дескриптори структурованого вмісту казок» («Propp Revisited: Integration of Linguistic Markup into Structured Content Descriptors of Tales», 2010»), «Багатомовне та семантичне розширення каталогів народних казок» («Multilingual and Semantic Extension of Folk Tale Catalogues», 2012), «Стратегія ітеративної обробки тексту на основі онтології для виявлення та розпізнавання персонажів у народних казках» («An Ontology-Based Iterative Text Processing Strategy for Detecting and Recognizing Characters in Folktales», 2012), «На шляху до пов'язаного доступу до даних до народних казок, класифікованих за мотивами Томпсона та типами Арне-Томпсона-Утера» («Towards a Linked Data Access to Folktales Classified by Thompson's Motifs and Aarne-Thompson-Uther's Types», 2017), «На шляху до інтегрованого набору анотацій до народних казок» («Towards an integrated Set of Annotations for Folktales», 2017). Зокрема, зупинимося на проєкті вченого «Формалізування казок» («Formalisierung von Märchen», 2018) [1]. У межах програмного проєкту, який займається автоматизованим аналізом казок німецькою мовою, виникла потреба визначити формальні їх складові з метою інтегрування окремих компонентів казки один з одним. Використавши комп'ютерні програми кодування інформації XML або Python, Т. Деклерку та його колегам (А. Аман, С. Грюневальда, М. Ліндеманна, Л. Шефер, Н. Скачкової) вдалося формалізувати (закодувати) казку.

Народна казка на українських сайтах досить популярна. Коротко зупинимося на характеристиці окремих сайтів, щоб показати їхню специфіку та особливості використання.

Сайти «KazkaUA.org» [6] та «Tou» [3] вміщують не лише українські, а й найвідоміші сюжети різних народів та континентів. Особливісю сайтів є подання казок саме українською мовою. Розділ казок поділено на умовні підгрупи, що враховують віковий, тематичний та авторський контент. Біля кожної казки вказано приблизний час на її прочитання, кількість переглядів, коментарі, її категорію (належність до культурного спадку певного народу: філіпінські, єврейські, американські). Використання матеріалів цього сайту доречне під час вивчення казкових мотивів, для вивчення міжкультурних трансформацій казових сюжетів, питань запозичень літературними казками народних та окремому дослідженню казок певних письменників.

Найпопулярніший за рейтингом відвідувачів сайт українських казок упорядкований Тарасом Капущаком (наповнювався упродовж 2006-2023 років) [8]. Бібліотека сайту налічує 6 книг народних казок, що скомпоновані упорядником з різних фольклорних видань. Серед них академічні наукові збірники В. Гнатюка та І. Березовського, авторська казка представлена збірниками І. Франка. Подібними до попереднього є сайти «Дерево казок» [4], що має десь близько 400 №№ та

«Казкар» [7]. Освітній сайт «Уміти» [10] має розділ казка, де вміщено аудіо та відео казки, завдання до них, розробки уроків, матеріали для візуалізації. Сайт «Розвивайко» [9] містить сторінку казок, де тексти розміщено за алфавітним покажчиком назв. Тут понад 500 №№ із різних збірників І. Березовського, І. Хланти, М. Возняка, В. Бойка, В. Бессараби та інших відомих упорядників. Така тека може бути використана для наукового опрацювання, проте не вистачає елементарної паспортизації сюжетів (вказівки на збірники). Лише з досвіду роботи з науковими збірниками казок, можемо стверджувати, що тексти на сайті є фольклорниси записами.

На сайті «Проза» [12] зроблена окрема сторінка для українських народних казок. До текстів застосовано традиційну класифікацію, що є елементарним науковим підходом, з метою упорядкування матеріалів у рубриках. Там вміщено казки про тварин (понад 200 №№), чарівні (понад 160 №№, серед них європейські сюжети), героїко-фантастичні (48 №№ суто українські), соціально-побутові (72 №№). Мета упорядників сайтів казок часто полягає у способі організації побутового дозвілля дітей. Так, сторінка в Ютюб каналі «Baby Video» [13] вміщує відео 99 казки, що зроблені у анімованому (театралізованому) вигляді, де оповідачами сюжетів різної тематики є «чарівні» персонажі. Рубрикація відео має назви «Казки від звірів», «Казки від Яблучка» тощо. Казки мають розлогі описи, сучасне логічне (до побуту та дійсності) продовження сюжетних ліній. Сайт «Дивіться казки українською» [5] – це підбірки мультфільмів (35 №№) за мотивами народних казок (багато нових екранізацій). Мета його – правильно організувати дозвілля дитини, обмеживши її можливості блукати Інтернет мережею. Сайт «Українські народні казки» [14] це – аудіокнига українських народних казок з одного збірника. Запис триває 10 годин і транслює 41 казку. Може бути використаний як супровід до тривалих подорожей, коли є можливість просто сидіти, дивитися у вікно і слухати цікаві народні казки різної тематики.

Отже, інтернет-ресурси дидактичного та освітнього змісту про українську народну казку є універсальними матеріалами, що згодом увійдуть до наукових електронних покажчиків та прискорять процес ідентифікації вітчизняної казкової традиції на міжнародному рівні. Перспектива автоматизованих пошукових систем у казкознавстві є одним з векторів розвитку науки, а фахівці мають оволодіти програмуванням, або пропонувати міждисциплінарні проєкти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Declerck T. Formalisierung von Märchen // Kritik der digitalen Vernunft. Konferenzabstracts. Universität zu Köln (26. Februar bis 2. März 2018) p. 409-412. URL: https://dhd2018.uni-koeln.de/wp-content/uploads/boa-DHd2018-web-ISBN.pdf
2. Thompson, S. Motif-index of folk-literature : a classification of narrative elements in folktales, ballads, myths, fables, medieval romances, exempla, fabliaux, jest-books, and local legends. / Revised and enlarged. edition. Bloomington : Indiana University Press, 1955 - 1958. URL: https://www.ruthenia.ru/folklore/ thompson/index.htm
3. Сайт «Tou». URL: https://tales.org.ua/kazky/ukrainski-narodni-kazky/
4. Сайт «Дерево казок». URL: https://derevo-kazok.org/ukrayinski-narodni-kazki/
5. Сайт «Дивіться казки українською». URL: https://www.youtube.com/@Ukrainian_fairy_tales

6. Сайт «KazkaUA.org». URL: https://kazkaua.org/
7. Сайт «Казкар». URL: http://kazkar.info/ua/ukra_nsk_kazki/
8. Сайт «Казки». URL: https://kazky.org.ua/zbirky/ukrajinsjki-narodni-kazky
9. Сайт «Розвивайко». URL: https://rozvyvajko.com.ua/kazky/ukrajinski-narodni-kazky/
10. Сайт «Уміти». URL: https://umity.in.ua/concept/?id=720
11. Сайт «Українська правда. Життя» URL: https://life.pravda.com.ua /society/ 2016/05/19/212506/
12. Сайт «Проза». URL: https://proza.org.ua/kazky/ukrayinski-narodni-kazky/
13. Сторінка на Ютюб каналі «Baby Video». URL: https://www.youtube. com/playlist?list=PL5Z_tEnDw0P472gfJESV-Aq2dHJjFMEZg
14. Сайт «Українські народні казки» URL: https://4read.org/692-ukrayinsk-narodn-kazki.html

УДК 821. 161. 2. 09 – 6

РИМАР Н. Ю., канд. філол. наук, доцент кафедри славістичної філології, педагогіки та методики викладання

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

СТРУКТУРА МАКРОПОЛЯ «ЛІТЕРАТУРА» В ЕПІСТОЛЯРНИХ ТЕКСТАХ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Анотація. У розвідці досліджено особливості структури макрополя «література» в епістолярії Лесі Українки. Зауважено, що до складу аналізованого макрополя входять компоненти кількох рівнів: одиниці ядра та ядерної зони, лексико-семантичні групи периферійної зони, межова лексика. Периферійну зону диференційовано на такі лексико-семантичні групи: ‘літературні персоналії’, ‘номінації видань і творів’, ‘літературні напрями і стилі’, ‘роди, види і жанри літератури’, ‘елементи форми та змісту літературних творів’, ‘персонажі’, ‘лексика, що супроводжує процес підготовки художніх текстів до видання’

Ключові слова: макрополе, лексико-семантична група, епістолярій, Леся Українка.

Сучасна наукова парадигма української лінгвістики демонструє активізацію численних розвідок, присвячених аналізу функціональних можливостей різнорівневих мовних одиниць як репрезентантів індивідуального стилю провідних митців художнього слова.

Глибинний зміст та різноманітність стильових регістрів, відтінків українського слова демонструє епістолярій Лесі Українки. Письменниця дивує сучасних українців інтелектуальними й культурними обширами, знанням європейських мов, культур, глибоким зацікавленням тонкощами літературного процесу, відзеркаленими в кожному рядку її листовної комунікації.

Про домінантну позицію та широке коло смислових реалізацій макрополя «література» в епістолярній спадщині Лесі Українки свідчить частотність використання та стилістичне маркування самої гіперсеми *література.* У різних граматичних формах та словотвірних варіантах вона вживана понад 400 разів.

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» подано кілька значень слова *література*:

1) уся сукупність наукових, художніх та інших творів того чи іншого народу, періоду або всього людства;

2) вид мистецтва, що зображує життя, створює художні образи за допомогою слова: а) сукупність творів цього виду мистецтва, б) літературна діяльність, процес творення художніх творів за допомогою слова;

3) сукупність друкованих творів певної галузі знань [1, с. 492].

Окрім зазначених у словнику семантичних варіантів лексеми *література*, листи письменниці репрезентують додаткові значеннєві відтінки цього поняття. Порівняємо:

1) література як уся сукупність наукових, художніх та інших творів того чи іншого народу, періоду або всього людства («“*Спеціальныя сочиненія” по* ***франц[узькій] літературі*** *слід би перш усього шукати – у самих таки французів, так всі люде беруться до діла, коли добросовісно*» (вирізнення моє. – авт.) [3, с. 15]);

2) література як вид мистецтва, що зображує життя, створює художні образи за допомогою слова (*«Ми складаємо громадку старших і молодших письменників українських і маємо на меті підтримувати розвиток* ***української літератури красної***» [2, с. 225]):

а) література як сукупність творів цього виду мистецтва (*«Не можна сказать, щоб* ***література*** *для народу була велика і щоб між нею було багато доброго»* [2, с. 259]);

б) література як літературна діяльність, процес творення художніх текстів за допомогою слова («*Я тепер не стілько музикою, скілько* ***літературою займаюся***...» [2, с. 145]);

3) література як сукупність друкованих творів певної галузі знань чи з певного питання (*«Може, справді з німецької* ***медичної літератури*** *трапиться що таке, що його конче слід прочитати…»* [3, с. 370]);

4) література як творчість окремого письменника (*«Читали ми Вашу* ***літературу*** *укупі з братом…» (з листа до М. Павлика)* [2, с. 122]);

5) література як галузь знань (*«Рада тим часом знов іде на* ***урок літератури***...*»)* [2, с. 310];

6) література як назва гуртка (*«Наша громадка, так звана* ***«література»*** *(«невеличка, але чесна»), просила мене, щоб я, побачивши Вас, передала Вам заявлення щирої поваги і симпатії»)* [2, с. 102].

Одночасно потрібно зауважити, що розгалужену семантично містку систему в епістолярії Лесі Українки представляють лексеми, які означують поняття *художня література*. Саме вони формують аналізоване нами макрополе «література».

Про важливе значення цього виду мистецтва адресатка пише в листах до рідних, друзів, українських письменників та діячів: *«…я таки піду за дивнішою богинею, літературою»* [2, с. 207]; *«… маю так мало сили, що мушу її щадити для виконання того, що можу зробити ліпше і з більшим пожитком (так мені*

здається) для рідної літератури» [3, с. 464]. Це своєрідний спосіб вираження власної позиції та світогляду: *«Вони всі звикли, що я, ненавидячи прилюдні скандали, ніколи не пишу листів в редакції, не збираю третейських судів і т. п., але в мене все ж є один спосіб – не давати їм ні стрічки, – і я можу вдатись до того способу, хоч би й як то було мені матеріально невигідно. Я не буду загрожувати переходом в чужу літературу, як то роблять инші…»* [2, с. 673].

Письменниця висловлює цікаві судження про українську літературу й долю рідного слова, які характеризують її як високоінтелектуальну, патріотичну, небайдужу мовну особистість, спостережливого аналітика з філософічним складом мислення: *«Нашій літературі багато чого бракує, але найбільш бракує доброї і талановитої критики»* [2, с. 181]*; «…самою літературою часом не багато врадиш»* [2, с. 126].

Загалом макрополе «література» в епістолярній комунікації Лесі Українки має складну структуру, що об'єднує в собі лексеми різного узагальнення. До його складу входять компоненти кількох рівнів: одиниці ядра та ядерної зони, лексико-семантичні групи периферійної зони, межова лексика.

Ядро та ядерну зону формує сама лексема *література*, її контекстуальні синоніми та похідні одиниці. Периферійна зона, як одна з найбільших у ЛСП, має великі сполучувальні властивості, є кількісно і тематично різнорідною. У її структурі доцільно виділити такі лексико-семантичні групи: 'літературні персоналії', 'номінації видань і творів', 'літературні напрями і стилі', 'роди, види і жанри літератури', 'елементи форми та змісту літературних творів', 'персонажі', 'лексика, що супроводжує процес підготовки художніх текстів до видання'. До макрополя «література» входить також межова лексика, яка демонструє близькість семантичного наповнення аналізованих компонентів із значеннєвими відтінками одиниць інших лексико-семантичних полів мистецького спрямування в епістолярії письменниці.

Отже, можна підсумувати, що ядерною домінантою аналізованого макрополя є лексема *література,* що виступає репрезентантом художньої літератури як мистецтва слова. Стилістично маркованою цю одиницю в епістолярних контекстах роблять супровідні означення. До ядерної зони входять також похідні лексеми: узвичаєні для сучасної літературної мови *літературний, читач-літератор*; застарілі слова *літерат, літератка, літерацький (літератський);* авторські словотвори *літературніша, літературщина, літературність.* Одиниці *література* і *літературний* в іменникових, дієслівних, прикметникових словосполученнях та предикативних утвореннях формують нові понятійні мікросистеми, що мають різні граматичні ознаки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2001. 1440 с.

2. Леся Українка. Листи: 1876–1897 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2016. 512 с.

3. Леся Українка. Листи: 1903–1913 / упорядкування В. Прокіп (Савчук), передмова В. Агеєвої. Київ : Комора, 2018. 736 с.

УДК 811.161.2’367:070.48(477.81)

БУРКОВСЬКА Т. М., студентка 2 курсу факультету філології та журналістики

Науковий керівник – **ЗІНЧУК Р. С.,** канд. філол. наук, доцент кафедри української мови та лінгводидактики

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ПУНКТУАЦІЙНА КУЛЬТУРА НЕПОВНИХ РЕЧЕНЬ У ВИДАННІ «ВІСНИК ДЕМИДІВЩИНИ»

Анотація. Проаналізовано пунктуаційну культуру регіонального видання «Вісник Демидівщини» на рівні неповних речень. Матеріал дібрано з 50 випусків газети за 2022 рік. Закцентовано на основних позиціях використання обов’язкових і факультативних розділових знаків, окреслено ступінь лінгворизику кожного типу помилок. Фактичний матеріал подано з огляду на частотність.

Ключові слова: пунктуаційна культура, анорматив, неповне речення, ЗМІ, мова медіа.

Пунктуаційному оформленню ЗМІ не завжди приділяється належна увага. Порушення правил пунктуації в журналістських текстах впливає на грамотність населення, зважаючи на рівень довіри до сучасних медіа. Водночас іноді автори журналістських матеріалів можуть використовувати факультативні розділові знаки задля більшого інтонаційного виділення певного члена речення. Тому важливою є потреба вивчення пунктуаційної культури видань, зокрема й на рівні неповних конструкцій.

Мета дослідження – проаналізувати пунктуаційну культуру неповних речень у районній газеті «Вісник Демидівщини».

Значна частина проаналізованих текстів видання засвідчує невживання тире при відсутності павзи на місці пропущеного присудка в контекстуальному неповному реченні (63,8 %) [2, с. 316]: *...поселилися у селі Дубляни, в старенькій глиняній хатині з двома кімнатами, одна з яких слугувала спальнею, а друга _ і вітальнею, і кухнею* (17.05.2022. №17. С. 4). *Найстарша дівчинка ходила у 10 клас, а найменший хлопчик _ тільки в перший* (03.06.2022. № 20. С. 1). *Через це в дитсадок ходити не міг, а батьки були дуже зайняті: мама працювала головним бухгалтером, а батько _ зв’язківцем на комутаторі* (15.07.2022. № 26. С. 2). *Коли дітки після першого року навчання основ релігії йшли до першого причастя, дівчатка – у білих сукнях, з віночками на голові, а хлопчики _ у нарядних вишиванках, до школи зібралися люди з усього мікрорайону...* (02.09.2022. № 33. С. 1). *Хто висушить сльози дружини, яку він називав лагідно Ксюшка, Ксюшечка, а вона його _ Колічок…* (09.09.2022. № 34. С. 2). *Адже на сьогодні, бібліотеки стали цифровими хабами, які надають доступ до дистанційної освіти та роботи, адміністративних послуг та цифрової освіти, а бібліотекарі _ своєрідними наставниками та провідниками до цього цифрового світу, що стрімко змінюється* (30.09.2022. № 37. С. 2). *Зринають в пам’яті успішні виступи, де їх глядачі проводжали гучними аплодисментами, а журі _ призовими винагородами*

(04.11.2022. № 42. С. 1) (у цьому прикладі також порушено правило милозвучності (треба: *зринають у пам'яті*)). *Один був адресований мені особисто, другий _ працівникам редакції* (23.12.2022. № 49. С. 1).

Окрім того, простежуємо використання журналістами контекстуальних неповних речень з пропущеним присудком або кількома членами речення, замість яких автори ставлять тире (36,2 %): *Віктору Кореню було висловлено подяку Дубенської райдержадміністрації, Миколі Булику – Дубенської районної ради, які голова Дубенської райдержадміністрації Всеволод Пекарський вручив особисто* (18.02.2022. № 7. С. 3). *Так цілу осінь ходили на поле: в одній руці несемо Сашу, а в другій – розкладушку* (06.05.2022. №16. С. 2). *6 травня поминальна панахида за загиблими воїнами УПА відбулася в селі Товпижин, 26 квітня – в с. Перекалі, а 28 квітня – в с. Охматків* (13.05.2022. № 17. С. 3). *Передчасна смерть забрала в жінки опору, господаря, а в дітей – батька* (08.07.2022. № 25. С. 2). *Життєвий шлях Потамашнєва Назара Петровича закінчився в 33 роки, а Глинського Артура Андрійовича – в 21 рік* (23.09.2022. № 36. С. 2). *«Першотравневий» отримав солідну подяку: нового автомобіля, рафіка, а працівники колгоспу – значні премії* (10.12.2022. № 47. С. 2).

Водночас трапляються випадки вживання факультативного розділового знака (тире) при наявності павзи на місці пропущеного присудка в простих еліптичних реченнях (61,1 %): *Бо в єдності – сила!* (18.02.2022. № 7. С. 1). *Після безплатного навчання – гарантоване робоче місце* (05.08.2022. № 29. С. 2). *За цим всім – титанічна праця будівельників* (12.08.2022. № 30. С. 4). *Серед номінантів – волонтерка Ірина Луцюк із Млинова* (02.09.2022. № 33. С. 3). *Серед них – троє жінок з Рівненщини* (21.10.2022. № 40. С. 3). *Авто – у відмінному стані* (25.11.2022. № 45. С. 2). *Усі лікарні області – на генераторах* (10.12.2022. № 47. С. 3). Однак при відсутності павзи на місці пропущеного присудка в еліптичних реченнях автори журналістських текстів тире не ставлять (38,9 %): *У кожного і вдома були робочі місця, де вони продовжували працювати ночами: у матері _ стоси бухгалтерських книжок, а в батька _ різного ремонту…* (15.07.2022. № 26. С. 2). *Нині _ мамина опора* (08.07.2022. № 25. С. 1). *У кімнатах, на подвір'ї _ море квітів, без яких ніколи не уявляла життя* (15.07.2022. № 26. С. 4). *Серед них _ «Не торкай мою землю, бо священна вона» Антоніни Листопад і «Дочекатися весни» Вадима Крищенка* (02.09.2022. № 33. С. 2). *Найновіший трактор _ із 1989 року* (14.10.2022. № 39. С. 3). *Скажемо _ у вересні минулого року за один тиждень _ п'ять травм* (20.05.2022. № 18. С. 2). Окрім того, в останньому реченні фіксуємо анорматив, пов'язаний з уживанням дійсного способу дієслова *сказати* замість наказового (треба: *скажімо*), а також порушення пунктуаційної норми при виділенні вставного слова.

Проте журналісти газети часто не дотримуються правил пунктуації в неповному реченні. У проаналізованих текстах зафіксовані випадки ненормативного вживання коми в реченнях з етикетною формулою *з повагою*: *З повагою та надією на майбутнє, Приватне підприємство «Агро-Експрес-Сервіс»* (28.01.2022. № 4. С. 1). *З повагою, начальник Дубенської районної військової адміністрації Всеволод Пекарський.* (22.04.2022. №14. С. 2). Як зауважує

О. Авраменко, оскільки ці речення неповні з пропущеним дієсловом, на місці пропуску потрібно ставити тире [1, с. 126]. Аналогічну заміну коми на тире пропонує З. Терлак [2, с. 109].

Отже, як бачимо, журналісти газети «Вісник Демидівщини» часто послуговуються контекстуальними неповними реченнями. Зауважмо, що вживання тире на місці пропущеного присудка або кількох членів речення в цих конструкціях залежить від наявності павзи. У простих еліптичних реченнях автори текстів непослідовно ставлять факультативний розділовий знак (тире), на використання якого впливає наявність павзи. Серед виявлених помилок фіксуємо приклади ненормативної заміни тире на кому в реченнях з етикетною формулою *з повагою*.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. М. 100 експрес-уроків української : посібник. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : КНИГОЛАВ, 2022. 192 с.

2. Терлак З. Пунктуаційний словник-довідник. Вид. 2-ге. Львів : Видавництво «Апріорі», 2021. 400 с.

УДК 81’373.47:316.774

ШУЛЬСЬКА Н. М., канд. філол. наук, доцент кафедри соціальних комунікацій

Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

ЛІНГВІСТИЧНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО МЕДІЙНИКА: ПУНКТУАЦІЙНИЙ РІВЕНЬ

Анотація. У розвідці зауважено, що успішний портрет сучасного медіафахівця формує мовна освіченість як прояв професійної компетенції, а дотримання норм сучасної літературної мови – обов’язкова умова якісної й повноцінної діяльності українських ЗМІ. Недостатній рівень лінгвокультури працівників друкованого чи електронного видання негативно впливає на мовну грамотність читачів. Пунктуаційні огріхи – продуктивне за кількістю репрезентантів помилконебезпечне місце журналістських матеріалів.

Ключові слова: лінгвістична культура, медійник, пунктуація, професійна компетенція.

Професіограма сучасного медіапрацівника, окрім фахових умінь, передбачає наявність мовнокомунікативних навичок щодо дотримання правописної культури й усного спілкування в щоденній діяльності. Успішний професійний портрет фахівця формує лінгвістична грамотність як вияв освіченості й ерудиції, патріотичності й поваги до рідного слова. Аби на належному рівні виконувати покладені професійні обов’язки й не допустити при цьому анормативів у текстах та усній комунікації, журналісту / редактору необхідні лінгвістичні знання з фонетики, орфографії, лексики, стилістики, термінології, синтаксису тощо. Дотримання норм сучасної літературної мови – обов’язкова умова повноцінної, якісної діяльності працівників масмедіа, оскільки, крім інформування, норми виконують і виховну роль; їхнє

порушення відображає низький рівень мовної компетенції певного видання, що знижує рівень грамотності кожного окремого читача та читацької аудиторії (суспільства) в цілому [4].

У зв'язку з тим, що інформація сьогодні транслюється мегашвидко через традиційні й нетрадиційні медіа, зростає потреба дослідження культури писемного мовлення журналістських матеріалів. Побіжний огляд інтернет-публікацій на новинних сайтах свідчить про низький рівень мовного представлення медіатекстів на правописному, граматичному, стилістичному рівнях. Пунктуаційні огріхи – продуктивне за кількістю репрезентантів помилконебезпечне місце на рівні орфографії. Спостерігаємо, що журналісти під час створення матеріалів, а також літературні редактори впродовж роботи над оформленням текстів і донесеннях їх до аудиторії часто нехтують розділовими знаками, не ставлячи їх у складнопідрядних і складносурядних конструкціях, ускладнених реченнях при відокремлених, однорідних, уточнювальних членах, уживаючи звертання або вставні слова. Спорадично послуговуються зайвими пунктограмами, зрідка взаємозамінюють один знак іншим, вдаючись до необґрунтованих анормативів.

Медійники повинні не лише якісно й кваліфіковано представляти інформаційний контент, а й дбати про високу мовну культуру текстового наповнення матеріалів. Зразкова писемна комунікація «передбачає строге дотримання пунктуаційних норм, тобто правильне вживання в тексті розділових знаків, які для досягнення мети спілкування дають змогу логічно й синтаксично членувати висловлення на окремі змістові елементи» [5, с. 3]. Зважаючи на це, фіксація й аналіз мовних анормативів серед пунктуації в журналістських текстах вимагає сьогодні особливої уваги.

Невіддільним компонентом професійного мовлення є його правильна організація. У живій комунікації це відображено наголосом або паузою, а на письмі – розділовими знаками, які відтворюють стосунки між мовними елементами. Розділові знаки служать не лише засобом розподілу, а й поєднання, вираження усного мовлення на письмі, його особливостей і значення [3]. У мовознавстві традиційно існують дві пунктуаційні норми: позитивна (коли розділовий знак уживають) і негативна (коли розділовий знак не вживають). Писемна комунікація медійників засвідчує ще одну позицію, яку ми однозначно можемо віднести до негативної: коли замість одного знака вживають інший. Працюючи з текстом, журналіст зазвичай виконує таку послідовність пунктуаційних дій: знаходить змістовий відрізок і з'ясовує його природу; 2) визначає місце змістового відрізка в синтаксичній конструкції; 3) робить правильний вибір потрібної пунктограми; 4) ставить необхідний розділовий знак.

Спостерігаємо також, що автори вживають пунктограми механічно, не дотримуючись основних правил виокремлення. Серед пунктуаційних умінь, якими повинні володіти сучасні фахівці медіа, необхідними є такі: 1) здатність знаходити змістові відрізки, які потрібно оформити розділовими знаками; 2) уміння розташовувати розділові знаки відповідно до основних мовних правил; 3) навички обґрунтування вибору розділового знака; 4) редакторська робота над виправленням помилок. Л. Григорян вважає, що для того, аби грамотно використовувати

пунктограми, потрібно насамперед знати ознаки синтаксичних конструкцій, про пунктуаційне виокремлення яких повідомляє правило. Необхідно також володіти прийомами, за допомогою яких розпізнаємо речення; розуміти та пам'ятати умови пунктуаційної норми [1, с. 46]. Структуруючи пунктуаційну компетентність сучасного фахівця, Н. Ковальчук диференціює її на три різновиди: 1) знання про систему розділових знаків та правила їхнього вживання; 2) основні пунктуаційні вміння; 3) здатність будувати та пунктуаційно правильно оформляти висловлювання в усній і писемній формі [2]. Пунктуаційна компетентність як субкомпетентність професійної мовнокомунікативної компетентності у структурі професіограми працівника медіа є однією з характеристик спеціаліста.

Дослідивши писемну професійну комунікацію медійників на матеріалі новинних текстів українських інтернет-ЗМІ, виокремлюємо три негативні помилкові зони на рівні пунктуації: 1) помилки, пов'язані з пропуском необхідної пунктограми; 2) анормативи, що відображають наявність зайвого розділового знака; 3) порушення, що свідчать про заміну одних знаків іншими. Кількісний аналіз помилконебезпечних пунктуаційних явищ виявив, що найчастіше медійники пропускають необхідний розділовий знак. Порівняно рідше вдаються до зайвих пунктограм або ненормативної заміни одних знаків іншими. Покращенню процесу редагування та підвищенню комунікативної ефективності медіатексту має сприяти використання працівниками ЗМІ протипомилкового апарату, що містить дані про помилконебезпечні місця на рівні пунктуації. Безперечно, кожен працівник редколегії зобов'язаний ідеально володіти нормами сучасної української мови, бути обізнаним з усіма змінами та доповненнями, аби й надалі забезпечувати гідний рівень своєму медіа. При виникненні найменших сумнівів редактор повинен звернутися до авторитетних лінгвістичних джерел, аби переконатися у правильності / неправильності своїх міркувань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Григорян Л. Т. Навчання пунктуації в середній школі. Київ: Вища школа, 1992. 120 с.
2. Ковальчук Н. Складові пунктуаційної компетентності. *World Science*. 2016. Vol. 3. № 1(5). С. 21–25.
3. Кривич Н. Ф. Культура професійного спілкування та мовна культура як шдях до самовдосконалення фахівця. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство)*. 2017. Вип. 7. С. 79–84.
4. Супрун Л. В. Нормативність мовлення як складник мовної комунікації журналіста. *Наукові записки Інституту журналістики*. 2008. Т. 33. С. 44–48.
5. Терлак З. Пунктуаційний словник-довідник. Львів : Апріорі, 2019. 396 с.

СЕКЦІЯ 5
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

УДК 159.922:159.93

КОВАЛЬЧУК І.В., канд. юрид. наук, доц., доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ЕКОНОМІЧНА ДЕПРИВАЦІЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЯК ФАКТОР ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. За останнє десятиліття сумна реальність полягає в тому, що розрив у доходах громадян збільшився. Освітні та наукові результати є однією з ключових сфер, на яку впливають доходи працівників. Поширеність, глибина, тривалість і період економічної депривації науково-педагогічних працівників впливають на рівень та якість вищої освіти та науки разом із характеристиками досяжності цілей сталого розвитку. Саме тому дане питання потребує глибокого аналізу та дослідження з метою пошуку інструментів уникнення кризових явищ в освіті та науці.

Ключові слова: економічна депривація, наука, освіта, науково-педагогічні працівники, професійна діяльність.

Більшість дослідників-психологів підкреслюють, що психічна депривація негативно впливає на розвиток і життя людини. Так, перші дослідники психічної депривації Дж. Лангмейєр і З. Матейчек довели, що наслідки психічної депривації проявляються насамперед у тому, що людина через тривале незадоволення своїх потреб стає нездатною до адаптації звичних, бажаних і типових ситуацій певного прошарку суспільства; по-друге, неможливість задовольнити певні важливі потреби призводить до різноманітних морально-психологічних відхилень у поведінці та діяльності людини [2]. Вони використовують широку семантику депривації та її похідних («деприваційне ураження», «деприваційний досвід», «наслідки депривації», «деприваційний синдром» тощо) [2, с. 22-24].

Доведено, що повна або часткова ізоляція індивіда від суспільства, його нездатність задовольняти соціальні та економічні потреби, необхідні для його нормальної життєдіяльності та розвитку, в основному зумовлюють недорозвинення, недостатню навченість або руйнування складових психічних процесів, психічних властивостей і психічних утворень, які знижують ефективне та якісне психічне функціонування суб'єкта та призводять до змін у розвитку, поведінці та діяльності [1; с.8].

Відомо, що науково-педагогічні працівники вищих навчальних закладів України за рівнем офіційного доходу (заробітної плати) належать до категорії малооплачуваних, що ставить їх на нижчі щаблі суспільної ієрархії. Це означає, що науково-педагогічні працівники не можуть належним чином задовольнити власні

матеріальні потреби через незадовільний соціально-економічний стан і мізерну заробітну плату [3; 5-6].

Суб'єктивна бідність науково-педагогічних працівників визначається наявним матеріальним розшаруванням в українському суспільстві. При цьому щоденно існує загроза залишитися без роботи (у багатьох навчальних закладах постійно відбуваються структурні зміни, скорочення тощо). Незадоволення матеріальних потреб змінює економіко-педагогічну поведінку науково-педагогічного працівника, його мотивацію щодо професійної діяльності, порушує баланс емоційної та раціональної складових.

Оскільки своєю професійною діяльністю науково-педагогічний працівник не може задовольнити економічні потреби, то, з одного боку, його значимість знижується, а з іншого – відсувається на друге місце в ієрархії цінностей. Знайти добре оплачувану роботу або додатковий заробіток необхідно, щоб фінансово підтримувати себе та свою родину [4; с. 246].

Економічна депривація, яку відчувають наукові та освітні працівники, суттєво впливає на спрямованість їх професійної діяльності. Певним чином це спонукає їх до переоцінки свого ставлення до професійної діяльності, стосунків з колегами та студентами, зміни ціннісних орієнтацій, у результаті чого вектор зміщується від фокусу на бізнесі до фокусу на собі та взаємодії зі студентами. .

Вченими-психологами доведено, що економічна нестача науково-педагогічних працівників спричиняє їх емоційне виснаження, деперсоналізацію та зниження особистих досягнень, тобто професійну деформацію, що безумовно негативно впливає на результат їх роботи.

З метою попередження й усунення негативних наслідків економічної депривації науково-педагогічних працівників на результативність їх професійної діяльності варто у закладах освіти запроваджувати тренінги профілактики емоційного вигорання, мотивації саморозвитку, самоконтролю, досягнення успіху, адаптацію до наявних соціально-економічних умов тощо; на державному рівні та рівні органів місцевого самоврядування пропонувати соціально-економічну підтримку науково-педагогічним працівникам – пільгові іпотечні програми, медичне страхування, санаторно-курортне лікування тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гошовський Я. Основні вектори науково-психологічного вивчення феномену депривації. Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; гол. ред. Я. Гошовський. Луцьк : Вежа, 2020. С. 6 – 11.

2. Лангмейер Й., Матейчек З. Психічна депривація в дитячому віці. Прага: Авіценум, Медичне видавництво, 1984. 335 с.

3. Терлецька Ю. М. Вплив соціальної та економічної депривації науково-педагогічних працівників на їх професійну діяльність : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Терлецька Ю. М. ; Нац. ун-т "Острозька академія". - Острог, 2014. - 16 с.

4. Шмарова Н. Економічна депривація як негативний чинник психогенези особистості : теоретичний ракурс проблеми. Психологія : реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ. 2020. Випуск 14. С. 244 – 250.

УДК 340

БРОВКО Н.І., д-р. юрид. наук, проф., завідувач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ДО ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОРУПЦІЙНІ ПРОЯВИ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Акцентовано увагу на відповідальності за корупційні правопорушення, суб'єктах корупційних діянь у сфері вищої освіти. Доведено, що корупція в освіті є небезпечним феноменом, так як посягає на встановлені законодавчо цінності та стандарти. Встановлено, що недостатня увага приділяється питанням запобігання корупції уповноваженими на це органами. Пропонується більш чітко окреслити розуміння «корупції у освітній сфері» та її суб'єктів у законодавстві.

Ключові слова: корупція, корупційне правопорушення, сфера вищої освіти, відповідальність, запобігання корупції.

Корупція є явищем яке пов'язане з існуванням держави, державних інституцій та виникає під час взаємодії людини з ними. Очевидно, це явище має філософське, психологічне та моральне коріння, нерозривно пов'язане з людською особистістю, не може існувати поза нею та її діяльністю, пронизує усі сфери суспільного життя. Значна кількість міжнародних та національних нормативів визначають поняття, причини, прояви корупції та наголошують на необхідності її подолання, передбачаючи при цьому різні шляхи.

Корупційні прояви у сфері вищої освіти є небезпечним явищем, яке не лише порушує існуючий порядок, а й спотворює суспільні відносини, освітню реформу розвиток системи вищої освіти, створює бар'єри між учасниками освітнього процесу, порушуючи при цьому принципи соціальної справедливості, перешкоджає рівному доступу до освіти, створює напруженість і соціальну недовіру та є підґрунтям правового нігілізму.

Наразі в Україні вживаються активні заходи протидії корупції в сфері вищої освіти. Прийнято низку нормативів, які вносяться зміни до чинних правових норм, затверджуються програми та стратегії спрямовані на запобігання цьому явищу. Однак, органи, які покликані протидіяти корупції основним завданням мають боротьбу з цими проявами, тоді як запобігання корупції та усунення можливостей вчинення корупційних діянь у сфері вищої освіти залишається поза увагою. Певно, як боротьба так і протидія корупції є завданням різних суб'єктів: стейкхолдерів, керівників закладів освіти, центральних органів виконавчої влади та кожного свідомого громадянина. Однак, говорячи про запобігання корупції варто мати на увазі антикорупційну політику, що проводиться у закладах вищої освіти. Така політика має бути активною, цілеспрямованою, результативною.

Для розуміння відповідальності за корупційні правопорушення варто звернутись до норм Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, де передбачено такі діяння та визначено міру

впливу на правопорушника. Стосовно корупційних злочинів у сфері вищої освіти, то ними можуть бути діяння, які передбачені ст. 354, 364, 364-1, 365-2, 368 Кримінального кодексу України.

Чи є суб'єктом корупційних злочинів науково-педагогічні працівники? Як зазначає у цьому контексті К. Бабенко, відповідно до положень ч.2. ст. 18 кримінального законодавства спеціальним суб'єктом злочину є особа, яка поряд із звичайними суб'єктами має додаткові ознаки, що дають їй можливість вчинити злочин. Тому необхідно визначити статус науково-педагогічного працівника як спеціального суб'єкта складу злочину, який може нести відповідальність за ст. 368 КК України - прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою [1]. Відповідно до Кримінального кодексу України, службовою особою є особа, яка здійснює повноваження представника влади чи місцевого самоврядування, а також особа, яка постійно чи тимчасово обіймає посади в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, установах чи організаціях, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконує такі функції за спеціальним повноваженням, які їх надано компетентним органом держави [2].

Деякі кримінальні та адміністративні правопорушення у системі вищої освіти можуть поширюватись не тільки керівники закладів освітньої сфери, викладачів, а й на учнів, студентів, здобувачів та їх батьків. Як приклад можна навести ст. 354 КК України «Підкуп працівника підприємства, установи чи організації» або ст.369 КК України «Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі». У ситуації, коли хтось пропонує, а інший бере, дії таких сторін суперечать правовим і моральним нормам і, як правило, формують систему корупційних дії на усіх рівнях освітньої діяльності у суспільстві [3].

Аналізуючи Закон України «Про освіту» зазначимо, що у ньому законодавець не згадує про корупцію як явище та не наголошує на корупційних правопорушеннях. Лише у ст.42 ч.4 вказаного закону зазначає про хабарництво, яке є порушенням академічної доброчесності. Однак, розуміння корупції ширше ніж хабарництво, що не враховано законодавцем, і у сфері вищої освіти такі діяння можуть набувати різних проявів. Тому вважаємо за необхідне доповнити Закон України «Про освіту» ст.42-1 «Корупція у сфері освіти» виклавши її наступним чином:

«Корупція у сфері освіти - використання особами, що працюють у сфері освіти та їх близькими особами наданих їм повноважень та можливостей з метою одержання неправомірної вигоди,одержання такої вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, а також обіцянка/пропозиція неправомірної вигоди іншій фізичній чи юридичній особі, яка бере участь в освітньому процесі на прохання особи, яка працює у сфері освіти або на її вимогу з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй повноважень та можливостей з використанням наданих особі, яка працює у такій сфері чи та особам, які беруть участь у цьому процесі».

Таким чином, запобігання та протидія корупції сфері вищої освіти потребує зміни суспільних відносин та зміни суспільної діяльності, тобто протидія корупції має стати важливим пріоритетним напрямом освітньої політики закладу вищої освіти та напрямом державної антикорупційної політики. Важливу роль у питанні протидії корупції у сфері вищої освіти має відігравати антикорупційне інформування та освіченість. Запровадження на державному рівні, визнання та виконання основ правових антикорупційних знань, здійснення комплексу заходів виховного, навчального та інформаційного характеру, спрямованих на формування антикорупційної правосвідомості на високому рівні сприятиме запобіганню цьому негативному явищу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко К.А., Лазаренко С.Ж. Корупція в системі вищої освіти: сутність, причини та наслідки. Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». №2. 2015. http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=812

2. Кримінальний кодекс України. Примітка до ст. 45 Кримінального кодексу України від 29 черв. 2001 р. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25. Ст. 131.

3. Бровко Н.І. Філософсько-правові засади формування правосвідомості особистості в умовах трансформації освітнього процесу в Україні: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.12. Київ, 2019. 457 с.

4. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38-39. ст.380

УДК 343.8

СІМАКОВА С.І., канд. юрид. наук, доцент кафедри публічно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСУДЖЕНИМИ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Анотоція. У тезах поданих на участь у конференції розгянуто питання щодо можливості здобуття засудженими до позбавлення волі, які відбувають покарання у виправних колоніях здобуття вищої освіти, та окреслено проблемні питання, які виникають під час здобуття вищої освіти засудженими.

Ключові слова: засуджений; кримінально-виконавча установа; позбавлення волі; освіта; вища освіта; виправлення; ресоціалізація.

Засуджені, суб’єкти кримінально-виконавчого права відбуваючи кримінальні покарання в місцях позбавлення волі користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду» (ч. 3 ст. 63) [1].

В Україні, кожен має право на здобуття вищої освіти, не є винятком і особи, які відбувають покарання [2]. Здобуття засудженими вищої освіти дає можливість

засудженому отримати професію, працевлаштуватись після звільнення з місць позбавлення волі, відновитись у суспільстві, як рівноправний член держави. Наявність освіти у осіб, які відбули кримінальні покарання вливає на зменшення рецедиву злочинності в державі, адже маючи роботу, звільнені особи з місць позбавлення волі вже не будуть вчиняти кримінальні правопорушення заради базових потреб життя.

Залучення засуджених до освіти є одним із засобів їх виправлення та ресоціалізації. Статистичні показники аналізу освітнього рівня серед засуджених вказують на те, що кількість осіб з вищою освітою серед засуджених до позбавлення волі є мінімальною – до 2 % мають базову вищу освіту, а повну – до 6 % [3, с. 36], що дозволяє зробити висновок про важливість залучення засуджех до здобуття ними вищої освіти. Злочинність з кожним рокорм все молодшає, а це означає, що збільшується кількість осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення в молодому віці, та в переважній більшості не мають освіти, в тому числі і вищої. Про те, після відбуття кримінального покарання таким особам потрібно буде продовжувати життя, працювати, будувати сім'ї, а тому наявність освітнього рівня є базовим фактором до ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

Відбуваючи покарання у виді позбавлення волі, засуджені можуть навчатися за дистанційною формою навчання у професійно-технічних навчальних закладах, якщо таких не має на території кримінально-виконавчої установи, у вищих навчальних закладах, та у закладах післядипломної освіти або структурних підрозділах вищих навчальних закладів, наукових і освітньо-наукових установ, що здійснюють післядипломну освіту [4]. На сьогоднішній день дане право можуть реалізувати більшість засуджених, адже установи відбуття покарань обладнані спеціальними кабінетами комп'ютерами, які обладнані мережею Інтернет, де засуджені можуть навчатися на платформах закладів вищої та професійно-технічної освіти, читати, та вивчати літературу, виконувати завдання, складати підсумкові контролі, сесії. Якщо ж в установі не має таких технічних засобів, то засуджені, які вступили у заклад вищої освіти за дистанційною формою навчання, чи виявили бажання вступати у заклад вищої освіти повинні бути переведені в колонію тоого ж самого рівня, яка обладнана відповідними техгічними засобами.

Так, наприклад, у зв'язку із проведенням ремонтних робіт в установі, її перепланування може бути відсутній доступ до технічних засобів, або такі кімнати для навчання лише будуються в установі, в такому разі адміністрація установити повинна здійснити переведення засуджених до іншої колонії. Також в умовах воєного стану у зв'язку із проведенням бойових дій, переведенням засуджених до інших установ відбуття покарань процес здобуття вищої освіти ускладнюється, втрачається час на подачу документів у заклад вищої освіти, та виникають труднощі зі здійсненням самого навчання.

У 2023 р. засуджений до довічного позбавлення волі уклав договір про навчання у закладі вищої освіти Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна". Протягом липня 2023 року 32 засуджених та ув'язнених взяли

участь в додатковій сесії національного мультипредметного тесту.З 2023 р. 9 засуджених здобувають вищу освіту в установах відбуття покарань [5].

Враховуючи вищевикладене можна зробити висновок, що статистичні показники бажаючих засуджених здобувати вищу освіту, під час відбуття покарання є дуже низькими, а тому за завдання кримінально-виконавчих установ разом з Міністерством осіти і науки України стимулювати засуджених до навчання, та здобуття ними вищої освіти, створювати відповідні умови для навчання, адже наявність освіти у засуджених знизить ймовірність рецидиву злочинів, та забезпечить безпеку населення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. Електронне джерело. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.
2. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. No 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#top.
3. План діяльності Міністерства юстиції України на 2021-2023 роки. URL: https://minjust.gov.ua/.objectives_of_public_policy.
4. Про затвердження Положенням про дистанційне навчання, затвердженим наказом МОН України від 25.04.2013 р. №466. Електронне джерело. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text.
5. Створюємо умови для здобуття вищої освіти засудженими. Державна Кримінально-виконавча служба України. Електронне джерело. URL: https://kvs.gov.ua/new/note/13183/.

УДК 347.76

ПАХОМОВА А.О., канд. юрид. наук, доц., завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПРАВНИКІВ

Анотація. Проведено аналіз основних викликів при забезпеченні академічної мобільності правників магістрів до закладів вищої освіти Німеччини у розрізі відмінностей розуміння деяких правових категорій та освітніх програм.

Ключові слова: академічна мобільність, правник, молодий науковець, магістрант.

На етапі реформування вищої освіти та інтеграції до єдиного європейського освітнього простору особлива увага приділяється академічної мобільності здобувачів вищої освіти, аспірантів та викладачів ЗВО. Сьогодні, незважаючи на нестабільну ситуацію в країні, відзначається інтенсифікацією міжнародного співробітництва, налагодження зав’язків із закордонними закладами освіти та іншими освітніми організаціями. Із закордонного боку найбільш відкритими та зацікавленими в обміні досвідом виступають ЗВО Німеччини. Академічні та наукові фонди ФРН, ДААД, Макс-Планк-Інститут сприяють процесу взаємного

інтегрування вищої освіти обох держав та розвиваючи академічну мобільність здобувачів та викладачів.

У процесі міжкультурної взаємодії здобувачів та викладачів з німецькими та австрійськими професорами права, юристами-практиками, керівництвом юридичних факультетів та наукових інститутів виявляються фактори, що визначають ефективне ділове та професійне спілкування юристів, такі як міжкультурні, мовні, професійно-орієнтовані, комунікативно-ділові. При підготовці до наступних експедицій ці фактори враховувалися у навчально-методичній роботі зі здобувачами магістрами у вивченні іноземної мови в юриспруденції. У вивченні спеціальної юридичної мови акцент робиться насамперед на розвитку навичок використання професійно-орієнтованої лексики, вмінні читання складних юридичних текстів, розвитку навичок діалогової мови. Також у навчанні необхідно враховувати культуру суспільства та міжкультурні відмінності між країнами.

У плані міжкультурного спілкування між юристами України, Німеччини, Австрії відзначається відмінність у параметрах, що визначають культуру та ідентифікують певне суспільство загалом. Відповідно до типології культурних вимірів, Г. Хофстеде [1], такий параметр як дистанція влади в університетській спільноті між викладачами та здобувачами знаходить різницю у міжкультурній взаємодії. У Німеччині дистанція менша ніж в Україні, викладач чи професор, керівники у німецькому ЗВО ближче до здобувачів, не дистанціюються владними повноваженнями, магістр розглядається як партнер у наукових дослідженнях, дискусіях. Керівництво німецького університету відкрите та транспарентне для всього вченого співтовариства навчального закладу.

За іншим параметром культура навчання у закладах вищої освіти також відрізняється. Німці більш індивідуалісти, і в підготовці фахівців також відзначається індивідуальний підхід до завдань навчання здобувачів. Колективізм, властивий загалом усьому нашому суспільству, зокрема й університетському співтовариству, не завжди позитивно відбивається на ефективному навчанні та підготовки майбутніх фахівців. Необхідно також відзначити такий параметр культурної ідентифікації як маскулінність – фемінність (Г. Хофстеде). У німецькому ЗВО обов'язково, і це завжди підкреслюється, звернення до аудиторії у множині з виділенням чоловічого та жіночого родів

Професійно-орієнтовані чинники відбилися як у мовному плані при вживанні професійної юридичної, термінологічної лексики, так і в навчальному та методичному планах, пов'язаних з особливостями підготовки юристів у Німеччині. Українська та німецька системи права мають одну структуру, організацію та відносяться до однієї романо-германської правової сім'ї. У порівнянні з іншими правовими системами романо-германська система права відрізняється джерелами права, кодифікацією норм права, спільністю правових структур та організацій [1]. Однак у підготовці юристів у існують відмінності. У ФРН вища освіта юристів поділяється на підготовку державних юристів, які мають право обіймати посаду судді та юристів з університетською освітою. Перші проходять двоступеневу підготовку, перший ступінь – перший державний іспит, другий ступінь –

референдаріат, після проходження якого претендент складає другий державний іспит. Державний іспит приймає держава, а не університет. До складу державної екзаменаційної комісії входять практикуючі судді. Юристи з університетським дипломом складають підсумковий університетський іспит.

Також, у процесі обміну досвідом у підготовці юристів звертаємо увагу, що як показує юридична практика в Інститутах медіації Аугсбурга та Лейпцига, у галузі підготовки юристів-медіаторів освіта не обмежується лише вивченням спеціальних дисциплін права. У підготовку таких фахівців включаються також психолого-педагогічні дисципліни, які сприяють подальшому успішній практиці в медіації у сфері сімейного та корпоративного права".

Завершуючи, необхідно підкреслити різноманіття факторів та багатоаспектність міжкультурної професійної комунікації. Успішність міжкультурного діалогу визначають міжкультурні, мовні, професійно-орієнтовані та комунікативно-ділові компоненти комунікації. Значна роль в освітній підготовці фахівців, інтегрованих у загальноєвропейському міжкультурному просторі, приділяється навчанню професійно-орієнтованої іноземної мови з урахуванням знання культури іншої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Hofstede, G. (2011). Dimensionalizing Cultures: The Hofstede Model in Context. *Online Readings in Psychology and Culture, 2*(1). https://doi.org/10.9707/2307-0919.1014

УДК 340

МАЛИШКО І. В., ст. викладач кафедри публічно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м.Біла Церква, Україна

ПРАВА ДІТЕЙ НА ОСВІТУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Анотація. Проаналізовано нормативно-правове регулювання сфери освіти в умовах воєнного стану. На основі аналізу законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів було визначено гарантії для учасників освітнього процесу в умовах війни. Досліджено нормативні аспекти організації освітнього процесу у закладах освіти в умовах воєнного стану, зокрема щодо форми продовження освітнього процесу, його завершення та проведення вступної кампанії. З'ясовано, що правове регулювання у сфері освіти насамперед спрямоване на забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу та необхідності продовження реалізації права на освіту.

Ключові слова: права і свободи, внутрішньо переміщені особи, гарантії, соціальний захист, соціальне забезпечення, інтеграція, воєнний стан.

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало викликом для нашої країни, яка зазнає величезних людських, матеріальних, культурних та моральних втрат. Зазнала кардинальних змін і система вищої освіти, яка до початку повномасштабної війни функціонувала в умовах пандемії та обмежень, пов'язаних зі стрімким поширенням захворюваності на COVID-19. До початку цих подій на

порядку денному для системи вищої освіти стояли питання реформування, імплементації норм прийнятого у 2014 році у новій редакції Закону України «Про вищу освіту», створення системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, узгодженої зі стандартами, що діють у Європейському просторі вищої освіти.

Сфера освіти регламентується системою нормативно – правових актів до яких входять Конституція України, Закони України «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту» тощо.

Базовим законом у сфері освіти є Закон України «Про освіту», який був доповнений нормою стосовно державних гарантій в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану. Зокрема, згідно статті 57-1 вищевказаного закону, здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, наукових установ на час особливого періоду гарантується:

– Організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь – якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників;

– Збереження місця роботи, середнього заробітку, здійснення виплат стипендії та інших виплат, передбачених законом;

– Місце проживання (пансіон, гуртожиток тощо) та забезпечення харчування (у разі потреби) [1].

Право на освіту також не може бути призупинено під час збройного конфлікту. Навчання відіграє життєво важливу роль у задоволенні потреб і забезпеченні прав дитини в ситуаціях збройних і постконфліктних розладів. З точки зору психосоціального здоров'я дитини навчання забезпечує її повсякденну зайнятість, дає можливість для самовираження та спілкування з однолітками. Сам статус «учень» у багатьох випадках дозволяє дитині уникнути примусового призову на військову службу. Хоча, водночас, діти залишаються у групі ризику, оскільки міжнародна практика показує, що були випадки, коли ті, хто навчається, також залучались до збройних формувань. Школи допомагають розвивати важливі життєві навички, особливо в ситуаціях збройних конфліктів. І останнє, але не менш важливе -знання та вміння, які діти отримують у школі, залишаються з ними незалежно від подальшої долі. Це те, чого у дитини не відняти.У 2019 році Україна приєдналася до Декларації про безпеку шкіл (SafeSchools Declaration). Основною ідеєю Декларації є відповідно організована освітня система, яка спрямована на захист дітей та молодь від травмування, смерті та експлуатації, відновлення освітньої інфраструктури, забезпечення психологічної реабілітації учнів, батьків і вчителів, сприяння проведенню тренінгів з безпеки та охорони здоров'я тощо [3]. Положення Декларації ще не імплементовані в українське законодавство, однак 4 серпня 2021 року Кабінет Міністрів затвердив план заходів щодо її реалізації. Серед поставлених завдань –забезпечення безперервності навчання, забезпечення системності підходів до захисту освіти в умовах збройного конфлікту, запровадження моніторингу нападів на заклади освіти, їх захист від нападів та відновлення в разі пошкодження [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України, 2017 р.,URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України, 2014 р.,URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
3. Декларація про безпеку шкіл. [Електронний ресурс] –Режим доступу до ресурсу:https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodnadilnist/deklaraciya-pro-bezpeku-shkil
4. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2021 р. № 898-р Про затвердження плану заходів щодо реалізації Декларації про безпеку шкіл [Електронний ресурс] –Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2021-%D1%80#Text

УДК 342.9

МАКАРЧУК В.В., д-р юрид. наук, доц., доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація. В тезах аналізується інформаційно-аналітична підтримка Національної поліції України у сфері національної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, інформаційна безпека, правоохоронні органи, Департамент інформаційно-аналітичної підтримки, Національна поліція України.

Національна безпека складається з багатьох факторів різної соціально-економічної, геополітичної та правової природи у тих чи інших сферах існування суспільства має низку особливостей, в тому числі й в інформаційно-аналітичній сфері. Інформаційна безпека у складі змісту національної безпеки України займає визначальне місце, що опосередковується її сутністю, під якою заведено розуміти стан захищеності життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства і держави.

Так, Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України згідно Положення «Про Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України» затвердженим наказом Національної поліції України від 31.01.2020 р. №77: є структурним підрозділом апарату центрального органу управління поліції, який організовує і здійснює заходи, передбачені законодавством України, що спрямовані на інформаційно-аналітичне та інформаційно-пошукове забезпечення правоохоронної діяльності та захист персональних даних при їх обробці в структурних підрозділах апарату Національної поліції України, головних управліннях Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, міжрегіональних територіальних органах Національної поліції України, їх структурних (відокремлених) підрозділах. Департамент є головним підрозділом у

системі інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів і підрозділів Національної поліції України та здійснює організаційно-методичне керівництво з цих напрямів.

Основні завдання Департаменту інформаційно-аналітичної Національної поліції України:

1) організація інформаційно-аналітичної та інформаційно-пошукової діяльності поліції здійснюється відповідно до Конституції України, законів України, указів Президента України та актів Кабінету Міністрів України, інших актів законодавства України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, які регулюють цю діяльність;

2) відповідно до законодавства формування баз (банків) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;

3) участь у реалізації в межах компетенції поліції державної політики у сфері інформатизації, координація виконання державних програм з цього напряму апаратом Національної поліції України;

4) організація за дорученням керівництва Національної поліції України міжвідомчої та міждержавної інформаційної взаємодії, необхідної для виконання покладених на поліцію повноважень;

5) координація діяльності органів і підрозділів поліції щодо забезпечення наповнення та підтримання в актуальному стані персонально-довідкового та дактилоскопічного обліків;

6) проведення спеціальних перевірок щодо осіб, які претендують на зайняття посад, які передбачають зайняття відповідального або особливо відповідального становища, та посад з підвищеним корупційним ризиком щодо наявності судимості, її зняття, погашення;

7) створення відповідно до законодавства спільно із заінтересованими підрозділами апарату поліції власних баз (банків) даних, необхідних для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчих інформаційно-аналітичних систем, необхідних для виконання покладених на поліцію повноважень [1].

На думку Кікінчука В.Ю., участь у визначенні основних напрямів розвитку науки та освіти з питань діяльності Національної поліції України полягає в організації та проведенні відповідних науково-дослідних, дослідно-конструкторських, кримінологічних і соціологічних досліджень, а також у впровадженні їх результатів в освітній процес та практичну діяльність. [2, с. 83].

Стосовно іноземного досвіду в даній сфері, то уряд Австралії широко використовує у сфері національної безпеки і оборони недержавних учасників, які тісно взаємодіють із правоохоронними органами. Зокрема низка незалежних учасників надають аналітичну підтримку через дослідження та освіту, особливо Центр передового досвіду з поліцейської діяльності та безпеки (ARC Center for Excellence in Policing and Security (CEPS)) [3], Університет Чарльза Стерта [4], Коледж національної безпеки [5] тощо. В інших австралійських університетах можна знайти більше спеціалістів хоча і менші центри. Така кількість закладів

пов’язана з тим, що Австралійська дослідницька рада (Australian Research Council) [6] фінансує проєкти, безпосередньо пов’язані з просуванням національної безпеки і оборони Австралії.

Отже, стосовно інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності Національної поліції України та основного суб’єкта його здійснення у сфері національної безпеки в структурі даного органу в особі підрозділу інформаційно-аналітичного забезпечення створює передумови до подальших досліджень у даній сфері.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Департамент інформаційно-аналітичної підтримки Національної поліції України : Положення від 31.01.2020 р. № 77. URL: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-rod/sites/1/Docs/Struktura/Polohena11.pdf.
2. Кікінчук В. Ю. Форми взаємодії Національної поліції з іншими суб'єктами забезпечення публічної безпеки та порядку в державі. Право.ua., 2017. № 1. С. 81–86.
3. ARC Center of Excellence for Policing and Security, 2023. URL: https://regnet.anu.edu.au/research/centres/arc-centre-excellence-policing-and-security-ceps
4. Charles Sturt University, 2023. URL: https://www.csu.edu.au/
5. Australian National University, 2023. URL: https://nsc.crawford.anu.edu.au/
6. Australian Research Counci, 2022. URL: https://www.arc.gov.au/

УДК 342.95:378

СИДОРЕНКО В. В., канд. юрид. наук, доц., завідувач кафедри права та соціально-поведінкових наук

Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Білоцерківський інститут економіки та управління, м. Біла Церква, Україна

ДО ПИТАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Анотація. Визначено загальні засади забезпечення академічної доброчесності в національному законодавстві. Акцентовано увагу на основних положеннях щодо недопущення проявів академічної недоброчесності в освітньо-науковому просторі та визначено шляхи та напрямки впровадження концептуально нових підходів до регулювання відносин у сфері вищої освіти в контексті забезпечення академічної доброчесності.

Ключові слова: академічна доброчесність, вища освіта, освітнє законодавство, нормативно-правове регулювання, академічна відповідальність.

Проблема академічної доброчесності не є новою, а має давні витоки і постійно диверсифікується та набуває нових форм під впливом постійних змін і трансформацій, особливо у зв’язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Глобалізація освіти, поширення інформації та необхідність підготовки висококваліфікованих і конкурентоспроможних на

сучасному ринку праці фахівців є визначальними чинниками формування сучасного науково-освітнього простору. Інтеграція національних систем вищої освіти до Європейського освітнього простору вимагає дотримання відповідних цінностей, зокрема формування академічної доброчесності, а необхідність її дотримання закріплена в освітньому законодавстві України.

Засади формування поняття «академічна доброчесність» визначено в окремих положеннях Конституції України, зокрема щодо закріплення права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю й результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності та гарантування свободи літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захисту інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності й відповідно прав на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, а також заборони на використання або поширення без згоди автора визначених творів [1].

Водночас, ці права, закріплені в Конституції, навіть базові, в тому числі у сфері академічної доброчесності, досі не мають належних гарантій та захисту в рамках чинного законодавства України. Сам термін «академічна доброчесність» законодавчо впроваджений в Законом України «Про освіту». Відповідно до п. 1 ст. 42 якого, «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень», а до порушень академічної доброчесності Закон відносить: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикацію, фальсифікацію, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти допомоги чи створення перешкод та необ'єктивне оцінювання результатів навчання [3].

Аналогічне положення містить Закон України «Про вищу освіту» (п. 1^1 ст. 1). Крім цього у ч. 2 ст. 6 Закону України «Про вищу освіту» міститься положення про те, що рішення про присудження ступеня вищої освіти та присвоєння відповідної кваліфікації скасовується закладом вищої освіти у разі виявлення фактів порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності, зокрема наявності у кваліфікаційній роботі академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, а у ч. 6 цієї ж статті зазначено, що виявлення фактів академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації у захищеній здобувачем дисертації є підставою для скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження йому ступеня доктора філософії та видачу відповідного диплома, а також передбачаються відповідні санкції за визначені порушення.

У п. 2.8 ст. 16 цього Закону зазначено, що «забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти, у тому числі створення і забезпечення функціонування ефективної системи запобігання та виявлення академічного плагіату», а у п. 9 ст. 19 у складі Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти передбачено створення Комітету з питань етики, який розглядає питання порушення академічної

доброчесності. У ст. 32 цього Закону, що визначає принципи діяльності, основні права та обов'язки закладу вищої освіти, в п. 3.1. визначено обов'язок закладу вищої освіти «вживати заходів, у тому числі шляхом запровадження відповідних новітніх технологій, щодо запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових роботах наукових, науково-педагогічних, педагогічних, інших працівників і здобувачів вищої освіти та притягнення їх до дисциплінарної відповідальності», а в п. 3.2. обов'язок «мати внутрішню систему забезпечення якості вищої освіти, у тому числі затверджену політику забезпечення дотримання учасниками освітнього процесу академічної доброчесності (кодекс академічної доброчесності)».

У п. 3^1 ч. 1 ст. 58 встановлено обов'язок науково-педагогічних, наукових і педагогічних працівників дотримуватися в освітньому процесі та науковій (творчій) діяльності академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами вищої освіти. В свою чергу в п. 3 ч. 1. ст. 63 закріплюється кореспондуючий обов'язок осіб, які навчаються у закладах вищої освіти, дотримуватись академічної доброчесності при виконанні вимог освітньої (наукової) програми (індивідуального навчального плану (за наявності) [2].

Крім норм освітнього законодавства окремі положення, що забезпечують академічну доброчесність містять Цивільний кодекс України, Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права» та «Про науково-технічну інформацію» тощо.

Проте, в сучасних реаліях, для належного розуміння поняття академічної доброчесності необхідно чітко визначити та систематизувати інституційні засади аналізованого явища. Для цього перш за все необхідно правильно зрозуміти сутність академічної доброчесності та чітко усвідомити відповідну сферу застосування цього терміну. З іншого боку, нові соціальні, політичні, економічні та інформаційні реалії вимагають удосконалення організаційно-правових механізмів, що регулюють процес забезпечення та підтримання академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі. Проте, на цьому шляху існують суттєві перешкоди. Серед яких доцільно виділити наступні фактори: переважно репресивний характер заходів, що мають виконувати функцію забезпечення академічної доброчесності; недостатність зусиль уповноважених суб'єктів, що спрямовані на заохочення академічної творчості в освітній та науковій сферах; необхідність уточнення підстав та випадків порушення академічної доброчесності та удосконалення порядку притягнення винних осіб до академічної відповідальності.

Отже, можемо стверджувати, що для впровадження концептуально нових підходів до регулювання відносин у сфері вищої освіти необхідні чіткі «правила гри», а інституційні результати мають бути запрограмовані так, щоб переважити будь-які особисті вигоди чи втрати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/254к/96-вр (дата звернення: 14.03.2024)
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 14.03.2024)
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text. (дата звернення: 14.03.2024)

ТИМОЩУК О.Г., канд. юрид. наук, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

ВИКЛИКИ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Тези присвячені розгляду актуальних питань, що виникають перед системою вищої юридичної освіти в контексті військових дій на території України.

Ключові слова: вища юридична освіта, підготовки правників в умовах воєнного стану, забезпечення якості вищої освіти.

Система вищої освіти в Україні, подібно до інших сфер життя країни, зазнала значних втрат і руйнувань через наступ нового етапу війни, який розпочалася 24 лютого 2022 року із боку рф. Протягом двох років до розпочатку повномасштабної війни освітня галузь нашої країни функціонувала в умовах пандемії та обмежень, пов'язаних із швидким поширенням захворювання на COVID-19. Перед початком цих подій система вищої освіти мала на порядку денному такі питання, як реформування, впровадження норм, що були прийняті у 2014 році в новій редакції Закону України "Про вищу освіту" [1], створення системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, яка відповідала б стандартам Європейського простору вищої освіти, та інші. Однак під час пандемії пріоритетом стали питання створення безпечного середовища та впровадження дистанційного формату навчання.

Після початку повномасштабної збройної агресії ситуація в системі вищої освіти України стала ще складнішою. Освітній процес був призупинений, протягом цього часу були пошкоджені будівлі українських освітніх закладів, учасники навчального процесу опинилися в різних умовах, часто за межами України або в регіонах, що знаходяться далеко від зон бойових дій, а дехто і досі залишається на тимчасово окупованих територіях. [2, с.33]

Українська система вищої освіти, подібно до ситуації у 2014 році після анексії Криму та початку військових дій на Донбасі, стикалася з необхідністю переселення освітніх закладів на контрольовану територію. Це призвело до необхідності адаптації освітнього процесу до нових умов.

Тому необхідно визначити широкий спектр проблем і викликів, з якими стикнулася система вищої освіти України через наслідки пандемії та війни, а також

провести оцінку досвіду та прийнятих рішень органами влади та університетами у відповідь на ці виклики [3]. Повномасштабне вторгнення військ рф на територію України 24 лютого 2022 року раптово змінило хід усіх управлінських процесів у країні, і сфера вищої освіти не є винятком. Головна мета публічної політики у цій галузі була спрямована на мінімізацію негативних наслідків військового вторгнення.

Ще до російської окупації, юридична освіта в Україні стикалася зі своїми проблемами. Незважаючи на існування кількох престижних юридичних вишів у країні, потрібно було вжити значних зусиль для покращення системи підготовки юристів. Одним із основних напрямків розвитку юридичної освіти було забезпечення високих стандартів якості навчання та адаптація навчальних програм до міжнародних стандартів.

Російська окупація спричинила серйозні зміни у всій системі освіти в Україні, включаючи і сферу юридичної освіти. Багато українських університетів на окупованих територіях були або закриті, або змушені адаптуватися до нових умов, нав'язаних окупантами. Навчальні плани також були суттєво змінені під впливом окупантів. Матеріали, що стосуються українських законів та конституції, були замінені на російські аналоги під впливом окупантів. [4, с.99]. Це призвело до перегляду підходів у судочинстві, адвокатурі та правоохоронних органах, що ставилося у протиріччя з українською правовою системою та порушувало права громадян. Це також призвело до дискредитації та знецінення освіти, яка отримувалася на цих територіях. Однак, навіть при всіх труднощах і викликах, українська юридична освіта змогла зберегти свою репутацію і продовжує активно розвиватися. Багато українських університетів здатні забезпечити високу якість освіти і відповідають європейським стандартам навчання. Студенти юридичних ЗВО України продовжують зусилля на шляху збереження та відродження своїх професійних цінностей.

Експерти вважають, що Україна найближчим часом має сконцентруватися в галузі освіти на кількох аспектах:

- подоланні наслідків військових руйнувань;
- переосмисленні та розробці нового концептуального підходу до системи в цілому для забезпечення її комплексного розвитку;
- створенні сприятливих умов для трансформації мережі освітніх закладів, що відповідає соціальним та економічним потребам країни;
- підвищенні якості освіти;
- підтримці створення інноваційного навчального та науково-дослідницького середовища;
- зміцненні співпраці з зацікавленими сторонами з метою забезпечення залучення та досягнення позитивних результатів для всіх студентів і зацікавлених сторін.

Важливо зауважити, що для досягнення таких завдань важливо залучити підтримку та співпрацю з міжнародним співтовариством. Україна має взаємодіяти з іншими країнами, організаціями та ЗВО для обміну досвідом, надання професійної експертизи та підтримки у процесі реформування юридичної освіти. Також

важливо забезпечити доступ до останніх наукових досліджень, оновлення навчальних планів та забезпечення високої професійної підготовки викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту. Закон України. Відомості Верховної Ради, 2014, № 37-38, ст.2004. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
2. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. С. 33.
3. Rebuilding Ukraine: Principles and Policies. Paris Report 1. Edited by Yu. Gorodnichenko, I. Sologub, B. W. di Mauro. CEPR Press, 2022. P. 358. URL: https://cepr.org/system/files/publication-files/178114-paris_report_1_rebuilding_ ukraine_principles_and_policies.pdf.
4. Константінов С. Ф. Юридична освіта та підготовка правників в умовах воєнного стану. Нове українське право. 2023. № 2. С. 98–103. DOI: https://doi.org/10.51989/NUL.2023.2.12

УДК 811.111-048.22:342(477)

САПОН-АБЛЯЗОВА Л.В., викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ЗАКОН «ПРО ЗАСТОСУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ»: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Анотація. Розглянуті основні положення Закону «Про застосування англійської мови в Україні», який закріплює статус англійської мови, як однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, та його вплив на подальший розвиток вищої освіти в Україні.

Ключові слова: статус англійської мови, основні положення, європейська та євроатлантична інтеграція, ключова компетентність, особисте і професійне зростання, організація освітнього процесу, вища освіта, навчальний заклад.

13 липня 2023 року за номером 9432-1 до Верховної Ради України подається оновлений проект Закону «Про застосування англійської мови в Україні», який був підтриманий більшістю депутатів 22 листопада того ж року. Закон посилається на Конституцію України в якій зазначено положення про незворотність європейського та євроатлантичного курсу України. Основною метою Закону є прагнення активізувати процеси європейської та євроатлантичної інтеграції, утвердити міжнародний імідж держави у світових глобалізаційних процесах та підвищити конкурентоспроможність, інвестиційну та туристичну привабливості України. Саме цьому має сприяти надання англійській мові статусу мови міжнародного спілкування в Україні.

В преамбулі до основних положень закону зазначається, що «знання англійської мови є однією з ключових компетентностей, необхідних кожному громадянину України для особистого та професійного зростання».[1]

Як позначиться прийняття цього закону на роботі вищої школи? Які зміни необхідно буде внести до організації освітньо-навчального процесу, щоб випускники університетів, які отримують дипломи бакалаврів і магістрів, мали б відповідний рівень англійської мови і були готові до ведення професійної діяльності на належному рівні, з урахуванням вимог до фахівців, які зазначені в законі «Про застосування англійської мови в Україні»?

Немає потреби детально переказувати основні статті Закону. Текст Закону є у вільному доступі. Основне, що необхідно взяти до уваги, це - те, що знання англійської мови є обов'язковою вимогою для тих, хто прагне побудувати успішну кар'єру, отримати посаду на підприємстві, в компанії професійного напрямку, державницькій, керівній та політичній діяльності.

В Статті 3 Закону встановлений перелік осіб, які зобов'язані володіти англійською мовою. До них належать особи, які претендують на зайняття посад: державної служби категорії «А», «Б», «В»; голів місцевих державних адміністрацій, та їх заступників; військовослужбовців офіцерського складу; поліцейських середнього та вищого складу Національної поліції України, посад начальницького складу інших правоохоронних органів; прокурорів офісу Генерального прокурора; посад начальницького складу служби цивільного захисту; у податкових та митних органах; керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки; керівників закладів вищої освіти; керівників наукових установ педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, які залучаються до освітнього процесу у закладах вищої освіти; кандидатів на посади керівників закладів охорони здоров'я та інші.

Закон також передбачає і вимоги до рівня володіння англійською мовою, порядок проведення іспиту на визначення рівня володіння англійською мовою, а також перелік документів, що засвідчують рівень володіння англійською мовою, у тому числі сертифікатів міжнародного зразка.

Прийняття закону «Про застосування англійської мови в Україні» поставив вищі навчальні заклади України перед серйозними викликами, бо саме на них лежить основна відповідальність за надання якісної фахової підготовки, яка б забезпечувала конкурентоздатність випускників українських вузів у порівнянні з іноземними фахівцями аналогічного напрямку.

Держава зобов'язується надавати підтримку у вивченні англійської мови громадянами, обіцяючи фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел, які не заборонені законодавством. Положення Закону передбачають підвищення рівня володіння англійською мовою шляхом використання англійської мови в освітньому процесі для дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. А, також, забезпечення обов'язкового вивчення англійської мови (як першої або другої іноземної мови) в закладах загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти відповідно до освітньої програми, за якою заклад освіти провадить освітню діяльність. Тобто, йдеться про безперервний процес вивчення мови від дошкільного періоду і до вищої школи. Передбачається,

також, і створення різноманітних курсів і шкіл для дорослих, які б допомогли вивчити англійську мову, або підвищити рівень володіння.

Реалізація цієї масштабної програми вимагає часу, зусиль і нових підходів. Це стосується безпосередньо вищої школи, оскільки однією з ключових вимог до випускників вищих навчальних закладів є високий рівень такої мовленнєвої компетенції, як говоріння (Speaking). Комунікативний підхід вимагає нових, інноваційних форм у проведенні занять, які б враховували зміни, які відбуваються в суспільстві: доступність великого об'єму інформації, швидка втрата актуальності інформації, втрата кордонів обмеження інформації, глобалізація і стандартизація, яка стосується не тільки економіки, але й сфери освіти і культури.

Реалізація закону «Про застосування англійської мови в Україні» потребує напруженої роботи і обговорення науковців, науково-педагогічних працівників з метою напрацювання цілої низки практичних заходів та рекомендацій щодо його успішного втілення. Щодо роботи вищої школи, зміни можуть торкатись, як освітніх програм, так і методики викладання та організації навчально-освітнього процесу в цілому.

Не дивлячись на важкий стан війни, в якому перебуває Україна в даний час, прийняття цього Закону є своєчасним і таким, який потребує невідкладної реалізації. За останні важкі роки випробувань українське суспільство довело своєю рішучістю і мужністю прагнення до визначеного Конституцією України курсу на європейську інтеграцію і єдність з цивілізованим світом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ІПС ЛІГА : ЗАКОН. Про застосування англійської мови в Україні LIGA:ZAKON. URL: https://ips.ligazakon.net/document/ji09534b (дата звернення: 01.03.2024).

2. ЗУ Про освіту №2145-VIII від 05.07.2017 зі змінами 2024. URL: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu (дата звернення: 01.03.2024).

3. Офіційний портал Верховної Ради України. Закон України. Про вищу освіту- Всі документи- Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text (дата звернення: 01.03.2024).

УДК 341.322.5

СОКИРИНСЬКА О.А., канд. юрид. наук, доц., завідувач кафедри публічно-правових дисциплін.

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ІМУНІТЕТ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ У МІЖНАРОДНОМУ ГУМАНІТАРНОМУ ПРАВІ

Анотація: тези присвячені аналізу принципу розмежування у міжнародному гуманітарному праві через характеристики Додаткових протоколів 1977 року.

Ключові слова: принцип розмежування, цивільні особи, цивільні об'єкти, комбатанти, міжнародний конфлікт, конфлікт не міжнародного характеру.

Принцип розмежування – це технічний термін, що використовується у законах та звичаях війни та слугує захистом цивільних осіб та об'єктів. Відповідно до цього принципу, сторони, що вони є учасниками конфлікту, з одного боку зобов'язані завжди розрізняти цивільних осіб та цивільні об'єкти, а з іншого, комбатантів та військові об'єкти.

Зміст цього поняття чітко роз'яснюється Додатковим протоколом I від 1977 року. Оскільки визначена кількість держав не ратифікували Протокол I, обов'язок дотримуватися принципу розмежування має юридичну силу і як норма звичайного права.

Цивільне населення користується правом на недоторканість у тому обсязі, в якому воно може «користуватися загальним захистом від небезпеки, що виникла в результаті проведення військових операцій», і не може бути об'єктом нападу. Протокол забороняє дії які мають за основну мету тероризувати цивільне населення. Він також забороняє так звані не вибіркові напади, тим самим зобов'язуючи кожну зі сторін, що беруть участь у збройному конфлікті, завжди, за будь яких обставин відрізняти комбатантів і військові об'єкти від цивільних осіб та цивільних об'єктів.

Наприклад, серед нападів не вибіркового характеру можна вказати килимові бомбардування та напади, що можуть стати причиною нанесення цивільним особам і об'єктам, шкоди, що виникає внаслідок такого нападу, «що значно перевищував би відносно конкретної та безпосередньої військової переваги, яку намагаються таким чином отримати». [1]

Деякі фахівці в галузі міжнародного права вважають, що як норма звичайного права, принцип розмежування може застосовуватися до всіх збройних конфліктів не міжнародного характеру. Закон у цьому випадку не надто однозначний, ніж у випадках міжнародних конфліктів.

Відповідно до Протоколу II, цивільне населення, тобто всі особи, що потрапила у конфлікт не міжнародного характеру «повинні користуватись загальним захистом від небезпеки, що виникає у зв'язку з проведенням військових операцій» під час конфліктів не міжнародного характеру, «за винятком випадків в тих періодах коли вони беруть безпосередню участь у військових діях» [2].

Цей протокол, що присвячений виключно збройним конфліктам не міжнародного характеру, не вказує на чіткі відмінності між цивільними особами і комбатантами, ба більше, навіть не містить поняття «комбатант». Тим не менше він забороняє перетворювати цивільних осіб в об'єкти нападу або застосовувати дії , що мають на меті тероризувати цивільне населення, або загрожувати йому насиллям. Заборона нападу не вибіркового характеру як така не кодифікована. Наприклад, застосування під час обстрілів міст ракет СКАД, може вважатися нападом не вибіркового характеру, оскільки ці ракети через особливості їх технічної характеристики не можуть бути точно спрямовані на конкретний військовий об'єкт. У такому випадку такі обстріли можуть кваліфікуватись як протиправні не вибіркові напади.

Юридичні наслідки кваліфікації будь якого конфлікту, як конфлікту міжнародного характеру є надто важливими. По-перше, у випадку громадянських

конфліктів Женевські конвенції забезпечують лише незначний захист – через статтю 3, загальної для всіх конвенцій. [3] Ця стаття забороняє і визначає найбільші порушення прав людини та гідності, зокрема вбивство, тортури, жорстоке поводження та захоплення заручників. По-друге, Додатковий протокол II 1977 року, що розглядає саме конфлікти міжнародного характеру, забезпечує під час таких конфліктів значно менший захист ніж той., що надають Женевські конвенції у випадку виникнення конфліктів міжнародного характеру. По-третє, у випадку переслідування винних у скоєнні військових злочинів, конвенції передбачають кримінальну відповідальність тільки за порушення, що вчинені під час міжнародних збройних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. URL: Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів не міжнародного характеру (Протокол II), від 8 червня 1977 року. URL: – Електронний ресурс. – режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#Text

3. Женевська Конвенція про покращення долі поранених і хворих в діючих арміях. Женева, 12 серпня 1949 р. *Перша Женевська Конвенція (1949).* URL: - Електронний ресурс. – режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_151

УДК 341.322.5

РУБЛЬОВ В.І., канд. тех. наук
РУБЛЬОВА Р.І., викладач
КУЛІКОВА Г.А., викладач
Харківський національний університет повітряних сил імені Івана Кожедуба, м. Харків, Україна

МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНОСТІ ПРАВ І СВОБОД ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

Анотація. Актуалізовано питання про забезпечення рівності прав і свобод жінок і чоловіків у міжнародному законодавстві

Ключові слова: міжнародне право, комітет з прав людини, захист прав жінок, рівність прав і свобод

Механізм захисту прав і свобод чоловіків і жінок має певну структуру, яка забезпечує його дієвість. До них належать Верховний комісар ООН; Комісія з прав людини, що діє в рамках ООН; Комітет з прав людини, створений відповідно до положення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р.; Комітет з ліквідації дискримінації по відношенню до жінок (Конвенція 1979 р.); Комітет з прав дитини (Конвенція 1989 р.) тощо [1]. Тобто до механізму захисту

автор включає міжнародні органи. Така позиція видається обґрунтованою, оскільки саме міжнародні органи наділені правом застосовувати спеціальні заходи впливу на суспільні відносини. Звичайно кожен окремий орган наділений специфічними засобами, які мають різну ефективність та впливають на різних суб'єктів. Саме тому перелік самих органів, названих автором, є неповним, а тому його треба доповнити і європейськими органами, як-то Європейський суд з прав людини.

Основу захисту прав жінок закладено в ст. 1 Статуту ООН. Запропоновано дев'ять ключових рекомендацій, що відносяться до ролі ООН у просуванні демократії та гендерної рівності [2]:

– Продовжувати практику використання (там, де це доречно) тимчасових спеціальних заходів (таких, як квоти) щодо підвищення ступеня участі жінок у політичному житті, але визнати при цьому, що для досягнення ґендерної рівності самих по собі квот недостатньо. Щоб забезпечити ефективність квот та інших тимчасових спеціальних заходів, їх слід поєднувати з підтримкою керівної ролі жінок та авторитетності їх думки, що сприяє залученню жінок до політичного процесу, включаючи відповідальність виборних посадових осіб у тому, що стосується виконання політичних зобов'язань у галузі ґендерної рівності. Крім того, тимчасові спеціальні заходи підвищення ступеня участі жінок у роботі органів влади слід супроводжувати заходами щодо підвищення розуміння посадовими особами як чоловічої, так і жіночої статі своїх обов'язків щодо просування ґендерної рівності.

– З метою зміцнення керівної ролі жінок у політиці слід виділяти кошти на політичне учнівство та наставництво жінок у громадянському суспільстві та політичних партіях, а також надавати посилену підтримку та фінансування жіночим організаціям та рухам, що дасть жінкам можливість формувати своє політична свідомість, розвивати практичні організаційні навички та створювати зацікавлені групи виборців на низовому рівні.

– Посилити підтримку жінок на виборних посадах з метою їх нарощування потенціалу, що розширить їх можливості надавати більш відчутний вплив на процеси ухвалення рішень. Крім того, вкрай важливо проводити з чоловіками та жінками роботу у всіх суміжних областях, у тому числі політиці, спрямовану на зміна їх життєвої позиції та світосприйняття та досягнення подальшого прогресу в забезпечення гендерної рівності.

– Розробити чіткіші параметри, що дозволяють підвищити змістовність оцінки зусиль щодо поглиблення гендерної рівності в демократичних інститутах, у тому числі такі, що використовуються для оцінки ефективності підтримки жіночих рухів та організацій, спрямованої на підвищення ступеня участі жінок у політичному процесі та забезпечує платформу для здійснення прав жінок та гендерної рівності.

– Піддавати критиці гендерні стереотипи та продовжувати роботу над створенням культури абсолютної нетерпимості до прямої та непрямої гендерної упередженості у політичних партіях та ширшій політичній культурі, а також забезпечувати доступ до правосуддя тим жінкам-політикам, які зазнають переслідувань та насильства.

– Вести роботу з переважаючими та новими засобами масової інформації, забезпечуючи справедливіше представництво жінок. Розширювати доступ жінок до нових інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки вони можуть стати всебічними та новаторськими платформами для формування спрямованості суспільних дебатів та поглиблення демократії.

– Посилювати загальну підзвітність демократичних інституцій перед жінками та гендерна рівність, підвищуючи прозорість та відповідальність державних службовців та установ за виконання своїх політичних зобов'язань в області ґендерної рівності. Добиватися знання жінками своїх прав і законів, що їх захищають, забезпечувати їм доступ до ефективних каналів висування вимог підзвітності та задоволення своїх прав як в індивідуальному, так і в колективному порядку.

– Забезпечувати облік ґендерних факторів при наданні допомоги у справі демократизації - особливо в періоди постконфліктного переходу, - а також облік думок жінок за стол переговорів. Таке сприяння слід надавати не лише під час виборів; воно має бути постійним ресурсом для підтримки тих демократій, які народжується та всановлюються, які прагнуть ліквідувати розрив між теорією та практикою виконання своїх політичних зобов'язань у галузі гендерної рівності.

– Визнати, що здатність жінок брати участь у житті суспільства може залежати від їхньої здатності самостійно діяти в інших сферах життя, а також від необхідності вирішити проблему, обумовлену їхніми обов'язками щодо догляду за іншими людьми, які можуть обмежувати залучення жінок до політичного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чижмарь К. І. Міжнародні стандарти рівноправ'я та захисту прав жінок та практика України: автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.11 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2007. 19 с.

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: Міжнародний документ від 16.12.1966. URL: https://zakon. rada.gov.ua/laws/main/995_042 (дата звернення: 25.11.2022).

УДК: 347.92

ТЕРЕЩУК М.М., канд. юрид. наук, старший викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Анотація. Робота аналізує теоретичні аспекти правового регулювання, визначає правовий статус дистанційної освіти в Європі та розглядає заходи для його покращення. На підставі аналізу національних та міжнародних законодавчих актів, а також стратегій Європейського Союзу, робота висуває пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання для забезпечення якості, доступності та інклюзивності дистанційної освіти в Європі.

Ключові слова: дистанційна освіта, правове регулювання, стандарти якості, інклюзивність, моніторинг якості, стратегії розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена кількома факторами, оскільки завдяки розвитку технологій та змінам у суспільних потребах, дистанційна освіта стає все більш популярною. Відповідно, виникає потреба в адаптованому та ефективному правовому регулюванні цієї сфери. Окрім цього, світова пандемія викликала стрибкоподібне зростання інтересу до дистанційної освіти як засобу забезпечення безпеки та продовження навчання в умовах карантину. Це привернуло увагу до необхідності правового регулювання цього виду освіти. З урахуванням того, що дистанційна освіта не обмежена кордонами, важливо розглядати європейський досвід у контексті міжнародного співробітництва та взаємодії, тому дослідження цієї теми дозволить не лише виявити поточний стан правового регулювання дистанційної освіти в Європі, але й зробити висновки та рекомендації для подальшого розвитку цієї сфери в контексті глобальних викликів та можливостей.

Теоретичні аспекти правового регулювання дистанційної освіти охоплюють широкий спектр питань, що включають визначення самої дистанційної освіти, встановлення правових принципів, які керують цим видом навчання, і визначення правового статусу дистанційної освіти в контексті сучасного правового середовища.

По-перше, важливо чітко визначити поняття дистанційної освіти. Дистанційна освіта може включати в себе використання інтернет-платформ, відеоконференції, онлайн-курси та інші технології для надання освітніх послуг дистанційно, без необхідності фізичної присутності учасників.

Правові принципи дистанційного навчання можуть включати право на доступ до освіти без обмежень, гарантії якості освіти, захист приватності даних учасників, забезпечення рівних можливостей для всіх учасників, включаючи людей з обмеженими можливостями та інші вразливі групи населення.

У сучасному правовому середовищі важливо також визначити правовий статус дистанційної освіти. Це включає в себе питання, пов'язані з регулюванням таких аспектів, як акредитація дистанційних освітніх програм, визнання кваліфікацій, отриманих через дистанційне навчання, і забезпечення відповідності дистанційних освітніх послуг законодавству про освіту та захист споживачів.

Загалом, теоретичні аспекти правового регулювання дистанційної освіти включають в себе розгляд понять, принципів і статусу цього виду освіти в контексті сучасного правового середовища, щоб забезпечити ефективне і справедливе функціонування дистанційної освіти для всіх зацікавлених сторін.

Правовий статус дистанційної освіти в Європі визначається складним комплексом законодавчих актів та нормативних документів на рівні як національних держав, так і на рівні Європейського Союзу. Національні закони та політики в кожній країні Європи можуть різнитися за своїм обсягом, підходами та акцентами, але загальна тенденція полягає у тому, що дистанційна освіта стає все більш визнаним та регульованим видом навчання.

В Європейському Союзі розроблено кілька стратегічних документів та ініціатив, спрямованих на підтримку розвитку дистанційної освіти. Наприклад, Програма з цифрової освіти в Європі, яка має на меті сприяти впровадженню технологій у навчальний процес та розвитку цифрових навичок серед студентів та педагогічних працівників.

Однією з ключових ініціатив є Європейська рамка якості для навчання онлайн (European Quality Framework for Online Learning), яка надає рекомендації та стандарти для оцінки якості дистанційної освіти в Європі. Цей фреймворк сприяє розвитку стандартів якості, а також забезпечує більшу довіру до дистанційної освіти серед студентів та роботодавців.

Багато країн Європи також розробляють та впроваджують власні національні стратегії та програми щодо дистанційної освіти, які можуть бути узгоджені з загальними принципами та стандартами, встановленими на рівні Європейського Союзу.

Отже, правовий статус дистанційної освіти в Європі визначається комплексом національних та міжнародних нормативних актів, які спрямовані на підтримку розвитку та регулювання цього виду навчання з метою забезпечення якості та доступності освіти для всіх громадян.

Для покращення правового регулювання дистанційної освіти в Європі можуть бути вжиті різноманітні заходи, зокрема:

– створення загальних стандартів та принципів, які б визначали правові рамки для дистанційної освіти на рівні Європейського Союзу. Це сприятиме уніфікації підходів та забезпечить взаємну визнаність дистанційних освітніх програм між країнами.

– залучення до роботи над міжнародними стандартами та ініціативами, спрямованими на покращення якості дистанційної освіти, таких як розробка загальноєвропейських рекомендацій щодо якості та стандартів.

– розвиток системи оцінки якості дистанційної освіти, включаючи моніторинг процесу навчання та регулярну оцінку результатів.

– фінансування досліджень та розробок у галузі дистанційної освіти сприятиме впровадженню нових технологій та педагогічних підходів, а також вдосконаленню правового регулювання.

– розробка політик та заходів, спрямованих на забезпечення доступності дистанційної освіти для всіх груп населення, включаючи людей з інвалідністю, мігрантів та інші вразливі категорії.

Ці заходи можуть допомогти покращити правове регулювання дистанційної освіти в Європі та забезпечити її якісне та ефективне функціонування.

Отже, зростаюча популярність дистанційної освіти в Європі та по всьому світу вимагає уваги до правового регулювання цього виду навчання.

Правовий статус дистанційної освіти в Європі є складним і різноманітним через різні підходи національних урядів та стандартизаційні ініціативи Європейського Союзу.

Можна відзначити, що правове регулювання дистанційної освіти в Європі є актуальною та складною проблемою, яка потребує уваги та системного підходу. Зростання популярності цього виду освіти вимагає розробки та впровадження чітких нормативних актів, які б забезпечували якість навчання, захист прав учасників процесу та забезпечували доступність для всіх категорій населення.

Важливим аспектом є співпраця між державами Європейського Союзу у розробці єдиних стандартів та стратегій у сфері дистанційної освіти. Розробка єдиної європейської стратегії може сприяти уніфікації підходів та забезпечити взаємне визнання кваліфікацій та навчальних програм між країнами.

Доцільною є також активна участь у міжнародних ініціативах щодо дистанційної освіти та розробка механізмів моніторингу та оцінки якості навчання. Це допоможе забезпечити якісне та ефективне навчання, а також підвищить довіру до дистанційної освіти серед студентів та роботодавців.

Загалом, правове регулювання дистанційної освіти в Європі потребує постійного вдосконалення та адаптації до сучасних викликів. Це можливо завдяки співпраці, інноваціям та удосконаленню стандартів якості навчання.

УДК 378

РОСАВИЦЬКИЙ О.О, ст. викладач кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

Білоцерківський національний аграрний університет

ЩОДО ПРАВОВОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація: В тезах доповіді розглядаються питання, щодо викликів, які має бути подолано під час застосування концепції реформування юридичної освіти в Україні.

Ключові слова: правова освіта, реформа, концепція, законопроект, законодавство, реформа.

Коли мова заходить про правову освіту в Україні, то зазвичай на думку приходять ті неодноразово проголошені реформи і частково розпочаті реформи вітчизняної юридичної освіти…

Так, як було заявлено в пояснювальному запису одного із законопроектів Верховної Ради України: поступальні зміни у функціонуванні вищої школи в Україні дають змогу виявити певні проблеми, що потребують вирішення. З огляду на одночасне реформування системи судових та правоохоронних органів чи не найгострішою із них є проблема реформування правничої освіти, що вимагає законодавчого забезпечення [1].

Як зазначає О.А.Білічак, що так склалося, що юридична освіта традиційно користується неабияким попитом серед абітурієнтів. Отримання диплома про вищу юридичну освіту відкриває можливості для оволодіння низкою професій, серед яких надзвичайно популярними є професії судді, прокурора, адвоката, зважаючи на досить привабливий рівень заробітної плати та високий ступінь соціального

престижу відповідної діяльності. Також правнича освіта відкриває доступ до зайняття різноманітних посад державної служби, роботи в правоохоронних органах. Ураховуючи це, кількість бажаючих вступити до ЗВО та отримати професію юриста традиційно є досить високою. Впродовж останніх двадцяти років відбувалося поступове зростання загальної чисельності закладів вищої освіти, що надають відповідні освітні послуги, передусім на контрактній основі [2].

Безумовно, зміни у наданні послуг з отримання юридичної освіти неминучим, з об'єктивної точки зору на і процеси глобалізації і інтернаціоналізації, що також глибоко проникають у царину освіти, про те, вони повинні бути послідовні і виважені.

На сьогодні дуже суттєво прослідковується використання досвіду підготовки фахівців з права, що має місце в США та деяких інших провідних країн світу. Про те, слід також мати на увазі, що Україна відноситься до країн де правова система належить романо-германської правової сім'ї і саме тому не весь позитивний досвід США буде доцільний до застосування, де діє прецедентна система права. Крім того слід звернути увагу і на деякі інші фактори сьогоднішньої концепції реформування, зокрема і рівень соціального достатку в нашій країні, а також можливість вступу здобувача юридичної освіти до закордонного вищого навчального закладу на більш пільгових умовах, диплом яких визнається на території України, про те, повертаються не ліпші, а відтак маємо ще і скорочення молодого населення-потенційних платників податків в перспективі на 30 років.

Саме тому хотілося б наголосити, що для реформування правової освіти в Україні слід розробити таку концепцію, яка б на математичному рівні прораховула б всі вище згадані і не згадані виклики сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проект Закону про юридичну (правничу) освіту і загальний доступ до правничої професії. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62613 (дата звернення 26.05.19).

2. Білічак О. А. Реформа юридичної освіти в Україні: проблеми і виклики. Освітня аналітика України. 2019. № 2. С. 57-68. URL: http:// https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/5_Bilichak_37-2019_57_68.pdf.

СЕКЦІЯ 6
ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

УДК: 37.01

КЛОЧКО А.О., д-р психол. наук, доцент, завідувач кафедри психології та здоров'я людини

Білоцерківський національний аграрний університет, м.Біла Церква, Україна

РОЛЬ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Анотація. Розкрито роль упровадження сучасних технологій, зокрема систем штучного інтелекту, для підвищення рівня цифрової компетентності здобувачів освіти. Акцентується увага на потенціалі таких технологій для персоналізації та адаптації освітнього процесу відповідно до індивідуальних потреб кожного здобувача. Наголошується на необхідності оцінки рівня достовірності та актуальності знань, закладених в моделі штучного інтелекту.

Ключові слова: технології, цифрова компетентність, штучний інтелект, ChatGPT.

У сучасному світі, де цифрові технології стрімко розвиваються та проникають в усі сфери життя, питання формування та розвитку цифрової компетентності здобувачів освіти набуває особливої актуальності. Цифрова грамотність стає невід'ємною складовою успішної професійної реалізації та активної громадянської позиції в інформаційному суспільстві. Тому заклади вищої освіти покликані забезпечити молоде покоління необхідними знаннями, навичками та вміннями для ефективної взаємодії з цифровими ресурсами, критичного опрацювання інформації та безпечного використання сучасних технологій.

Упровадження новітніх технологічних рішень в освітній процес відкриває широкі можливості для підвищення цифрової компетентності здобувачів освіти. Інтерактивні онлайн-ресурси, мультимедійні засоби навчання, віртуальні симулятори та освітні платформи дозволяють створювати захопливе навчальне середовище, сприяючи глибокому засвоєнню матеріалу та розвитку практичних навичок роботи з цифровими інструментами. Водночас, ефективне використання сучасних технологій потребує ретельного планування, відповідної методичної підготовки викладачів та розробки чітких стратегій інтеграції інноваційних підходів в освітній процес.

Одним із перспективних напрямків застосування сучасних технологій для підвищення цифрової компетентності здобувачів освіти є інтеграція систем штучного інтелекту в освітній процес. Завдяки можливостям збору та аналізу даних про успішність, навчальну активність та індивідуальні особливості кожного здобувача освіти, інтелектуальні системи можуть забезпечувати персоналізовані рекомендації щодо оптимальних освітніх ресурсів, темпу опанування матеріалу та ефективних методик викладання [1]. Крім того, системи штучного інтелекту відкривають нові горизонти для реалізації концепції адаптивного навчання,

виступаючи в ролі віртуальних наставників, які надають індивідуальну підтримку та супровід для кожного здобувача відповідно до його потреб та рівня підготовки.

Завдяки здатності аналізувати індивідуальні особливості, успішність та потреби кожного здобувача, системи штучного інтелекту можуть адаптувати освітній контент, методики викладання та темп опанування матеріалу. Таким чином, створюються сприятливі умови для рівного доступу до якісної освіти та максимального розкриття потенціалу кожної особистості [2; 3]. Водночас, впровадження персоналізованих рішень на основі штучного інтелекту потребує ретельного аналізу та врахування можливих ризиків і викликів, пов'язаних із забезпеченням конфіденційності даних, неупередженості алгоритмів та етичних аспектів використання цих технологій.

Поява таких передових технологій, як ChatGPT, що базується на потужних моделях штучного інтелекту, відкриває нові перспективи та викликає низку питань щодо їх ролі у формуванні цифрової компетентності здобувачів освіти. З одного боку, ці системи можуть виступати корисними помічниками освітньому процесі, забезпечуючи швидкий доступ до інформації, допомагаючи з підготовкою навчальних матеріалів та надаючи інтерактивну підтримку здобувачам освіти. Однак, з іншого боку, постає питання щодо можливого неналежного використання таких систем та загроз, пов'язаних із недостовірністю або упередженістю генерованого ними контенту.

Для ефективної інтеграції ChatGPT та подібних технологій в освітній процес необхідно ретельно оцінити їхні можливості та обмеження в конкретних галузях підготовки фахівців. Важливо встановити, наскільки точними та актуальними є знання, закладені в моделі штучного інтелекту, а також визначити способи забезпечення академічної доброчесності при використанні таких систем [4].

Крім того, слід розробити чіткі методичні рекомендації для викладачів та здобувачів освіти щодо доцільного застосування ChatGPT з метою підвищення цифрової компетентності. Це може включати використання ChatGPT як джерела додаткової інформації, інструменту для генерації ідей та допоміжного ресурсу при вивченні програмування та інших технічних дисциплін.

Таким чином, поява ChatGPT та інших систем штучного інтелекту ставить нові виклики, що потребують ретельного аналізу та розробки науково обґрунтованих підходів до їх інтеграції в сучасну освіту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мар’єнко М. В., Коваленко В. М. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023. Т. 38, № 1. С. 48–53.

2. Примаченко І. О. Штучний інтелект в освіті: можливості, виклики та перші кроки великої адаптації. Українська правда. 2023. 04 серпня. URL: https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/4/255650/

3. Bernard M. How Is AI Used In Education -- Real World Examples Of Today And A Peek Into The Future. 2020. URL: https://bernardmarr.com/how-is-ai-used-in-education-real-world-examples-of-today-and-a-peek-into-the-future/#:~:text=AI%20has%20already%20been%20a.

4. Farrokhnia M., Banihashem S. K., Noroozi O., Wals A., A SWOT analysis of ChatGPT: Implications for educational practice and research. *Innovations in Education and Teaching International*. 2023.

УДК 378.147:004.77

MUSIICHUK S.M., candidat en sciences pédagogiques, professeur associé,
professeur associé du département des langues étrangères à des fins professionnelles
Université nationale des technologies alimentaires, Kyiv, Ukraine

A VANTAGES ET INCONVÉNIENTS DE L'APPRENTISSAGE MIXTE POUR LA FORMATION PROFESSIONNELLE DES FUTURS SPÉCIALISTES

Résumé. Dans cet article, l'auteur examine les approches modernes de la formation professionnelle des futurs spécialistes dans le contexte de l'apprentissage mixte. L'étude se concentre sur les avantages et les défis de cette approche pour les futurs professionnels, les établissements d'enseignement et les enseignants. Il est noté que la capacité à utiliser des outils de communication modernes à différents stades du processus éducatif, en combinant des moyens techniques avec les dernières technologies éducatives, est aujourd'hui une condition préalable à l'éducation moderne. Les auteurs analysent les aspects clés de l'apprentissage mixte, tels que la flexibilité du processus éducatif, l'individualisation de l'apprentissage, la variété des méthodes d'enseignement, la composante motivationnelle et la stimulation de l'indépendance. Cependant, il est noté que pour une utilisation efficace des technologies d'apprentissage mixte, il est nécessaire de prendre en compte ses lacunes, telles que la nécessité d'une certaine base technique, le besoin de formation des enseignants et la coordination du matériel pédagogique.

Mots clés: technologie d'apprentissage mixte, formation professionnelle, futurs spécialistes, technologies de l'information et de la communication, établissements d'enseignement.

La mondialisation impose de nouvelles exigences en matière de rapidité des processus et de développement d'approches innovantes. Le monde post-pandémique a accéléré la nécessité de développer des modes de communication numérisés dans toutes les sphères de la vie, y compris l'éducation. C'est pourquoi l'apprentissage mixte, qui combine les approches traditionnelles (classe, laboratoire et cours pratiques) et diverses technologies à distance, devient l'une des approches les plus prometteuses pour la formation des étudiants. L'utilisation de technologies à distance innovantes offre aux étudiants la possibilité de développer un système de connaissances ouvert, flexible, individualisé et créatif, et crée les conditions préalables à l'apprentissage tout au long de la vie. Les universitaires nationaux et étrangers accordent une attention croissante à l'étude et à la mise en œuvre de l'apprentissage mixte dans le processus éducatif.

Le concept de développement de l'économie et de la société numériques de l'Ukraine stipule que la numérisation de l'éducation est une étape moderne de son informatisation, qui « implique la saturation de l'environnement de l'information et de l'éducation avec des dispositifs, des outils et des systèmes électroniques et numériques et l'établissement d'un échange de communication électronique entre eux, ce qui permet en fait d'intégrer l'interaction du virtuel et du physique, c'est-à-dire de créer un espace éducatif cyber-physique » [2]. Le nouveau système éducatif devrait combiner les

technologies éducatives modernes avec de nouvelles méthodes et techniques d'enseignement et d'apprentissage (innovations pédagogiques) et de nouveaux moyens d'interaction dans le processus éducatif, à savoir les technologies de l'information et de la communication.

Selon I. Gerasymenko et Y. Trius [4, p. 303] : « L'apprentissage mixte est un processus ciblé d'acquisition de connaissances, de compétences et d'aptitudes dans le contexte de l'intégration des activités d'apprentissage en classe et extrascolaires des sujets du processus éducatif, basé sur l'utilisation et la complémentarité des technologies d'apprentissage traditionnelles, électroniques, à distance et mobiles, en présence d'un autocontrôle de l'étudiant sur le temps, le lieu, les itinéraires et le rythme de l'apprentissage ».

Il convient de noter que la forme d'apprentissage mixte implique un travail indépendant intensif, ciblé et contrôlé de l'étudiant, qui a la possibilité d'étudier dans un lieu qui lui convient en utilisant des outils éducatifs spéciaux complets. Dans le même temps, l'apprentissage mixte impose des exigences plus élevées aux compétences professionnelles des enseignants, en particulier la nécessité d'un développement personnel continu et l'utilisation d'outils numériques, tels que les blogs, les discussions et les sondages en ligne, les devoirs électroniques, en les ajoutant aux approches d'enseignement traditionnelles. Dans le même temps, on demande aux enseignants de fournir un soutien individualisé aux étudiants, d'actualiser leurs approches pour motiver, stimuler et soutenir le processus d'apprentissage [4].

En analysant les avantages et les inconvénients de l'apprentissage mixte sur la base des travaux de scientifiques [1, 3, 4] et d'activités pratiques, on constate que cette approche présente davantage d'avantages, en particulier :

− L'individualisation de l'apprentissage et la possibilité d'apprendre tout au long de la vie. Les technologies utilisées dans l'apprentissage mixte permettent aux étudiants de choisir leur propre rythme, séquence et méthode d'étude du matériel à l'endroit et au moment qui leur conviennent. Cette flexibilité et cette approche individualisée sont extrêmement importantes pour les étudiants dont l'emploi du temps est variable ou qui n'ont qu'un accès limité aux établissements d'enseignement.

− Élargir la liste des méthodes d'enseignement possibles. La combinaison des méthodes d'apprentissage traditionnelles (cours magistraux, séminaires, classes pratiques et laboratoires) avec les ressources en ligne permet aux étudiants de bénéficier d'une variété d'expériences d'apprentissage, ce qui peut améliorer leur apprentissage. Les cours en classe permettent aux étudiants de socialiser avec leurs camarades et de communiquer avec les enseignants, tandis que l'apprentissage à distance leur permet de recevoir le matériel supplémentaire nécessaire et d'effectuer des tâches pratiques au moment qui leur convient.

− Formation des compétences professionnelles clés des futurs spécialistes, telles que l'indépendance, l'autodiscipline, la pensée critique, la capacité à résoudre des problèmes dans n'importe quel environnement, la communication et la coopération.

− Adaptation au travail futur dans l'environnement numérique. Grâce à l'utilisation de technologies numériques innovantes, les futurs professionnels acquièrent

non seulement les connaissances professionnelles nécessaires, mais aussi des compétences pour travailler avec les technologies numériques, ce qui accroît leur compétitivité sur le marché du travail.

En même temps, certaines de ces caractéristiques positives de l'apprentissage mixte présentent également des aspects négatifs, notamment :

− Des exigences plus élevées en matière d'autodiscipline des étudiants et la nécessité d'utiliser de nouvelles approches en matière de motivation de la part des enseignants. Par conséquent, les enseignants doivent utiliser les approches les plus récentes pour stimuler et motiver les étudiants.

− Une communication limitée entre l'enseignant et les étudiants et entre les étudiants entre eux peut limiter dans une certaine mesure l'échange de connaissances et d'expériences.

− Les difficultés techniques qui peuvent résulter d'un manque d'accès à l'Internet, de problèmes informatiques ou d'une capacité et de compétences limitées des enseignants et des étudiants à utiliser des programmes numériques.

− La nécessité d'aligner les supports d'apprentissage traditionnels et à distance, ce qui exige une mise à jour constante des programmes pour garantir un apprentissage efficace.

On peut donc conclure que l'apprentissage mixte est un outil prometteur et nécessaire pour la formation professionnelle des futurs spécialistes, qui permet de prendre en compte les besoins et les capacités individuels et de les adapter au marché du travail moderne, tout en augmentant les exigences en matière de formation qualifiante des enseignants et d'autodiscipline des étudiants.

Références

1. Драч І., Литвинова С. Формування конкурентоспроможності майбутніх ІТ-фахівців в умовах інформаційно-освітнього середовища технічних коледжів. 2021. URL:https://lib.iitta.gov.ua/728524/1/%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%A2%D0%AF%20-%D0%94%D1%80%D0%B0%D1%87-%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-2021.pdf (дата звернення 22.12.2023)

2. Розпорядження Кабінету міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-р.

3. Oros I., Chychuk A., Hutterer E. The role of blended learning in the training of specialists. *Proceedings. Series Pedagogical sciences*. 2023. 3. p. 46-50. URL:https://sites.google.com/uica.education/academic-notes/наукові-записки-3/8?authuser=0

4. Триус Ю. В., Герасименко І. В. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. Теорія та методика електронного навчання : зб. наук. праць. Випуск ІІІ. Кривий Ріг. 2012. С. 299–308.

УДК 81'243:004.77

БІЛІЧЕНКО А.М., канд. пед. наук., ст. викладач кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація.Проаналізовано основні інформаційно-навчальні інтернет-платформи та мобільні додатки для вивчення іноземної мови, визначено особливості їхнього використання у практичній діяльності викладачів і студентів.

Ключові слова: Інтернет-ресурс, іноземна мова, комунікація, мовленнєва діяльність

Оновлення й удосконалення змісту університетських навчальних програм, їхнє спрямування на ґрунтовну практичну підготовку майбутнього фахівця з потужнім творчим потенціалом вимагають використання викладачами вищої школи відповідного комплексу інноваційно-комунікаційних технологій. Розгалужені пошукові можливості мережевих систем дають змогу оперативно знаходити потрібну інформацію, стимулюють активність студента в її пошуку. Це дає можливість змінити саму концепцію інформаційного забезпечення та здійснити принципово новий підхід до організації аудиторної та самостійної роботи… [1].

Наразі можливості використання інформаційних ресурсів і комп'ютерних технологій у навчальному процесі є практично безмежними. Для ефективної комунікації, проведення навчальних занять викладачі та студенти активно використовують такі інформаційно-навчальні сайти, програми та додатки, як «Telegram», «Viber», «Zoom», «LearnEnglish» від British Council, «Quizlet», «ProProfs» тощо. Особливого значення набуває використання студентами комп'ютерних програм і мобільних додатків з метою ефективнішого виконання лексико-граматичних і комунікативних завдань.

М. Карпушиною та І. Шумило наведено ряд безкоштовних електронних навчальних ресурсів, які використовуються викладачами для створення дидактичного матеріалу з метою вивчення іноземної мови та визначено інтернет-програму «Hot Potatoes» найбільш ефективною у вивченні англійської мови:

− ClassTools, PurpozeGame, JigsawPlanet (дають можливість створювати дидактичні ігри та вікторини за шаблонами);

− Quizlet, MasterTest, Online Test Pad, Kahoot!, ClassMaker (створення тестових завдань та вправ);

− HotPotato (створення інтерактивних тренувально-контрольних вправ, електронних завдань тощо).

− Rebusl (створення кросвордів, ребусів, загадок тощо) та ін. [2].

У своїй практичній роботі викладач має використовувати такі ресурси, які зацікавлюють студентів і сприяють кращому засвоєнню ними навчального

матеріалу. Зокрема робота з квізами та он-лайн тематичні тестування є цікавим форматом у ході вивчення іноземної мови. Так, сервіс «ProProfs» [https://www.proprofs.com/] – це, по суті, платформа для роботи з різноплановими, часто ілюстрованими тестами (на одну правильну відповідь або декілька правильних варіантів, вставлення пропущеного слова тощо). Окрім того, для бажаючих тут є опція створення власного квізу та його введення у вільний доступ.

Навчальний онлайн-ресурс «Wordwall» [3] (функціонує з 2006 р.) широко застосовується викладачами з метою активізації вже засвоєного студентами лексико-граматичного матеріалу. Тут є різнорівневі інтерактивні лексико-граматичні завдання, ігри, вікторини, кросворди, тести, які можна виконувати в онлайн-режимі, а також матеріали, доступні для друку.

Наразі користується значною популярністю серед слухачів різновікова навчальна програма «*LinguaLeo*» на основі методів гейміфікації. До опцій цього сервісу, окрім іншого, входять тематичні набори слів із малюнками й озвученням, створення власної безлімітної словникової бази, фразовий конструктор, англомовні автентичні тексти, відео- та аудіо матеріали, словник у режимах on-line і off-line, індивідуальні плани занять, інтерактивні тренування тощо [URL:www.lingualeo.com].

Для ефективного запам’ятовування англійських слів варто звернути увагу на безкоштовну програму «Anki» (для комп’ютерів) та «AnkiWeb» (для смартфонів). Кожного дня слухач отримує певну кількість слів із транскрипцією для вивчення на попередньо завантажених картках (decks) або може створювати свою унікальну лексичну базу. Картки з «неправильними» дієсловами та зі словами з пісень із прикладами озвучені, що дає змогу слухачам опановувати коректну вимову й розширювати словниковий запас [4].

На основі вищевикладеного зазначимо, що інноваційні технології у вивченні іноземних мов впливають на кінцевий результат, активізуючи процес засвоєння навчального матеріалу, сприяють саморозвитку й мобільності студентів. Ефективність упровадження комплексу новітніх форм і методів у викладацькій діяльності педагога залежить, окрім усього, від усвідомлення доцільності їхнього поєднання та відповідності дидактичним завданням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови. URL: http://webtechnologiesv.blogspot.com/2017/10/blog-post.html (дата звеременення 31.03.2024).

2. Майя Карпушина, Іванна Шумило. Використання інтернет-платформ у навчанні іноземної мови. URL: https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/d27b4789-1142-43f4-9faf-6922c672b230/content (дата звеременення 25.03.2024).

3. https://wordwall.net/uk/about

4. http://english-bird.ru/memorizing-using-anki/]

УДК 37.014:341.223.14

КИРИЧЕНКО В.В., студентка 2 курсу ОП «Право»
СОКИРИНСЬКА О.А., канд. юрид. наук, доц., завідувач кафедри публічно-правових дисциплін.
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Анотація: Акцентується увага на можливості надання освіти на тимчасово окупованих територіях, яке ускладнюється вторгненням росії.

Ключові слова: освіта, окупація, дистанційне навчання, сімейна форма навчання, навчання екстерном.

В повсякденному житті освіта відіграє важливу роль в житті людини. Після вторгнення росії в Україну це твердження похитнулося, стикаючись з труднощами, що виникли в освіті.

Кожен тимчасово окупований населений пункт має свої особливості. В таких складних умовах діти можуть навчатися за українською програмою дистанційно, за сімейною формою, яка передбачає індивідуальну форму, при якій батьки самостійно організовують для своєї дитини освітній процес у домашніх умовах або екстернатом, це означає, що освітня програма засвоюється здобувачем самостійно повністю, а оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до законодавства.[1] Проблема деяких територій полягає у відсутності інтернету та зв'язку або ж є лише російський, який контролюється таємними службами окупантів. Також відомо, що окупанти намагаються насаджувати свою мову на цих територіях. Вони надавали інформацію, які школи будуть працювати і всіляко закликали батьків записувати до шкіл за російськими програмами своїх дітей . Потім на зміну закликам прийшов тиск – батькам погрожували позбавленням батьківських прав і вилученням дітей, якщо вони не підуть в російські школи з 1 вересня. Але великий відсоток батьків виступає проти надання освіти російською мовою. Якщо вони відмовляюся, то їх позбавляють можливості обирати для власних дітей сімейну форму навчання.

Іншим аспектом проблеми навчання на окупованих територіях є вчителі. На Херсонщині тих вчителів , які відмовилися від співпраці з окупантами позбавили роботи, при цьому зберігаючи можливість отримувати українську зарплату. Більшість таких шкіл намагалися працювати онлайн, при цьому частина педагогічного складу, а саме вчителів залишилася на окупованих територіях, а інша частина виїхала на підконтрольні Україні території. Тому іншим варіантом вплинути на ситуацію став підкуп батьків, яким пропонували за кожну дитину по 10 тисяч рублів, яку батьки повинні будуть віддати в школу окупанта або садок. Також на таких територіях освіту використовували для пропаганди війни у Донецькій та Луганській областях видався Наказ, в якому до резерву мобілізованих можуть залучатися хлопці від віком 16 років.[2] Не можна не зазначити, те що діти

можуть страждати від психологічних травм, стресу, а також страху, який на пряму впливає на їхній стан, а також на рівень їхньої готовності до освітнього процесу.

Не можливо не згадати і про вищу освіту.Через початок окупації більшість університетів окупованих територій перемістилися в інші міста через неможливість надавати освітні послуги під час війни. Одним із таких університетів є Донецький національний університет (ДонНУ).У 2014 році перед навчанням через конфлікт який розгорнувся на сході України, Міністерство освіти і науки повідомило, що університет буде перенесено з Донецька в Вінницю. У листопаді цього ж року університет розпочав свою роботу. Ректор повідомив ,що якщо колись буде можливим повернення університету в Донецьк, то в Вінниці вони залишить філію Донецького національного університету. У 2016 цьому університету було присвоєно ім'я його випускника, дисидента Василя Стуса.

В умовах які виникли та особливо з особистих причин частина викладачів залишилася на території Донецьку, тому у Вінниці до складу викладачів долучилося багато вінничан. В свою чергу в приміщеннях цього університету на території, де знаходиться окупант ,а саме підконтрольній ДНР, з'явився самопроголошений "Донецький державний університет", невизнаний МОН України. Першим ректором якого став колишній викладач університету Сергій Баришніков , раніше звільнений за хабарництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
2. https://almenda.org/analitichnij-zvit-zrujnovane-ditinstvo-sim-misyaciv-vijni-kriz-prizmu-prav-ditini/
3. https://life.pravda.com.ua/columns/2022/12/6/251658/
4. https://znayshov.com/News/Details/de_i_Yak_navchaiutsia_ukrainski_dity_v_chasy_viiny_problemy_propozytsii_rekomendatsii
5. https://uk.wikipedia.org/wiki/Донецький_національний_університет_імені_Василя_Стуса

УДК: 159.942

КОВАЛЕНКО А.Ю., асистент кафедри психології та здоров'я людини
Білоцерківський національний аграрний університет, м.Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЯЦІЇ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВАЧННЯ

Анотація. Проаналізовано вплив систематичного фізичного навантаження на емоційний стан здобувачів освіти в умовах дистанційного навчання. Констатовано, що рівень рухової активності позитивно корелює з самопочуттям, активністю і настроєм здобувачів освіти.

Ключові слова: фізичне навантаження, рухова активність, психофізичний стан, емоційний стан, здобувачі освіти, дистанційне навчання.

Регулярні фізичні навантаження мають величезне значення для підтримання не лише фізичного, а й психічного здоров'я людини. Особливо гостро ця проблема стосується здобувачів освіти, адже навчання у закладі вищої освіти пов'язане із значними інтелектуальними, емоційними та інформаційними навантаженнями. Систематичні фізичні вправи є дієвим способом профілактики депресій та підвищення стресостійкості, витривалості нервової системи.

Одним із завдань освітнього процесу з фізичного виховання є формування у здобувачів освіти свідомого ставлення до власного здоров’я як найвищої соціальної цінності, виховання гігієнічних навичок та основ здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного благополуччя. Раціональна організація рухової активності молоді, регулярне застосування засобів фізичного виховання в різних формах занять стає запорукою запобігання погіршення їх фізичного стану, фізичної та розумової працездатності, профілактики захворювань.

Фізична активність є провідним засобом відновлення розумової працездатності, котра є надзвичайно важливою умовою для досягнення високих результатів у навчанні та інтелектуальній діяльності [2; 4]. Раціонально організована рухова активність запорука набуття міцного імунітету і профілактики захворювань, тоді як її недостатність порушує нормальну роботу всіх систем організму та знижує його опірність.

Здобувачі освіти є особливо вразливою верствою населення з психологічної точки зору, оскільки зазнають тиску високих академічних очікувань, соціального стресу та інших факторів, котрі можуть негативно позначитися на їх психічному здоров’ї. Емоційне напруження постає однією з головних причин психологічної напруги серед здобувачів освіти, адже прямо впливає на розумову та фізичну продуктивність, здатність зосереджуватися, адаптаційний потенціал та загальний стан здоров'я, яке є домінантною життєвою цінністю [1].

Перебування протягом тривалого періоду часу вдома під час дистанційного навчання спричиняє значне зниження рухової активності здобувачів освіти [2].

Сидячий спосіб життя та низький рівень фізичної активності негативно позначаються на стані здоров’я, добробуті та якості життя, викликаючи додатковий стрес і загрожуючи не лише фізичному, але й психічному здоров'ю студентської молоді. У такій ситуації раціонально організована рухова активність є тим чинником, що допомагає зберігати внутрішній спокій та здоров’я, підвищує стійкість організму до психоемоційних стресів. Тому регулярні та раціонально сплановані заняття фізичними вправами набувають особливої важливості в період обмежувальних заходів [3].

Фізичні навантаження благотворно впливають і на перебіг психологічних процесів, сприяють зняттю емоційного та розумового напруження. Заняття спортом допомагають позбутися почуття тривоги, встановлюють думки в потрібному порядку, нерідко виводять із депресивного стану, внаслідок чого і зникають ознаки стресової поведінки.

Фізичні навантаження чинять особливий вплив на людину, формуючи не тільки вольові, а й моральні, психічні характеристики, які стають постійними рисами особистості протягом життя.

Значення фізичних вправ для здобувачів освіти полягає не тільки у зміцненні фізичного здоров'я, а й позитивно впливає на розумовий розвиток та допомагають підтримувати в нормі обмін речовин.

Таким чином, фізичні навантаження надають різносторонній вплив на психічні функції, приводячи їх в активний і стійкий стан.

До найбільш ефективних засобів відновлення організму після втоми належать: виконання найпростіших фізичних вправ; зміна виду діяльності; правильне харчування, підтримання суворої гігієни.

До засобів фізичної культури можна віднести будь-яке рухове навантаження, починаючи з прогулянки, пробіжки, вивиконанням елементарного комплексу фізкультурних і закінчуючи регулярними заняттями в спортивному або тренажерному залі.

Систематичні фізичні тренування, виконання комплексу фізичних вправ під час навчальної діяльності здобувачів освіти відіграють важливу роль як засіб зняття нервового напруження та підтримання емоційного стану. Заняття фізичними вправами або спортом підвищують рівень активності обмінних процесів, тренують та підтримують на високому рівні механізми, що відповідають в організмі за обмін речовин та енергії, а також нормалізують емоційний стан людини.

Отже, регулярні заняття спортом можуть слугувати ефективним засобом профілактики емоційного вигорання та підтримки психологічного здоров’я здобувачів освіти. Раціональна організація рухової активності здобувачів освіти, застосування засобів фізичного виховання у різних формах занять є запорукою запобігання погіршення їх фізичного стану, працездатності та профілактики хвороб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лисенко Л. Вплив занять спортом на психологічний стан студентів з різним рівнем фізичної активності. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. 2019. Вип. 2(59). С. 89–95.

2. Москаленко Н.В., Корж Н.Л., Єлісєєва Д.С. Організація самостійних занять з фізичного виховання учнівської та студентської молоді : монографія. Дніпро: Інновація, 2017. 200 с.

3. Павлось Р., Куспиш О., Незгода С., Гавриленко М. Дидактичний потенціал занять фізичного виховання у забезпеченні фізичної активності студентів ЗВО на карантині. *Гірська школа Українських Карпат*. 2021. (24). С. 95–99.

4. Stepanova I., Kovtun A., Afanasev S., Kosheleva O., Demidova O. The impact of physical education means on psycho-emotional state of the student affected by the anti-terrorist operation, joined forces operation. *Sports Bulletin of the Dnieper Region*. 2022. № 2. P.118–126.

УДК 378.091.12-051:004.032.6:005.336.2

ПОНОМАРЕНКО Т. І., д-р філософії у галузі психології, доцент кафедри права та соціально-поведінкових наук

Білоцерківський інститут економіки та управління, м. Біла Церква, Україна

ПРОФЕСІЙНА МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗВО

Анотація. Акцентовано увагу та представлено теоретичний аналіз феномену професійної медіакомпетентності викладачів ЗВО. Розкрито його структуру, що вміщує технічні знання та навички, якості особистості та психологічну готовність до професійної діяльності в дистанційному форматі.

Ключові слова: професійна медііакомпетентність, дистанційне навчання, викладачі ЗВО, підготовка майбутніх фахівців.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, наслідки світової пандемії COVID – 19 та російсько-українська війна зумовили перехід навчального процесу у закладах освіти у онлайн-простір. Проте, діяльність у такий спосіб вимагає від викладачів ЗВО високого рівня розвитку медіакомпетентності, задля якісної викладацької діяльності в дистанційному форматі. Тому наразі, гостро постає проблема підготовки майбутніх викладачів до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства у період невизначеності.

Аналіз останніх публікацій показав, що питаннями медіакомпетентності викладачів ЗВО займалися зарубіжні (Д. Баке, В. Вебер, Р. Кубей, М. Перес-Родрігес, Дж. Поттер, К. Тайнер, Á. Тонкий-Понсе, В. Шлудерман та ін) та вітчизняні (О. Беспарточна, Н. Литвин, Г. Москалик, Г. Онкович, Т. Поясок, І. Якимчук) вчені.

Дослідивши напрацювання вчених, ми встановили, що медіакомпетентність можна розглядати як: сукупність знань, вмінь, навичок та особистісних якостей (О. Кравчишина, У. Шлудерман та ін); здатність здійснювати практичну діяльність (взаємодіяти з медіа) (П. Вінтерхофф-Шпурк, О. Волошенюк, Р. К'юбі, Л. Найдьонова, М. Перес-Родрігес, Á. Тонкий-Понсе, К. Тайнер та ін.); елемент професійної компетентності (В. Гура, О. Мурзіна, С. Шумаєва та ін.); результат медіаосвіти чи особистісно-суб'єктних надбань людини (В. Качинова, А. Немирич, А. Сулім, Т. Ольхова та ін.); цілісне утворення, яке виконує необхідні функції для життєдіяльності особистості (Б. Іскаков, О. Кутькина та ін.); готовність особистості до реалізації діяльності у медійному просторі (А. Литвин, Г. Онкович, Дж. Поттер, В. Робак та ін.).

При цьому, на думку вітчизняних вчених [2], медіакомпетентність педагога вищої школи – це його вміння користуватися, аналізувати, розповсюджувати та створювати власний медіаконтент, влучно та вдало використовувати в освітньому процесі медіапродукти й позитивно впливати на медіакультуру студентів.

Останнім часом викладачі активно використовують інструментальні можливості нових медіа у своїй професійній діяльності. Безсумнівно, такі трансформації вимагають перегляду освітніх програм підготовки майбутніх

викладачів та переорієнтації їх відповідно до новітніх тенденцій в науці, освіті та практиці. Варто також зазначити, що огляд зарубіжних та вітчизняних досліджень дав нам змогу виокремити два види медіакомпетентності викладача ЗВО [1]:

- традиційна медіакомпетентність – надає можливість фахівцям використовувати медіапродукти (фільми, серіали, відео-ролики, меми тощо) як інструментиу викладацькій діяльності;
- професійна медіакомпетентність – де медіапродукти є інструментами для забезпечення самої діяльності, для просування авторських курсів, забезпечення дистанційної роботи здобувачів освіти, проведення онлайн-заходів та надання екстрених освітніх послуг під час війни.

А отже, цікавою для нашого дослідження є професійна медіакомпетентність викладача ЗВО, яку ми розуміємо як сукупність технічних, маркетингових знань, умінь і навичок, особистісних якостей та психологічної готовності до діяльності онлайн-форматі, які необхідні фахівцю для успішної професійної реалізації в медійному просторі[4]. При цьому, на нашу думку, структура медіакомпетентність викладача ЗВО має свою специфіку, відповідно до особливостей роботи і виглядає наступним чином (див. рис. 1)[1]:

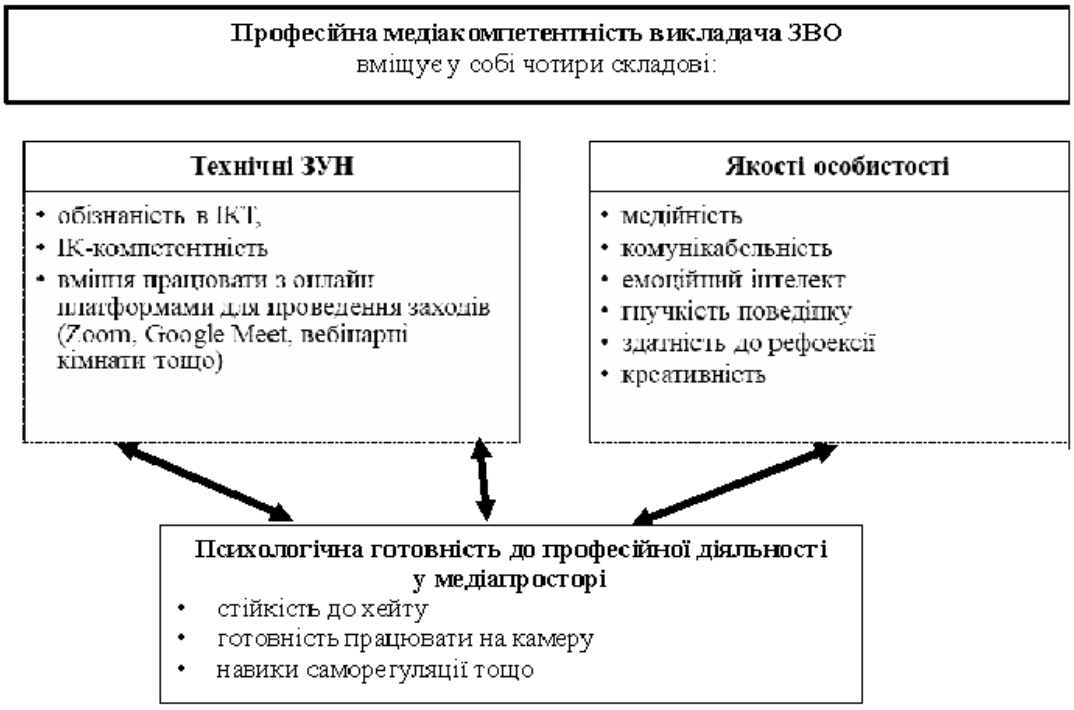

Рис.1. **Структура професійної медіакомпетентності викладача ЗВО**

Таким чином, ми розглядаємо структуру професійної медіакомпетентності викладача як взаємодію трьох компонентів, які являють собою сукупність технічних знань, умінь та навичок та наявність необхідних особистісних якостей особистості, які разом формують психологічну готовність фахівця до діяльності в такий спосіб. Між тим, на нашу думку, сучасний викладач має не тільки добре

володіти знаннями і навичками з дисципліни, що викладає, а і бути практиком і по-можливості реалізувати просвітницьку діяльність в медійному просторі.

При цьому, хочемо зазначити, що результати проведеного нами дослідження показали, що з початку світової пандемії рівень ІК-компетентності значно зріс, проте, деякі викладачі, зазначають, що навчання в дистанційному форматі має багато обмежень та мало можливостей [3].

Підсумовуючи, ми робимо висновок, що медіакомпетентність є однією із базових складових професійної компетентності викладача XXI століття і має свою специфічну структуру. А тому потребує її глибокого дослідження та інтеграцію в процес підготовки майбутніх викладачів. Перспективи подальших наукових пошуків ми вбачаємо у розробці ефективних інструментів щодо розвитку професійної медіакомпетентності викладачів ЗВО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пономаренко Т. Психологічні чинники розвитку комунікативної компетентності майбутніх психологів у медійному просторі : дис. канд. псих. наук : 19.00.07. Київ, 2022. 281 с.

2. Поясок Т.. Беспарточна О., Москалик Г. Формування медіакомпетентності у майбутніх педагогів вищої школи. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*, 2023. № 1(138). С. 168 – 174. https://doi.org/10.32782/1995-0519.2023.1.25

3. Vovk Y., Ponomarenko T. IC competence' and attitude' teachers to introduction of ICT in future psychologists' distance learning during retractions periods in ukrainian university. *Conhecimento & Diversidade*, 2023. №15(36). С. 525 –555. https://doi.org/10.18316/rcd.v15i36.10974

УДК 354:328.185

ТОВТ І. С., канд. іст. наук, доц., ст. викладач кафедри педагогіки і психології дошкільної та початкової освіти

МЕЛЬНИК А. Ю., студентка 3 курсу, спеціальності 012 Дошкільна освіта

КЗ КОР "Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж", м. Біла Церква, Україна

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПРОБЛЕМИ, ПОШУКИ,ВИКЛИКИ

Анотація. У статті розглянута актуальність проблеми дистанційного навчання, розкрито поняття «дистанційне навчання». Визначено виклики дистанційного навчання в умовах карантину. Дана характеристика різним інтернет-платформам для організації освітньої діяльності учнів.

Ключові слова: дистанційне навчання, інтернет платформа, освітня діяльність, сиситема освіти, навчально-виховний процес.

На сучасному етапі відбуваються кардинальні зміни в способах поширення та використання інформації, що зумовлюють еволюцію освітніх технологій, сприяють активному впровадженню дистанційного навчання як одного із напрямків реформування освітньої системи України. У наш час дистанційне навчання набуває все більшої популярності. Адже події 2020 року через пандемію COVID-19 на кілька місяців унеможливили очне навчання, тому дистанційне

навчання стало єдиною доступною формою в системі освіти. Дотепер дистанційне навчання було камерною формою, зазвичай, для дорослих людей або здобувачів освіти, які прагнули поглибити та покращити свої знання й уміння у певній галузі освіти.

Дистанційне навчання – це не альтернатива очному навчанню. Безумовно, учні мають ходити до школи, навчатися, розвиватися, спілкуватися, соціалізовуватися тощо. Проте карантин вніс свої корективи у навчально-виховний процес для школярів, студентів і учителів. Дистанційне навчання потребує забезпечення постійної комунікації та зворотного зв'язку усіх учасників навчального процесу. Учителі мають пояснювати навчальний матеріал за допомогою цифрових технологій контролювати виконання завдань та допомагати в їх розв'язанні тощо. Тому сучасні педагоги мають якнайшвидше оволодіти методикою дистанційного навчання, яка зараз активно розвивається.

Дослідження проблеми дистанційного навчання відображено у працях багатьох науковців. Аналіз наукових джерел свідчить, що більшість дослідників відзначають певне різноманіття принципів організації, побудови та реалізації дистанційного навчання (В. Биков, Д. Богоявленська, А. Іванніков тощо). Окремі аспекти щодо змісту та організації дистанційного навчання досліджували М. Бесєдіна, К. Власенко, В. Гура. Основні вимоги до дистанційної освіти розкрито у працях М. Карпенка, Є. Рибалко, А. Хуторського та ін.

У галузі психології використання технологій дистанційного навчання у навчально-виховному процесі зроблено значний вклад такими науковцями,як М. Смульсон, В. Моляко, Н. Чепелєва, Л. Карамушка та ін. Інші проблеми дистанційної освіти досліджувалися різними науковцями – психологічні особливості побудови освітнього процесу із застосуванням дистанційних освітніх технологій (Є. Підчасовий); психолого-педагогічні особливості проектування віртуального освітнього середовища (Л. Боремчук та Т. Варзар); соціально-психологічні аспекти дистанційної освіти (А. Мінаков); організаційна структура та психолого-педагогічні основи (О. Малінко); психолого-педагогічні проблеми дистанційного навчання (С. Сисоєва) та ін.

Проблемам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, таких як Р. Деллінг, Д. Кіган, А. Кларк, Дж. Коумі, М. Мур, Г. Рамблє, М. Сімонсон, М. Томпсон тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми дистанційного навчання, свідчить, що сучасні науковці висвітлюють різнопланові напрями її формування, приділяють значну увагу проблемі упровадження дистанційних технологій у навчально-виховний процес.

Дистанційне навчання в сучасному розумінні сформувалося порівняно нещодавно і тому, беручи до уваги цю новизну, воно орієнтується на передовий педагогічний і методичний досвід, акумульований різними освітніми інституціями світового простору, на застосовування новітніх і оперативних інформаційно-педагогічних технологій, що окликаються на запити сучасної освіти та соціуму в цілому.

Дистанційне навчання – одна із форм навчання, яка виникла й

удосконалювалася разом із розвитком інтернет-технологій, і на сьогодні має чіткі характерні ознаки, принципи і певні методичні напрацювання.

Дистанційне навчання та освіта із застосуванням дистанційних освітніх технологій набуває все більшого поширення в Україні і здобуваєвласних рис.

Успішній реалізації дистанційного навчання в Україні істотно сприяє державна політика України. За роки незалежності була створена ціла низка законів щодо інформатизації суспільства, зокрема Державна національна політика «Освіта» (Україна XXI століття), Закон України «Про Національну програму інформатизації», Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернетта забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні», «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти». В Законі України «Про вищу освіту» дистанційне навчання визначено як одну із форм сучасного навчання, разом з очною, заочною та екстернатною. «Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти» та «Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні» регулюють права таобов'язки учасників навчального процесу.

У «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні» визначено дистанційне навчання як систему технологій, що гарантує оперативну доставку учням достатньої кількості матеріалу, що вивчається; інтерактивна взаємодія викладачів і студентів у навчальному процесі, надання особам резерву самостійної роботиіз засвоєння запропонованого матеріалу [2, с. 50].

В. Биков розмежовує дистанційне навчання на такі різновиди [1, с. 98]:

- дистанційне навчання – особлива форма інституалізації та втілення навчально-виховного процесу, в якому суб'єкти навчання (його учасники) реалізовують навчальну взаємодію принципово іздебільшого екстериторіально;
- традиційне дистанційне навчання – тип дистанційного навчання, в якому взаємодія між учасниками та ініціаторами навчального процесу проходить у часовому вимірі асинхронно, при цьому активно застосовують транспортну систему поставки навчального об'єму та інших інформаційних об'єктів системи телефонного, телеграфного або поштового зв'язку;
- е-дистанційне навчання (е-ДН) – вид дистанційного навчання, який передбачає в основному індивідуалізовану взаємодію між організаторами та учасниками навчального процесу як синхронно у часі, так і асинхронно, принципово і переважно вживаючи електронні транспортні системи доставки навчального матеріалу та інших інформаційних об'єктів, комп'ютерні мережі Internet, ІКТ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ: Атіка, 2008. 684 с.

2. Організація освітнього процесу із застосуванням технологій дистанційного навчання у 2020/2021 навчальному році: методичні рекомендації / за заг. ред. В.І. Шуляра. Миколаїв: ОІППО, 2020. 108 с.

УДК 342.7

САНЧЕНКО Д.Є., аспірант
РАССОМАХІНА О.А., канд. юрид. наук, доцент
Приватний вищий навчальний заклад «Європейський університет», м. Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО КЛАСТЕРИЗАЦІЮ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Анотація. Актуалізовано проблематику психічного здоров'я в освітній сфері у розрізі дистанційного навчання. Позначено дискусійні моменти щодо кластеризації психічного здоров'я, окремі підходи та складові.

Ключові слова: психічне здоров'я, кластеризація, дистанційне навчання, виклики цифрової епохи.

Маневри суспільного розвитку сьогодні ставлять перед багатьма науковцями безліч проблемних питань, серед яких актуалізується проблематика забезпечення психічного здоров'я особистості, в сфері освіти зокрема. З урахуванням обширної специфіки дистанційної освіти, в межах цього допису зосереджено увагу на її ключових аспектах.

В літературі зазначається, що «Комп'ютерні мережі являють собою новий етап в розвитку зовнішніх засобів інтелектуальної діяльності, пізнання та спілкування. Застосування комп'ютерних мереж веде до значних структурних і функціональних змін в психічній діяльності людини» [2, с. 136]. Водночас, такі зміни обумовлені зміщенням класичного формату навчання у цифровий. Деякі науковці уточнюють: «базовим підґрунтям ефективного розвитку дистанційного навчання є психологічне забезпечення у системі ДО (*курс.мій – дистанційної освіти*)» [3, с. 54].

У полі освітніх потреб одномоментно пересікаються і виводяться на перший план: засоби (інструменти) дистанційного навчання (з цього витікає проблема доступності таких засобів, вартісно-матеріальна складова освітнього процесу як для надавача, так і для отримувача освітніх послуг); якість матеріалу (компетентнісна складова виражається у темпоральних особливостях підготовки навчального матеріалу, способу розкриття його змісту в умовах неспівмірного навантаження); психічна стійкість (як сума особливостей освітніх потреб або ж психічна складова). Таким чином, вартісно-матеріальна, компетентнісна та психічна складові для учасників освітнього процесу логічно зумовлюють метаморфозу освітнього простору. Ці ж складові в своїй єдності активізують посилення психічної діяльності, натомість зменшуючи фізичну.

В стратегічно-планувальному сенсі вважаємо доцільним виокремити психічне здоров'я у самостійний освітній кластер. У вітчизняних наукових дослідженнях помічається насичена класифікація і різновиди кластерів, що

притаманні тій чи іншій сфері. Так, наприклад, деталізуючи концепцію інноваційно-кластерного розвиток економічних систем Оніпко Т. А. позначає науково-освітні та науково-дослідні центри як складові внутрішнього та зовнішнього середовища інноваційного кластера [1, с. 51]. Така позиція вченої відображає інституційний підхід, об'єктивується інституція. Наша ж пропозиція – запросити до дискусій щодо об'єктивації (або з точки зору термінологічної коректності – кластеризації) психічного здоров'я в освітній сфері. Фундаменталізація кластеру, тобто його концептуальна основа, для початку, може виражатися через два напрямки: перший, як зазначалося вище – інституційний; другий – об'єктно-орієнтовний.

Перший напрямок має потенціал втілення через міжнародні проекти на базі урядових ініціатив, партнерств закладів освіти, їх структурних підрозділів та самоврядних організацій. Другий напрямок – об'єктно-орієнтовний, можна ідентифікувати як: a) модель надання освітніх послуг у складі яких орієнтири забезпечення психічного здоров'я учасників освітнього процесу (виражається у внутрішніх положеннях, політиках, правилах, навчальних планах, програмах тощо); b) ключовий принцип діяльності закладу освіти.

Об'єктно-орієнтовний напрямок формування кластеру по суті є внутрішньо-організаційним, оскільки ресурсні потреби закладу освіти задоволені на базовому рівні (наявність кадрового складу, у тому числі психологічної служби, інформаційно-наукове забезпечення).

Підсумовуючи вищевикладене констатуємо, що проблематика забезпечення психічного здоров'я учасників освітнього процесу (особливо – дистанційної освіти) на поточному етапі є одним із завдань громадянського суспільства в цифрову епоху, яке має підстави для звуження в кластер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оніпко Т. А. Інноваційно-кластерний розвиток як чинник зростання конкурентоспроможності економічних систем: дис. канд. екон. наук: 08.00.01. Полтава, 2019. 280 с. URL: http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/7046 (дата звернення: 05.03.2024). – С. 51.

2. Педагогічні аспекти відкритого дистанційного навчання: монографія / О. О. Андрєєв [та ін.]; ред. О. О. Андрєєв, В. М. Кухаренко; Нац. акад. пед. наук України. – Харків: Міськдрук, 2013. – 212 с. – (дата звернення: 05.03.2024). – С. 136.

3. Федорченко С. В. Дистанційна освіта та місце психологічного забезпечення в ній / С. В. Федорченко // Молодий вчений. – 2019. – № 9(1). – С. 51-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_9(1)__13. – (дата звернення: 05.03.2024). – С. 54.

УДК 378.091:004.67

ЗЕЛІНСЬКА В.А., асистент кафедри іноземних мов
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Розглянуто вплив цифрових технологій на процес вивчення іноземних мов, проаналізовано основні методи, які використовуються в сучасних умовах діджиталізації освітнього процесу в Україні.

Ключові слова: цифрові технології, інформатизація, діджиталізація, методи цифрового навчання,змішане навчання, електронне навчання, дистанційне навчання

Протягом останнього десятиліття діджиталізація формує загальну структуру освіти в усьому світі, привертаючи увагу практиків, дослідників і викладачів до таких питань, як електронне навчання та його значущість в умовах сучасного стрімкого розвитку цифрових процесів в освіті. За останні роки через епідемію Ковід-19 та повномасштабну війну в Україні, значно зросла роль дистанційної освіти, яка надає можливість доступу до навчання з будь якої точки світу і поєднує студентів та викладачів з різних країн. При цьому також зросла кількість цифрових засобів та ресурсів, що викладачі використовують для збільшення ефективності вивчення іноземних мов. Процес інформатизації стає невід'ємною частиною в багатьох сферах існування суспільства, і освіта в цьому питанні не виняток, адже заклади вищої освіти прагнуть надавати якісні освітні послуги і спрямовують свої зусилля на забезпечення інклюзивної та справедливої якісної освіти для всіх. Цифрові технології стали важливим інструментом для досягнення цієї мети. Ці технології продемонстрували потужний вплив на систему освіти.

Отже, електронні технології змінили парадигму всієї системи освіти. Вона є не лише постачальником знань, а й співтворцем інформації, наставником та оцінювачем. Технологічні вдосконалення в освіті полегшили життя студентам. Замість того, щоб використовувати ручку і папір, студенти сьогодні використовують різноманітне програмне забезпечення та інструменти для створення презентацій і проектів. У порівнянні зі стосом зошитів, планшет, до прикладу є відносно легким. На відміну від важкої книги, користуватися електронною книгою легше. Отож, і у викладанні іноземних мов, в тому числі в умовах дистанційної освіти цифрові технології відіграють одну з вирішальних ролей. Однак, щоб повністю реалізувати їхній потенціал і мати позитивний вплив на вивчення іноземних мов, вони повинні приносити додаткову педагогічну цінність у навчальну практику. Тому буде розглянуто способи, якими сучасні цифрові технології, зокрема включно з новими інструментами штучного інтелекту (ШІ), можуть бути використані у формальному навчальному середовищі для підвищення рівня володіння іноземною мовою та як можна допомогти вчителям скористатися перевагами цих інструментів.

Розвиток лінгвістичної компетенції, яка включає знання та навички, пов'язані з граматикою та лексикою, необхідний для читання, аудіювання, говоріння та письма іноземною мовою і є важливою основою викладання та вивчення іноземної мови. Її можна розвивати безпосередньо через викладання лінгвістичних форм або опосередковано через комунікативно-орієнтовані завдання, які розвивають лінгвістичні знання як побічний продукт. Що стосується прямого підходу, то дослідження з когнітивної науки та прикладної лінгвістики вказують на те, що заохочення заохочення студентів до відновлення знань з пам'яті є більш ефективним, ніж повторення. Тому різнорівневі словникові вікторини є більш ефективними, ніж заучування чи перечитування списків слів. Крім того, чергування різних типів завдань виявляється більш ефективним, ніж групування схожих, а зворотний зв'язок також може прискорити прогрес.[1] У цьому відношенні використання технологій у вивченні іноземних мов пройшло довгий шлях від початкового фокусу на тренуванні та повторенні. Сьогодні ігрові платформи та додатки можуть допомогти викладачам та студентам впроваджувати такі ефективні методи, як чергування та зворотний зв'язок. Вчителі можуть обирати з-поміж готових вікторин або створювати власні. Все частіше ці платформи використовують технології на основі штучного інтелекту, вікторини можуть адаптуватися до різних рівнів володіння іноземною мовою студентів і надавати персоналізований зворотний зв'язок, цілеспрямовану практику та закріплення на основі індивідуальних потреб студентів. Це означає, що окрім того, що вони є інструментом для роботи в класі, вони також можуть підтримувати самостійне навчання поза класом. Ігрові підходи виявилися корисними для розвитку лінгвістичних знань у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Вони можуть позитивно впливати на розуміння, знижувати тривожність, підвищити мотивацію та сприяти взаємодії між учнями незалежно від віку чи рідної мови. До популярних інструментів, які застосовують такі підходи, належать Kahoot, Quizlet і Quizizz, а також додатки для вивчення мов, такі як Duolingo і Busuu. [3] Використання ресурсних технологій, таких як онлайн-словники, перекладачі чи граматичні коректори, також може сприяти розвитку лінгвістичних знань. Онлайн-словники можуть впливати на розширення словникового запасу і більш успішному використанню мови завдяки великій кількості контекстної інформації, яку вони надають, зокрема переклад першої мови, синоніми цільової мови та аудіофайли, що моделюють вимову. Більш того, за допомогою технологій, які допомагають аналізувати тексти, студенти можуть шукати конкретні слова та шаблони або витягувати словникові списки, які показують, як слова вживаються в різних контекстах. Сьогодні для багатьох студентів, які вивчають іноземні мови, такі інструменти вважаються невід'ємною частиною вивчення мови. Генеративний штучний інтелект на основі тексту може просунути ресурсні технології на крок далі, надаючи учням універсальні знання. Наприклад, ChatGPT [2] може надавати учням контекстуальні словникові визначення і дозволяти їм ставити додаткові запитання, в тому числі рідною мовою. Він також може генерувати зразки речень і додаткові значення, визначати частини мови, створювати словникові нотатки та пояснення слів і словосполучень, що супроводжують створені речення, і фраз, що

супроводжують згенерований текст. Таким чином, інструменти штучного інтелекту можуть допомогти вчителям у плануванні уроків, що відповідає широкому спектру навчальних цілей і рівню володіння учнями іноземною мовою. Під час комунікативного викладання мови студентам не просто надається можливість говорити іноземною мовою, але й отримувати підтримку для розвитку володіння мовою через розмовну комунікацію. Мовленнєва компетенція охоплює навички як продукування усного мовлення, так і мовленнєвої взаємодії, а також плавність, розбірливість і самокорекцію. Відеоконференції можуть сприяти різним типам взаємодії, які допомагають учням розвивати їхнє усне мовлення та розмовну мову. Найочевиднішим є заохочення учнів говорити один з одним за допомогою відеотехнологій, що дає їм більше часу для практики розмовних навичок, ніж на уроках віч-на-віч. Дослідження підкреслюють позитивний вплив віртуальних обмінів на функціональні, соціолінгвістичні, граматичні та стратегічні комунікативні компетенції, а також міжкультурні компетенції.

Існує кілька типів цифрових методів навчання, зокрема[4]:

Адаптивне навчання - це спосіб навчання, який контролюється і спрямовується штучним інтелектом. Адаптивне навчання розуміє рівень розуміння студента, його сильні та слабкі сторони на основі його відповідей на запитання. Потім воно забезпечує систематичну доставку контенту, який легко зрозуміти студентам.

Бейджинг та гейміфікація - це мотиваційний спосіб навчання, коли студент отримує цифрові бейджі за свої успіхи в навчанні. Стимул колективних бейджів підтримує мотивацію студентів до навчання.

Електронний підручник - електронний підручник є оновленою та сучасною версією традиційних підручників. Численні дослідження, проведені коледжами та іншими навчальними закладами, показали, що електронні підручники незабаром перевершать традиційні підручники. Електронні підручники кращі, тому що вони економічно вигідні, прості у використанні, не псуються і їх дуже легко оновлювати, щоб йти в ногу з мінливими сценаріями.

Змішане навчання - це поєднання найкращих процесів онлайн і традиційних методів навчання. Тут викладачі навчають студента за допомогою онлайн-класів та зустрічаючись з ним в аудиторіях.

Онлайн-навчання - допомагає учням просуватися в навчанні за допомогою Інтернету. В онлайн-навчанні уроки здебільшого попередньо записуються, і учень може відвідувати лекції на вимогу.

До найбільш популярних методів цифрового навчання можна віднести: мікронавчання (Microlearning), гейміфікація (Gamification), соціальне навчання (Social Learning), самокероване навчання(Self-directed learning), платформи електронного навчання (E-Learning Platforms), змішане навчання (Blended Learning) [5]

Мікронавчання ґрунтується на коротких навчальних модулях, які фокусуються на конкретній темі або навичці. Характерною особливістю є те, що навчальний контент є легким для розуміння і може бути засвоєний швидко, що дозволяє працівникам гнучкіше організовувати свій навчальний час. Поширені

формати включають відео, інфографіку, подкасти та вікторини. Гейміфікація - це метод, який інтегрує ігрові механізми в навчальний процес, щоб зробити навчання більш захоплюючим і цікавим. Мета - підвищити залученість студентів та покращити запам'ятовування матеріалу. Соціальне навчання - це метод, за допомогою якого працівники навчаються через взаємодію та співпрацю з іншими учнями та експертами, обмінюючись знаннями та досвідом один з одним.Звичайно, соціальне навчання може відбуватися не лише в режимі офлайн, у безпосередньому спілкуванні з колегами, але й на різних цифрових платформах, таких як соціальні мережі, онлайн-форуми чи платформи електронного навчання. Самокероване навчання - це метод, коли студенти можуть самі визначати швидкість свого навчального середовища. Це дозволяє адаптувати свій навчальний досвід до власних потреб та інтересів, що може мати мотивуючий ефект. Самокероване навчання може приймати різні цифрові форми, такі як відеокурси, електронні книги та подкасти. Платформи електронного навчання зазвичай пропонують широкий спектр цифрових навчальних матеріалів і ресурсів, які доступні учням у будь-який час і в будь-якому місці. Такі цифрові платформи можуть стати основою для різних форм навчання, таких як мікронавчання, соціальне навчання або самостійне навчання. Крім того, ці платформи ідеально підходять для компаній, які хочуть запропонувати широкий спектр програм навчання та розвитку, оскільки працівники можуть використовувати їх як універсальний інструмент для продовження освіти відповідно до власних навчальних потреб. Цей метод можна використовувати в різних формах, таких як вікторини, головоломки, симуляції або змагання. Системи винагород, такі як накопичення балів, отримання значків або досягнення рангів, можуть додатково мотивувати учнів.

Змішане навчання - це поєднання традиційного навчання в класі з цифровими методами навчання. Це гібридна форма навчання, яка дозволяє студентам скористатися як перевагами особистої взаємодії з тренерами та іншими студентами, так і перевагами цифрового навчання.

Отже, цифрові технології в освіті суттєво змінили методи викладання і навчання, запропонувавши безліч переваг, які можуть стати потужним доповненням до освітньої галузі. Інформатизація освітніх технологій може заощадити багато часу та енергії автоматизуючи або частково автоматизуючи повсякденні операції, такі як відстеження відвідуваності та моніторинг успішності. Студентів навчають, як використовувати технології відповідально і стратегічно, що може допомогти їм приймати рішення та розвивати самодисципліну. Технології в освіті можуть допомогти студентам підготуватися до навчання впродовж усього життя. Завдяки інструментам для створення цифрового контенту, які кастомізують викладання і навчання, студенти можуть навчатися у власному темпі. Методи та засоби цифрового навчання успішно імплементуються в процес навчання іноземних мов, щоб покращити цифрове навчальне середовище та успішність студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A. M. Ronchi and A. M. Ronchi, “e-Learning: How Teaching and Training Methods Changed in the Last 20 Years,” in e-Services, Springer International Publishing, 2019, pp. 69–113. https://doi.org/10.1007/978-3-030-01842-9_2
2. Koraishi, O. (2023), “Teaching English in the Age of AI: Embracing ChatGPT to Optimize EFL Materials and Assessment”, Language Education & Technology, Vol. 3/1, pp. 55-72 (accessed on 31 October 2023).
3. Bahari, A. and J. Gholami (2022), “A Systematic review of current research on affordances and challenges of technology-assisted grammar learning”, Computer Assisted Language Learning, Vol. 32/1, pp. 125-148.
4. Digital learning: types, technology and Methods of Teaching and Learning: веб-сайт. URL: https://www.digitaled.in/blogs/digital-learning-types-technology-and-methods-of-teaching-and-learning/ (дата звернення 10.03.2024)
5. E-Learning: 6 Effective Methods for Digital Learning Explained: веб-сайт. URL: https://masterplan.com/en-blog/e-learning-6-effective-methods-for-digital-learning-explained (дата звернення 10.03.2024)

UDC 378.062:364

VUKOLOVA K.V., PhD in Linguistics, Associated Professor, Associated Professor of Roman and Germanic Philology and Translation

Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserlva, Ukraine

DEVELOPMENT OF ONLINE COURCES AS A KEY ELEMENT OF PHILOLOGILAN EDUCATION TRANSFORMATION THROUGH THE PRISM OF TEACHER-PHILOLOGYST ADAPTATION

Abstract. The article deals with the aspects of using online courses in the process of teaching pedagogical and philological activity. The pedagogical map (pedagogical portrait) of the teacher of native and foreign languages is conceptualized for the implementation of teaching technology with the help of online courses: a combination of classical and innovative pedagogical and technological concepts (approaches); building the concept of interaction between the teacher (educator) and the learner (student), respectively; professional and methodological support of the teacher with the necessary pedagogical and communicative skills; the mutual motivational component of the teacher as an online educational service provider and learner (student) as an online educational service recipient.

Keywords: online courses, teaching a foreign language, pedagogical competence, distance learning technology, information technologies.

Digitalization and technologization of the world space are being integrated into all spheres of daily life, and education, both formal and optional, is not an exception. Online learning has several advantages over the acquisition of knowledge in the off-line mode: saving time, objectivity, simplified architecture of classes, and digital support in educational and academic applications (Moodle, Google Classroom, Zoom, etc.) to reinforce the material processed.

Studying native and foreign languages is an essential element of formal and optional education, so qualifying indicators of online teaching courses are in demand at

the level of academic (given by educational institutions) and personal (language courses) activity of the applicant.

By its intended purpose, online courses are a means of mastering specific information using digital technologies. The study of the distance learning features and evolution of online education in the United States of America performed by the American researcher H. Kentnor [1] states that “the method of teaching, when the teacher and the educational knowledge acquirer are physically separated, and the Internet and information and communication technologies allow combining different educational formats, such as questionnaires, intelligence, and creative pedagogical stimulation, is called online learning.” Based on the above, the term "online courses" can be considered a set of profile (sectoral) information provided by the teacher to persons of interest (learners, students, etc.) in the format of information technology appropriation with an emphasis on the speed, transitivity and comprehensiveness of the presentation of such data for its full mastery according to the separated non-physical speech architectonics.

The procedure for finding a methodology takes priority for teaching philological discipline using distance learning technologies and information/communication technologies at the same time. The structure of the academic lesson (tutoring) or the academic lecture (obtaining a higher education profile in philological direction) provides and requires the teacher to create a concept of interaction with a particular student (applicant) or audience. For this purpose, it is advisable to integrate the knowledge of the native or foreign language at the level of an online course on a three-level structure, where the input is accompanied by a definition of the subject basics, then is followed by the information material on the grammatical structure of the native or foreign language and supported by speaking skills practice in an online mode [3].

The key component of the implementation of these standards in the conditions of digitalization of formal and optional education is the character of a teacher (teacher) of a philological specialty.

Interaction between the teacher (educator) and the education applicant in the process of online training and, in particular, courses of mastering philological discipline with the use of the Internet are revealed through the prism of communication between the teacher with the social group, psychological skills of the latter (regarding the interaction and finding a common language with a student) and academic and profile competences of the teacher (level of pedagogical qualification, completion of advanced training courses, etc.). It should also be noted that for the effective interaction of teacher in the field of philology and the applicant of the designated level of profile and educational skills, the presence of e-competences of the teacher is necessary – the latter includes the proper level of communication technologies fluency and, in fact, technologies (platforms) of distance learning [2].

Professional and methodological support of the teacher with the necessary pedagogical and communicative skills is presence in the last professional-pedagogical and professional-psychological competencies, which allow finding communicative and academic consensus with applicants of philological and linguistic education in the process of thematic training courses.

Analysis of the features of online course development as a basis for the successful activity of a philologist has allowed the following conclusions. The key elements of the implementation of the technological approach of teaching native or foreign language with the help of online courses are the combination of classical and innovative pedagogical and technological concepts (approaches) and the construction of the concept of interaction between the teacher (educator) and the education applicant, respectively, as well as professional and methodological support with pedagogical and communicative skills of the educator.

REFERENCES

1.Kentnor, H. Distance Education and the Evolution of Online Learning in the United States. University of Denver: Sturm College of Law. Curriculum and Teaching Dialogue, Vol. 17 (1,2). 2015. P. 21-34.

2.Tallent-Runnels, M. K. Teaching Courses Online: A Review of the Research. Review of Educational Research. Vol. 76 (1). 2006. P. 93-135.

3.Frydryk, I. Metodika vikladannya angliyskoi movi v umovah distantsiynogo navchannya [Methods of Teaching English in the Context of Distance Learning]. Academic Visions. No 16. 2023. 8 p.

ЛИНОВА Ю.Ю., спеціаліст ІІ категорії, викладач
ЛУЦЕНКО О.І., спеціаліст вищої категорії, викладач
Білоцерківський фаховий коледж сервісу та дизайну, м. Біла Церква, Україна

DIGITAL SERVICES TO DEVELOP THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF PARTICIPANTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Abstract. The thesis deals with the use of popular modern technologies for the development of students' communicative abilities in English language classes.

Key words: information and communication technologies, higher education, communicative competence, web applications, Internet platforms, digital technologies

The current stage of development of human civilisation shows a comprehensive and thorough establishment of information and communication technologies as a global culture of modern society in almost all spheres of human life, and foreign language teaching is no exception. A significant scientific body of work on the introduction of Internet technologies in foreign language teaching in vocational and higher education emphasises the greater advantages of using digital technologies in foreign language classes compared to the disadvantages: first of all, the

First of all, Internet platforms, web applications and social media allow for quick access to, exchange, response to and evaluation of data. The latest digital technologies help to increase the motivation of students to learn foreign languages, encouraging them to express their own opinions and work in teams on certain joint projects, and teachers have the opportunity to provide free access to those visual, sound, text and video materials that are most effective in terms of their didactic effectiveness and expediency. [3, с. 153]

There are many websites, applications, services and platforms on the Internet aimed at developing both the main types of speech activities of the learner (listening, speaking, reading and writing) and the creative abilities of the individual, which in combination ensures a high level of quality of foreign language learning, an authentic learning environment and the acquisition of communicative competence. Here are some of these resources.

Duolingo is the most popular language learning app. It offers users 5-minute games to learn English words and basic grammar. Most of the games involve translating words into English and vice versa, or speaking phrases in English into a microphone. The programme's methodology is based on memorising phrases. Combining the best of artificial intelligence and linguistics, the lessons help you learn at the right pace and level. [1]. This means that learners will likely need to use other methods to understand the structure of the English language.

Grammarly is a tool that automatically corrects spelling and grammar mistakes. The programme uses artificial intelligence, so it does not always give the right answers. However, it will help students avoid gross mistakes when writing essays, letters, messages, etc.

Mondly is an app to improve your spoken English skills. It uses speech recognition technology to provide automatic feedback on learners' spoken English. The app plays audio recordings of native speakers asking questions, and users receive a list of possible answers to speak into the microphone.

LearnEnglish Grammar by the British Council - this programme is designed to teach English grammar only. Users can work with topics at beginner, elementary, intermediate and advanced levels.

Memrise is a flashcard app that uses repetition at intervals to help new learners at intervals to help new words and phrases "stick" in the long-term memory of learners. The programme is designed to improve vocabulary. Learners will not be able to become fluent using Memrise alone, but it is not intended to be. It is an effective way to increase linguistic range [2].

MyEnglishLab is a platform that allows learners to complete tasks online anytime, anywhere, where there is access to the Internet, automatically receive a report on the completion of tasks, analyse and correct mistakes. MyEnglishLab allows the teacher to track the progress of each student using an online journal, analyse the percentage of correct answers, strengths and weaknesses of each student. Automatic checking and assessment allows the teacher to choose the material independently in accordance to the learning needs [4].

Wordwall is an interactive learning application that allows you to create interactive learning activities. This resource allows you to organise differentiated and individualised learning by creating different types of exercises, such as print or interactive, taking into account the capabilities of each individual student. The tasks developed with the help of the service are suitable for both one student and a group of students. That is, students can compete with each other by completing tasks and then compare their results. Game-based exercises can be used as a practice exercise for revision and as homework.

Quizlet is a free service that allows you to easily memorise any information that can be presented in the form of study cards. All you need to do is search the database or create interactive material - your own cards, add pictures and audio files to them, and then do exercises and play games to memorise the material.

The above brief overview of information and communication technologies that can be used in the field of foreign language teaching does not claim to be exhaustive, given their countless number and exponential pace of their spread, but is intended to prove the undoubted advantages of their involvement in the process of foreign language teaching [3, p. 154].

Thus, each of these information technologies has its advantages and disadvantages, and in the process of teaching a foreign language, it is better for a teacher to combine several resources, work with different programmes that develop different competences in all types of speech activities. It should be remembered that the use of online applications and platforms for learning a foreign language is most effective when combined with other teaching methods [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексенко С. Інформаційно-комунікаційні технології як невід'ємна складова забезпечення якості навчання іноземної мови. Матеріали VI Інтернет-конференції «ІНОЗЕМНА МОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ». 2022.
2. Використання сервісу Quizlet для вивчення нової лексики. *На урок. Освітній процес*: веб-сайт. URL: https://naurok.com.ua/vikoristannya-servisu-quizlet-dlya-vivchennya-novo-leksiki-289060.html (дата звернення: 05.01.2024).
3. Сабат І. MyEnglishLab як ефективний компонент Змішаного навчання при викладанні англійської мови. Молодий вчений. 2020. № 3. С. 158.
4. Як зробити онлайн-навчання цікавим та ефективним. *Нова українська школа | Веб-ресурс НУШ*. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-zrobyty-onlajn-navchannya-tsikavym-ta-efektyvnym/.
5. Duolingo. https://uk.duolingo.com/.
6. Lytoshenko D. 15 найкращих програм для вивчення англійської мови: письмо, усне мовлення та багато іншого (2023). *https://preply.com/ua/blog/dodatky-dlya-vyvchennya-angliyskoyi/*.
7. Quizlet https://quizlet.com/latest
8. Wordwall https://wordwall.net/uk

УДК 378.14:004

ГРЕК І.М., асистент кафедри філософських і політичних наук
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПЕРЕКЛАДАЧІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Авторка зосереджує увагу на проблемах формування соціокультурної компетентності під час дистанційного навчання.

Ключові слова. Дистанційне навчання, соціокультурна компетентність, студенти, комунікація, викладач.

Дистанційне навчання є однією з перспективних реальностей сучасної освіти. З розвитком технологій і зростаючим попитом на гнучкі варіанти навчання багато університетів в Україні почали пропонувати онлайн-курси та сертифіковані онлайн-курси. Більше того, під час пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії до України дистанційне навчання дозволило попередили кризу, яка назрівала в системі освіти України, забезпечивши повноцінне засвоєння навчального матеріалу шляхом проведення занять в онлайн режимі за допомогою платформ Zoom, Google meet, Skype, Classtime та інші.

Дистанційне навчання дає студентам можливість навчатися у зручному власному темпі без відвідування традиційних занять. Це відкрило можливості для осіб, які, можливо, не змогли отримати доступ до вищої освіти через ті чи інші причини, до прикладу, як місце розташування, робочі або інші проблеми.

ЗВО України інвестували в розвиток власних онлайн-платформ і ресурсів для підтримки дистанційного навчання, полегшуючи студентам доступ до матеріалів курсу, участь в обговореннях і взаємодію з викладачами та колегами.

Проте, незважаючи на вище вказані переваги дистанційного навчання існує і ряд недоліків. Серед них це нестійкий інтернет, застаріла комп'ютерна техніка тощо. Зосередимо увагу, на наш погляд, на одній із найважливіших – це брак живого спілкування із викладачем та однокурсниками. Так як, безпосереднє живе спілкування з викладачем і емоційний контакт з одногрупниками можуть бути важливими для підтримки мотивації та підвищення ефективності навчання. Щоб зробити процес дистанційного навчання більш успішним при формуванні соціокультурної компетенції, важливо використовувати інтерактивні методи комунікації, сприяти співпраці між студентами та створювати можливості для відкритого обміну ідеями.

Формування соціокультурної компетенції для професії перекладача досить важливо, оскільки професія передбачає зв'язок «людина-людина». Соціокультурна компетентність є однією із важливих показників готовності особистості до професійної міжкультурної взаємодії. Під час вивчення ОК «Філософія» ставимо за мету ознайомлювати майбутніх фахівців перекладацької справи із культурним надбанням народів, світоглядів та цінностей, історичними реаліями, що сприятиме більш глибокому міжкультурному розумінню і формувати в них уміння користуватися елементами соціокультурного контексту, необхідними для породження і сприйняття мовлення з точки зору носіїв мови.

Оскільки під час дистанційного навчання засобом комунікації є монітор, тому важливо подавати достатньо якісні презентації із яскравими ілюстраціями та зміною шрифту тексту, використанням схем для кращого сприйняття матеріалу здобувачами. Підкреслимо про доцільність використання на заняттях як відео, групових завдань тощо. Також цінним підходом у формуванні соціокультурної компетентсноті є аналіз філософських текстів на практичних заняттях. За допомогою аналізу можна розвинути навички критичного мислення, емпатії та глибшого розуміння різних точок зору. Це допоможе особистості орієнтуватися в складних соціальних ситуаціях, ефективно комунікувати та приймати обґрунтовані рішення, які позитивно сприятимуть їхній взаємодії з іншими людьми.

Отже, формування соціальної компетентності при дистанційному навчанні може бути складним завданням, оскільки комунікація відбувається через віртуальні засоби. Проте, важливо використовути інтерактивні методи навчання, які дозволяють інтенсифікувати процес розуміння, засвоєння й творчого застосування знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельник Л. М. Формування soft skills у процесі вивчення гуманітарних та соціально-поведінкових дисциплін у студентів ЗВО аграрного профілю / Л. М. Мельник, І. М. Грек // Modern education, training and upbringing: collective monograph. - Boston: International Science Group, 2021. - S. 266-270.
2. Мельник Л. М. Дистанційне навчання як мотиватор самоорганізації та самоосвіти / Л. М. Мельник, І. М. Грек // Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. онлайн-конф. (БНАУ, 25-26 березня 2021 р.). - Біла Церква, 2021. - С. 114-115
3. Мельник Л. М. Філософія у формуванні загальної компетентності майбутнього випускника ЗВО / Л. М. Мельник, І. М. Грек // Modern ways of development of science and the latest theories : collection of scientific papers with Proceedings of the XIII International Scientific and Practical Conference (Madrid, December 11-13, 2023). - Madrid, Spain, 2023. - P. 348-349.
4. Peggy K. The hard truth about soft skills: workplace lessons smart people wish they'd learned sooner / Peggy Klaus with Jane Rohman and Molly Hamaker». New York, Harper Collins Publishers, 2007. – P. 190.
5. Сулік О. А. Методика формування соціокультурної компетентності в умовах багатомовного навчання в загальноосвітній школі : дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 014 Середня освіта (Іноземні мови) / наук. керівник – канд. пед. наук, доц. О. Б. Каневська ; Криворізький державний педагогічний університет. Кривий Ріг, 2023. 307 с.

УДК 378.091:004.67

ЯНЕНКО Л.П., ст. викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування

ЮРЧУК Л.В., ст. викладач кафедри іноземних мов професійного спрямування

Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У зв'язку з ковідною пандемією та війною дистанційна освіта стала необхідністю. Хоча вона відкриває широкі можливості для поліпшення якості навчання за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, але при цьому значно послабилася виховна складова освіти. Це поставило перед сучасною освітою такі виклики, як технічні телекомунікаційні обмеження та значне посилення соціальної ізоляції. Проте, за допомогою віртуальної та доповненої реальності можна покращити інтерактивність навчання. Також потрібні нові освітні стратегії для забезпечення чесності та ефективності віддаленого оцінювання за допомогою того ж штучного інтелекту (AI).

Ключові слова: дистанційна освіта, навчальні технології, виклики, адаптація, соціальна взаємодія, AI, VR, засоби оцінювання знань.

Під час пандемій та воєн дистанційна освіта стає особливо актуальною, тому багато університетів перейшли на онлайн-формат навчання перш за все для забезпечення безпеки студентів та викладачів. Чотири минулі роки показали, що нові комп'ютерні технології можуть бути ефективним інструментом навчання навіть у складних умовах та допомагають забезпечувати стабільний доступ до освіти. Легко бачити, що у сучасному світі розвиток інформаційних технологій та швидкі зміни у суспільстві вимагають від освітніх закладів оперативної адаптації до нових реалій.

Однією з переваг дистанційної освіти є можливість отримувати освіту будь-де і будь-коли, що дозволяє студентам пристосовувати навчання до свого розкладу тижня та особистих потреб виживання. Завдяки сучасним можливостям дистанційної участі в відеоконференціях, вебінарах, онлайн-курсах на різноманітних начальних платформах для on-line навчання, студенти можуть отримати доступ до якісної освіти без необхідності фізичного присутності в університетських аудиторіях.

Окрім того, використання сучасних технологій у дистанційній освіті дозволяє створювати інтерактивні навчальні матеріали, які сприяють підвищенню зацікавленості студентів у навчанні. Відкриті онлайн-ресурси, віртуальні лабораторії та інтерактивні платформи надають можливість студентам отримувати практичні навички та взаємодіяти з викладачами та однокурсниками, незалежно від їх фізичного місцеперебування. Соціальна взаємодія є важливою складовою будь-якої здорової людини. Сьогодні вона для багатьох вже відбувається дистанційно через різноманітні соціальні мережі. Для покращення якості та відчуття присутності також варто згадати доповнену реальність (AR) та віртуальну реальність (VR). Вони дозволяють здобувачам взаємодіяти з навчальним матеріалом у більш імерсивному середовищі, що сприяє кращому засвоєнню та розумінню складних концепцій. Наприклад, студенти можуть вивчати історію, переносячись у віртуальні світи минулого (VR), або вивчати анатомію, розглядаючи внутрішні органи у середовищі доповненої реальності (AR). Навчання один на один через планшет за допомогою штучного інтелекту (AI) важливо зробити у емпатичному режимі (від angl. Empathy – це співчуття до помилок людини, а не зневага та лише примус). Взагалі алгоритми розуміння системою AI механізмів інтелектуальних стосунків, головних почуттів та психічних станів іншої особи, перш за все людини, у формі співпереживання має бути вже тепер у центрі уваги вчених.

У сучасному інформаційному суспільстві, де швидкість змін непередбачувана, важливо, щоб освітні заклади залишалися на крок попереду, використовуючи сучасні технології для покращення процесу навчання. Дистанційна освіта у закладах вищої освіти (ЗВО) за допомогою інноваційних технологій відкриває нові можливості для студентів та може сприяти їхньому успіху в сучасному світі завдяки тому, що:

– навчання стає більш доступним: студенти можуть отримати доступ до освітніх матеріалів та ресурсів з будь-якого місця, де є Інтернет, що забезпечує глобальну доступність до навчання;

– більш гнучким, бо студенти можуть вчитися у власному темпі та в зручний для них час, що дозволяє їм поєднувати навчання з роботою або іншими зобов'язаннями;

– за допомогою сучасних технологій можна створювати різноманітні освітні матеріали, такі як навчальні відеофільми, відеоуроки, інтерактивні вправи, онлайн-лекції та інше, що робить навчання більш цікавим та зрозумілим для студентів;

– відкриті онлайн-курси та інші форми дистанційного навчання надають можливість спілкуватися та обмінюватися ідеями зі студентами з різних країн та культур, що збагачує навчальний процес.

Разом з тим, хоча використання сучасних технологій для дистанційної освіти у ЗВО відкриває безліч можливостей, але також має свої недоліки:

– в дистанційній освіті студенти втрачають можливість взаємодіяти з викладачами та одногрупниками в реальному часі, що може призвести до відчуття відокремленості, відсутності підтримки та втрати мотивації до спільного навчання й роботи;

– для успішного навчання у дистанційній формі студентам потрібно мати сильну самодисципліну та мотивацію, оскільки немає жорстких графіків та контролю за навчальним процесом;

– обмежені можливості практичного навчання - деякі предмети вимагають практичних занять або лабораторних робіт, які важко або неможливо провести дистанційно;

– під час дистанційного навчання можуть виникати технічні проблеми зі з'єднанням з Інтернетом, пристроями або програмним забезпеченням, що може перешкоджати нормальному ходу занять та негативно впливати на якість освіти;

– деякі форми навчання, такі як групові дискусії, спільні проекти або практичні вправи, можуть бути важкими або неможливими для реалізації у дистанційній формі, що може обмежити можливості співпраці та взаємодії між студентами та викладачами;

– оцінювання та контроль за чесністю під час віддаленого навчання є складним. Викладачі повинні знаходити нові способи оцінювання та перевірки знань.

Усі ці виклики та можливості вказують на необхідність постійного вдосконалення та адаптації дистанційної освіти. Хоча ці технології все більше стають сильним інструментом для поліпшення процесу навчання, вони також потребують розумного та відповідального використання, а також уваги до соціальних та психологічних аспектів навчання поза межами ЗВО. Відповідно викладачам потрібно значно посилити виховні елементи у всіх навчальних матеріалах. Розвиток дистанційної освіти має потенціал зробити навчання більш гнучким, доступним та ефективним для всіх студентів, але це потребує спільних зусиль з боку освітніх установ, викладачів, студентів та технологічних освітніх компаній.

УДК 378.091:004.045

ТКАЧЕНКО О. В., канд. пед. наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій

БОНДАР О. С., канд. екон. наук, доцент кафедри інформаційних систем і технологій

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ – ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Описано та наведено приклади веб-застосунків, які містять найбільш зручні інструменти для візуалізації інформації під час освітнього процесу. Таким чином, візуалізація навчальної інформації дозволяє вирішити низку педагогічних завдань, а саме: забезпечити інтенсифікації навчання; активізувати навчальну та пізнавальну діяльності; сформувати розвиток критичного і візуального мислення.

Ключові слова: візуалізація інформації, освітній процес, ІТ, вища освіта, здобувач освіти.

«Інноваційне народження незалежної України, формування нових суспільних відносин разом із глобальними змінами зумовлювали і зумовлюють відповідні інновації в національній освіті». «З методологічного погляду інновація і традиція – дві закономірні та збалансовані основи освіти. Адже без інновації немає прогресу, а без відбору і фіксації прогресивних інновацій в традиції неможливий стійкий прогрес. Водночас інновація супроводжується новою інформацією. Відтак інноваційний за сутністю прогрес зрештою зумовлює безперервне накопичення інформації, цілеспрямовану між- та внутріпоколінну трансляцію якої покликана забезпечувати освіта. Зміни, що відбуваються в суспільстві, зокрема зростання обсягів інформації, об’єктивна затребуваність і поява ефективних способів і засобів (технологій) її опрацювання, засвідчують становлення інформаційної цивілізації» [3, с. 28].

Заразом сучасна українська освіта функціонує в умовах військового стану, через що переважає змішана форма навчання. Тому, одним із «можливих перспективних шляхів удосконалення наявної освітньої системи відповідно до сучасних реалій є імплементація в педагогічний процес візуалізації навчальної інформації» [1, 2, 3]. Завдяки широким можливостям ІТ щодо візуалізації, змішана та дистанційна освіти мають вагомий елемент для подання інформації здобувачам освіти, але включення візуалізації як складової освітнього процесу має сьогодні фрагментарний характер.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що питанню розвитку вищої освіти в Україні присвячені праці О. Дубасенюк,І. Зязюна, В. Кременя, Ю. Мальованого, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, П. Лузана, Ю. Лукашевич та ін.. Упровадження візуалізації в освітній процес закладів вищої освіти аналізується в працях як вітчизняних (Д. Безуглий, Л. Білоусова, Н. Білошапка, М. Друшляк, Н. Житєньова, В. Імбер, Н. Ляшова, О. Семеніхіна, С. Шумаєва та ін.) так і у зарубіжних

(E. Anderson, A. Arcavi, T. Buzan, T. Farrell, P. Felten, L. Marentette, G. Özsoy, K. Shatri, G. Wilhelmsen and others) науковців.

Так от, одним із можливих перспективних шляхів удосконалення наявної освітньої системи відповідно до сучасних реалій є імплементація в педагогічний процес візуалізації навчальної інформації. Це нововведення обумовлено активним використанням візуального контенту в усіх сферах життя суспільства та набуває першочергової актуальності в зв'язку з широкими можливостями ІКТ щодо візуалізації як складової змішаної та дистанційної освіти.

Найбільший інтерес у ракурсі інтенсифікації освітнього процесу привертають технології візуалізації, які з'явилися на хвилі стрімкого розвитку комп'ютерної графіки й стимулювали появу нових педагогічних інструментів, що надали змогу реалізовувати на екрані комп'ютера моделі статичних і динамічних, реальних і абстрактних об'єктів, використовувати різні способи ілюстративного супроводу викладання навчального матеріалу, ємного подання його ключових положень, відтворення основних зв'язків [4, 5].

Нинішній стандарт освіти вимагає, щоб здобувач освіти міг сам ставити і вирішувати проблеми, розуміти, для чого він навчається, уміти знаходити інформаційний контент, аналізувати його, узагальнювати і систематизувати, а також уміти спілкуватися, оцінювати себе та інших. Водночас, сучасні інструменти візуалізації даних надають широкий спектр можливостей для створення зрозумілих і привабливих візуальних відображень. Вони включають інтерактивні графіки, діаграми, географічні карти, інфографіку та інші форми візуалізації. Ці інструменти дозволяють налаштовувати візуальні елементи, масштабувати й анімувати дані, додавати спеціальні ефекти та інтерактивність для поліпшення сприйняття та взаємодії з візуалізаціями. Серед найбільш відомих інструментів для візуалізації інформації та даних можна вирізнити наступні веб-застосунки: - для створення інфографіки (Canva, Easel.ly, Visual.ly, Piktochart та ін.) – для створення інтерактивного візуального контенту (ThinLink, Gloster, Genial.ly, EdPuzzle та ін.) – для створення ментальних(інтелектуальних) карт (Canva, Miro, MindMeister, Coogle та ін.) – для створення графіків та діаграм (Canva, Google Charts, Piktochart тощо) – для створення презентацій та відео (Canva, Google Presentations, Emaze, Piktochart, Prezi тощо) [5, с. 59-62]. Кожен з означених застосунків має у собі велику кількість готових шаблонів, які значно спрощують та пришвидшують процес створення контенту. Окрім цього, вони мають у собі велику кількість додаткових функцій, які дозволяють задовольнити розширені потреби сучасного педагога.

Таким чином, застосування різноманітних способів візуалізації дає можливість не лише урізноманітнити процес навчання, а й активізувати як навчальну, так і пізнавальну діяльності, формуючи та розвиваючи критично-візуальне мислення здобувача освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безуглий Д. Візуалізація як сучасна стратегія навчання. Фізико-математична освіта. Науковий журнал.Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 1 (2). С. 5-11.

2. Малихін О., Ліпчевська І. Візуалізація навчальної інформації як складова професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи : Український педагогічний журнал, 2022. № 4. С. 59-66.
3. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І.Луговий (заст. голови),О.М.Топузов (заст. голови)]; зазаг.ред. В.Г.Кременя. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До30-річчя незалежності України). DOI: https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua
4. Філоненко О. В., Байдак Н. В. Педагогічна технологія візуалізації в освіті. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2022. С. 64-71.
5. Dovhopolyk K., Smyrnova I. SMART-complex in the vocational training of a modern teacher. Professional Pedagogics. 2021. №1(22). P. 58-68.

УДК 81'243:378.018.43:004

НЕЖИВА О.М., д-р філос. наук., доц., доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті відображено вплив діджиталізації на освіту, який є прогресивним за своїм змістом методів, форм та засобів професійної підготовки майбутніх фахівців нового формату. Відповідно до цього, викладач почав використовувати цифрові технології, які дозволяє студентам краще засвоїти матеріал, оскільки відсутнє обмеження на перегляд освітнього матеріалу, чи коментарів до нього в часі, так і кількості разів перегляду цього матеріалу.
Ключові слова: діджиталізація, цифрові інструменти, викладач, цифрові ресурси.

Розвиток інтернету призвів до діджиталізації суспільних сфер, відповідно до цього, не обменув він і освіту. Вітак, діджиталізація суспільства призвела до зміни змісту освіти, методик, та дидактичних підходів. Відповідно до сьогочасних світових тенденцій розвитку, діджиталізація освіти відбувається за умов:

- ✓ існування єдиного освітнього простору;
- ✓ впровадження новітніх методів навчання, та сучасних засобів, які передбачають застосування цифрових технологій;
- ✓ поєднання методів, та засобів як традиційної, так і цифрової освіти;
- ✓ впровадження системи прогресивної освіти;
- ✓ створення нового напрямку діяльності викладача;
- ✓ утворення системи безперервного навчання, яка являє собою універсальну форму діяльності, та спрямована на розвиток особистості протягом всього життя.

Діджиталізація вищої освіти сприятиме впровадженню в освіту прогресивних за своїм змістом методів, форм, та засобів професійної підготовки майбутніх фахівців нового формату, які відповідатимуть вимогам сучасності. Тому

створення хоча б базової інформаційної інфраструктури у вищих навчальних закладах з розвиненим цифровим навчальним середовищем, впровадження Інтернет–технологій, комунікаційних мереж, та електронного навчання, є нагальним питанням. Так, сьогодні он-лайн заняття відбуваються на різноманітних платформах як: Google Meet, Zoom, Skype, Microsoft Teams, Moodle. Відповідно до цього, викладач почав використовувати цифрові технології, які дозволяє студентам краще засвоїти матеріал, оскільки відсутнє обмеження на перегляд освітнього матеріалу, чи коментарів до нього в часі, так і кількості разів перегляду цього матеріалу, чого неможливо досягти при стандартному очному навчанні. Так, сучасні цифрові інструменти, які використовують на занятті з іноземної мови, розділяють на три категорії як: додатки для створення тестів, завдань, вікторин (Quizizz, Flipgrid, EdPuzzle), програми для створення інфографіки та презентацій (Creately, Canva, Piktochart, Pear Deck), онлайн-інструменти для створення ігрових вправ (Kahoot, Scatter Sheet, Wordwall).

Цифрові ресурси оптимізують процес навчання, роблячи його мобільним, індивідуальним і диференційованим. При цьому цифрові технології не замінюють викладача, а доповнюють його. Використання цифрових технологій під час занять з іноземної мови дозволяє оперативно знайти, та використати додатковий навчальний матеріал, під кожну тему заняття, що робить основний освітній матеріал доступнішим для засвоєння, цікавішим, що відповідно мотивує студентів до поглибленого вивчення освітнього матеріалу. В цілому, це покращить рівень знань предмета та має знизити рівень втоми у студентів від вивчення предмету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Belmaz, Yaroslava. (2019). Criteria of efficiency of higher education teachers (us and Great Britain experience). *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work)*. Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 1(1).
2. Gurleen, A. & Gupta, D. (2017). “Impact of Technology-Enhanced Language Learning on the Writing Skills of Engineering Students: A Case Study”. *Multiculturalism and Technology-Enhanced Language Learning*.doi: 10.4018/978-1-5225-1882-2.ch003 (eng).
3. Nezhyva O. (2022). Modern digital tools for teaching a foreign language. *Foreign language in the professional training of specialists: problems and strategies: a collection of materials of the VI International Scientific and Practical Internet Conference, Kropyvnytskyi,* February 21, 2022. Central Ukrainian State Pedagogical University Volodymyr Vinnichenko. Kropyvnytskyi.
4. Nezhyva O.M. (2023). The use of social networks in the educational environment (on the example of learning a foreign language). Scientific notes. Series "Psychological and Pedagogical Sciences" (Mykola Gogol Nizhyn State University). № 3 (2023).
5. Nezhyva, O. (2021). The Aspects of Smart Education in The World. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*. Khazar University Press. Volume 24, (3): 62 – 72. doi: 10.5782/2223-2621.2021.24.3.62

УДК 378

СИДОРЕНКО Ю. В., викладачка психолого-педагогічних дисциплін
Комунальий заклад КОР «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж», м. Біла Церква, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ «SOFT SKILLS»

Анотація. У статті досліджуються інтерактивні методи формування «soft skills» у здобувачів освіти, визначаються особливості «м'яких» навичок, необхідних для ефективного виконання завдань. Ефективною технологією для розвитку «м'яких» навичок на занятті є інтерактивне навчання.

Ключові слова: інтерактивного навчання, «Soft skills», інтерактивні технології.

Освіта в сучасних умовах залежить насамперед від її здатності гнучко реагувати на зміни в середовищі. Суспільству потрібні фахівці, здатні творчо і гнучко перебудовувати зміст і форму своєї діяльності відповідно до вимог ринку праці. «Soft skills», тобто м'які навички, розвиваються протягом усього життя, і період навчання в закладі освіти є важливим етапом у їхньому розвитку. Саме м'які навички спрямовані на вирішення проблем, творче мислення, роботу з людьми, комунікацію, аналіз, технології, стресостійкість та гнучкість. Розвиток і формування необхідних навичок забезпечується під час навчання за всіма напрямами, що пропонуються освітніми програмами. Тому сьогодні надзвичайно важливим є вивчення ефективних моделей викладання для розвитку м'яких навичок у закладах вищої освіти.

Дослідженням «soft skills» займаються Ж. Діденко, Н. Длугунович, О. Глазунова, Т. Волошина, Г. Корнюш, О. Кравець, Н. Махначова, А. Мідляр.

Для позначення поняття «soft skills» деякі автори використовують також поняття «гнучкі навички»: Ж. Діденко [1] вважає, що «гнучкі навички – це комплекс вмінь або навичок, необхідних для міжособистісного спілкування, для досягнення цілі за допомогою критичного і творчого мислення та особистісних складових емоційного інтелекту, які впливають на життя і працевлаштування». Н. Длугунович [2] виділяє такі типи «soft skills»: особиста ефективність, комунікативні, управлінські і стратегічні навички.

За результатами опрацювання наукових публікацій, можемо зазначити, що «soft skills» визначаються як сукупність знань, умінь, навичок і мотиваційних характеристик особистості, включаючи вміння правильно розподіляти час, переконувати, вести переговори, лідерство та емоційний інтелект, які необхідні для успішного виконання завдань.

О. Корнішко та В. Трещалова визначають, що «soft skills» навички – це сукупність ключових компетенцій та універсальних здібностей, умінь, навичок, що допомагають здобувачам освіти конструктивно взаємодіяти із зовнішнім середовищем та сприяють підвищенню конкурентоспроможності як під час

навчання в закладі вищої освіти, так і під час працевлаштування, а отже, і побудові успішної кар'єри» [3].

Для досягнення результатів, визначених освітніми стандартами, заклади освіти впроваджують інтерактивне навчання, що є одним із ключових напрямів удосконалення навчання здобувачів освіти на сучасному етапі реформування вищої освіти, метою якого є активне залучення здобувачів освіти до навчально-пізнавальної діяльності.

Суть інтерактивного навчання полягає в організації освітнього процесу на основі постійної активної взаємодії всіх учасників освіти. Це інтерактивне навчання, де здобувачі освіти та педагоги є рівноправними. В інтерактивному навчанні вчитель є організатором і консультантом [4].

Таким чином, можемо стверджувати, що інтерактивне навчання полягає в організації освітнього процесу на основі постійної активної взаємодії всіх здобувачів освіти. Під час даного навчанні здобувачі освіти можуть обмінюватися думками, ідеями та пропозиціями, а викладач стає організатором спільної діяльності, ділового співробітництва та творчого пошуку, створюючи атмосферу щирості та поваги. При цьому навчальна діяльність стає цікавою та пізнавальною, підвищується мотивація та пізнавальна активність. В результаті у здобувачів освіти розвивається критичне мислення, комунікабельність, самостійність та вміння точно висловлюватись і відстоювати свою думку. На сьогоднішній день розроблено низку інтерактивних технологій. О. Пометун та Л. Пироженко визначають 4 групи інтерактивних технологій: технології опрацювання дискусійних питань; технології кооперативного навчання; технології колективно-групового навчання; технології ситуативного моделювання [5].

Серед технологій кооперативного навчання, які застосування в освітньому процесі можемо визначити наступні: робота в парах, прийоми «Два-чотири-всі разом», «Карусель», «Акваріум», в малих групах, ротаційних трійках тощо.

Для прикладу досить часто застосовується технологія роботи в парах, яка може бути використана для перевірки взаємних знань, обговорення та критичного аналізу інформації, обміну думками з питань; прийом «Два-чотири-всі разом» враховує точку зору здобувачів освіти, спочатку в парах, потім в четвірках, а потім усім разом – для обговорення питань. За використання Технології «Карусель» педагог розміщує здобувачів у двох колах, внутрішньому і зовнішньому. Під час роботи здобувачі освіти зовнішнього кола рухаються по колу, а ті, що у внутрішньому колі залишаються на місці. Існує багато варіацій такої роботи, включаючи обмін ідеями, збір інформації та перехресну перевірку знань.

Використання технологій інтерактивного навчання, на нашу думку, сприяє розвитку м'яких навичок («soft skills»). Інтерактивне навчання передбачають моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор та спільне вирішення проблем на основі аналізу ситуацій та пов'язаних з ними контекстів. Технологія «Акваріум» дозволяє працювати у групах по чотири-шість осіб. Однак вони працюють не одночасно, а по черзі в центрі – «активні групи». Ці групи проводять від трьох до п'яти хвилин, обговорюючи проблемне питання в групі та доходячи спільного висновку. Інші члени групи спостерігають за дискусією, але не

втручаються. Наприкінці групової дискусії разом обговорюють, наскільки аргументованими є погляди групи і чи переконливими є її аргументи.

Вагомий вплив на пізнавальну діяльність здобувачів освіти мають технології колективно-групового навчання: прийом «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Case-метод» тощо. Для прикладу прийом «Case-метод» використовується під час обговорення суперечливих фактів, проблемних ситуацій, позицій тощо. Здобувачам освіти пропонується прочитати та проаналізувати реальну або гіпотетичну суперечливу інформацію за схемою: Якими є факти? В чому полягає проблема? У чому полягає рішення? Якими можуть бути аргументи?

Використання тренінгів з комунікації, взаємодії, командоутворення та розвитку лідерських якостей на лекціях та практичних заняттях у закладах освіти сприятиме підвищенню якості надання знань та розвитку «soft skills». Тренінг реалізується через використання в освітньому процесі тренінгових методик, вправ, ігор, завдань, форм і методів групової взаємодії, які полягають у навчанні через дію, запам'ятовуванні через усвідомлення, рефлексію, формування навичок, самостійному пошуку знань, набутті власного досвіду, формування загальних і спеціальних компетентностей здобувачів. Під час роботи в аудиторії, щодо розвитку «soft skills» навичок можемо запропонувати наступні вправи: Вправу «Розкажи про себе світу», метою, якої є навчити представляти себе, тримати аудиторію та концентрувати її увагу, формувати навички soft skills; Вправа «Мені цікаво», метою, якою є сформувати уміння застосовувати набуті знання щодо soft skills під час практичної діяльності, слухати, знаходити шляхи досягнення, вислуховувати та брати до уваги всі думки, відходити від традиційних схем [3].

Отже, «Soft skills» це вміння, які розвиваються протягом усього життя людини, особистісні якості, які неможливо виміряти, такі як соціальні навички (сила волі, креативність, здатність протистояти стресу, наполегливість, вміння знаходити спільну мову з іншими тощо). Проте головною складовою таких навичок є підготовка до подальшого особистісного розвитку. Одним із викликів сучасної системи освіти є розвиток компетентних, освічених людей, які активно займаються аналітичною та творчою роботою, мотивовані до саморозвитку та самореалізації. «Soft skills» це компетенції, які формуються вже в процесі навчання. Оскільки м'які навички постійно вдосконалюються та оновлюються, процес їх набуття не може бути завершеним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діденко Ж. Формування м'яких навичок ("soft skills") на заняттях англійської мови у майбутніх менеджерів в умовах дистанційного навчання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип 35, том 2. С. 266-271

2. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6, с. 239-242. URL: file:///C:/Documents%20and%20Settings/Admin/%D0%9C%D0%BE%D0%B8%20%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D1%83%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%8B/Downloads/Vchnu_tekh_2014_6_47.pdf (дата звернення: 11.03.2024)

3. Коркішко О., Трещалов В. Формування навичок soft skills майбутніх педагогів через наповнення змісту освітніх компонентів елементами тренінгових технологій. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2023, № 1 (103). С.17-23

4. Маслова Н. М. Застосування інтерактивних технологій навчання на уроках географії як спосіб підвищення рівня пізнавальної активності учнів. URL: https://cusu.edu.ua/en/konferenc-19-20/aktualni-problemy-pryrodnychoi-osvity-stratehii-tekhnolohii-ta-innovatsii/sektsiia-8-dosvid-navchannia-pryrodnychykh-nauk-v-zakladakh-osvity-ukrainy-ta-zarubizhzhia/10318-zastosuvannya-interaktyvnykh-tekhnolohiy-navchannya-na-urokakh-heohrafiyi-yak-sposib-pidvyshchennya-rivnya-piznavalnoyi-aktyvnosti-uchniv (дата звернення: 12.03.2024)
5. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко, за ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А.С.К., 2006. 192 с.

УДК 37.018.43:355.018(477)

ДОРОШЕНКО І.В., ст. викладач кафедри психології та здоров'я людини
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква,Україна

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті проаналізовано основні переваги і недоліки дистанційного навчання в період війни з позиції викладача і студента та розкрито подальші шляхи вдосконалення цього питання.

Ключові слова: дистанційне навчання, комп'ютерне навчальне середовище, ресурсний центр дистанційної освіти.

Дистанційна форма освіти в Україні впроваджувалася вже більше 20 років. Ще в 2002 році Міністерство освіти і науки України запровадило експеримент з дистанційного навчання. Таку можливість студенти отримали завдяки зусиллям Кабінету Міністрів України, затвердивши Програму розвитку системи дистанційного навчання 2004-2006 років (постанова КМУ від 23.09.2003 р. № 1494). На виконання програми було розроблене перше Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40. Згодом, з розвитком технологій у 2013 році затвердили нове Положення про дистанційне навчання, яке і започаткувало один із можливих варіантів отримання бажаної освіти в період активних воєнних дій.

Актуальність дистанційного навчання особливо важлива в умовах невизначеності, переселення, обмеженості в ресурсах, психологічних травм та посттравматичного синдрому населення. Це вимушена міра навчання внаслідок військових подій, через фінансові труднощі, географічні або фізичні обставини бажаючих отримати традиційну освіту. Тому питання дистанційної освіти підростаючих поколінь посідає вагоме місце в порядку денному серед актуальних проблем освітян і науковців та надає можливість отримати вільний доступ до якісної освіти.

Аналіз наукової літератури показав, що проблемами розвитку дистанційної освіти присвячені роботи зарубіжних науковців, зокрема: Деллінг Р., Рамблє Г., Кіган Д., Сімонсон М., Мур М., Кларк А., Томпсон М. та інші.Особливу увагу

цьому питанню приділяють вітчизняні науковці: Биков В.Ю., Богачков Ю.М., Кухаренко В. М., Манако А.Ф., Овчарук О.В., Пінчук О.П., Шукевич Б.І. та інші.

Так, згідно закону України «Про освіту» дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [2].

До значних переваг дистанційного навчання можна віднести наступні [1; 3; 4]:

1. Внутрішня мотивація – кожна людина, незалежно від віку та рівня знань, в змозі засвоїти те, що їй цікаве і дійсно потрібне. Сучасні програми не враховують індивідуальні вподобання студентів та слухачів, а навчають різноманітного вцілому. Освітянам ліпше було б вже змінити і надати здобувачам освіти можливість самостійно планувати свою навчальну стратегію. Саме дистанційне навчання має такі можливості не залучаючи на це надмірних коштів. Зокрема, у ВНЗ в студентів є можливість самостійно обирати вибіркові дисципліни.
2. Гнучкість та академічна мобільність – можливість вільно обирати прийоми і методи засвоєння знань. Відеопояснення тем різних спеціалістів чи відвідування лекцій по всьому світу допомагає студентам розширювати кордони сприйняття. І навчання не обмежується спілкуванням з однією людиною, яка надає освітні послуги.
3. Індивідуальна спрямованість – освітяни концентруються на особистій динаміці студента. Їх не порівнюють з іншими в групі. Є можливість опрацьовувати матеріал самостійно, в індивідуальному темпі.
4. Особистий графік навчання. Дистанційка – це прекрасні умови для активних осіб, які професійно займаються спортом, навчаються в художніх чи музичних школах, гуртках, або перебувають на лікуванні чи мають інклюзію. Враховуючи період карантину, інфекційних захворювань та слабкий імунітет ми періодично маємо сезонні захворювання, що спрощує систему відвідувань в період карантину.
5. Вільний вибір місця навчання – безумовно кожному з нас краще сприймати матеріал у теплій, комфортній атмосфері домашнього затишку: в саду серед пташок і квітів чи під теплою ковдрою з чашечкою кави з корицею або запашним чаєм. Можна дивитись на домашніх улюбленців та спокійно їх гладити, слухаючи нову інформацію. Нас ще зі школи привчали тихо сидіти, рівно тримати спину, уважно дивитись і не перебивати. Ці стереотипи відходять в далеке минуле і на зміну приходять сучасні методи, пронизані безпекою, свободою слова і рухів та підкріплені творчим натхненням. Саме головне – це результат!
6. Культурне середовище спілкування – на дистанційному навчанні немає географічного обмеження, залучаються зацікавлені особи, які розширюють горизонти своїх інтересів і можуть взаємозбагачуватися. Це відкриває безмежні можливості для самоусвідомлення, зв’язку з однодумцями та перебування в колі тих, кого в реальному житті не зустрічав і можливо не побачиш, проте є намір продовжити розвиток.

7. Навички самоменеджменту – вміння самоорганізуватися почали розвивати практично всі в період карантину. В період війни особливо актуально вміння швидко приймати рішення і брати відповідальність за свої вчинки.

8. Значна економія коштів, часу та нервів без поїздок до навчального закладу.

9. Онлайн-навчання більш ефективне внаслідок використання різних інструментів (презентації, тести, відео, чат, можливість модифікувати уроки). Навчатися можна з будь-якої точки світу. На платформах дистанційного навчання через чат, пошту, форум або аудіо/відео легко спілкуватися з носіями освітніх програм.

10. Дистанційне навчання має модель комп'ютерної гри, коли «відкрити нові рівні» можна тільки тоді, коли пройдені попередні. В Україні є декілька прикладів великих навчальних центрів з дистанційною формою навчання, що спеціалізуються на підготовці учнів до ЗНО та університетських курсах. Одним з найбільших є Prometheus – проект масових відкритих онлайн-курсів.

11. Цікавий формат і незвична форма навчання.

Відтак, практично кожен бажаючий може отримати диплом про освіту та знання з спеціальності, яку обрали, що в подальшому допоможе успішно влаштуватись на роботу та впроваджувати ці знання на практиці і розвивати свої навички фахівця.

Однак, попри всі переваги в навчанні можна виділити і недоліки в даній системі [1; 3; 4]:

1. Не завжди є якісний інтернет-зв'язок
2. Відсутність належного технічного оснащення в домашніх умовах
3. Труднощі в освоєнні сучасних комп'ютерних програм
4. Залежність від смартфонів і віртуальне життя
5. Обмеженість в спілкуванні з однолітками в реальному житті

Отже, проблема дистанційного навчання особистості є, наразі, актуальною для українського народу та потребує детального вивчення і вдосконалення. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у розробці психолого-педагогічних рекомендацій для освітян щодо оптимального поєднання дистанційного і змішаного навчання, яке дасть змогу навчатися безперервно і в зручний для цього час. Крім цього доцільно було б зробити ресурсний центр дистанційної освіти, який буде допомагати освітянам вирішувати поточні питання та проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власенко, Л. В. Переваги та недоліки дистанційного навчання. Професійна підготовка педагога: історичний досвід і виклики сучасності: збірник наукових праць. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного пед. Університету ім І. Франка, 2013. С. 224-228.

2. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII : станом на 15 берез. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 15.03.2024).

3. Ponomarenko T. Implementation of Information and Communication Technologies in the Process of Future Psychologists' Training in Consideration of Their Learning Motivation. *International*

Journal of Information and Education Technology, 2022. №12(4). P. 352–358. DOI: 10.18178/ijiet.2022.12.4.1626

4. Vovk Y., Ponomarenko T. IC competence' and attitude' teachers to introduction of ICT in future psychologists' distance learning during retractions periods in ukrainian university. *Conhecimento & Diversidade*, 2023. №15 (36). C. 525 –555. DOI: 10.18316/rcd.v15i36.10974

УДК 378.147:004.77

MUSIICHUK S.M., candidat en sciences pédagogiques, professeur associé, professeur associé du département des langues étrangères à des fins professionnelles,

HRYTSYNA A.V., étudiante de la Faculté d'hôtellerie, de restauration et de tourisme portant le nom du Prof. V.F. Dotsenko

Université nationale des technologies alimentaires, Kyiv, Ukraine

ÉDUCATION À DISTANCE: LES DÉFIS D'AUJOURD'HUI

Résumé. L'étude est consacrée aux problèmes de l'enseignement à distance en tant que partie intégrante du système éducatif moderne. On examine les avantages de l'enseignement à distance ainsi que les défis qu'il doit relever pour garantir un processus éducatif efficace et de qualité.

Mots-clés : l'éducation à distance, les avantages, les défis, un processus éducatif, l'accès à Internet de qualité.

L'enseignement à distance est une forme d'enseignement qui se déroule à distance, c'est-à-dire qu'il n'y a pas d'environnement académique physique dans lequel les étudiants et les enseignants se rencontrent, mais plutôt des écoles qui dispensent un enseignement par le biais d'un canal généralement virtuel, tel que l'Internet.

À l'ère du développement rapide des technologies et de la mondialisation, l'éducation à distance est passée d'une idée novatrice à une partie intégrante du système éducatif moderne. La pandémie de COVID-19 a encore accéléré ce processus, obligeant les établissements d'enseignement à s'adapter rapidement à l'apprentissage à distance. Cependant, malgré les nombreux avantages de la flexibilité et de l'accessibilité de l'éducation à distance, elle nous confronte à plusieurs défis sérieux qu'il est nécessaire de résoudre pour assurer une éducation de qualité.

L'accès égal à l'éducation reste l'un des défis majeurs. Les inégalités d'accès à Internet, aux appareils informatiques et à des équipements techniques de qualité deviennent un obstacle à l'acquisition de connaissances pour certains groupes de population.

La perte d'interaction sociale et de contact personnel, éléments indispensables de l'enseignement traditionnel, devient également un problème significatif. La communication avec les camarades de classe et les discussions avec les enseignants nécessitent de nouveaux formats et le développement de nouvelles compétences.

La discipline personnelle et la motivation jouent un rôle important dans la réussite de l'apprentissage en mode distant. De nombreux élèves et étudiants rencontrent des difficultés à gérer efficacement leur temps et leur attention, ce qui peut avoir un impact négatif sur leurs résultats.

Des approches innovantes deviennent un facteur clé pour relever ces défis. Le développement de formats hybrides, combinant des cours à distance et en présentiel, peut être un moyen efficace de résoudre les problèmes complexes auxquels le système éducatif est confronté.

Les conflits militaires et les conflits géopolitiques ajoutent de nouveaux défis à la dynamique de l'éducation à distance. La sécurité des participants au processus éducatif devient une priorité. Les formats d'apprentissage à distance réduisent les risques pour les élèves et les enseignants, mais peuvent être limités par l'accès aux ressources nécessaires.

La migration de la population causée par les conflits remet en question l'accès aux services éducatifs. L'organisation de l'enseignement à distance dans de telles conditions nécessite une utilisation efficace des technologies et un soutien de la part des autorités et de la société.

Le soutien psychosocial des participants au processus éducatif devient une composante indispensable de l'éducation à distance dans des conditions de conflit. Le développement de programmes spéciaux et la mise en œuvre de formats innovants peuvent rendre l'apprentissage plus dynamique et accessible.

La motivation et l'auto-organisation jouent un rôle important dans la réussite de l'apprentissage en mode distant. Les enseignants et les élèves sont confrontés à de nouveaux défis liés à la nécessité d'améliorer les compétences en enseignement en ligne et l'apprentissage autonome.

Les avantages de l'éducation à distance ne peuvent être ignorés. Ce format permet à des personnes vivant dans des localités éloignées ou ayant des possibilités limitées d'acquérir des connaissances. La flexibilité et la commodité de l'apprentissage à distance permettent aux élèves d'apprendre à leur propre rythme et à un moment qui leur convient.

La résolution des défis de l'éducation à distance nécessite des efforts concertés de la part des élèves, des enseignants, de l'État et de la société. Les élèves doivent être motivés, organisés et utiliser activement les ressources à leur disposition. Les enseignants doivent constamment améliorer leurs compétences en enseignement en ligne, chercher de nouvelles façons de motiver et d'intéresser leurs élèves. En outre, l'État doit garantir l'accès à Internet de qualité et à du matériel informatique pour tous les élèves, ainsi que développer des programmes de soutien aux enseignants passant à l'enseignement en ligne. Enfin, la société civile peut aider en fournissant des ressources et un soutien aux élèves et aux enseignants, ainsi qu'en plaidant en faveur de politiques favorisant un accès équitable à une éducation de qualité.

Conclusion. L'éducation à distance a le potentiel de devenir un puissant instrument d'acquisition de connaissances. Garantir une éducation à distance accessible et de qualité nécessite le développement de technologies, le soutien des enseignants et des élèves, ainsi que l'attention portée aux aspects sociaux et psychologiques de ce processus éducatif. Seul une approche globale et des efforts conjoints permettront de réaliser pleinement le potentiel de l'éducation à distance et de la rendre accessible, efficace et de qualité pour tous.

RÉFÉRENCES

1. https://www.enseignement-a-distance.com/
2. Bellier, Sandra, Le e-learning. Paris, éditions Liaisons, 2001. 140 p.

3. Pierre Mœglin, Les industries éducatives, Collection « Que sais-je ? », Paris, Éditeur : Presses Universitaires de France, 2010. 128 p.
4. Ministère de l'Enseignement Supérieur, de la Recherche et de l'Innovation, « *89 campus connectés répartis sur le territoire* [archive] », sur *enseignementsup-recherche.gouv.fr*, 2021.

УДК 378

АРГАТ Я.П., канд. юрид. наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква, Україна

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Анотація. Акцентовано увагу на перевагах дистанційного навчання із незначними недоліками, дистанційного навчання як нового підходу навчання студентів з акумулюванням часу в подальшому використовуючи його не тільки на навчання, а і роботу та пізнання іншого.
Ключові слова: дистанційне навчання, навчальний процес, переваги і недоліки навчання.

Дистанційне навчання – це новий підхід до навчального процесу. Популярність дистанційного навчання різко зросла в останні роки. Цей освітній формат є найбільш гнучким і доступним для багатьох людей, які бажають отримати знання. Багато було сказано на користь дистанційної освіти, але, можливо, стільки ж сказати про недоліки цієї форми навчання. Метою цієї статті є аналіз важливості причин впровадження дистанційної освіти.

Використання віддаленої технології дозволяє безперервно навчатися як нам, так і нашим студентам у будь-який час. Ця форма навчання стала першочерговою під час пандемії. Це не лише зберегло навчальний процес, а й запобігло поширенню захворювань серед молоді. Сам процес схожий на стаціонарне навчання. Однак все більше людей віддають перевагу дистанційному управлінню. Курси, вебінари, шкільні заняття чи лекції в університеті, які проводяться з використанням новітніх технологій, – це не менше, ніж звичайне навчання. І я можу впевнено сказати, що ще через кілька років онлайн-освіта стане набагато популярнішою, ніж фіксована [2].

Говорячи про переваги дистанційного навчання, можна виділити наступні моменти:

– економія часу та коштів під час поїздок до навчальних закладів;

– легкий доступ до навчальних матеріалів; навчання у важкодоступних місцях;

– можливості для навчання людей з обмеженими можливостями;

– індивідуальна робота з кожним студентом;

– можливість навчатися де завгодно:

Студенти можуть навчатися в будь-якій точці світу, не виходячи з дому чи офісу. Усе, що вам потрібно для початку навчання, це комп'ютер із доступом до Інтернету. Відсутність щоденного відвідування навчального закладу – безперечно

плюс для людей з обмеженими можливостями здоров'я, людей, які проживають у важкодоступних районах, батьків з маленькими дітьми.

– здатність навчатися у власному темпі:

Ви не повинні вчитися в тому ж темпі, що й інші учні. У будь-який момент студенти можуть повернутися до більш складних тем, переглянути відеолекції кілька разів, перечитати листування викладачів або пропустити теми, з якими вони вже знайомі. Головне – пройти проміжну та підсумкову атестації.

– можливість навчатися в будь-який час:

Студенти дистанційної форми навчання можуть самостійно вирішувати, коли і скільки часу витрачати на вивчення матеріалу протягом семестру. Він складає свій індивідуальний навчальний план.

– наявність навчальних матеріалів.

Після реєстрації в системі дистанційної освіти студенти можуть отримати доступ до всієї необхідної літератури або отримати навчальні матеріали електронною поштою. Зникне проблема відсутності чи відсутності підручників, навчальних посібників, методик [3].

Незважаючи на велику кількість переваг є і незначна кількість недоліків.

Необхідність використання новітніх технологій: смартфони, ноутбуки та інші пристрої стали невід'ємною частиною сучасного життя, але для деяких людей вони залишаються предметом розкоші, відсутність особистого спілкування, ця проблема є гострою у навчальному процесі молодших класів, діти погано вчаться з екранів мобільних телефонів; кількість робочих днів не обмежена, це питання більш актуальне для студентів і старшокласників тому дистанційним навчанням ваш графік може бути непостійним.

Характер соціально-економічного розвитку сучасного світу, об'єктивні тенденції його глобалізації, зберігаючи і поглиблюючи національні коріння, базуються на загальнолюдських і загальнокультурних цінностях і включають, зокрема, такі визначальні складові процесу світового розвитку, як інтеграція знань, технологій, інформаційних і телекомунікаційних систем, інформаційних ресурсів, включаючи системи і засоби масової інформації, систем наукового пошуку, досліджень і освіти [1]. Як індивідуально-людський елемент цих процесів освітня система має не лише сама бути інтегрованою в процеси соціально-економічного розвитку світового освітнього простору, а й забезпечувати гармонію, ставати її каталізатором. Сприйняття членами суспільства необхідності стабільності та передбачуваності розвитку та фактичної реалізації.

В теперішній умовах життя дистанційне навчання має право на існування, розвиток і вдосконалення серед наших студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биков В.Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування // Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології: Колективна монографія. – К.: Атіка, 2005. – С.2
2. https://kerivnyk.info/perevahy-ta-nedoliky-dystantsijnoho-navchannya
3. https://cloud.itstep.org/blog_3/pros-and-cons-of-distance-learning

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
СУЧАСНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ihnatenko V. Neural network and artificial intelligence in translation……. **3**
Любимова Ю.С. Актуальні питання викладання китайської мови у закладах вищої освіти у вимірах сьогодення translation…….. **5**
Mykhailenko O. Scientific and technical translation as subfields of translation studies…….. **7**
Gronier T. Apprendre le français sur des textes de simone de beauvoir…….. **8**
Пилипенко І.О. Translation and its influence on intercultural communication. **12**
Захарова Н.О. Відтворення категорії демінутивності під час перекладу дитячої літератури (на матеріалі книжок-картинок)…… **13**
Тарасюк А.М. Сугестивні мовні засоби створення образу жінки в релігійному дискурсі середньоанглійської мови…….. **16**
Мельник Л.М., Пасічник Н.С. Професійно значущі якості перекладача аграрної сфери…….. **19**
Береговенко Н.С. Прикметник як основний лексичний засіб вираження оціночного судження (на матеріалі «Кентерберійських оповідей» Джеффрі Чосера)…… **21**
Чернищук Ю.І. Неологізм в сучасній лінгвістиці…….. **25**
Велика К.І. Термінологічна система фітопатології з точки зору перекладу…….. **27**
Філінський В.Ю. Взаємодія та пізнання культури англійської мови. англіцизми в українській мові…… **29**
Кириленко М.О. Використання перекладацьких трансформацій в рекламному медіа дискурсі……. **31**
Сазонова Ю.О. Інновації в перекладацькій діяльності з іспанської на українську мову: використання нових технологій…… **32**
Гостра К.В. Особливості перекладу прецедентних феноменів культури **35**
Боньковський О.А. Деякі аспекти термінологічного нормування в німецькій мові…….. **37**
Калитюк Л.П. Вербальне втілення категорії оцінки в давньопівнічній мові…… **39**
Шайтор О.О. Структурні та стилістичні особливості фразеологізмів ченюй, що містять концепт «Родина»…… **41**
Мацепура Л. Л., Горняк В. М. Основи художнього перекладу…… **43**
Скопенко О.С., Мацепура Л.Л. Запозичення у словниковому фонді сучасної англійської мови: структурно-семантичний та функціональний аспект……. **45**

СЕКЦІЯ 2
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Слуцький Я.С. Сутність прямої акультурації у роботі з іноземними студентами…… **48**

СЕКЦІЯ 3
ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ: ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Цвид-Гром О.П. Лінгвокультурологічна складова як чинник формування загальних компетентностей у здобувачів аграрних ЗВО…… **51**

Майєр Н. В. Завдання для формування креативної компетентності майбутнього викладача у процесі професійно орієнтованого навчання французької мови…… **53**
Hryshchenko I.V., Kourdish O.K. Challenges of today: another concept of an english coursebook for medical students…….. **56**
Камінська С.В. Formation of readiness for professional foreign language communication through the principle of predictive learning and the principle of combination of classroom and extracurricular work……. **59**
Bułhakowa T., Zhukova H. Edukacja pozaakademicka: wybór nowoczesnego człowieka……... **62**
Лук'янець Г.Г. Розвиток вмінь толерантного мовлення студентів сфери гостинності як реалізація міжкультурної комунікативної компетенції….. **64**
Ткачук Ю.В., Мельник Н.А. Ментальне здоров'я як освітня проблема.. **66**
Ірхіна Ю.В. Щодо питання про зміст курсу іноземної мови за професійним спрямуванням для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти медичного факультету напрямку «Спеціальна освіта» **69**
Столбецька С.Б. Особливості професійно-мовленнєвої підготовки перекладачів у галузі сільського господарства на прикладі французької мови…….. **71**
Хахула Б.В., Хахула Л.П. Формування лідерської компетентності майбутніх бакалаврів-аграріїв у закладах вищої освіти…… **74**
Бойко Г.А. Підходи до розвитку компетентності у професійно орієнтованому читанні майбутніх інженерів……. **77**
Марчук В.В. Поняття особистості в соціальних системах……. **79**
Шерстюк Н.В. Використання лексичного підходу у викладанні англійської мови професійного спрямування…….. **81**
Межов О. Г. Неформальна й дуальна освіта: нормативне регулювання та досвід реалізації у процесі підготовки магістрів філології……. **83**
Волинець І.М. Формування професійної компетентності майбутніх вичтелів початкової школи у курсі вивчення «Дитячної літератури»……. **86**
Пазяк А.Р. Основні психологічні аспекти викладання іноземної мови за професійним спрямуванням…….. **88**
Погоріла С.Г., Тимчук І.М. Сучасні підходи до формування комуні-кативних навичок у майбутніх фахівців аграрної галузі…… **91**
Хомчук О. П. Розвиток пам'яті як умова ефективного вивчення іноземної мови **93**
Дем'яненко О.О. Комікси як ефективний засіб профорієнтованого навчання літератури……. **96**
Рєзнік В.Г. Особливості лексичного підходу до формування граматичної компетенції студентів-філологів у процесі навчання німецької мови……. **99**
Мусійчук С.М., Безрученко С.І. Інтеграція STEM-технологій у вивчення іноземних мов……. **102**

СЕКЦІЯ 4
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Карпіцький М. М. Необхідність викладання порівняльного мовознавства для майбутнього України……. **104**
Костусяк Н. М. Роль цифрових освітніх ресурсів у забезпеченні компетентнісно орієнтованого навчання морфеміки, словотвору й морфології української мови в ЗВО……... **106**

Беценко Т.П. До питання про викладання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у різнопрофільних ЗВО…… **109**
Карпенко С.Д. Українська народна казка в інтернет мережі: сучасний стан та перспективи розвитку……. **112**
Римар Н. Ю. Структура макрополя «література» в епістолярних текстах Лесі Українки…… **115**
Бурковська Т. М. Зінчук Р. С. Пунктуаційна культура неповних речень у виданні «Вісник Демидівщини»…….. **118**
Шульська Н. М. Лінгвістична культура сучасного медійника: пунктуаційний рівень……. **120**

СЕКЦІЯ 5
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ РЕАЛІЙ

Ковальчук І.В. Економічна депривація науково-педагогічних працівників як фактор їх професійної діяльності…… **123**
Бровко Н.І. До питання відповідальності за корупційні прояви у сфері вищої освіти…… **125**
Сімакова С.І. Здобуття вищої освіти засудженими в місцях позбав-лення волі…… **127**
Пахомова А.О. Особливості академічної мобільності здобувачів правників…….. **129**
Малишко І. В. Права дітей на освіту в Україні в умовах військового стану.. **131**
Макарчук В.В. Інформаційно-аналітична підтримка Національної поліції України у сфері національної безпеки……... **133**
Сидоренко В. В. До питання нормативно-правового регулювання забезпечення академічної доброчесності в системі вищої освіти України…… **135**
Тимощук О.Г. Виклики вищої юридичної освіти в умовах воєнного стану в Україні…….. **138**
Сапон-Аблязова Л.В. Закон «Про застосування англійської мови в Україні»: нові виклики для вищої школи…….. **140**
Сокиринська О.А. Імунітет цивільних осіб у міжнародному гуманітарному праві…… **142**
Рубльов В.І., Рубльова Р.І., Кулікова Г.А. Міжнародне законодавство щодо забезпечення рівності прав і свобод жінок і чоловіків……... **144**
Терещук М.М. Правове регулювання дистанційної освіти: європейський досвід……. **146**
Росавицький О.О. Щодо правової освіти в Україні…… **149**

СЕКЦІЯ 6
ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Клочко А.О. Роль сучасних технологій у підвищенні цифрової компетентності здобувачів освіти…….. **151**
Musiichuk S.M. A vantages et inconvénients de l'apprentissage mixte pour la formation professionnelle des futurs spécialistes…… **153**
Біліченко А.М. Використання інтернет-ресурсів у вивченні іноземної мови…….. **156**
Кириченко В.В., Сокиринська О.А. Проблеми освіти на тимчасово окупованих територіях…… **158**
Коваленко А.Ю. Особливості регуляції емоційного стану здобувачів освіти фізичними вправами в умовах дистанційного навчання…….. **159**
Пономаренко Т. І. Професійна медіакомпетентність викладача ЗВО…. **162**

Товт І. С., Мельник А. Ю. Дистанційне навчання: проблеми, пошуки, виклики……. **164**
Санченко Д.Є., Рассомахіна О.А. До питання про кластеризацію психічного здоров'я в сучасній освіті…… **167**
Зелінська В.А. Роль цифрових технологій у підвищенні ефективності вивчення іноземних мов…….. **169**
Vukolova K.V. Development of online cources as a key element of philologilan education transformation through the prism of teacher-philologyst adaptation…… **173**
Линова Ю.Ю., Луценко О.І. Digital services to develop the communicative competence of participants in the educational process in foreign language classes……. **175**
Грек І.М. Проблема формування соціокультурної компетентності у перекладачів під час дистанційного навчання…….. **177**
Яненко Л.П., Юрчук Л.В. Проблеми використання нових комп'ютерних технологій для дистанційної освіти…… **179**
Ткаченко О. В., Бондар О. С. Візуалізація інформації – важливий елемент сучасної освіти **182**
Нежива О.М. Діджиталізація освітнього процесу на заняттях іноземної мови…….. **184**
Сидоренко Ю. В. Використання інтерактивного навчання для розвитку «Soft Skills»……... **186**
Дорошенко І.В. Переваги та недоліки дистанційного навчання в Україні в умовах війни……. **189**
Musiichuk S.M., Hrytsyna A.V. Éducation à distance: les défis d'aujourd'hui…… **192**
Аргат Я.П. Переваги і недоліки дистанційного навчання…… **194**